

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XVII. ÉVFOLYAM.

1918.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR KÖNYVNYOMDÁJA

1918

KIADJA A MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

TARTALOM.

I—II. FÜZET:

1. <i>Lyka Károly</i> : Új magyar emlékérmek	1. old.
2. <i>Plank Sándor</i> : 1767. évi magyar féldénárok	4. "
3. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Weszerle József. (Képmellékletünkhöz)	6. "
4. <i>Faludi Géza dr.</i> : Magyar orvosok újabb emlékérmek	7. "
5. <i>Szentgáli Károly</i> : A pénzverés időtartama az Árpádok korában	18. "
6. <i>Hóman Bálint</i> : Az árpádkori pénzverés adminisztrációjához	20. "
7. <i>Balogh Albin</i> : Helyreigazítás Hóman Bálint megjegyzéseihez	22. "
8. <i>Hóman Bálint</i> : Végyszó	24. "
9. <i>Lauringer Ernő</i> : Sopron szabad királyi város emlékérmek	25. "
10. <i>Harsányi Pál dr.</i> : Adatok a C. N. H. III. kötetéhez. (X. közlemény)	33. "
11. <i>Neubauer Zoltán</i> : Háborús szükségpénzeinkről	57. "
12. <i>Frey Imre dr.</i> : Weszerlére vonatkozó feljegyzések Érdi János kézírataiban	60. "
13. <i>Finály Gábor dr.</i> : Nikkelpénzeink kopásáról	61. "
14. <i>Különfélék</i>	61. "
15. <i>Múzeumok, gyűjtemények</i>	62. "
16. <i>Irodalom</i>	63. "
17. <i>Érem- és könyvvásár</i>	65. "
18. <i>Társulati élet</i> . Tiszti és tagnévsor	66. "
19. E füzet tartalmának német és francia kivonata	80. "
<i>Melléklet</i> : Weszerle József arcképe.	

III—IV. FÜZET:

20. <i>Plank Sándor</i> : Számvivői utasítás a körmöczbányai pénzverőhivatal részére. 1694.	81. old.
21. <i>Kemény Lajos</i> : Mária királynő 1384. évi rendelete a „koronás“ denárokról	86. "
22. <i>Szentgáli Károly</i> : Kilényi Hugó éremgyűjteménye	87. "
23. <i>Faludi Géza dr.</i> : Magyar orvosok újabb emlékérmek	90. "
24. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Emlékezés	93. "
25. <i>Plank Sándor</i> : 1816-os krajcárok verése Körmöczbányán 1847/49-ben	98. "
26. <i>Ifj. Mild Gyula</i> : A magyaróvári gazdasági akadémia 100 éves jubileuma	99. "
27. <i>Harsányi Pál dr.</i> : Adatok a C. N. H. III. kötetéhez (XI. közlemény)	100. "
28. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Háborús emlékek (IX. közlemény)	104. "
29. <i>Éremleletek</i>	109. "
30. <i>Különfélék</i>	111. "
31. <i>Múzeumok, gyűjtemények</i>	114. "
32. <i>Érem- és könyvvásár</i>	116. "
33. <i>Társulati élet</i>	117. "
34. E füzet tartalmának német és francia kivonata	119. "
A Numizmatikai Közlöny XVII. kötetének (1918) címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.	

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

1918. évi (XVII.) évfolyamának

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓJA.

A

Abu Chomos (éremlelet) 94.
Adler Alajos dr. 16. — *Jakab* 32.
Adminisztráció (pénzverési) 20—22.
Aes grave 88.
Afrikai arany 63. 64.
Agio 84.
Alamizsna (körmöci pénzverőben) 83.
Albert Kázmér tescheni hg. 99.
Államsegély 117.
Alsóausztriai számvevőség 84.
Andrássy-címer 88. — úti hadikórház érme 14. 17.
Antalócz (papírpénz) 57. 58.
Antiochus Hierax pénze 88.
Anyag és stíl kapcsolata 1—3.
Ár (egyes pénznemeké) 84.
Arany 81. 82. — ára 84. — bánya 82. 83. — beváltó 81. 82. 85. — ezüst 81. 82. — forint 44—47. 63. 88—90. ($\frac{1}{4}$ frt 47.) — kivitelünk 63. 64. — pénzek finomsága és darabolása 81. 82. — súly (hivatalos példány) 82. — válság a XIV. században 63. — valuta (magyar) 23. — verők 82. „Aranyosezüst” 81. 82.
Arckép (Desseffy M.) 95. — (Weszerle) 6. 7. (képes táblával).
*Árpád*kori éremlelet 109. 110. — pénzek 115. — pénzkibocsátás évi összege 20. — pénzverés adminisztrációja 20—22. — pénzverés időtartama 18—20.
Árz emlékérmé 108.
Átszámítás (1 frt = 100 denár) 87.
Átvert pénzek 98.
Augias istállója Serdica pénzein 65.

B

Bajor pénzverés (középkori) 23.
Bál emlékérmé (1860.) 111.
Balesetügyi kiállítás érme 14.
Balogh Albin dr. 22—25. — *Jenő* dr. 7.
Bankóhamisítás 60.
Bánya-arany (körmöci) 82. — gondnok 84. — társak 81.
Bányai Sándor dr. 8.
Bányák ellenőrzése 84.
Barbárpénzek 87. 89. 94—98. 110. 115.
Bársony-klinika 14.
Basch Imre dr. 8.
Bátori Schulz Bódog 115.
Batthyány—Strattmann-féle alapítvány érme 113.
Becker Fülöp 88.
Bécsi denárfont 23. — Magyar bál (1860—61) emlékérmé 111. — veretű magyar rézpénz 5.
Becső (Wardein) 81—83. 85.
II. Béla CNH. 59. sz. denára fordított felirattal 109. — zavart felirattal 109.
II. Belklinika (Budapest) 14.
Benedikt Vilmos dr. 8.
Berán Lajos 99.
Berchtold (gr.) Lipót gyűjteménye 111. — Zsigmond érme 111. — Zsigmondné érme 111.
Bér 84.
Bérbírálat 84.
Besztercebánya 81.
Besztercebányai kamara 83.
Beszüntetett 15, 6 és 3 krosok 83.
Bethlentéri hadikórház 14.

Beváltójegy 83.
 Beváltás (ezüst) 84.
 Birodalmi próbatű (Körmöcb.) 82.
 Bisancius census 22.
 Biscuit-plakettek 1. 2.
 Bizanci aranyak forgalma 24.
 Bócsateleki éremlelet 110.
 Boelcke emlékérmé 108.
Bókay Árpád dr. 8. — János dr. 8.
 Boldogasszonyi hadifogolytábor 57.
 Borkőrlés (pénzverdében) 85.
 Borsos István † 66.
 Bos 21—24.
 Boti éremlelet 109.
 Börzacskó éremleletben 109.
 Braun Miksa dr. 90.
 Buchhalter 83.
 Budai pénzverőház 21.
 Budapest 13. 14. 16. 17.
Budapesti háborús szükségpénzek 57. —
 kiállítások 13. 102. — kongresszus 92. —
 kórházak 14. 15. — orvosok 7—13. 90—92.

C

Cahn E. Adolf † 67.
 Chaos b. alapítványa 113.
 Ciment (= tétel) 82.
 Cimeter 81.
 C. N. H. III. kötetéhez való adatok. 33—56.
 100—103.
 Confraternitas (budapesti) 111.
 Császka György gyűjteménye 116.
 Csóti hadifogolytábor 57.

D

Dalkör (soproni) 30.
 Darabolás 81—83.
 Daróczy Zoltán 116.
 Daubner József utalványai 57.
Debreczeni múzeum 62. — szükségpénz 57.
 Delli Emma 12.
Denár 86. 87. — darabolása és finomsága
 81. — ötvözése 83.
 Deserta Boiorum 25.
 Dessewffy Miklós gr. 93—98. 117—118. 120.
 Diera (Dürer) 6.
 Dohna-Schlodien 3.
 Drezdai egészségügyi kiállítás 13.
 Dukát ára 1694-ben 84.
 Dunaszerdahelyi hadifogolytábor 57. 59.

E

Edény (éremlelettel) 109. 110.
 Einnehmer (pénzverdei) 81—85.
 Ékszer (éremleletben) 109.
 Eleonora koronázási érme 28.
 Ellenjegyek Tomis pénzein 65.
 Ellenőr (pénzverdei) 83.
 Emlékérmek 1—4. 7—17. 81. 88—93.
 104—109. 111—115.
 Entz Gábor dr. 8.
 Érem- és könyvvásár 65. 116.
 Éremkedvelők egyesülete 62.
 Éremleletek a következő lelőhelyekről: Abu
 Chomos 94. — Bócsatelek 110. — Bot
 109. — Hosszútelek 110. — Komin 110.
 — Páhi 110. — Rézbánya 109. — Szarvas
 110. — Tótfalu 89. — Vaskoh 109. —
 Vormága 110.
 Érmek anyaga, a stílhez viszonyítva 1—2.
 Értékmérő (magyar középkori) 23.
 Erzsébet királyné 13. 29.
 Erzsébetfalvai utalványok 57.
 Esső Erzsébet művei 1—4. 107. 108.
Esztergomi érsek 82. 83. — főgimnázium
 gyűjteménye 114. — pénzverők 21.
 1767. évi féldenár (réz) 4. 5.
 1816. évi krajcárok verése 1849-ben 98. 99.
Ezüst 81—89. — égetés 81. — kamara 83.
 — levél 83. — olvasztó 83.
Ezüst 15, 6 és 3-krosok ára 84. — beszüntetése 83.
 Ezüstpénzek darabolása és finomsága 1694-ben 81—83.
 Ezüsttermelésünk az árpádházi királyok korában 22.

F

Faggyú (a pénzverdének) 84. 85.
 Falkenhayn 108.
Faludi Géza dr. 7—17. 90—93. 119—120.
 plakettje 90.
Fehéarany (= Weissabstrich) 81. 82. —
 lapka 81—83. — márka 81.
 Fehérítési iszap 83.
Fekete lat 81. — lapka 83. — márka 81.
 Felpénz (agio) 84.
 Féldenárok (1767) 4. 5.
 Fém- és lámpaárúgyár utalványai 57.
 III. Ferdinánd koronázási érme 27.
 Ferenczi Sándor dr. 90.

Fialka Gusztáv dr. 8.
 Finály Gábor 61.
 Finger-Rumpf-féle gyűjtemény árverése 65.
 Finomsági próbák 81—83.
 Fiume 16.
 Florenci Rambusculus 86. 87.
Fodor Domokos utalványai 57. — József dr. (ifj.) plakettje 9.
 Főpincérek szükségpénzei 58.
 Francia kivonat 80. 120.
 Frankfurt a. M. érmei 65.
 Frey Imre dr. 60.
 Freyler F. utalványai 57.
 Fridrich Vilmos dr. 9. 92.
 Frigyesi József dr. 90.

G

Gara Zsigmond dr. 90.
Garas ára (1694-ben) 84. — darabolása és finomsága 81. — ötvözése 83.
 Garasmárka 23.
 Gárda (bécsi magyar) emlékpénze 111.
 Gazdasági egylet (Sopron m.) 31.
 Genersich Antal dr. 9.
 Globus-műintézet 59.
 Gohl Ödön dr. 6. 7. 61. 62. 64. 69. 93—98. 104—114. 116. 118—120.
 Goldkunsthdlgung (= körmöczbányai aranybánya) 83.
 Goldzieher Vilmos dr. 9.
 „Gondviselés”-egyesület 14.
Görög pénzek 94—96. 115. — leletben 110.
 Grén 81.
 Grünwald Ferenc utalványai 57. 58.
 Guess Hans éremvész 88.
 Gúnyérem 107.
 Gyermekeké (plakett) 1.
 Győrffy-Wolf gyár utalványai 57.
 Gyűjtemények 62. 111. 114—116.

H

Haberern Jonatán Pál dr. 9.
Háborús emlékérmek 2—4. 104—109. 115.
 — szükségpénzek 57—60. — szükségpénzek névsora 60.
 Hadastyánegylet érme (Sopron) 29.
Hadi fogolytáborok papírpénzei 57. — kórházak érmei 14—16. 106.
 Hadsegélyezőhivatal utalványai 57.

Haeseler 108.
 Haidekker Lajos 59.
 Hajdúhadház 112.
 Hajmáskéri hadifogolytábor 57.
 Händel Béla dr. gyűjteménye 114.
 Haranghy György gyűjteménye 62.
 Harangöntés (soproni) 28. 29.
 Harmincad ispánja 86. 87.
 Harsányi Pál dr. 33—56. 63. 64. 100—103. 109—110. 119. 120.
 Háziiparegylet (soproni) 30.
 Heincz Pál gyűjteménye 114.
 Herberstein gr. alapítványa 113.
 Herz és fia cég utalványai 57. 59.
 Hesperidák fája Tomis pénzein 65.
 A. Hess Nachf. cég 65.
 Hivatalok szükségpénzei 57.
 Hochstätter Gyula dr. 91.
 Hóman Bálint dr. 18. 20—25. 63. 67.
 Homokszil: Daubner József utalványai 57.
 Honvédek érmei 104—106.
 Honvédezredek emlékérmek 104—105.
 Horja, Klotska és Krisán érme 111.
Horthy Miklós érmei 3. 108. — Szabolcs érme 108.
 Horvátországi éremlelet 110.
 Hosszúteleki éremlelet 110.
 Hőgyes Ferenc dr. 7—12.
 Höfken Rudolf 64.
 Hungarische Pfenninge 81.
 Hunyadi Mátyás tallérja 114.
 Hübner Károly † 66.
 Hüttl Hümér dr. 9.

I

Illyésházy-alapítvány 113.
 Imre Miksa dr. 17. 93.
 Iparkiallítás (Sopron) 32.
 Iparművészeti iskola hadikórháza 15.
Irnok (aranybányai) 85. — (pénzverdei) 83.
 Irodalom 63—65. 114.
 Iskolai érmek 28.
 Iskolák pénzgyűjtése 61.
 III. és IV. István 23.
 Istvánúti hadikórház 15.
 Iuvencus 22—24.

J

Jánoshegy (Körmöczbányánál) 84.
 Jendrássik Ernő dr. 10.

József kir. hg.-szanatórium 17. 104.
József nádor 15.

K

Kalappénz 111.
Kanitz Aristides dr. 10.
Karat 82.
IV. Károly emlékérmé 104.
Karperec, éremleletben 109.
Kassa 86. 87.
Kath. legényegylet (Sopron) 29.
Kávéházak szükségpénzei 58.
Kegyeleti érmek 64. 88. 107.
Kehr J. és fia cég utalványai 57.
Kemény Lajos 86. 87. 119. 120.
Kenyérmezői hadifogolytábor 57. 59.
Képzőművészeti szabad iskola 61. — társu-
lat 62.
Kertész József dr. 91.
Kétly Károly dr. 10.
Keviczky-Madarász-féle $\frac{1}{2}$ talléros 88.
Kézügyességi iskola (Sopron) 30.
Kiállítások érmei 13. 30—32. 62.
Kiewi emlékérem 114.
Kilényi Hugó gyűjteménye 87—90.
Kimutatás (pénzverdei) 84.
Királyi rendelet 86. 87.
Kivonatok 80. 119. 120.
Klingen Henrik utalványai 57. 59.
Klotska érme 111.
Knopp N. 60.
Kohó ellenőrzése 85.
Kollonics L. elefántcsontplakettje 111.
Kolozsvári Reitter-féle gyufagyár utalványai
57.
Komini éremlelet 110.
Kontsek Géza utalványai 57.
Konyovics-érem 108.
Kórházak érmei 14. 15.
Koronás denárok 86. 87.
Koronázási érmek 27—28. 65.
Koson ezüstpénze 111.
Kovács József dr. (ifj.) 10.
Kölcsönök (pénzverőnél) 84.
Körmöczbánya (város) 82.
Körmöczbányai pénzverő 4. 5. 81—85.
98—99.
Kövér Kálmán dr. 10.
Közgyűlés 68. 69.
Krasznahorkai zománcos kegyeleti érem 88.
Krisán érme 111.

Kristyóri Sándor † 117.
Kultúra-ezüst 81.
Kunststatter Márk utalványai 57. 58. —
Vilmos utalványai 57. 58.
Küküllődombói utalványok 57. 58.
Különfélék 61. 62. 111—114.

L

II. Lajos tallérja 88.
Lapka 81—83. — könyv 83.
Lapkák készítése 18—19.
Lauringer Ernő 25—32.
Leányiskolák vöröskereszt-bizottsága 15.
Légrádi Ottó és Imre dr. hadikórháza 15.
Leibiczi szükségpénz 57. 58.
Leitner Miksa dr. 11.
Leltározás (Körmöczbányán) 85.
Lengyel pénzek éremleletben 110.
Lenhossék József dr. 11.
Linhart Alfréd dr. 11.
Londoni orvosgyűlés 13.
Lócsey Ferenc 104. 105.
Ludvig és társai cég 104—109
Lugosi utalványok (Recht és Schwartz) 57.
Luther-érmek 114.

M

Macedonia (provincia) pénze leletben 110.
Mackensen k. huszárezred hadijelvénye 62.
Magyar alapítványok érmei 112—114. —
aranypénzek 44—47. 65. — „érték“ 84.
— értékmérő 23. — ezüsttermelés 22. —
földenárok 4. 5. — gárda emlékpénze 111.
— királyság aransúlya 82. — orvosok
újabb emlékérméi 7—17. 90—93. — pén-
zek 33—56. 100—103. 109. 110. 115. —
pénzek leletekben 109. 110. — pénzváltás
(évente) 21. — pénzverés 18—22. —
rézpénz (bécsi veret) 5. — vöröskereszt-
egylet 17.
Magyaróvári gazd. akadémia jubileuma 99.
Manninger Vilmos dr. 11.
Mária királynő rendelete 86. 87.
Márka 23. 81. 83.
Mármarosziget 16.
Marosvásárhely 16.
Mészáros András dr. 91.
Mikosch gr. alapítványi érme 113.
II. Miksa pénzei 33—44.
Mikszáth Kálmán 114.

Mild Gyula (ifj.) 99. 119. 120.
Millenniumi érmek 30. 31. — pénzverés 19.
 Miskolc 13. 16.
Miskolci szövetkezeti utalványok 57. 58.
 Miskovits Mózes 60.
 Moesia inferior kiadatlan pénzei 62.
 Móricz Ida 61.
 Múzeumok 31—62. 112. 114—116.
 Múcsarnok hadikórháza 15.
 Műegyetem hadikórháza 15.
 Müller Ede dr. 91. — Kálmán dr. 11.
 Múmester 82. 83.
 Münzwardein (becsőr) 83.

N

Nagy Sándor pénzei leletben 110. — utánzataik 87.
 Nagykárolyfalvai utalványok: (Kehr J. és fia) 57.
 Nagymegyeri utalványok: (Herz és fia) 57.
 Navratil Imre dr. 11.
 Német kivonat 80. 119. 120. — lovagrend 23.
 Németpróna 6.
 Nemzeti múzeum 112. 114. 116.
 Nentwich 112.
 Neubauer Zoltán 57—60.
 Neuvirth Nándor dr. 91.
 Névérték 24.
 Nezsideri hadifogolytábor 57.
 Nikkelpénzeink kopása 61.
 Nikolsk—usoriski orosz hadifogolytábor magyar szükségpénzei 59.
 Nonnos pénzei 87. 88.
 Numizmatika jövője 68.
Numizmatikai középpont alakítása 68. 69. — Tanszék a pesti egyetemen 6. — Tévedések 114.

O

Olvasztás 84.
 Oroszországi hadifogolytábor magyar szükségpénzei 59.
 Orsovai utalványok: (Freyler Ferenc) 57.
Orvosok emlékérmek 7—17. 90—93. és természetvizsgálók gyűlései 13. 14. 16. 28.
 Ostffy—asszonyfai hadifogolytábor 57.
 Ökör (mint bírság) 22—25.
 Ötvözés (pénzverdében) 83.

Ötvözési könyv 83.
 Ötvözet (= Pagament) 83.

P

Pagament 83. 84.
 Páhi (éremlelet) 110.
 Papírpénzek (háborús) névsora 57.
 Párisi kiállítás (1900) érme 31.
 Pensa 22.
Pénz-intézetek hadikórháza 14. — márka 23. — olvasás 83. — társzekerények (Kör-möcbányán) 84. — táros (pénzverdei) 81—85. — váltás (évente) 21. — verés időtartama 18—20.
 Pénzítés (= Werk) 81.
Pénzverő-ház Budán 21. — község 20—22. — mesterek 21. — munkások 18—23. 83. — munkások száma 22. — tisztek 81—85.
 Pénzverők 20—21. 81—85. 98—99.
 Pertik Ottó dr. 91.
Pestannum insigne confraternitatis 111. — iaculatorum 111.
Pesti egyetem 6. — jogászjelvény bronzból 111.
 Petrozsényi utalványok 57.
Philippos (macedóniai) pénzei 87. — pénzeinek barbár utánzata leletben 110.
 Picker Rezső dr. 12.
 Pizet 82. 83.
 Plank Sándor 4. 5. 18. 20—22. 81—85. 98. 99. 119. 120.
 Politzer Ádám dr. 16.
 Poltura 81.
 Popper Erzsébet 61.
 Porcellánérmek 1. 2.
 Pozsonyi utalványok: (Klingen Henrik) 57.
Próba cédula 83. — tűk 82.
 Próbák (≠, ezüst) 82—84.
 Próna 6.

Q

Quardein (becsőr) 83.

R

Rác Ferenc emléklakettje 119.
 Rákóczi Ferenc 90.
 Rambuscus 86. 87.
 Ráskai Dezső dr. 91.

Recht és Schwartz utalványai 57.
 Regely-gyűjtemény 66.
 Reisner Adolf utalványai 57. 58.
 Reitter-féle gyufagyár utalványai 57.
 Rendeletek 86. 87. 98. 99.
 Rénes forint 84.
 Réz-ötvözés 83. — pénz ($1\frac{1}{2}$ denár) 4. 5. 81.
 Rézbányai éremlelet 109.
 Rhenusi forint 84.
 Riechmann A. 65. 66.
 Római aranypénzek 88. 89. — császári pén-
 zek leletben 110. 115. — Köztársasági
 pénz leletben 110.
 Rottmann Elemér dr. 92.
 Rudacsok (aranypróba) 82. 83.
 Rudolf pénzei 44—56. 89. 100—103.
 Ruzicska Leo 64.

S

Salgótarjáni bányagazgatóság szükségpénze
 57.
 Sambucus érme 111.
 Satnyú 82. 83.
 Schwerer János 112.
 Seligmann Kelemen 31.
 Selmeczbánya 81. 82.
Selmeczbányai főkamaragrófi hivatal 45. —
 kamara 83.
 Seltenhofer cég érme 29. 30.
 Semmelweis Ignác Fülöp dr. 12.
 Sepsiszentgyörgyi szövőgyár utalványai 57.
 59.
 Serdica 65.
 Skutari emlékérmé 104.
 Solidus 23.
 Somorjai hadifogolytábor 57. 59.
 Sóórlás (pénzverdében) 85.
 Sopron címere 28. — emlékérméi 25—32.
 — régi neve 25. — története 25. 26.
 Soproni múzeum 31.
 Sopronnyéki hadifogolytábor 57. 59.
 Steinberger Ármin dr. 12.
 Steller Natália hadikórháza 15.
 Strélinger Sámuel dr. és neje plakettje 12.

SZ

Szabadkőművespáholyok érmei (Sopron) 31.
 32.
 Szabadságharci emlékérmé 112.

Szakolczai utalványok (Tekla-dobozgyár és
 Timföld Vilmos) 57.
 Szállodások (Sopron) 32.
 Számvivői utasítás (Körmöczbánya, 1694)
 81—85.
 Szárnay Antal rézmetsző 60.
 Szarvasi éremlelet 110.
Széchenyi-szobor (Sopron) érme 31. — páholy
 érme 31.
 Szegedi kenderfonógyár utalványai 57.
 Székely szövőgyár utalványai 57.
 Székesfehérvári múzeum 62.
 Szelényi-nyomda 58.
 Szemcsézés (arany) 82.
 Szende Gyula † 66. 69.
 Szent György-érmek 88.
 Szentgáli Károly 18—20. 87—90. 119. 120.
 Szépművészeti iskola hadikórháza 15.
 Szertár (Körmöczbányán) 83—85.
 Szertáros 85.
 Szörényi Tivadar dr. 12.
 Szövetkezeti utalványok (Miskolc) 57. 58.
 Szurmay-alap 106.
 Szükségpénzeink névsora 57.

T

Tagok névsora 70—79.
 Takács Bernardin gyűjteménye 114.
Tallérok 33—56. 88. 100—103. 110. —
 ára 84. — finomsága és darabolása 81. —
 ötvözése 83.
 Táncmulatság emlékérmé (Bécs) 111. —
 (Sopron) 32.
Társulati élet 66—70. 117—119. — érem-
 vásár 118.
 Tavarnoki uradalom utalványai 57.
 Tégelypróba 83.
 Tekla-dobozgyár utalványai 57. 59.
 Terménypénz 25.
 Testvérisülés-páholy érme (Sopron) 32.
Thasosi pénz (leletben) 110. — barbár után-
 zata 89.
 Tibor Erwin dr. 92.
 Timföld Vilmos utalványai 57. 59.
 Tinó (bírság) 22—24.
 Tisza István 109.
 Tiszti névsor 70.
 Tolvaj bírsága 25.
 Tomassich Miklós † 66.
 Tomis pénzei 65.

Tordai utalványok (Fodor Domokos) 57.
Tornaegylet (Sopron) 32.
Tótfalusi éremlelet 89.
Tőkejegy 18. 19.
Törékeny arany 82.
Török pénz (lelet) 115.
Tört arany 82. — ezüst 83. 84.
Tüdővész elleni küzdelem 17.
Tűzoltóérem (Sopron) 29. 32.

U

Uj pénz kicserélése Árpádházi királyok korában 18. — Mária királyné alatt 86. 87.
Unterberg Jenő dr. 92.
Untergutsch Hugó utalványai 57.

V

Vác 17.
Vágvány 82. 83.
Vakarék 83.
Választás (Selmecen) 82.
Vallásos tárgyú érmek 64. 88. 107.
Valutapénz 23.
Valvatio 5.
Vandál triens 89.
Városszalónaki tiszti fogoly főállomás szükségpénzei 57.
Vasérmek 1—4.
Vaskóhi éremlelet 109.
Véghely Aladár dr. 13. 93.
Vérdíj 22.

Verebélyi-klinika 14.
Versei utalványok: (Untergutsch Hugó) 57.
Vertpénz próbája 83.
Virágvasárnapi pénzkibocsátás 21.
Vitriolfőző 84.
Viczy Mihály gr. aranyérme 88.
Vormágai éremlelet 110.
Vöröskeresztegylet 17.

W

Wágner Sándor dr. 13.
Waldbürger 81.
Wardein (becsőr) 83—85.
Werk (pénztés) 81.
Weissabstrich (= fehérarany) 82.
Weszerle József 6. 7. 60. — halotti jelentése 60. — tábláinak vésése 60.
Wolf-gyár utalványai 57.

Z

Zachár Zoltán 110.
Zágrábi múzeum 110.
Zalaegerszegi hadifogolytábor 57.
Zászlószentelés 30.
Zimmermann Lajos dr. 66—70. 117—119.
Zombori főgimnázium éremgyűjteménye 112.
Zsámboki János érme 111.
Zsófia-hadikórház 14.
Zsolnai katonai posztógyár utalványai 57.
Zwack Ákos † 116.

WESZERLE JÓZSEF
ARCKÉPE.

Az eredeti olajfestmény a m. nemz. muzeum éremtárának birtokában van.

Új magyar emlékérmek.

A magyar érem- és plakettművészek sorában kevésbé ismert név *Esső Erzsébeté*, pedig újabb alkotásai művészi komolyságuk s a bennök megnyilatkozó készség révén valóban megérdemlik a figyelmet. Ez a figyelem általában sokkal kisebb mértékben irányul a kisplasztika nemes alkotásaira, mint illenék s még a gyűjtőszenvedély, amely pedig a legfurcsább holmira is oly szívesen pazarolja szeretetét és pénzét, még ez sem volt eddig oly mértékben mozgósítható, hogy jelesebb szobrászaink kiadósabb területet láthassanak az éremmintázásban. Örvendünk tehát, ha ily kevésbé rózsás körülmények közt egy kétségtelenül hivatott tehetség minden erélyét e finom műfaj művelésének szenteli.

Néhány kiállítás zavaros sokadalmában, újabban pedig a Nemzeti Múzeum éremtárának szépen épülő emlékérem-gyűjteményében volt alkalmunk a művésznő legújabb alkotásaival megismerkednünk. Képmások, egy-két allegorikus ábrázolás s hadiérmekek: ez a tárgykör. Az anyag ezüst, bronz, vas, biscuit. A kis sorozat tehát nincs változatosság híján. Már a különféle anyagok felhasználása sem pusztán külsőség itt: mindegyik a maga jellemző hangján szólal meg. A vas-emlékérmek érdekesebb erejűek, a bronzok simulékonyabb mintázásúak, a biscuit egészen halk futamokban érezteti a gyengéd formák ár-ápolását. Jól esik ilyesmit látnunk, mert nem mindennapi stílus-érzék és művészi intelligencia érvényesül már e révén is ez apró domborműveken. Lesznek talán, akik valamely költői anyag-szimbolikát fognak látni abban, hogy egy kis Krisztus-fő a sorozat legnemesebb anyagából, ezüstből készült, hogy a hadiérmekek anyaga vas, a puha gyermekorcsáé a lány biscuit. Idáig nem mennénk a stílus-latolgatásban, az azonban kétségtelennek látszik nekünk, hogy a három hadiérmen látható forma-elosztás, keret-rendszer és maga a mintázás is a vas tulajdonságaihoz simul, illetve azokat értékesíti. Talán nem lesz érdek-

telen arra rámutatni, hogy míg a gyermekfej, a fiatal lány arcképe és a festőnő plakettje sima alapból bontakozik ki és sem felirásból, sem ornamentális formákból álló kerettel nem bír, a keretrendszer a vasból készült hadiérmeken határozott, erős árnyékvetésű, sőt többszörösen ismételt (betűk, gyöngysor). Amazoknál nem érezzük a keret hiányát, ama keretét, amelynek stiláris feladata itt ugyanaz, mint az épülethomlokzaton a párkányé: elszigetelni, egység gyanánt kiemelni, a környezettől elhatárolni egy magában befejezett formát. A fehér biscuit-lap a maga feltűnő fehérsége révén már magától is elvégzi ezt a feladatot. A szegély hiánya itt jól megérezett művészi ökonomia jegye, amely éppen e parányi szobrászati műfajnál van helyén, amely oly piciny helyen kevés eszközzel tolmácsol művészi mondanivalókat. A vas-anyag az egész sorozatban a legsötétebb, ez kapja tehát az erősen kiemelő kereteket, de az anyagnak ez a színe még más stílus-következményekkel is jár s jól esik látnunk, hogy e művek szerzője ezt a finom művészi követelményt is világosan értékesítette. Bár annak a veszedelemnek tesszük ki magunkat,

hogy unalmasakká válunk, mégis röviden jellemezni fogjuk ezt a követelményt, miután oly meglepően beszédes példákra hivatkozhatunk Esső Erzsébet e néhány művében. Abból indulhatunk ki, hogy végeredményében az érem és a plakett a formák művészete, a plasztikai formát pedig szemünk a fény s árnyék változatai révén fogadja magába. Ez a formákat tolmácsoló fény és árnyék a leggazdagabb skálájú a fehér anyagon, a legsötétebb skálájú a fekete anyagon. A vason a legjobban megvilágított részek sem válnak sohasem teljesen fehérré. Aki ezen az anyagon akar formákat tolmácsolni, bizonyára helyes művészi érzék sugallatát követi, ha az erős árnyékvetést belevonja kifejező eszközei sorába, ha a sötét anyagon mintázott formákat annyira kidomborítja, hogy azok árnyékvetése erőteljesen aláhúzza a fontos formákat. Csak a fontosakat, mert lehetséges átmenet, a felületek gyöngéd hullámjátéka itt úgy sem érvényesülne. Aki így fogja fel s így értelmezi a vas-anyagot, bizonyára a tiszta művészi intellektust követi. S aki így interpretálja felvett tárgyát, az, mint e hadiérmeken is jól látjuk, odáig fogja vinni a főformák kiemelését, az átmeneti formák elejtését (amit együttvéve stilizálásnak is mondhatunk), hogy e leegyszerűsítés révén mintázófája alatt valóban vas-stílus fog kibontakozni. Magának a vasnak cizellálása sem hasonlítható a bronzéhoz s bizonyos mértéken túl meddő is. Ami szintén azt sugallja a mesternek, hogy alak s ornamentum (ebbe mindig beleértjük a betűket is) tömörebbé, vaskosabbá, keményebbé, pozitívebbé válják.

Lassan-lassan levedlik így a vasról a tulajdonképeni perspektívikus mintázás s helyét szabatosan s erélyesen körülírt ornamentumok és alakok határozott és zárt silhouette-jei foglalják el.

Ha így a művészi stílus szempontjából e vas-műveket egybevetjük e néhány szép biscuittel, az első pillantásra azt is hihetnők, hogy más művészeti érzés, más leküet, sőt más művészi célzat teremtményeivel van dolgunk. Ez az ítéletünk azonban elhamarkodott volna. Mert az a művészi intelligencia, amely oly szépen sáfarkodott vas-anyagával: épp oly kiváló anyagérzéssel közli forma-mondanivalóit e fehér lapokon. E biscuitekrol eltűnt az ornamentika, eltűnt a keret. S eltűnt a pozitív forma, a lokális forma hangsúlyozása, vele természetesen eltűnt az árnyékvetésnek az a felfokozása, amely annyira illik a vashoz. Helyette egészen más művészi adományokat kapunk. Legelső sorban a

látott élményt. A gyermekfej s a fiatal lány képmása természetadta formákat igyekszik egész gazdagságukban tolmácsolni. Amit a szem a modellen felfedez: azon frissiben formává alakítja a kéz. Egy arc igen dús formarendszerű: temérdek plasztikai tapasztalat szerezhető rajta. Akinak olyan a szíve, hogy örvideni tud e szépségekben, e gazdag változatokban, ám kiaknázhajta, mert ebben az esetben az anyag szinte végtelen lehetőségeket kínál. Nyomon lehet követni egy homlok kemény domborodását, egy orca, egy orrcimpa duzzadó puhaságát. Ki lehet kémlelni, mily lágyan fekszik bele a szem a szemöldöksont kemény íve alá. És nyomról nyomra fel lehet fedezni az arc igen sokféle formáinak egymásba siklását, egymásba lejtését. E formarendszert ily anyagon gazdag sokféleségében lehet tolmácsolni s a vérbeli művész kapva kap ily alkalmon. A nagy

skála, amelyet a fehér anyag kínál, megengedi minden, még oly gyöngéd árnyalatú forma interpretálását, mert itt már valóban egészen perspektívikusan lehet mintázni s a valódi forma helyett a forma látszati képét lehet adni. Így vált e három biscuit a formák gazdag rendszerének tolmácsolójává, innen a naturalista él és közvetlenség, innen a formák enyhe lejtése, a kemény silhouette kerülése, az a nagy gyöngédség és gazdag érzés-elem, amely itt a vas-érmek érdességét, pozitivitását, erő-hangsúlyát új szépséggel helyettesíti.

E stilisztikai szempontból tekintve, a bronzműveket e két szélsőség közt, ugyancsak az anyag jól felfogott jellemének értelmében mintázottaknak tekinthetjük.

Nem utolsó kérdés természetesen az alakok térbe, foltba helyezése sem. Az oly kis terület, mint amilyen egy érem, a legnagyobb művészi ökonomiát, helyes egyensúly-érvéket, s minden erőszakosságtól mentes térkitöltést kíván, hogy teljes harmóniát adjon. Művészi érzéke e fogós területen sem hagyta cserben a szerzőt s ezt a jó érzéket és egészséges felfogást bátran honorálhatjuk.

De máris visszaéltünk e folyóirat vendégszeretetével, midőn e lapokon kizárólag egy szempontból, a művészeti kritika szempontjából elemeztük egy plakettművésznünk néhány újabb alkotását. De azt hisszük, hogy ezek a szép munkák megérdemlik a fáradságot és figyelmet, amelyet a szíves olvasó e sorok elolvasásának szentelt.¹

Lyka Károly.

1767. évi magyar féldenárok.

1767. év őszén az alsómagyarországi bányakerületben új veretű denárok jöttek forgalomba, melyek a rendes denároknál könnyebbek voltak.

Szeptember hó 28-án a selmeczbányai főkamagrófi hivatal két darab ilyen denárt küldött a körmöczbányai pénzverőnek, utasítván azt, vizsgálná meg azokat és jelentse be, mely rendelet alapján verte ki azokat?

„Es seien dergleichen geringe kupferne Hungarische — wie hier angebogen zu sehen — zu Neusohl in Kurs vermerket und zur weiteren Einsicht anhero gesendet worden. Wie nun hierorts nicht bekannt, dass in Schrott so geringe kupferne Münz, und zwar erst auch *gegenwärtiges* Jahr auszumünzen verordnet worden wäre, also hätte man diese Münzsart Ihm k. k. Münzamt gleichfalls zur Einsicht kommunizieren und von demselben die unverlangte Auskunft anhero gewärtigen wollen, ob demselben etwa von Ausprägung so geringer Hungarischer oder auch anderen kupfernen Geldern was mehreres bewusst oder verordnet sein möchte, oder was dasselbe in Entstehung dessen von den angeschlossenen und wieder zurückerwartenden Gepräge halten thäte? und wenn es möglich uns untereinem mit einer beiläufigen Berechnung ausweisen, wie viel bei 100 fl derlei geringen Hungarischen in Vergleich mit den vorhin weit schwereren und kursmässigen Hungarischen dem Publico ein Schaden zuflüsse?“

(Az idecsatolt két darabhoz hasonló könnyű rézdenárok Beszterczebányán forgalomban találtattak és tüzetesebb megtekintésre ide beküldettek. Mivel itthelytt nem ismeretes, hogy súlyban ily könnyű pénz kiverése, még pedig a folyó évszámmal, elrendeltetett volna, ez okból ezen pénzdarabokat a pénzverőnek is megtekintésre átküldjük és tőle haladék nélküli felvilágosítást várunk, vajjon van-e neki tudomása ilyen könnyű denárok, esetleg más rézpénz kiveréséről avagy elrendeltetett-e ez neki, továbbá hogy vélekedik a visszavárolag csatolt veretek származása felől? és ha lehetséges, terjesztszen be hozzávetőleges számítást, hogy 100 frt ily könnyű denároknál, hasonlítva az eddigi forgalomban levő sokkal súlyosabb denárokhoz, mily kár háramlik a közönségre?)

Erre a pénzverő ugyanazon év október hó 2-án jelentette: „A szeptember hó 28-án

¹ A mellékelt képek kisebbített másai az érmeknek. Szerk.

megtekintésül kegyesen küldött két rézdenárra vonatkozólag nem mulasztjuk el a kívánt felvilágosítást alázattal megadni, hogy ezen pénzverőnek nincs tudomása sem ily könnyű denárok kiveréséről, sem a kiverés elrendeléséről, még kevésbé arról, hogy 1767-ben itt-helytt magyar denárok verettek volna. A veretre nézve azt találtuk, hogy a kérdéses denárok nem öntés, hanem verőtőkkel való sajtolás útján készültek, továbbá a koronán keresztcske látható, mely az itten vert denárokon nincsen; éppúgy az 1670 évszám, melylyel itt sohasem készült verőtő, minket meglep.

Minthogy a szóbanforgó rézdenárok a mult évben bécsi lapkákból itt vert denároktól úgy nagyságra, mint különösen súlyra nézve teljesen eltérnek, tisztelettel felterjesztjük a számítást azon kár nagyságáról, melyet a közönség 100 frt értékű ily denároknál a törvényes denárokhoz képest szenvedne.

Valvatio

a selmeczbányai főkamagrófi hivatal által megvizsgálás végett küldött rézdenárokról, melyek Beszterczbányán forgalomban találtattak, 1767 évszámmal jelölve és kisebb nagyságuk és csekélyebb súlyuk miatt gyanusak.

A megküldött 2 drb súlyra nézve egyenlőnek találtatott, 1 drbnak súlya $2^{11}/_{16}$ 9, tehát egy bécsi márkára $95^{11}/_{43}$ drb és egy fontra $190^{22}/_{43}$ drb, egy mázsára pedig $19051^{17}/_{43}$ drb esik, eszerint tehát 1 mázsa réz 190 frt 30 krajcár $2^{34}/_{43}$ denárrá lesz kiverve ilyen pénzből.

Az 1760. évben itt kiverő magyar denároknál a réz mázsája 87 frtra verettetett ki, a beküldött denárok tehát az itt vertekhez képest 103 frt 30 kr. $2^{34}/_{43}$ denárral nagyobb értékben lett kiverve. Ebből látható tehát, hogy a közönség eme silány denároknál az 1760—1766-ig vert denárokhoz viszonyítva minden 100 frtnál 118 frt 58 krajcár $2^{1462}/_{1217}$ denár kárt szenved.

Ezen jelentésre vonatkozólag már október hó 16-án a főkamagrófi hivatal következőkről értesíti a pénzverőt.

„A Beszterczbányán forgalomban talált és a pénzverő által megvizsgált denárok tekintetében jelentést tettünk a cs. k. udvari kamaránál és tőle f. hó 12-én kelt leiratot kaptunk, mely szerint a kérdéses pénzek Bécsben lettek verve a folyó évben, nem ugyan egész-, hanem csak féldenárokként és csak mérsékelt, 6000 frt összegben, m. p. Ő Felsege személyes parancsára, hogy úgy miként régebben az ötvözött féldenárokkal, jelenleg is a kiskereskedés segítségére széles elterjedésben közönséges forgalomba hozassék.“

Eddig a pénzverőhivatal levéltárában levő feljegyzések. Ezekből megállapítható, hogy 1767. évben 6000 forint erejéig a törvényesnél silányabb denárokat vertek a bécsi pénzverőben magyar verettel, és hogy ezek féldenároknak készültek ugyan, de a forgalomban tényleg egész denároknak tekintettek.

Feltűnő ezen esetben az, hogy sem a nagy közönséget arról, hogy az új denárok csak féldenár értékűek, nem tájékoztatták és ezen féldenárok denárértékben kerültek forgalomba, sem a legközelebben érdekelt hivatalok, mint a pénzverő és a főkamagrófi hivatal ilyennemű denárok veréséről értesítést nem kaptak, amint ez történt az ugyanazon évben kiverő 12,000 frt garasnál, mely összegből 8000 forintot vertek a bécsi- és csak 4000 frtot a körmöczbányai pénzverőnél, sőt még a bécsi pénzverő is, mely pedig máskor a leglényegtelenebb ügyekről is értesíteni szokta a körmöczbányai pénzverőt, ezen féldenárokról a legkisebb említést sem tett, ellenkezőleg teljesen elhallgatta ezen ügyet.

Plank Sándor.

Weszerle József.

(Képmellékletünkhez.)

Egy évtized mult el immár azóta, hogy a Num. Közlöny VI. kötetében kegyeletos tollal és érdeme szerint való méltatással tettük közzé Weszerle életrajzát.

Azóta, a ránk szakadt világégés lángjai közt észrevétlenül következett be az évszázados fordulója annak, hogy Weszerle József a pesti egyetem bölcsészeti karának numizmatikai és arkeológiai tanszékére (1817-ben) kineveztetett. — Száztíz éve pedig a folyó év szeptember 1-én telik le annak, hogy ugyanezen egyetemen doktorrá avatták. Végül ugyanezen év július 29-én lesz 80 éve, hogy munkás életét hirtelenül befejezte, bevezetetlenül hagyván a magyar pénztörténetnek és a magyar pénzek és emlékérmek korpuszának nagy művét, amelyhez, mint hátrahagyott és mind a mai napig kellőképen ki nem aknázott kéziratai bizonyítják, annyi becses adatot és anyagot gyűjtött, hordott össze.

A föntemlitett hármas évforduló alkalmát ragadjuk meg, — ámbátor van-e szükség különösebb alkalomra, amidőn elévülhetetlen érdemeket kívánunk méltányolni, viszont azonban miért ne használnók föl az alkalomszerűség díszét is, — amidőn Weszerle Józsefnek — unokája, Kroupa József alezredesnének ajándékából a m. nemzeti múzeum éremtárának birtokába került — olajfestésű arcképét hű másolatban nyújtjuk idemellékelve olvasóinknak.

Ezt az arcképet Weszerle érmészeti tábláinak a m. num. társulat által eszközölt új kiadása alkalmával, a szövegrészt tartalmazandó második kötetben, Weszerle életrajzának mellékletül szándékoztunk kiadni. A képtáblák magyarázó szövegének nagy része, így az ókori érmeké s az emlékérmeké, kéziratban készen áll, de a kötet kiadása a mostoha viszonyok folytán belátható időközön túl kitolódott. Ezért adjuk át már mostan olvasóink és a magyar numizmaták kegyeletének e képet, megnyilvánítván ezzel egyszersmind a nagy úttörők iránt való, soha el nem évülő elismerésünket és kegyeletünket.

Annak, amit Weszerle maga elé tűzött, egy-egy részét megvalósították az utána következő nemzedékek. A magyar pénzek korpuszának középkori típusait Réthy László dr. dolgozta föl és tette közzé a C. N. H.-nak első és második részében, a habsburgházi korszak pénzeinek korpuszához pedig Harsányi Pál dr. tesz közzé igen becses muzeális anyagot a Num. Közlöny lapjain egymást követő adattárszerű közleményeiben. A magyar pénztörténettel Hóman Bálint ajándékozta meg a magyar tudományos világot, egyebekhez pedig a Num. Közlöny köteteiben és egyebütt hordunk össze egy-egy adatot vagy sorozatot.

Mindezt most lélekben odahelyezzük a nagy úttörő képe elé, hódolattal, — hiszen mitsem vonunk le a szerzők, munkások érdeméből azzal, ha megemlékezünk a „prae-cursor Domini, vox clamantis in deserto” szerepére emlékeztető elődnek aránylag nehezebb munkájáról.

* * *

Ide csatolok még néhány időközben vett adatot Weszerle életrajzához, melyeket Czeizel Gábor prelátus és nyitrai apátkanonok úr volt szíves hozzám juttatni. — Ezek szerint Weszerle családja több más német családdal együtt már a XIV. században telepedett meg „Próna” földjén. Újabban, minthogy több, egymással rokon Weszerle nevű család él Németprónán, ezeket külön elnevezésekkel különböztetik meg egymástól, Weszerle József családját a „Michala” elnevezéssel illetik, ami a Michel (Mihály)-nak patronymikus diminutívuma. — Weszerle nővéréről az életrajzban (Num. Közlöny VI. 38. l.) följegyeztük, hogy férjezett Dierá-né. Ez a név a nyert adatok szerint a Dürer névnek németprónaias kiejtése. — Weszerle József gondoskodott nálánál kilenc évvel fiatalabb öccsének Andrásnak iskoláztatásáról, ennek 13 éves korától kezdve, mindig ott, ahol ő éppen tanárkodott, így Kassán, Pozsonyban és Pesten. Ez a fivére, András, aki később gánti plé-

bános volt, 1859-ben (nem pedig 1836-ban) vonult nyugalomba és Székesfehérváron, majd pedig Gánton lakott haláláig. — A Weszerlére vonatkozó adatok föl kutatásában Richter J. Mátyás székesfehérvári ciszterciarendű tanárnak is vannak érdemei.

Gohl Ödön.

Magyar orvosok újabb emlékérméi.

A Numizmatikai Közlöny érdemes szerkesztője a Közlöny 1911-iki évfolyamának 1. füzetében „*Magyar Orvosok Emlékérméi*“ cím alatt ismertette a hazai orvosi vonatkozású emlékérmeket. Miután ezen összeállítás úgy az általános, mint speciális gyűjtőknek megbecsülhetetlen szolgálatot tett, másrészt pedig az azóta lefolyt hét év kispasztikai teremtése ezen a speciális téren is úgy minőség, mint mennyiség dolgában bőséges volt, érdemesnek látszott az azóta kivitelre került hazai orvosi vonatkozású emlékérmeket összegyűjtve, mintegy folytatásképpen ismertetni. Míg a *Magyar Orvosok Emlékérméi* (M. O. E.) összesen 77 fajt sorol fel, a jelen összeállításban újabb 62 faj kerül ismertetésre.

Ezeknek legnagyobb részét (39 faj) a személyi emlékérmek, illetve jórészen a kevés példányban készült öntött bronzplakettek alkotják. A II. csoportba foglaltam az egészségügyi kiállítások, valamint orvostudományok emlékérméit. Sajnálattal kell ezen helyen megjegyezni, hogy a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűléseinek szinte páratlanul álló folytatólagos érem-sorozata — úgy látszik — félbeszakadt. Mint büszke elődök korcs utódját ismertetem a 42. sz. alatt a miskolci gyűlés jelvényét. Ezen a helyen is felhívom az illetékes intéző körök figyelmét arra, hogy ezen időközönként ismétlődő gyűlések alkalmával mily hálás tér kínálkozik a hazai éremművészet fejlesztésére és istápolására. Külön csoportba foglaltam a kórházi emlékérmeket, melyeket a háború alatt felállított hadikórházak verettek. Fölvettem-e csoportba a hadikórházi érem-szerű jelvényeknek Zutt tanár által alkotott sorozatát is, melyek értékes anyaguknál (ezüst), főképen pedig művészi és ízléses tervezetüknél fogva lényegesen elütnek a háborús jelvények még mindig gombamódra szaporodó, bár kultúrtörténetileg érdekes, de művészi szempontból nagyrészt értéktelen és ízléstelen tömegeitől. A személyi emlékérmekre vonatkozólag meg kell még jegyezni, hogy dr. Hógyes Ferenc, a jelenlegi s közelmúltbeli budapesti orvosi kar tagjainak plakettjeit megmintázta, ezek közül azonban bronzban való kivitelre a M. O. E.-ben már ismertetett Hógyes Endre-plaketten kívül csak az itt felsorolt 6, 10, 20, 22, 24 és 37. számúak kerültek. A 2, 3, 6, 10, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 24, 29, 31, 34, 35, 37 és 39. számú plakettekből csupán egy néhány, a 25 és 38. számúból pedig egy-egy példány készült.

Jóformán valamennyi neves hazai éremművészünk nevével találkozunk e sorozatban. A legtöbb művel szerepelnek Zutt (14), Berán (9), Csillag (6), Hógyes (6) és Beck Ö. Fülöp (3).

Az összeállítás végére maradt néhány pótlás és helyesbítés a M. O. E. (Magyar Orvosok Emlékérméi)-hez.

I. Személyi emlékérmek és plakettek.

Dr. Balogh Jenő.

1. Középen: Jobb felé fordult meztelen férfi, szalaggal átkötött hosszú hajjal, kit kígyók iparkodnak átfonni, bal kezével egy kígyót lefog, jobbában kurta kardot tart. A fej előtt a mezőben: BERÁN L. mesterjegy. A gyöngykörrel elválasztott szegélyen körül:

❖ KÖZÖS • MVNKA • EMLÉKÉRE • DR • BALOGH • JENŐ • TÖRZSORVOS • PA-

RANCSNOK ❖ | HONVE'D • HADIKÓRHA'Z • VA'CZ • 1915. síma szegély. — Hátlapja sima. — Öntött kerek plakett.

a) Ezüst. 96 mm. — Ujhelyi Kálmán gyűjt.

b) Bronz. 96 mm. (Világosbarnás patinával.) — N. M. (Csak 24 példány készült.) — Gohl: H. E. (Háborús Emlékek.) IV. 71. sz.

Dr. Bányai Sándor.

2. Mellkép balra, mögötte mélyített betűkkel: KÖRMENDI | F. J. 1914 | mesterjegy. Kiemelkedő keskeny síma szegély. Egyoldalú öntött kerek plakett. Bronz. 120 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Basch Imre.

3. Mellkép balra, jobb sarokban fenn: SZÜL. 1863, nyak mögött jobbra: BERÁN | LAJOS | 1913 | Síma szegély. Szelvényben lenn: BASCH IMRE Dr | KÖZKÓRHÁZI | FŐ-ORVOS | Egyoldalú négyszögletes öntött plakett. Bronz. 195 mm. magas és 142 mm. széles. — Berán Lajos birtokában.

Dr. Benedíkt Vilmos.

4. Mellkép balra, főtörzsorvosi ruhában. Körirat: DR • BENEDIKT • VILMOS • FŐ-TÖRZSORVOS • A • ZOMBORI • TARTALEKKÓRHÁZ • PARANCSNOKA. Fej mögött jobboldalt REMÉNYI | 1914— | 1916— | Hátlapja síma. — Kerek plakett. Átmérője 60 mm. (1918 február havában készülében volt.)

Dr. Bókay Árpád.

5. Fej balfelé, nyak mögött: VÁGÓ | DEZSŐ | mesterjegy. Alul: BÓKAY ÁRPÁD: | Hátlap: A felső kiemelkedő keskeny síma szegélylyel körülvett kissé mélyített négyszögletes mezőben ekét húzó meztelen férfi; a jobb sarokban: VD mesterjegy. Az alsó mezőben mélyített betűkkel: SIC VOS NON VOBIS. Négyszögletes plakett. Bronz. 65 mm. magas és 63 mm. széles. — N. M.

Ifj. dr. Bókay János.

6. Szembe néző mellkép, alatta: Prof. DR BOKAY JANOS. Váll alatt baloldalt: DR HF. mesterjegy. (Dr. Hőgyes Ferenc műve.) — Hátlapja síma. Négyszögletes plakett. Bronz. 131 mm. magas, 86 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Entz Géza.

7. A felső négyszögletes kissé mélyített mezőben mellkép balra. Az alsó szelvényben a görcsövező tudós és: DR ENTZ GÉZA | AET. SUAE 70 |. A jobb sarokban apró betűkkel: PÁSZTOR J. 1912 mesterjegy. Kissé kiemelkedő keskeny síma szegély. — Hátlapja síma. — Egyoldalú négyszögletes plakett. Bronz. 61 mm. magas, 41 mm. széles. — N. M.

Dr. Fialka Gusztáv.

8. Mellkép. Orrcsíptetővel, ezredorvosi egyenruhában balra, nyak mögött: REMÉNYI | 1916 | mesterjegy. Vonalkör. Körirat: • GAVOSDIAI • dr • FIALKA • GVSZTA'V • EZRED-

ORVOS · A nyak alatt kisebb betűkkel két sorban: A · „GONDVISELE'S" · TISZTI |
HADIKÓRHÁZ · PARANCSNOKA | Hátlapja síma. — Egyoldalú kerek plakett.
Vas. 61 mm. — N. M.

Dr. Fodor József.

9. Szembenéző mellkép. Alul a szelvényben babérág és — FODOR —; a jobb sarokban: FARKAS M. mesterjegy. — Egyoldalú öntött négyszögletes plakett.

Bronz. 158 mm. magas, 109 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

10. Szembenéző mellkép, a váll alatt jobboldalt mélyített kis betűkkel: DR HF. mesterjegy. Alul: DR Prof FODOR JÓZSEF 1843—1901 | Hátlapja síma. — Egyoldalú négyszögletes plakett. (Dr. Hőgyes Ferencz műve.)

Bronz. 138 mm. magas, 92 mm. széles. — A magyar numizm. társulat gyűjt.

Dr. Frídrich Vilmos.

11. Mellkép, szemüveggel, törzsorvosi ruhában, balra. Fenn két oldalt 1914— 1918. Alul: · NYITRAZSÁMBOKRETI · | DR FRIDRICH VILMOS | · EGYETEMI · M · TANÁR · | TÖRZSORVOS VRNAK | SZIVES MEGEMLÉKEZÉSVL · | Mell előtt baloldalt: FEMES · BECK | VILMOS | · 1917 · | Négyszögletes egyoldalú öntött plakett.

a) Ezüst. Magassága: 160 mm. Szélessége: 100 mm. — Dr. Frídrich Vilmos birtokában. b) Bronz.

Dr. Genersich Antal.

12. A felső négyszögletes kissé mélyített mezőben mellkép balra. Szelvényben női hullát bonczoló tudós és balra: DR GENERSICH ANTAL^{NAK} | HÁLÁS TANÍTVÁNYAI | 1912 |, jobboldalt: PÁSZTOR J. mesterjegy. Kissé kiemelkedő keskeny síma szegély. — Hátlapja síma. — Egyoldalú négyszögletes plakett.

Bronz. 61 mm. magas, 44 mm. széles. — N. M.

Dr. Goldzieher Vilmos.

13. Mellkép jobbfelé. Körül: PROFESSOR DR GUILMUS GOLDZIEHER | A tej mögött, balra a mezőben kisebb betűkkel ÆTATIS | SUÆ | LX. | A mezőben jobbra, a kép előtt, írott betűkkel bevésve: CSILLAG | 909 | mesterjegy. Egyoldalú kerek öntött plakett.

a) Ezüst. 126 mm. 127 gr. — Dr. Faludi Géza gyűjt. (Csak 2 példány készült.)

b) Bronz. — Dr. Faludi Géza gyűjt. (Csak 3 példány készült.)
(V. Ö. M. O. E. 12. szám.)

Dr. Haberern Jonatán Pál.

14. Szembenéző mellkép. Fönn a jobb sarokban mélyített betűkkel: BERÁN mesterjegy. A szelvényben alul mélyített betűkkel: DOCTOR HABERERN J. PÁL | TANÁR | Széles síma szegély. — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.

Bronz. 180 mm. magas és 123 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Hütl Hümer.

15. Mellkép balra, mögötte: BERÁN | 1908 | mesterjegy; keskeny síma szegély. A kiemelkedő szelvényben alul: DR HVLTL | HÜME'R | Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.

Bronz. 240 mm. magas és 170 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

16. Fej balra. Fönn 1914 1915 1916 évszámok. Alul: DR · HVLTL HVMÉR. A nyak előtt baloldalt: BÖF mesterjegy. Kissé kiemelkedő keskeny sima szegély. — Hátlapja sima. — Négyszögletes plakett. (Beck Ö. Fülöp műve.)

a) Bronz. 68 mm. magas, 42 mm. széles. — N. M.

b) Vas. 68 mm. magas, 42 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

17. Fej balra, alatta jobboldalt: zutt mesterjegy. Köirat: · DOCTOR · MED · HVLTL · HVMÉR · EGYETEMI · NY · RK · TANA'R · ~~~~~ Hátlapján mezítelen fiatal férfi, szemben állva, jobb kezével botra támaszkodik, mely körül kígyó csavarodik. Alul néhány stilizált virág. Jobbra a mezőben: A · D · | 1915 | Köirat: ❖ OPVS · ZVTT · PICTORIS ·
❖ ❖ ❖ · AESCVLAPIVS ❖ ❖ ❖ Kerek öntött érem.

a) Ezüst. 64 mm. 71 gr. — N. M.

b) Bronz. 64 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Jendrassik Ernő.

18. Fej jobbra, nyak alatt: FECIT | L. BERÁN | Alul: ERNESTVS | JENDRASSIK | 1915 | Keskeny sima szegély. Négyszögletes öntött plakett.
Bronz. 280 mm. magas és 167 mm. széles. — Szépművészeti múzeum.

Dr. Kanitz Aristides.

19. Mellkép $\frac{1}{2}$ balra. Jobb sarokban fönn: CSILLAG 911. mesterjegy. Szelvényben mélyített betűkkel: KANITZ ARISTIDES DR | EGYET. M. TANÁR | Négyszögletes egyoldalú öntött plakett.
Bronz. 143 mm. magas és 98 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Kétly Károly.

20. Mellkép $\frac{1}{2}$ balra. A kiemelkedő szelvényben alul: Prof. DR KÉTLY KA'ROLY, a jobb sarokban: DR. HÖGYES. Kiemelkedő sima szegély. — Hátlapja sima. — Négyszögletes plakett.
Bronz. 100 mm. magas és 67 mm. széles. — A magy. numizm. társulat gyűjt.

Ifj. dr. Kovács József.

21. Mellkép balra. Jobboldalt ívesen: · DR KOVA'CS JO'ZSEF · | · 1884 · | baloldalt ívesen · EMLE'KE'RE · | · 1915 · | Jobboldalt alul: RA'POLTI mesterjegy. Hátlapja sima. — Kerek plakett.

a) Bronz. 56 mm. — b) Horgany. — Mindkettő dr. Faludi Géza gyűjteményében. Dr. Kovács József orvosi hivatásának és köteleességteljesítésének lett áldozata reményteljes életének virágjában. Katonai szolgálata alatt, 1914 decemberében Valjevóban hagyott sebesültjeinkkel és betegeinkkel együtt ott maradt s szerb fogságban 1915 februárjában kiütéses tifusz következtében elhunyt. Az érmet ifj. dr. Imre József egy. magántanár verette az elhunyt barátai részére.

Dr. Kövér Kálmán.

22. Mellkép félbalra. Kiemelkedő szelvényben alul: DR KÖVÉR KA'LMA'N | GYERMEKORVOS | 70 ÉVES KORÁBAN 1912 | A váll mellett jobbra: DR HF. mesterjegy. — Hátlapja sima. — Négyszögletes plakett.

Bronz. 105 mm. magas, 72 mm. széles. — A magyar numizm. társulat gyűjt.

Dr. Leitner Miksa.

23. Díszes nagy: L M monogramm; alatta babérág, kétoldalt 1882 1907 évszámok. Körülötte pont-gyöngyör. Körirat: * DR LEITNER MIKSA MEGYEI FŐORVOS 25 ÉVES JVBILEVMA EMLÉKERE

Hátlap: közepén címerpajzsban bot köré tekerődő kígyó. Körülötte pont-gyöngyör és rózsákkal díszített babérfüzér. Körirat: * AZ. O. O. SZ. KRASSÓ SZÖRENYI FIÓKJA 1907 SZEPTEMBER 29. Mindkét oldalt erősen kiemelkedő sima szegély. — Kerek öntött érem.

Vas. Átmérője 102 mm. — 13 mm. vastag. Dr. Faludi Géza gyűjt. (Dr. Leitner Miksa szíves közlése szerint a nadrági vasgyárban készült s a jubiláris ebédén a jelenlevők közt osztatott szét.)

Dr. Lenhossék József.

24. Mellkép féljobbra, a mellen jobboldalt mélyített kis betűkkel: DR HF. mesterjegy. Alul: LENHOSSEK J. | 1818—1898 | Hátlapja sima. — Egyoldalú ovális plakett. (Dr. Hőgyes Ferenc műve.)

Bronz. 97 mm. magas és 92 mm. széles. — A magyar numizm. társulat gyűjt.

Dr. Linhart Alfréd.

25. Bronzöntvény. Csillag István műve. — Dr. Linhart Alfréd birtokában. (Közelebbi adatok nem voltak nyerhetők.)

Dr. Manninger Vilmos.

26. Enyhén mélyített négyszögletes alapon, mellkép balra, katona (főorvosi) ruhában. Mögötte apró mélyített betűkkel: TELCS mesterjegy. Kissé kiemelkedő keskeny sima szegély. A szelvényben lenn: A PÉNZINTÉZETEK | HADIKO'RHA'ZA'NAK | ORVOSI KARA | MANNINGER VILMOSNAK | 1914—1915. | Hátlapja sima. — Négyszögletes plakett.

Bronz. 55 mm. magas és 35 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. báró Müller Kálmán.

27. Fej jobbra. Nyak mögött balra: BÖF mesterjegy. Körirat: BA'RO' MÜLLER KA'LMA'N PROFESSOR, KO'RHA'ZIGAZGATO'NAK — MVNKATA'RSAI ;

Hátlap: Sziklát görgető mezitelen izomember, vállán lebegő lepel. Fenn: 1887— 1911. Lenn a szelvényben jobbra: BECK · Ö · FÜLÖP Kerek plakett.

a) Ezüst. 70 mm. 150 gr. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

b) Bronz. 70 mm. — N. M.

Dr. Navratil Imre.

28. Mellkép, jobbra, kissé kiemelkedő sima szegély. Alul a szelvényben: SZALÓKI · NAVRATIL · IMRE · DR | EGYETEMI TANÁR | 80 ik SZVLETE'SNAPJA · EMLE'KE'RE | HA'LA'S TANITVA'NYAI | Hátlapja sima. — Négyszögletes plakett. (Finta Sándor műve.)

a) Bronz. 71 mm. magas, 43 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

b) Ón. 71 mm. magas, 43 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Picker Rezső.

29. Szembenéző mellkép. Bal sarokban: FM mesterjegy. Szelvényben alul: DR RVDOL-PHVS | PICKER. | Egyoldalú öntött négyszögletes plakett.
Bronz. 127 mm. magas és 73 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. báró babarczi Schwartzér Ottó.

30. Fej balra. Körirat: DOKTOR BÁRÓ BABARCZI SCHWARTZER OTTÓNAK 60-ADIK SZÜLETÉSNAPJÁRA.

Hátlap: Meztelen női alak egy szájatató sárkány elé tükröt tart. Fönn: OPVS BECK.
ö. FVLÖP — Kerek plakett.

Bronz. 70 mm. — N. M.

Dr. Semmelweis Ignác Fülöp.

31. Mellkép jobbra. Körirat: SEMMELWEIS IGNÁCZ FVLÖP 1818—1865. Nyak-mögött balra, mélyített betűkkel: BERÁN mesterjegy. — Egyoldalú kerek öntött plakett.

Bronz. Átmérője 220 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

32. Mint az előbbi, hanem a nyak mögött: BERÁN | LAJOS | mesterjegy. — Egyoldalú kerek öntött plakett.

Bronz. 90 mm. — N. M.

33. Mint az előbbi, hanem kisebb. Sima hátlapján: ZSOLNAY | PÉCS | gyárjegy.
Fehér porcellán. Átmérője 83 mm. — 7 mm. vastag. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Steinberger Ármín.

34. Mellkép jobbra, alul a szelvényben: DR STEINBERGER ÁRMÍN | AZ ORVOSOK NESZTORA | ÆTATIS SVÆ LXXX | Fönn jobb sarokban mélyített betűkkel: Csillag J. | 910 | Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.

Bronz. 205 mm. magas és 139 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Strélinger Sámuel és neje.

35. Kettős (férfi és női) mellkép balra. A fej mögött jobbra: CSILLAG | 908 mesterjegy. Széles kiemelkedő szelvény. — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.

Bronz. 132 mm. magas és 120 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Szörényi Tivadar.

36. Mellkép jobbra. A mező jobb alsó sarkában virágállvány indás, leveles növény-nyel. Felette: DR SZÖRÉNYI TIVADARNAK | ∞ HUSZÉVI ∞ | EMBERBARÁTI MŰKÖ-DESE | EMLÉKÉRE ¹⁸⁹²₁₉₁₂ | KAZINCZY □ A mell előtt jobbra: GM mesterjegy. — Hátlapja sima. — Lemetszett sarkú négyszögletes plakett (Murányi Gyula műve).

Bronz. 41 mm. magas és 71 mm. széles. — N. M.

Dr. Török Lajos.

37. Kettős (férfi és női) mellkép balra. Fönn mélyített betűkkel: DELLI EMMA DR TÖRÖK LAJOS. Fej mögött jobbra: CSILLAG | 1912 | mesterjegy. — Egyoldalú öntött plakett.

Bronz. 155 mm. magas és 115 mm. széles. — N. M. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Dr. Véghely Aladár.

38. Bronzöntvény. Berán Lajos műve. — Dr. Véghely Aladár birtokában. (Közelebbi adatokat nem nyerhettem.)

Dr. Wágner János.

39. Szembenéző mellkép, alatta: Prof. DR WAGNER JÁNOS | 1811—1889 |. Baloldalt a váll alatt: DR HF mesterjegy (Dr. Högyes Ferencz műve). — Hátlapja sima. — Négyszögletes plakett.

Bronz. 131 mm. magas és 90 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

II. Kongresszusok és kiállítások emlékérméi.

Budapest.

40. Kiterjesztett szárnyú álló angyal jobbfelé, jobbkezevel a magyar címerre támaszkodik, balkezeben babérágat tart. Ez alatt: NEMZETKÖZI | BALESETÜGYI, IPAREGÉSZSÉGÜGYI | ÉS | MUNKÁSJÓLÉTI KIÁLLÍTÁS | BUDAPESTEN | 1907 |

Hátlap: Meztelen felsőtestű, ülő munkás balkarját kötöző álló női alak. Háttérben gépek. Fenn körül: A KERESKEDELEMÜGYI M. KIR. MINISTER ÉRME. Baloldalt lenn mélyített apró betűkkel: JUHÁSZ mesterjegy. Mindkét oldalt keskeny sima szegély. — Kerek plakett.

Bronz. 55 mm. — N. M.

41. Balkarjával kost átölelő, jobbkezeben pásztorbotot tartó, meztelen mellű és hasú ülő pásztorfiú. A pásztorbot köré kígyó csavarodik. Sziklás háttér. Felül apró betűkkel: OPUS · ZVTT · R · A · PICTORIS. Vonalkör. Körzirat: fenn ívesen · CONVENTVS · X · LONDINII · MCMXIV ·, alul: · PRO · MERITIS · Két oldalt keresztekből álló díszítmény.

Hátlap: Középen egymás mellett Magyarország és Budapest címere; felettük közepen a szent korona. Díszítményes háttér. Vonalkör. Körirat: STATVTVM · A · CONVENTV · MED · VET · VIII · BUDAPESTIN · MCMV · Mindkét oldalt fonott szegély. — Ovális öntött érem.

Homályosított ezüst. 93 mm. magas és 89 mm. széles. — Ujhelyi Kálmán gyűjt.

42. Két ápolónő által támogatott katona. A mezőben baloldalt: HAD és NÉP | EGÉSZSÉG | ÜGYI ∞ | jobboldalt: KIÁLLÍTÁS | BUDAPEST 1915 ∞ | Alul középen díszítmény. jobboldalt: KÖRMENDI FRIM J. — Keskeny sima szegély. — Hátlapja sima. — Egyoldalú kerek plakett.

Ón. 36 mm. — N. M.

Drezda.

43. Erzsébet királyné koronás, fátyolos mellképe jobbra. Körirat: ERZSÉBET KIRÁLYNÉ MAGYARORSZÁG VEDŐ ANGYALA. A mezőben jobboldalt lenn: IFJ. VAS-TAGH | GYÖRGY | mesterjegy.

Hátlap: Az érem szélét betöltő széles szalaggal átfont széles babérkoszorú, melyben fenn a magyar címer. Alatta a szabad térben: A | MAGYAR | ÁLLAM | PAVILLONJA. | A szalagban apró mélyített betűkkel: INTERNATIONALE HYGIENE-AUSSTELLUNG DRESDEN 1911. Legalul középen: V. Gy. mesterjegy. — Kerek érem.

Bronz. 60 mm. — N. M.

Miskolcz.

44. Ezüst színűre oxydált ovális fémlapon cser- és tölgyágak közt, a felső széleinél bevágott, talpainál kihegyesedő csücskös pajzson Miskolcz város címere. A címer alatt

barokkdísz van. Körirat: MAGYAR ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK XXXV. VÁNDORGYÜLESE, lenn: * MISKOLCZ * Egyoldalú préselt mű, hátlapján gomblyukba akasztható fogóval. Készültek túvel ellátott példányok is. Átmérője 42—31 mm. — N. M. — N. Közl. XI. kötet. 22. lap.

III. Kórházak emlékérméi.

Budapest.

45. Meztelen férfi-beteget karjaiba felfogó nő. Jobboldalt felül mélyített betűkkel: „GONDVISELÉS” | APOLÓNÓKET KÉPZŐ EGYESÜLET | baloldalt: KÖRMENDI F. J. | 1913 | Keskeny sima szegély. — Hátlapja sima. — Kúposalakú egyoldalú érem 2 füllel. Bronz. 41 mm. magas és 39 mm. széles. — N. M.

46. Ovális mélyített mezőben, szív alakú pajzsban, övig meztelen álló férfit vizsgáló törzsorvos; a pajzs fölött mélyítve 1916. A kiemelkedő széles szegélyen mélyített betűkkel: A. M. KIR. ANDRA'SSY UTI HONVÉD HADI KÓRHAZ ÖNKÉNTES ÁPOLO' NŐI. — Hátlapja sima. — Egyoldalú ovális érem. Ezüst. 32 gr. 61 mm. magas és 46 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

47. Vöröskereszt egyleti ápolónő, pártaszerű fejéssel, egy bekötött fejű sebesült fejét fogja. Jobboldalt ívesen: CARITAS.

Hátlap: Baloldalt félkörösen hajló cser- és babérfagally. A mezőben vízszintes sorokban BETHLENTÉRI | M. K. HONVÉD | HADIKÓRHAZ | 1914 okt 29— | 1915 okt 29 | Fülezett érem karikával.

Bebronzolt szürkefém. 33 mm. — N. M. — Gohl: Háborús Emlékek. (H. E.) VI. 142. sz.

48. Mint az előbbi, csupán jobboldalt alul: BM mesterjegy.

Hátlap szövege: ZSÓFIA | HADIKÓRHÁZ | 1916 | Fülezett érem karikával.

a) Bronz. 33 mm. — N. M.

b) Fehérfém. — Ujhelyi Kálmán gyűjt.

49. A koronázott magyar országcímer nagyméretű képe, fönn a korona mellett kétoldalt: A. D. | 19 | 14 | homorú jegyekkel. Körül hasonlóképen homorú jegyekkel: PE'NZ-INTE'ZETEK HADIKÓRHAZA | Gyöngyös szegély.

Hátlap: hosszúruhás nő felkötött karú, mankóra támaszkodó (az érmen jobboldalt álló) öreges férfit támogat. A szelvényen homorú vonallal szegélyezett, mezőben homorú betűkkel: SI · VIS VITAM · DA · | SANGVINEM · | · ZVTT | · Ovális érem, fönn íves alakú nyílással Zutt A. R. műve.

a) Ezüst. 47 mm. magas és 29 mm. széles. — N. M.

b) Bronz. — N. M. (Gohl: H. E. III. 48. sz.)

c) Ezüstölt bronz. — Abaujszántói Kerekes Józsefné gyűjt.

50. Fenn, kerek fehér zománcos alapon, melyet nagyszemű gyöngyör vesz körül, vörös kereszt. Alatta arabeszk díszítmény. Körirat kettős vonalkörben: BA'RSONY VEREBE'LY ~ KLINIKA ~, alul: 1915. Gyöngysoros szegély. Hátlapon a Zutt-iskola kerek mesterjegye. Középen díszedényből kinövő 3—3 stilizált virágdíszítmény, felette 3 csillag, alatta szalagon R. A. Z. — Ovális öntött jelvény.

Ezüst. 39 mm. magas és 21 mm. széles. 11 gr. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

51. Középen fehér kerek zománcos alapon vörös kereszt. Felette díszítmény közt: II | BEL | KLINIKA |, alul ívesen: 1914 :●: 1915, alsó szélén gyöngysoros szegély. — Hátlapján Zutt-iskola jegye. — Fülezett körszeletalakú öntött jelvény.

Ezüst. Súly 5 gr. 27 mm. magas és 21 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

52. Szent korona; alatta fehér kerek zománcos alapon vörös kereszt. Körirat: • IPAR • MŰVE'SZETI • ISKOLA • HADIKORHA'Z • Finom gyöngysoros szegély. — Hátlapján a Zutt-iskola jegye. — Ovális öntött jelvény.

a) Ezüst. 5 gr. 28 mm. magas és 21 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

b) Bronz. — Abaujszántói Kerekes Józsefné gyűjt.

53. Lekerekített szélű nyolcszögletes fehér zománcos alapon vörös kereszt. Körirat: JSTVA'N • VTI • HONVE'D • HADIKO'RHA'Z • Gyöngysoros szegély. — Hátlapján a Zutt-iskola jegye. — Kerek öntött jelvény.

Ezüst. 10 gr. 33 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

54. Ovális fehér zománcos alapon, fenn kis vörös kereszt, alatta ezüst számjegyekkel 1914. Az egész jelvényt hosszant átszelő ezüst bot, mely körül ezüst kígyó tekerődik. Körirat: Sz • FV • LEANYISKOLA'K • VÖRÖSKERESZT BIZOTTSA'GA : Finom gyöngyös szegély. — Hátlapján a Zutt-iskola jegye. — Nyolcszögletű, kissé ívelt szélű öntött jelvény.

Ezüst. 3·5 gr. 28 mm. magas és 16 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

55. Középen kerek fehér zománcos alapon vörös kereszt. Felette: 1914. Allatta szalagon ívesen: : DR • LÉGRÁDI OTTO • ÉS • IMRE HADIKÓRHÁZA | Hátlapja sima. — Kerek öntött jelvény.

Ezüst. 8 gr. 30 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

56. Jobb térdére kezeivel támaszkodó, balkezeiben virágot tartó női alak. Feje körül 3 üres pajzsalakú díszítmény. Fenn ívesen: MŰCSARNOK 19 14 HADIKORHA'ZA. Alul kerek fehér zománcos alapon vörös kereszt. Durva gyöngyös szegély. — Hátlapján a Zutt-iskola jegye. — Ovális öntött jelvény.

Ezüst. 7·0 gr. 36 mm. magas és 21 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

57. Mellkép balfelé, körülötte homorú betűkkel: JÓZSEF • NA'DOR : Gyöngyös szegély. Körül: széles nyolc nagy pettyből s köztük szétágazó volutákból álló kerek keret. Fenn kis kartusban ovális fehér zománcos mezőben vörös kereszt.

Hátlap: a szent korona alatt 1914 évszám, körülötte pedig: • MŰEGYETEMI—HADIKO'RHA'Z • Nyolcoldalú apró sugaras vonalakból álló szegély. (Zutt műve.) — Öntött kerek jelvény füllel.

Ezüst. 7 gr. Átmérője 24 mm., a vörös kereszttel együtt 40 mm. — N. M. — Gohl: H. E. III. 49. sz.

58. Apró sugaras vonalakból álló körben női fej jobbra, mögötte apró betűkkel: ZUTT. Körülötte nagy petyekből álló keret. Felette kis kartusban ovális fehérzománcos alapon vörös kereszt. — Hátlapján mélyített betűkkel: EGYÜTT- | MŰKÖDÉSÜNK | EMLÉKÉRE | 1914—16 | S. N. | Apró sugaras vonalakból álló szegély. — Öntött fülezett kerek jelvény. (A Steller Natália-hadikórház jelvénye.)

Ezüst. 6·75 gr. Átmérője 24 mm.; a vörös kereszttel együtt 39 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

59. Fenn, kerek fehér zománcos alapon vörös kereszt. Alatta: A | SAJ—TÓ | — OTTHON—HA— | DIKORHÁZA | Legalul kalamáris lúdtollal, a kalamárison 1914. Két oldalán apró mélyített betűkkel: ZUTT FEC. | Sima hátlapján bevésve: ZUTT | FEC | Ovális öntött jelvény.

a) Ezüst. 8·25 gr. 39 mm. magas és 26 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

b) Bronz. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

60. Lemetszett sarkú, egyenszárú háromszög alakú fehér zománcos alapon vörös kereszt, fölötte 1914, kétoldalán arabeszkés díszítmény. Gyöngyös szegély. — Hátlapja sima. — Kerek öntött jelvény. Zutt műve, a szépművészeti iskola hadikórházának jelvénye.

Ezüst. 4·75 gr. 25 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Miskolcz.

61. Miskolcz város címere (oroszlán és griff tart egy pajzsot, melyben piros mezőben Sz. István király szembenéző mellképe van. Sisakdisz: kalászkodat és szőlőfürtöt tartó vitéz nő ki a koronából). Két sima szegély.

Hátlap: A miskolczi kir. kath. főgimnázium épülete, mely most a város hadikórházául van berendezve. Alatta egyenszárú kereszt. Az előreálló szegélyen fenn: MISKOLCZ TH J F VÁROS · HADIKORHÁZA, lenn kis díszítmények között: 1914—15. | Fűleztett érem.

a) Bronz. 36 mm. — N. M.

b) Ezüstölt bronz. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

c) Sárgarézzel befuttatott bronz. — Dr. Faludi Géza gyűjt. (Gohl: H. E. IV. 78. sz.)

62. Mint az előbbi, hanem fül nélkül.

a) Bronz. — Borsod-Miskolczi múzeum.

b) Ezüstölt bronz.

c) Ólom. — Miskolczi múzeum.

d) Ezüst. — Bodor Antal gyűjt. (Miskolcz). (Gohl: H. E. IV. 79. sz.)

IV. Pótlékok és helyesbítések a Magyar Orvosok Emlékérmeihez.

(Num. Közlöny X. kötet, I. füzet.)

Adler Aajos.

Az 1. szám részletes leírása a következő: vonalkörben mellkép balra. Körirat: ALOYSIVS ADLER PERLVSTRA X MED. DOCTOR O MDCCCLX—MCMX O

Hátlap: 3 meztelen férfiú, a középső és baloldali közösen fáklyát tart, a jobboldali a középsőnek balkarját fogja. Körülötte mélyített betűkkel: SKODA SEMMELWEIS VIRCHOV PASTEV RÖNTGEN EHRLICH. Alul a szelvényben: L. BERÁN FEC T mes-
terjegy. — Kerek plakett.

a) Ezüst. 60 mm. — b) Bronz. — N. M.

Politzer Ádám.

A 28. számhoz: c) Ólom. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Fiume.

A 40. számhoz: b) alfaj törlendő.

A 41. számhoz: b) Barnára oxydált bronz. — N. M.

Mármarosziget.

A 46. számhoz: a) Ezüst. 44 mm. 39·80 gr. — N. M.

Marosvásárhely.

A 47. számhoz: c) Ezüst. 42 mm. 19·75 gr. — Dr. Faludi Géza gyűjt. (Num. Közlöny XI. 128. lap.)

Budapest.

A 63. szám (B. V. E. 284. sz.) és a 64. szám (B. V. E. 285. sz.) miután a kézhez jutott példányok alapján kiderült, hogy a bécsi 1873. évi világkiállításra vonatkoznak, úgy a M. V. E., mint a B. V. E. sorozatából törlendők. A helytelen beosztást az idézte elő,

hogy az érmek csupán a Montenuovo-féle katalógus tökéletlen leírása alapján voltak ismeretesek és a lelenczházi érmekkel egyező német szövegük van: DAS HEIL | DER MENSCHEN | SEI VNSER ZIEL |

A 67. számhoz: *b)* bronz példányai kisebb és nagyobb betűs hátlapí felíráttal ismeretesek. — N. M.

Hasonló érem, de kisebb, átmérője 17 mm. *a)* fehérfém, *b)* bronz. — Mindkettő dr. Faludi Géza gyűjteményében.

A 73. számhoz: *c)* bronz. Hátlapján üres babérkoszorú. — N. M.

Vác.

A 76. számhoz: *b)* bronz. — Dr. Faludi Géza gyűjt.

Pótlék.

Dr. Imre Miksa.

62. Egyoldalú arcképes bronzöntvény; készült 1917-ben. Csillag István műve. (Közelebbi adatokat nem nyerhettem.)

Budapest.

63. Ovális, mélyített mezőben, szívalakú pajzsban övig meztelen álló férfit vizsgáló törzsorvos; a szívalakú pajzs fölött mélyítve: 1916. A kiemelkedő szegélyen mélyített betűkkel: A M. KIR. ANDRÁSSYUTI HONVÉD HADI KÓRHÁZ PARANCSNOKA. Hátlapja sima. Egyoldalú ovális érem.

Bronz. 60 mm. magas, 46 mm. széles. Dr. Faludi Géza gyűjteménye.

64. József főherceg és Augusztia főhercegné mellképe balra. Vonalkör. Körirat: A TUDÓVE'SZ — LEKÜZDE'SE — TERE'N (így!) — SZERZETT — E'RDEMEKE'RT Vonalas szegély.

Hátlap: Kígyót átszűrő egyenes kard, melynek markolatából sugarak lövelnek szét. Vonalkör. Körirat: JO'ZSEF KIR. HERCEG-SZANATORIUM-EGYESÜLET. Alul három pont. Keskeny vonalas szegély. (Körmendi Frim Jenő műve.)

Horgany. 38 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjteménye.

65. Mélyített, kerek mezőben: kaszáló magyar baka. Jobbra: RÁPOLTI J. mesterjegy. Vonalkör. Körirat félkörben: + KÖZÖS MUNKÁBAN EGYESÜLT ERŐVEL + Alul: 1918. Vonalas szegély. — Hátlapja sima. Egyoldalú érem.

a) Bronz. 55 mm. — *b)* Horgany. 55 mm. (A magyar vöröskereszt-egylet jutalomérme.)

66. A szent korona alatt zománcozott vörös kereszt. Kétoldalt felül: BOLGÁR MISSIO Alul: 1912.

Hátlap: A | MAGYAR | VÖRÖS-KERESZT | HÁLÁJA — JELEÜL | Fülezt érem karikával.

Ezüst. 8·90 gr. 27 mm. Füllel együtt 30 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjteménye.

Dr. Faludi Géza.

A pénzverés időtartama az Árpádok korában.

Az évi kontingens kiverésének időtartama, valamint a munkások valószínű létszáma körül vita keletkezett a N. K. lapjain. Plank Sándor figyelemreméltó cikkében cáfolja dr. Hóman Bálint számításait, de helyes eredményre ő sem jut, mert nem ismeri a kéziverés gyakorlati lehetőségeit. Amit a kéziverésről mond, annak nincs meggyőző ereje. Tapasztalatok hiányában a gépek teljesítőképességében keres támasztópontokat, de a gép és az ember egymás mellé állítva csak abban az esetben mérhető össze, ha mindkettőben mechanizmust látunk. Plank S. más nézőpontból ítéli meg az emberi erőforrást, ezért az egyoldalúság hibájába esik. Hóman tévedése az, hogy a pénzcserélés okmányyszerű hathetes idejébe kényszeríti a pénzverés és pénzcserélés minden műveletét, ami képtelenség, különösen a decentralizáció előtt.¹ Hisz a munka egy részével már a pénzcserélés törvényes ideje előtt készen kellett lenni. A közreadott eredményt Hóman csak úgy nyerhette, ha a szóbanforgó számadatot használja fel, de a hiba, bár ez nem lényeges és nem változtat műve értékén, kikerülhető lett volna, ha forrásul használt fejtegetéséből nem csupán e számot ragadja ki, hanem figyelemre méltatja a „Műhelyviszonyok“ c. bekezdésben elmondott egyéb feltevéseimet is.

Mert a verési munka egy órájának teljesítménye az én számításom szerint csakugyan legalább 1200 db., de ez a szám nem szerepelhet tényezőként a napi, vagy ennél is hosszabb munkaidő termelésének megállapításánál. A verőmester munkája a lapkavágásnál kezdődött, mert felelős volt a törvényes súlyért is és nem volt érdeke a műhelynek, hogy a készítmény két fontos tulajdonságáért: a veretért és súlyért, összebogozza a felelősség kérdését. Mert elsősorban a sziglak rendeltetése, melyekről, bár más módon, mindketten megállapítottuk, hogy a verőmester ellenőrzésére szolgált, figyelmünket azokra a munkálatokra tereli, melyeket okvetlenül a verőmester végzett, t. i. a lapkavágásra és a kiverés munkájára. A napot majd e két munka között kell megosztanunk. A poncoló-eljárás tanulmányozása közben, melyet sajátkezűleg készített eszközökkel folytattam, igen hasznos tapasztalatokra tettem szert úgy a verendő fém és szerszámok viselkedése, mint a teljesítmény szempontjából. Ezek alapján igyekszem a viszonylagosan helyes eredményt megközelíteni, midőn az időtartam kiszámítását tűzöm feladatommul.

Midőn legutoljára foglalkoztam az Árpádok-korabeli pénzveréssel, nem volt előttem ismeretes Hóman B. dr. eredménye az évi kontingenst illetőleg, különben felhasználtam volna a munkáslétszám megállapítására. A „tőkejegy“-ekből 60 verőmunkásra következtem és ma világosabban áll előttem feltevésem helyessége, mert tudom mit jelentett a 15·2 millió denár kiverése — időben. Többet, hogysem 30 munkás elegendő lett volna, de kevesebbet, hogysem Plank S. 150 napos munkaidejére szükség lett volna. Nem hihető, hogy a munkások, kiknek életviszonyai hasonlíthatnak a mai idénymunkások életviszonyaihoz, húzták volna a munkát, mert semmi haszon sem származott rájuk ebből.

A lapkákból tízpercenként 50-et, óránként tehát 300-at készítettem. A verés munkája gyorsabban ment. Félkilós kalapáccsal, egy-egy darabra 2—3 ütéssel mérve tízpercenként 180-at, óránként tehát 1080-at készítettem. Amde egyedül és gyakorlat nélkül. Ezen tisztán gyakorlati alapon, figyelembevétel egy gyakorlott segédmunkást, ki a lapkakészítést teljesen, a verés munkáját pedig az adogatással részben megosztotta mesterével, egyórai teljesítménye gyanánt 800 lapka, illetve 1600 veret elkészítését vehetem. Ez, szerintem, reális alapot nyújt számításaimhoz. Munkaközi akadályokra, ú. m. a verővas kicserélésére, a

¹ A cikkíró ebben téved, mert Hóman Bálint id. művében a pénzverés és pénzcserélés minden műveletét nem kényszeríti a pénzcserélés okmányyszerű hathetes idejébe. Szerinte a pénzverés a virágvasárnapját megelőző 6—8, esetleg 10 héten, a pénzváltás pedig a március 15-ét vagy virágvasárnapját követő 6 hét alatt történt. (V. ö. Magyar Pénztörténet: 415—418., 471—472. l. és Hómannak a Numizmatikai Közöny jelen füzetében közölt cikkét.) Szerk.

lemez esetleges tapadására, az igazítómunkákra időt nem veszek, mert egy tanulót is feltételezek, kinek munkaereje felért ezen idővesztéssel. Továbbá bizonyosra veszem, hogy a darabszámra fizetett munkás a középkorban sem ragaszkodott a 10 órás munkaidőhöz, akárcsak napjainkban. A lapkakészítés tehát kétszer annyi időt emésztett fel, mint a pénzverés. A 600 perces munkaidőből 400 perc esett a lapkakészítésre, a verésre pedig 200 perc. Az egy percnyi teljesítményt megszorozva az egyik-egyik műveletre eső idővel, azt találjuk, hogy egy tízórás munkanapon 5300 db. denárt készített egy verőmester. A sziglákról írt tanulmányomban a verőmesterek számát 60-ra tettem, mert a M. Nemzeti Múzeum éremtárának tulajdonát alkotó C. N. H. 59. számú denárok óriási sorozatában körülbelül ennyi „tőkejegy”-et állapítottam meg. Így a napi teljesítmény 318,000 darab volt. A Hóman által feltételezett évi kontingens tehát kiverhető volt 48 munkanap alatt, vagyis a vasárnapok hozzáadásával teljes 8 hétig kellett a műhelyt üzemben tartani. Igen óvatos számítás mellett, azt kell föltennem, hogy a munkát a pénzbevéltás megindulása előtt három héttel kellett megkezdeni. Viszont, amennyiben fönti következtetésem helyesek, ezekből az következik, hogy az egész fémmennyiségnek körülbelül egyharmadrésze tartalékból fedeztetett.

*

A középkori pénzverés technológiájának tisztázása szempontjából hasznosnak vélem még a következő észleleteimet elmondani: A verést sajátkezűleg próbáltam ki. Verővasam 11 mm. átméretű volt, tehát körülbelül 95 mm² verőfelülettel bírt. A lapka ennél kisebb és zömök volt, hogy terjedhessen. Félkilogrammos kalapáccsal 2 középerős ütés elegendő volt, hogy a fém a negatívba behatoljon és a szélekig terjedjen. A lemezt először négyzetre (csegely) vágtam. Éles csipővel sarkait lecsíptem, úgy hogy szabályos nyolcszöget mutatott. Ezt a formát a legtöbb C. N. H. 59-es érmen meg lehet állapítani. E lemez a verés következtében többé-kevésbé elvesztette szögleteit és ha elég vastag volt, kerekké vált, nemcsak a fizikai törvény következtében, hanem főleg azért, mert az előlapi verővas szélén árokként húzódik végig a pénz rovátkolt karimájának mintája: ez az árok mintegy gátat vet az egyenlőtlen kifutásnak és a terjedő fémet felfogja. Viszont a verésnek oly erősnek is kell lennie, hogy ki is töltse. Az iparos részéről ezen ütésnek megítélése, merőleges hatásának kivitele a legfontosabb mozzanat, mely nemcsak a készítmény tökéletességének, hanem a gyorsaságnak is a titka.

Ugyanezek a szempontok tiltják azt is, hogy apró ütögetésekre forgácsolja a szükséges energiát. Így nehezebben ítélteti meg az erő kifejtést, mint ha csak egyet, vagy egypárat üt; de megkerülte az időrabló eljárást. Azt is tudjuk, hogy a kalapácsolás, mint igen egyszerű mechanikai művelet, minden rendszeres munkánál a munkásnak bizonyos szabályos ütemet diktál. Ha tehát a millennium alkalmával a kész lemezekből 2—3 denárt vertek percenként, akkor az egy kilogrammos kalapáccsal 15 ütés esett volna egy parányi denárra. Ez hihetetlen.¹

A verővas fölemelésével nem tanácsos a veret minőségéről meggyőződni, mert a visszahelyezés rendszerint igen körülményes és kettős veretet okoz. Ezért sem vesződtek a hibás veret javításával. Tudjuk, hogy a tömegcikk gyártói számolnak a selejtezéssel és főleg, ha anyagpazarlással nem jár, a hibás darabokra ügyet sem vetnek. Az új készítmény kevesebb időt vesz igénybe. Eppen a tömegcikkeket készítő műhelyekben győződtem meg, hogy az iparosban a gyakorlat új érzéket fejleszt, mely arra képesíti, hogy bonyodalmas munkát végezzen különös gondolkodás nélkül és amely védi a gyakori hibázástól. Nem igazgat; nem fontoskodik és aggodalmaskodik, nem is igen figyel, — szinte szerszámaival érez. Ami a számszerű teljesítményt illeti, bámulatos eredményeket figyeltem meg. Ha érdeklődünk a kovácsok, lakatosok, kőfaragók műhelyeiben, be fogjuk látni,

¹ Bizonyára lassúbb ütemben kezelte a kalapácsot a millenniumi kiállításra kirendelt munkás. Szerk.

hogy Plank S. igen keveset tételez fel a középkori munkásról, ha azt mondja, hogy 10 órán át nem tudott kalapáccsal dolgozni. Bár, mint előadtam, a munkaidő felét sem töltötte ezzel, de az iparosok világában nem ritkaság az ennél is súlyosabb napi teljesítmény.

Hogy adogatóval dolgozott a pénzverőmester, az kétségtelen. Nemcsak a gyorsaság miatt, hanem mert nem tehette le munkaközben sem a kalapácsot, sem a vasat, hogy kezét szabaddá tegye. Ezzel elvesztette volna a szabályos, kimért, egyenletes ütés feltételét, az ütemet és munkája akadozóvá vált volna. Pedig, mint mondtam, ez volt művészetének titka. Ezt a magyarázatot természetesen fogja találni minden gyakorlati érzékű megfigyelő.

Ha szereti valaki az elméleti megoldásokat, ajánlom, ossza az egész pénzverési munka minden mozdulatát időmértékes ütemekre és látni fogja nemcsak az adogató szükségességes voltát, hanem azon időbeli arány helyességét is, melyet a lapkakészítés és a pénzverés között fölállítottam.

Szentgáli Károly.

Az árpádkori pénzverés adminisztrációjához.

Néhai Plank Sándor a Numizmatikai Közlöny utolsó számában¹ szakszerű fejtegetések kapcsán cáfolja a XII. századi királyi pénzverőház munkásságának létszámára vonatkozó számításaimat,² vagyis inkább Szentgálinak e számításokhoz alapul vett feltevését.

Művem írása közben a III. Béla-kori évi pénzkibocsátás összegét — a királyi jövedelmi kimutatás és a pénzek metrológiai adatainak összevetése alapján — *hozzávetőlegesen* 3283 kg. pénzezüstből készült 15·2 millió pénzdarabban határoztam meg.³

A pénzverőmunkásság létszámát — e nagy számnak megfelelően — több száz személyben véltem megállapíthatónak, mint az művem egyik jegyzetéből is kitűnik.⁴ Művem nyomtatása közben jelent azonban meg Szentgáli tanulmánya, melyben teljes határozottsággal állította, hogy egy adogatóval dolgozó ügyes munkás verőtökéjéről óránként 1200 kész pénzdarab hullott le. Magam a pénzverés technikájával nem foglalkozván,⁵ az egyetlen e tárggyal foglalkozó magyar értekezés eredményeit alapul véve, korábbi nézetemmel ellentétben, a XII. századi pénzverőmunkásság létszámát hozzávetőlegesen 70—75 munkásra, a pénzverőköztség lakosságát 40—50 családra tettem.⁶

Plank szakszerű fejtegetései azonban igen valószínűvé teszik, hogy *Szentgáli megállapítása s vele ez a számvetés is tarthatatlan*, miért is azt elejtve, visszatérek korábbi véleményemhez, mely szerint „a XII. századi évi pénzüjtés és apró pénzecskék korában valószínűleg jóval több pénzverőmunkás dolgozott hazánkban, mint Bécsben a XIII. században“, ahol „mindössze 48 pénzverő dolgozott“.⁷

Planknak a XII. századi pénzverőmunkások számára, a pénzverés időtartamára és az adminisztrációra vonatkozó megállapításait azonban nem fogadhatjuk el.

Adatait és bizonyítékait oly korból — a XVI—XVIII. századból — vette, amikor a XII—XIII. századi viszonyoktól merőben eltérő állapotok voltak. A fejlett Habsburg-kori pénzverési adminisztráció állapotaiból semmiképen sem szabad következtetést vonnunk a XII. századi — sokkal primitívebb — viszonyokra. A munkamegosztás rendszere az árpádkori pénzverőházakban ismeretlen volt s a pénzverőmunkásság díjazása is egészen más alapon történt.

Pénzverésünk adminisztrációjának történetében három korszakot kell megkülönböztetnünk. Az első a *centralizált királyi pénzverőköztség* (a XIII. századig), második a

¹ 1917. 101—102. l. — ² Magyar pénztörténet 1000—1325. 471—472. l. — ³ Megjegyzem, hogy ez a szám a XI. és XIII. századra nem vonatkoztatható. Akkor sokkal nehezebb és kisebb számú pénzt vertek. —

⁴ 202. l. 1. jegyzet — ⁵ V. ö. 473. l. 2. jegyzet. — ⁶ Id. művem 471—472. l. — ⁷ U. ott 202. l.

decentralizált bérletrendszerű kamarák (kb. 1220-tól a középkor végéig), harmadik a *bürokratikus kamaraigazgatás* kora (Habsburg-kor).

A XI—XII. században a *királyi pénzverők* (monetarii, nummularii), mint a többi királyi népek (várnépek, lovászok, tárnokok, iparosok stb.) királyi tisztek (officiales) és a királyi pénzverőmester (monetarium regis magister, a későbbi: comes camerae) fennhatósága alatt éltek és végezték munkájukat. A XII. század folyamán az esztergomi pénzverők már szabad községi szervezetté alakultak s községük (villa fabrorum vagy monetarium Strigoniensium, vicus fabrorum) más királyi népek szabad községeihez hasonlóan bizonyos autonómiára tett szert. Szabadon választott bírójuk (villicus fabrorum; monetarium) volt, a község feletti főhatósági jogot azonban továbbra is a király tisztviselője, a pénzverőmester vagy kamaraispán gyakorolta. A fejlődés a XIII. század elejéig ugyanaz, mint külföldön, különösen Németországban, hol hasonlóképen a királyi népek (ministeriales) községeiből emelkedtek ki a szabad pénzverő községek (Münzer-Hausgenossenschaft).

A község tagjai, a pénzverők, mint e korban az iparos népek általában, nem voltak kizárólag iparosok. Mindegyiknek megvolt a maga földje, melyet családjával, később — ha megvagyonosodott — szolgálival művelt. A XII. század végén azonban már elsősorban iparosok. Mikor a királyi pénzverőházban szünetelt a munka s a pénzváltással sem voltak elfoglalva, arany- és ezüstműves munkát végeztek. Ezért nevezik őket XIII. századi forrásaink gyakran aranyműveseknek (fabri, aurifabri). „Pénzverők“ azért voltak, mert a királylyal, urukkal szemben tartozó kötelességeiket a pénzverőházban *bizonyos időszakban* végzett munkával rótták le épp úgy, mint a többi királyi iparosnépek a megfelelő ipari munkával. E kötelességük ellenértékeképpen, mint külföldön is mindenütt, ők élvezték a kötelező *pénzváltás* közvetítésének jogát. Ez volt az ő fizetésük, mert a darabszám szerint való fizetés későbbi fejlemény. A régi pénzt, nyers ércet és külföldi pénzt ők váltották be új, törvényes királyi pénzre s a király pénzváltási jövedelméből meghatározott kulcs szerint ők is részesültek. A XI—XIII. század pénzverői egyúttal *pénzváltók* is voltak, de mindkét foglalkozásukat, különösen az elsőt, csak az év bizonyos szakában, az új pénz kibocsátását megelőző és az azt követő időszakban gyakorolták. Az évi pénzváltás, vagyis a nyers ezüst, külföldi és régi pénz becserélése új pénzre az egész évben folyt, de a munka nagyját, az új pénz kibocsátását (Virágvasárnap) *követő* hat hét alatt végezték el, mikor a királyi pénzváltók a vásárokon is megjelentek és bárkitől követelhatték régi pénze beváltását. A pénzverés időszaka a virágvasárnapját *megelőző* időben volt. Mennyi ideig tartott, forrásainkból pontosan nem derül ki, de nyomós okok szólnak amellett, hogy 6—8, legfeljebb 10 hétnél tovább nem tarthatott.

A budavári pénzverőház felállítása után (1255 óta) ugyanis az esztergomi pénzverők Budaváraiba költöztek „új pénz idejére“ s ott a királyi pénzverőházban (in fabrica) dolgoztak. Ha ez az időszak hónapokig tartott volna, teljesen érthetetlen volna, miért maradtak esztergomi lakosok. Fel nem tehető, hogy a középkorban a pénzverő munkások ennél hosszabb időt töltöttek volna otthonuktól távol, különösen, ha hozzávesszük, hogy a hat heti pénzváltási idő alatt is többnyire távol voltak. Viszont arra, hogy királyi s földesúri népek 1—2 óra évente udvari szolgálatra rendeltettek be, árpádkori forrásainkban rengeteg példa van. Annak feltevését, hogy az évi pénzverést nem egyfolytában végezték volna el, hanem az év különböző szakában, nem engedi meg az a körülmény, hogy az új pénz egész évi contingensének egyszerre kellett forgalomba kerülni, mert a hat hét letelte, vagyis Szent György nap után az új pénz értéke már csökkenni kezdett. Szent György napja után tehát pénzügyi okokból sem vertek pénzt.¹ Az évi contingens egyszerre való kiverésének hazánkban semmi sem állta útját, mert a hazai ezüstbányák

¹ A forrásadatokat mindezekre nézve lásd: Magyar pénztörténet című művem 410—419., 456—470. l.

termelése mindenkor fedezte a pénzveréshez szükséges ezüstöt s így a pénzverőház nem volt ráutalva a megelőző évi pénz bevonásával nyert ezüstmennyiségre.¹

Az ekép röviden vázolt XII. századi viszonyokat ismerve, nem — mint Plank tette — a munkások és munkanapok, hanem *csak a munkások* számának sokszorozásával fogunk a való állapotoknak megfelelő képet kapni.

Nem akarok újabb ingatag feltevésekbe bocsátkozni, csak azt állapítom meg, hogy ha Plank számításai megállnak, akkor a XII. század végén a magyar királyi pénzverő munkások száma minimálisan is 300—320 emberre,² a pénzverőközség lakosságát 120—150 családra, tehát a Szentgáli számításai alapján nyert számoknak körülbelül négyszeresére teendő. Mindenesetre kíváncsot volna, hogy a pénzverés technikáját ismerő gyakorlati szakemberek e kérdéshez minél számosabban hozzászóljanak s alkalmat adjanak a végleges számítások megejtésére. Általában úgy éremtani, mint pénztörténeti szempontból fontos volna a magyar pénzverés technikai történetének megírása s e feladat megoldása kétségtelenül a gyakorlati szakemberekre vár. Míg ez meg nem történik, igen sok pontban sötéttségben tapogatódzunk.

Hóman Bálint.

Helyreigazítás Hóman Bálint megjegyzéseihez.

A tudomány szempontjából szükségesnek tartom e rövid helyreigazítás közzétételét.

1. Történt-e ferdtítés: az idézetek mutatják.

2. A vérdíj ügyéről H. nagyon jól tudja, hogy az hivatkozás Erdélyire. Ezt az ügyet ők el is intézték, tudomásom szerint nem H. javára.

3. A pensa auri ügyét s egyebeket részletesen más alkalommal fogom tárgyalni. Itt csak a következők megállapítására szorítkozom:

a) A bisancius census, mint egyenérték, egyáltalán nem aranypénz; hogy ez *törvényes* bizánci számítmód volna, sehol nem mondom (bizánci kereskedők *magyarországi* vásárlásainál használatos számítás).

b) A pensa *nem bizánci*, hanem magyar kifejezés; nálunk pedig nem az aranyat, hanem a tényleg használatban volt ezüst-egyenértéket kellett mérni.

c) A pensa *közvetlenül* származik a pendo igéből, melynek értelme különben szintén mér, mérlegel.

d) H. azt állítja, hogy Sz. István utáni törvényeinkben „iuencus helyett sesol sem áll bos“. Ezzel szemben Sz. László I. 12. szerint a vasárnapi vadász „equum bove redimat“ (bár ez még összevethető Sz. István I. 8.-al); I. 22. szerint a pogánykodók natum suum bove lunt; II. 14. szerint a tolvaj tizenkétszeres térítésen felül „bovem unum persolvat“ s előfordul III. 13. és 20.-ban is. Juvenus ellenben egyetlen egy esetben található (Sz. László III. 29.), ezzel szemben Kálmán 77. t.-cikke pontos meghatározást is ad „aliud animal preter boves masculos“. Sz. Istvánnál viszont a bos a jelzett eseten kívül egyszer említettik, de csak mint a plébánia instrukciója, tehát nem terménypénz.

e) Az 1266-iki adat *magyarázata* lehet vita tárgya.

f) Hogy a pensa auri értékének „meghatározás“-a „bajor credetű s így bajor dénárookra vonatkoztatható“: H. maga is elismeri (188. l.).

g) A p. au. átalakulásának idejéről H. könyvében az is megtalálható: „Ha... a pensa Sz. István korában 30 dénárt jelentő számítási pénz lett volna, akkor nem változ-

¹ A magyar ezüsbányászatnak már a vezérek korában vannak nyomai (v. ö. *Hodinka*: Az orosz évkönyvek magyar vonatkozásai. Budapest, 1916. 51. l.), a XIII. század végén pedig az évi termelés már 10,000 kg.-ra tehető. (V. ö. *Fejérpataky-Emlékkönyv*. 1917. 225. l.)

² 10,133 munkanap, a maximális 10 héttel 145 mestert s ugyanannyi adogatót ad.

hatott 100 vagy 150 év múlva 40 dénáros számítási pénzzé". (Tehát nemcsak a napját nem jelölte meg.)

h) A változás a tinóval, mint terménypénzzel is megmagyarázható, sőt, szerintem, ez a helyes. Az 1:6 arány átvétele tényleg nem történt meg; de ez úgyis mellékes. A kérdés az: 60—80 vagy 30—40 dénár-e a tinó, az ökör értéke, vagyis hány pénzdarab van a pensában? Jogosult-e az obulus a dénár helyett?

i) A frank császárok korának pénzeire való hivatkozásnál a bajor solidus-számításból indulok ki: ez tehát nem elkésett számítási mód. Vegyük ehhez hozzá, hogy 1050 táján a bajor hercegi pénzek verése egy időre megszűnik, úgy hogy csak I. Hartvik regensburgi püspök (1106—1126) és II. Welf Henrik veret újra pénzeket (Daunenbergről: Münzkunde 191). A frank császárok (II. Konrád, III. és IV. Henrik 1024—1105) pénzeinek átlagsúlya az 1 grammot is alig éri el, — 0.88—1.05 gr. között ingadozik s ennek felelnek meg a speyeri, bambergi püspöki dénárok is (0.7—1.02 gr.). Ha mindent e súlykülönbség nem is magyaráz meg, némi alapot mindenképen nyújt a következtetésre.

4. Hogy III. István III. Bélának *bátyja* volt: mindenki előtt ismeretes, aki csak középiskolába járt is; hogy a nyomtatásba mégis atyja került, nem tudom ellenőrizni: sajtó- vagy tollhiba volt-e?¹ De ez nem számít itt, mert az argumentum veleje ez: III. István *elődje* III. Bélának, a kérdéses pénzekre tehát alkalmaznunk kell azt, amit a bizánci pénzek az előd és utód vagy trónörökös viszonyára megállapíthatunk.

5. IV. Istvánról köztudomású, hogy *tényleg mindössze félévig uralkodott*, László halála után sietve 1163 január 26-án megkoronáztatta magát s ugyancsak 1163 június 19-én már elvesztette országát és futtában fogságba került (Marczali: Magyarország története az Árpádok korában 295—8. l.). III. István elbocsátotta Görögországba, de onnan vissza a Szerémséghez, Bácskánál feljebb nem jutott.

6. H. szerint „Mánuel . . . pártfogoltjait nem bocsátotta üres kézzel útjukra“ s ezért ellátta őket bőven arany- meg rézpénzzel. (Aranypénz ez időből alig maradt.) Ezzel szemben közismert dolog, hogy *uralkodása elején IV. István hallani sem akart Mánuelről* (l. Marczali i. m. 298. l.), tehát pénzt sem kaphatott tőle; amikor trónját veszve elment hozzá, *már nem volt módja eljuthatni* Budára, Esztergomba, Győrbe.

Így a bizánci mintájú pénzeket III. Bélának kell tulajdonítanunk.

7. A bécsi dénárfont használatára vonatkozó adatok *magyarországi helyekre* vonatkoznak.

8. A pénzmárka és a garasmárka viszonyánál elsősorban *nem külföldi* pénzváltásokról, hanem *ugyanazon országok pénzeinek belső forgalmáról* és viszonyáról van szó.

9. Hogy H. a pénzverési regale c) fejezetét hozzávetőleges számításoknak és föltevéseknek mondja, csak helyeselni tudom.

10. A német lovagrend már 1224- (Karácsonyi) vagy 1225-ben kiűzetett s így az 500 m. fizetés reájuk már ezért sem vonatkozik (Andreanum 1224).

11. A részleteket mellőzve, H. írásából is kitűnik, hogy a pénzverő munkás *tempore novae monetae* tényleg a pénzverőházban dolgozott és nem pénzt váltott.

12. „Árstatistikai pessimismusom nem általában az ártörténetre, hanem a gyér adatokkal rendelkező XI—XIV. századi magyar ártörténetre vonatkozik“, írja H. Megjegyzéseiben; könyvében pedig ez van (476. l.): „*Föltétlenül tartózkodnunk kell a pénzek relatív vásárlóképességének megállapításától.* A történeti irodalomban eléggé elterjedt felfogás szerint ugyan az ártörténetnek egyik főcélja éppen ez volna, *a legújabb gazdaságtörténeti irodalom azonban teljesen elvetendőnek tartja e felfogást.*“ Hozzátenni valóm nincs.

13. Állandó értékmérőnek igenis az aranypénzt tartom, még pedig Magyarországon a körmöczi aranyat, mely a XIV. század elejétől az egyes korokban az átszámítást már

¹ H. válaszában is a kérdéses bekezdésben érvelése (?) tévedése-nek van szedve! Jelen formájában érthetetlen.

maga adja az ugyanazon kori többi pénzekre, míg a tízkoronás arany csak újabban forgalomba került pénz.

14. „Miképen beszélhet a valutafémből vert értékpénz törvényes értékéről, mint névértékről?“ kérdi H. Aki előtt nem érthető, hogy a törvényes érték *végső elemzésben* csak névérték, azt kérem, szíveskedjék most 10 papírkoronásért venni tízkoronás aranyat, vagy viszont aranybőség idején megolvasztott tízkoronás aranyat eladni 10 koronáért. (Ez válasz a többi kérdésre is.)

15. „Kioktatások“-ra, „figyelmeztetések“-re, ferdítésekre és a tudomány örve alatt személyeskedésekre, terrorizálásra igazán nem vagyok hajlandó, de tűrni sem fogom senkitől; arra sem vállalkozom, hogy azon töprengjek, mit gondolt vagy gondolhatott volna ellenfelem (legfeljebb saját 1916-iki nyilatkozatára célozok) és csak természetes, hogy nem egyedül tőle kívánom a történelmi problémák megoldását, bár egyébként elismeréssel vagyok szorgalmas munkásságáért. 1912 elején, tehát hat esztendeje megjelent könyvecském óta nézeteim nem egy dologban megváltoztak, de abban nem, hogy személyeskedésnek jogosultsága nincs sehol, s különösen nincs tudományos kérdésben. H. személyeskedéseit, leszólásait teljes határozottsággal visszautasítom.

A kérdés ez: kinek van igaza? — Bíró ebben H. nem lehet. — Az ítélezést az olvasóközönségre, a szakkörökre bízom.*

Balogh Albin.

Végszó.

Balogh Albin újabb hozzászólásában egyetlen új érvet sem hozott fel, melyre a választ már előző megjegyzéseim során meg ne adtam volna. Ez alkalommal tehát értelmes választ adnom felesleges. Utalok egyszerűen a N. K. 1917. évfolyamára és könyvem megfelelő helyeire, IV. Istvánt illetőleg az ismert történeti kézikönyvekre. Csak egy pontra óhajtok reflektálni, megvilágítandó azt a sajátos vitázó módszert, melylyel Balogh állításait cáfolni akarja.

A N. K. 1917. 80. 1. írom, hogy XI. századi törvényeinkben „*inventus* helyett seholsem áll *bos*; egyáltalában a *bos*, mint terménypénz seholsem fordul elő törvényeinkben“. Ez állítással szemben Balogh Szent István I. 8., Szt. László I. 12, 22, II. 14, III. 13, 20, Kálmán 77. t.-cikkeire hivatkozik. A tájékozatlan olvasó méltán megbotránkozhatik felületességemen és tudatlanságomon, hogy ily fontos és közismert források adatait nem ismerem. Ha azonban elolvassa a jelzett törvénycikkeket, csodálkozással fogja látni, hogy azokban a *bos* nem mint terménypénz, hanem mint *igavonó állat*, mint *áldozati barom*, mint *bitangjószág* és mint *külkereskedelmi kiviteli cikk* fordul elő! Nevezetesen István I. 8., László I. 12. és 22. t.-cikkük arról intézkednek, hogy a vasárnapon ökörrrel, lóval vagy szerszámmal dolgozóktól, kutyákkal lovon vadászóktól, illetőleg a pogánymódra kutaknál áldozóktól igavonóbarmaik, lovaik, kutyáik, szerszámaik, illetőleg áldozati barmaik elvétessenek. A nagyértékű ló azonban ökörrrel megváltható. Szóval e cikkek a XI. századi törvényeinkből jól ismert bibliai elv kifejezői, mely szerint minden bűnös annak elvesztésével bűnhődik, amivel a vétet elkövette. (V. ö. Szt. István I. 10:

* A Századok idei 3.—4. számában közölt „Adalék“ igen tartalmas hozzászólás a X. század pénztörténetéhez. Csakhogy nem a XI. századról szól... Hogy a magyaroknál bizánci pénz a honfoglalás előtt forgalomban volt, ismeretes dolog. A kalandozások idején szerzett sok zsákmány szintén megmagyarázza a nagyobb forgalmat. De a békés őstermelés kezdetleges viszonyai között, tehát éppen a XI. század elején már kevésbé volna érthető nagy forgalom, pláne éppen aranyban. Aminthogy Domanovszky kiváló tanulmánya: „A harminczadvám eredete“ rá is mutat a külkereskedelem elenyésző csekélységére (7. l.). De akkor a pensa-kérdésben Jákob fia Ábrahám nem lehet döntő tanu s így semmi ok sincs arra, hogy véleményemet megváltoztassam. (Utólagosan beküldött jegyzet.) Szerk.

bőjtölést megszegő bőjtöltetéssel büntetetik, II. 12, 13: karddal ölő kardtól vész; karddal csonkító vagy sértő ugyanúgy csonkíttatik vagy sebesíttetik; II. 20: hamis tanu és rágal-mazó nyelvét vesztí; László I. 15: vasárnapi istentisztelet idején vásárra utazó lovát vesztí stb.) László II. 14. t.-cikk szerint a 10 denárnál kevesebb érték tolvaja, a lopott tárgy tizenkétszeresét és egy ökröt fizet. Szent László II. és III. törvénykönyvei tudva-levően főként a nagyon elharapódzott tolvajlások büntetésével foglalkoznak. Drákói rend-szabályaik közt méltó helyet foglal el a 14. t.-c. intézkedése, mely a földműves és pásztor-nép elrettentését célozza avval, hogy a birságon felül legcsekélyebb tolvajlás esetén is megfosztja a bűnöst legszükségesebb háziállatától, a szarvasmarhától. László III. 13. és 20. t.-cikke a bitangjóság — rabszolgák, lovak és szarvasmarhák (boves) — összegyűj-téséről és megosztásáról szól. Kálmán 77. t.-cikke, mely kiviteli tilalmat állapít meg a rabszolgára és háziállatokra nézve, a *bika* (bos masculus)-kivített engedélyezi. *Termény-pénzről, ökörpénzben (bos) kiszabott díjakról vagy vételárról sehol egy szó sincs!!*

A tudományos polemia — felfogásom szerint — csak addlg jogosult, míg remény van arra, hogy a felek egymást meggyőzhetlk vagy pedig — s ez a fontosabb — a vitás kérdések ismeretét előmozdíthatják. Mivel azonban — meggyőződéseim szerint — ezen esetben egyik cél sem érhető el, a további vita céltalan.

Hóman Bálint.

Sopron szabad királyi város emlékérméi.

Kevés városa van hazánknak, melynek történeti nagy multja Sopron városáéval vetekedhetnék. A település történelem előtti idejétől kezdve a jelenkor utolsó századáig Sopron városa a hazai történelemnek mindenkor fontos kiegészítő része volt, sőt multja az Ausztriával való közeli szomszédságnál fogva az évszázadokon keresztül vívott poli-tikai harcok és határvillongások következtében, a több-kevesebb ideig tartó függőség révén a monarkia második államának történetébe is beleszövődött.

A város kelta eredetéről gazdag leletek tesznek tanubizonyságot. A mai Sopron római neve: Scarbantia, a kelta Skarban szónak elrómaiásítása. A római uralom kezde-tén oppidum, később municipiummá fejlődött. *C. Sextilius Senecio decurio Scarbantiae* a mai postapalota helyén 1911-ben talált sírköve a soproni múzeumnak egyik ékessége, egyúttal a Pannoniában talált római sírkövek legszebbike.¹

A IV—VIII. században Kr. u. bekövetkezett népvándorlás nemcsak a római uralom-nak vetett véget, hanem a virágzó kelta-római telepet és környékét is pusztasággá vál-toztatta. A Deserta Boiorum helyét (innen Oedenburg, mely néven a mai Sopront először Német Lajos egyik oklevele említi) Nagy Károly frank-bajor származású telepesei kezdik megművelni, kiket a középkor e legnagyobb fejedelme birodalmának megvédése céljából költöztetett e vidékre avarok ellen. Ostmark (Ostreich, Oesterreich) örgrófság megalapítása után 803-ban az avar uralom egyre szűkebb térre szorult, a Duna és Enns folyók közt letelepített német törzsek ellenben kelet felé, a mai Sopron, Moson és Vas vármegyék felé terjeszkedtek.

Kétségtelen, hogy a mai Sopron németsege Nagy Károly telepeseitől veszi eredetét, melynek száma a nyugatról a legújabb időkig évről évre idevándorolt németektől gyara-ptva egyre erősödött.

A honfoglalás idején e föld is magyar kézre kerül. Megerősített hely lévén, már Szent István várispánsággá emeli, melynek birtokáért a harcias osztrák Babenberg-ek gyakran vetekedtek s több-kevesebb időn át hatalmukba is kerítették. A mai Sopron régi lakói a föld és szőlő intenzív művelése révén, ipari és kereskedelmi kiválóságuk követ-

¹ Bella Lajos: Római leletekről Sopronban. Arch. Ért. 1911. XXXI. köt. 271. 1.

keztében egyre több privilegiumot nyernek királyainktól, a vásártartási jog, vámjog és egyéb kiváltságok révén hazánk legelső városai közé emelkedik már az Árpádok idején.

Az Anjouk, még inkább a vegyes házból származó királyaink korában a szomszéd osztrák hercegekkel és alattvalóikkal való folytonos érintkezés következtében Sopron városa erős osztrák befolyás alá kerül, sőt Albert halála után Erzsébet királyné a várost III. Frigyes császárnak el is zálogosítja. 1464-ben Sopron meghódol Mátyásnak, ki 1482 december havától 1483. évi február haváig itt is tartózkodott, sőt ugyanitt békét köt III. Frigyesel. A Mátyástól arany bullával kitüntetett város a nagy király halála után újból III. Frigyes, majd I. Miksa császár birtokába jut, 1498-ban azonban II. Ulászló magyar király visszaszerezte.

A mohácsi vész után Sopron Ferdinándot ismeri el urának, ki 1553 április 22-től május 19-ig ugyanitt országgyűlést tartott és személyesen is itt tartózkodott.

A reformáció idején Sopron ismét hazánk első városai közé tartozik, mely magának vallja az új hitet, a XVI. században — az egy Szentlélek-templomot kivéve — az összes templomokban csak protestáns istentiszteletet tartanak. Az új vallást szinte észrevétlenül, minden megrázkódtatás nélkül fogadta el majdnem az egész lakosság. A kevés számú katolikus hívő a reformáció első századában példás egyetértésben él protestáns polgártársaival, mígnem Kollonics Lipót gróf, a királyi kamara elnöke erőszakos fellépésével 1674-től kezdve századokig tartó viszály magvát hinti el a polgárok között.

Az 1622. évi országgyűlés alatt II. Ferdinánd itt koronáztatta meg nejét, Eleonorát, 1625-ben pedig fiát, III. Ferdinándot magyar királlyá.

Az 1636. évi országgyűlés alatt ismét Sopron városa volt a rendek gyülekezőhelye. Az 1681. évi soproni országgyűlés hazánk történetének egyik legérdekesebb fejezete; ugyanezen alkalommal koronázták itt I. Lipót nejét, Eleonorát, magyar királynévá.

Az ipara és kereskedelme révén meggazdagodott város lakossága a XVII. századtól kezdve egyre nagyobb gondot fordít iskoláira, a XVII. század második felétől kezdve a katolikus és protestánsok egymással vetekedve mintaiskolákká fejlesztik intézeteiket.

A nemzeti felkelések idején (Bocskaitól II. Rákóczi Ferencig) a város mindig a Habsburg-dinasztia pártján állott, polgárságának óvatos és körültekintő vezetői azonban a legnagyobb veszélyek idején is megtalálták a békeesség kivezető útját a támadó felkelőkkel. Kisebbségi ostromokat kivéve, a város alig szenvedett nagyobb kárt a nemzeti felkelések korában. A jólét és virágzás legboldogabb időszakát a város a XVIII. század 70-es éveiben élte. Iskolái országszerte a legkiválóbbak hírében állottak, közgazdasági, közművelődési intézményei, ipara és kereskedelme révén nemcsak az országban, hanem a külföldön is tekintélyes jó hírnévnek örvendett. A múlt század hatvanas éveitől kezdve hanyatlás állott be s ha közművelődési tekintetben ma is hazánk legelső művelődési középpontjai közé tartozik, közgazdasági téren a szerényebb történetű szomszéd városok nemcsak vetekednek vele, hanem már-már túlszárnyalják.

A több mint két évezredes multtal bíró, sőt, gazdag prehistórius korát tekintve, még másfél évezreddel idősebb város a numizmatikát sem hagyta érintetlenül. E közleményemben csupán Sopron sz. királyi városra vonatkozó emlékérmekre szorítkoztam. Teljesen mellőzöm a vármegyei vonatkozásokat, úgyszintén mindazokat a személyi emléket (pl. Széchenyi, Esterházy, Felsőbüki Nagy Pál, Hyrtl, Liszt Ferenc, Benedek stb.), amelyek a várost nem közvetlenül érintik. Az alábbi érmek egy része a soproni múzeum éremgyűjteményében található, másik részét a M. Nemzeti Múzeum éremtárának példányai alapján írtam le.¹ Az egyes érmek közlésénél a kronológiai sorrendet tartottam követésre legcélszerűbbnek.

¹ Gyakoribb rövidítések: SM. = a Soproni múzeumban található. — NM. = a m. Nemzeti Múzeum éremtárában található.

III. Ferdinánd koronázási érmei. 1625.

1. Gyöngykörön belül nyolc sor írás: * 1625 * GEDECHTNVS | DER | KHINIG-
LICHEN | KHRENNVNG | ZVE | EDENBVRG | 8 DE |

Hátlap: Gyöngykörön belül Sopron város látóképe. Lenn kerekded pajzsalakban Sopron város címere;¹ tőle balra és jobbra apró díszes pajzsokban Magyarország címerének 2 része. — Ezüst. 30·7 mm. — SM. — NM. — Széchenyi I. p. 176. n. 3., tab. 30. n. 6. Weszerle C. Tab. IX. 14. és F. IV. 18. Schoenviesner VIII. 252. Welzl 7114. Mont. 782. Gohl Ödön dr.: Magyar királyok koronázási érmei (Num. Közl. XVI. 6. 1.) 9. sz.

2. Ugyanolyan mint az előbbi érem, hanem négysarkú csegely. — Öntvény. — Ezüst. 44—45 mm. — NM. — Gohl i. h. 10. sz.

3. Babérkoszorún belül két díszítmény között korona; alatta hat sor írás: III | FER | CORONATVS | IN · REGEM | HVNGAR · | VIII · DEC |

Hátlap: Gyöngykörön belül kétkarú mérleg, melynek fogantyúja feszület; oldalain: 16—25. Ívelt szalagon e fölírás: PIETATE E—T IVSTITIA | — Ezüst. 21·5 mm. Kis zsetón. — SM.

4. Olyan mint az előbbi. Arany. (2 #) 8·77 gr. 28 mm. — NM. — Ezüst. 28 mm. 5·67 gr. — NM. — Széch. I. 176. 1., t. 30. sz. 4. Welzl 7109. Mont. 776. Gohl i. h. 3. 1. 1. sz.

5. Ugyanolyan mint az előbbi, hanem: IN · REGEM · | és VIII · DEC · | továbbá a hátlapi felirat alatt díszítmény van. — Arany. Ezüst. (3·55 gr.) — NM. — Széch. I. 176. 2, t. 30. 5. Gohl i. h. 5. 1. 2. sz.

6. Olyan mint a 3. sz. érem, hanem HVNGAR: — Arany. Ezüst. (1·83 gr.) 21 mm. — NM. — Wesz. C. 9. 13. Mont. 778. Gohl i. h. 5. 1. 4. sz.

7. Olyan mint az előbbi, hanem III. | FER | mellett nincsenek díszítmények és előlapján az ET szó félholdalakú foglalatokban van. — Ezüst. Körülbelül 20 mm. — Schoenv. VIII. 251. Welzl 7110. Gohl i. h. 6. 1. 5. sz.

8. A 6. sz. érem bélyegváltozata. — Arany (1 #) 21 mm. — Mont. 773. Gohl i. h. 6. 1. 6. sz.

9. Olyan mint a fentiek, hanem az előlapon: III | FER | CORONAT | HVNGAR | VIII. D. | és a hátlapon: IV STIA (így). — Arany. (1½ # 1·73 és 1·19 gr.) Ezüst. 16—14 mm. — NM. — Welzl 7111. Mont. 774. 779. Berchtold-árv. 448. Gohl i. h. 6. 1. 7. sz.

10. Az előbbi éremnek bélyegváltozata, csekély különbségekkel: CORONA és HVNGA | VIII | — Arany. Ezüst. (1·85 és 1·49 gr.) 16—17 mm. — NM. — Mont. 774. Gohl i. h. 6. 1. 8. sz.

11. Előlapja teljesen megegyezik az előbbivel. Hátlapján hat sor írás: FER | III | CORONATVS | REX. HVNG | DIE. VIII | DEC. | — Arany. (3 #) Ezüst (7·22, 4·22 gr.) 28 mm. — NM. — Wesz. C. IX. 12. Welzl 7108. Mont. 775 (1¼ tallér). Gohl i. h. 5. lap. 3. szám.

¹ Sopron sz. kir. város címerének mai alakját II. Ferdinánd királytól kapta 1652-ben, nejének, Eleonorának Sopronban történt megkoronáztatásának emlékére. A címer leírása röviden a következő: kék szegélyű, piros színű, kerekded pajzsban téglalapalakú, fehér kövekből összerakott, fönnyel vasráccsal ellátott, nyitott várkapus bástyafal fölött három torony, melyek közül a középső magasabb. A két kisebb torony fölött egy-egy hatágú aranycsillag. Oromdísze: a pajzs fölött rostélysisakra helyezett nyílt korona, rajta kiterjesztett szárnyú, fénykörös, kétfejű birodalmi sas terpeszkedik; ezen a Habsburgok házi koronája lebeg. A sas mellén FE (Ferdinánd Eleonora) betűk. A sisaktakaró (orrjegy) struccotollakból készült és pedig jobboldalt (heraldikailag véve) arany és fekete, balról ezüst és vörös színből.

(Sopron sz. kir. város levéltárában Lad. XX. Num. 1. sz. a. elhelyezett, 1622 augusztus 4-én kelt, II. Ferdinánd király és Pázmány Péter esztergomi érsek-primás által sajátkezűleg aláírt eredeti diploma alapján. Lauringer Ernő.)

A soproni gímnázium iskolaérmei.

12. Előlapja azonos a fönti 1. sz. koronázási érem hátlapjával (Sopron látóképe stb.).
Hátlap: Középen négy díszítmény között e felirat: PRÆM: | E · G · P · | MDCXLII |.
A körön kívül, a négy sarokban díszítmények. A csegely szélén négyszögletes vonalkeret.
A hátlapon az összes díszítmények és feliratok kézzel vannak bevésve a simára csiszolt lapkába. Az előlap elég durva öntésről tanuskodik. A mező át van vésve (simítva). Sarkára állított négyzetes, öntött csegely. — Súly körülbelül $15\frac{1}{2}$ gr. — Ezüst. $45\frac{1}{2}$ mm. magas, 46 mm. széles, oldalhossza 33 mm. — Jeszenszky Alajos gyűjteményében. Mont. 783. Num. Közl. XI. 130. 1. 132. sz. Gohl i. h. 6. 1. 11. sz.

13. Középen szalaggal összekötött két babérágból alkotott koszorúban terebélyes lombos fa, mely egy vastagabb, de már kivágott fa tövéből hajtott ki. Körirat: ∞ TAN-DEM · FIT · SURCULUS · ARBOR · ∞

Hátlap: Vonalkörben e felirat: PRÆM: | PRO | IVVEN: GYMN | SOPRON: | MDCLIV | Mind a felirat, mind a vonalkör be van vésve a lesimított hátlapi mezőbe.

Gohl Ödön dr. szerint az érem hátlapja egy németalföldi érem kisebbitett másolatáról van leöntve. Az eredeti, nagyobb érmet Conrad Bloc flammand medaillőr készítette nassaui Mórícnak a spanyolok elleni, 1602-ben bevégzett hadjárata emlékére.

Ezüst (öntvény). 33 mm. 9·36 gr. — NM. — Gohl: Magyar iskolák érmei (Num. Közlöny VIII. 94. 1.) 105. sz.

14. Előlapja ugyanolyan, mint a 13. számú éremé.

Hátlap: Vonalkörben, cursiv írással, kézzel bevésve: *Praem | Pro | Iuvent: | Gymn | Sopron | 1657 |* — Ezüst (öntvény). 32 mm. — Krausz Lajos soproni posta- és távirda-főtiszt tulajdona.

15. A Megváltó, balkezében keresztesvégű lobogót tartva áldva fölemelt jobbkarral, felhők közt kiemelkedik kőkoporsójából, mely körül az előtérben két római vitéz alszik, baloldalt egy katona vállravezett dárdával ijedten menekül, jobboldalt pedig a negyedik heves mozdulattal fejezi ki meglepetését. Keskeny sima szegély.

Hátlap: PRÆM: | PRO | IVVEN: GYMN: | SOPRON: | MDCLIV. | Széles sima szegély. Ovális érem recézett füllel. — Ezüst. Súly egy lat (17·5 gr.). Átmérője 49×41 mm. Csak 1818-ban készült rajza ismeretes. — Num. Közl. VII. k. 20. 1. Gohl: Magyar iskolák érmei, Num. Közl. VIII. évf. 95. 1. 106. sz.

Eleonora, I. Lipót nejének koronázási érme. 1681.

16. A szent korona alatt két pálmaág, alább: + ELEONORA MAG | DALENA TERESIA | ROM: IMPERATRIX | CORONATA IN RE: | GINAM HVNG · Æ | SOPR: IX: DEC: | · 1681 · | Vsz.

Hátlap: Tengeren hányódó vitorlás gálya. A vitorlán L, fönn csillagok; az egyik üstökösszerű sugarakkal. Fönn ívesen: FORTVNANTE DEO | Vsz. — Ezüst. 54 mm. — NM. — Wesz. C. XI. 4. Gohl i. h. 8. 1. 1. sz.

17. **A sz. Mihály-templom harangjának újjáöntésére. 1837.** Középen harang képe, oldalán 1498 évszámmal. Körül: Ø889 FUSA. RUPT & REFUS. 1836/7 |

Hátlap: Szent Mihály arkangyal keresztes díszű kerek pajzsza a jobb karján és bal kezében magasra emelt egyenes karddal a leterített, tárt szárnyú ördög testén áll jobb felé fordulva. Körül: · URB & ECCLE · SOPRON · | Az éremmel egy darabban öntött füllel. — Harangérc. 29 mm. — Soproni múzeum tulajdona. Neumann V. 28463. sz. Th. Unger 3479. sz. Gohl: Magyar egyházi emlékérmek II (Num. Közl. X. 137. 1.) 56. sz.

18. **A magyar orvosok és természetvizsgálók VIII. nagygyűlésére. 1847.** Koszorút tartó, antik öltözetű ifjú nő a kigyós botot tartó, félig ruhátlan Aesculapiussal paroláz.

Köztük, kezük alatt Sopron város címerpajzsa áll. A talapzat alatt jobbra apró betűkkel: I. D. BOEHM. F. mesterjegye.

Hátlap: Gyümölcs- és kalászkoszorúban, melynek aljára a koronás magyar címer van helyezve, e felirat: SZABAD KIRÁLYI | SOPRON VÁROSA | A MAGYAR ORVOSOK | ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK | VIII. NAGY GYŰLÉSÉRE | 1847 AUGUSTVS 11—17 | Mindkét lapon sima szegély. — a) Ezüst. 41 mm. SM. — b) Barnára oxidált bronz. 41 mm. SM. — c) Aranyozott bronz. 41 mm. NM. — Gohl: Magyar orvosok emlékérméi. (Num. Közl. X.) 53. sz.

19. **Soproni iparmű- és természetmennykiállítás. 1847.** Előlapja azonos az előbbiével. Ugyanaz, mint a magyar orvosok és természetvizsgálók VIII. nagygyűlésére készült emlékérmé 1847-ből.

Hátlap: Vonalkörön és füzérkörön belül nyolcágú csillag e körirattal: SOPRONYI IPARMŰ- ÉS TERMÉSZTMÉNY KIÁLLITÁSI JUTALOM 1847. Középen sima felület, belevésve a név. — a) Ezüst. 41·5 mm. Belevésve: HÁKY | KÁROL — b) Ezüst. 41·5 mm. Belevésve: SCHREMS | KÁROL — c) Barnára patinázott bronz. 41·5 mm. Belevésve: BERTL | SAMU — d) Barnára patinázott bronz. 41·5 mm. Belevésve: MURMANN | FRIDRIK A soproni múzeum tulajdona. — e) Barnára patinázott bronz. 41·5 mm. Belevésve: KOVÁTSITS | FERENC — NM.

Gohl: Pótlások és helyesbítések. Num. Közl. XI., 128. l. 1. sz.

20. **Kath. legényegylet. 1866.** Tagozott vonalú, négykarélyú keretben Sopron város címere.

Hátlap: Körirat: DER KATH. GESELLENVEREIN IN OEDENBURG | Lenn * MAI 1866 * Középen, cserkoszorúban: EHREN | PREIS | Mindkét lapon sima szegély. — Ólom. 48 mm. — SM.

Gohl: M. egyházi emlékermek, II. rész. Num. Közl. X., 137. l. 57. sz.

21. **M. tűzoltók 2-ik orsz. ünnepélye, 1874.** Vonalkörön belül e körirat: * A MAGYAR TŰZOLTÓK MÁSODIK ORSZÁGOS ÜNNEPÉLYÉNEK EMLÉKÉRE | Középen szalaggal összekötött tölgykoszorúban kerekded pajzsalakban balról a magyar kis címer, jobbról Sopron város címere.

Hátlap: Vonalkörön belül e körirat: * SOPRONBAN 1847 — ÉVI SEPTEMBER HÓ 5., 6., 7- S 8-IKÁN | Középen, kartusban három E betűből álló csoportozat; a kartus fölött tűzoltósírok, alatta trombita, körülötte tűzoltójelvények — Ón. 32 mm. Füllel. — SM.

22. **A Seltenhofer-cég jutalom-érme, 1874.** — Körirat: * I. FERENCZ JÓZSEF AVSTRIAI CS. MAGYAR H. T. S. D. OO. APOSTOLI KIRÁLYA | Középen, gyöngykörben, babér- és tölgykoszorúban két kerekded pajzs; egyikben a magyar kis címer, másikon Sopron város címere.

Hátlap: Körirat: * A MAGYAR TŰZOLTÓK MÁSODIK ORSZÁGOS ÜNNEPÉLYE SOPRONBAN 1874-BEN | Középen, gyöngykörben e felirat: TŰZOLTÓSZERKEZET | ELŐ-ÁLLITÁSA ÁLTAL | SZERZETT ÉRDEM | ELISMERÉSEVL | Lenn, apró betűkkel: FIALOWSKI | Ezüst. 44·3 mm. — A Seltenhofer-család tulajdona Sopronban.

23. **A soproni hadastyán-segélyzőegylet zászlószentelésére, 1879.** — Gyöngykörön belül e körirat: * ERZSÉBETH MAGYARORSZÁG KIRÁLYNÉJA, ZÁSZLOANYA (így!) Középen Erzsébet királyné jobbra néző diadémossal mellképe.

Hátlap: Koszorúba kötött pálma- és tölgyfaág közt e felirat: A | SOPRONYI | I. HADASTYÁN | SEGÉLYZŐ EGYLET | ZÁSZLÓSZENTELÉSÉNEK — EMLÉKÉRE | 1879 | JUNIUS I-ÉN | Alatta apró betűkkel: UNECHT | Lenn: MG | Ólom. 32·5 mm. Füllel. — SM.

24. **A sz. Mihály-templom új harangjainak szentelésére, 1880.** Fönn, félkörben: A HARANGSZENTELÉS EMLÉKÉRE 1880. | Lenn, félkörben: * ZvR ERINNERUNG AN DIE GLOCKENWEIHE * | Középen a szent Mihály-templom képe, homlokzatával szemben. — Sima szegély.

Hátlap: Középen: PATRONO, ALMA URBE, JUVANTA, | CONVENTU CATH. PROTEGENTE, | FIDELIUM SOPRONIENSII OBLATIS | TRES CAMPANAE MINORES IN TURRI | ECCLESIAE PAROCH. AD. S. MICHAELIS | HARMONIAM SONANT DEO: SINT LAUDES! | ANNO SALVTIS 1880. | Vonalszegély és stilizált levélkékből alkotott szegély. — Bronz. 40 mm. — SM.

Gohl: M. egyházi emlékérmek, II. rész. Num. Közl. X., 137. l. 58. sz.

25. **Az 1885. évi orsz. kiállítás jutalomérme a soproni háziiparegyletnek.** Gyöngykörön belül e körirat: ORSZÁGOS ÁTALÁNOS (így!) KIÁLLÍTÁS BUDAPESTEN | Középen kissé bal felé álló babérkoszorús női alak, baljával oltárszerű díszes emelvényre támaszkodik, rajta babérágak, kezében babérkoszorú; jobbkezeében babérkoszorút tart. Lenn: 1885 | Ettől jobbra apró betűkkel: S. SCHWARTZ FEC.

Hátlap: Gyöngykörön belül babérkoszorú. Középen díszes keretű tábla, benne e felirat: HÁZIIPAR-EGYLETNEK | SOPRON | Alatta: AZ ÉRDEM JELEÜL | Bronz. 65 mm. — SM.

26. Orsz. kiállítási érem Schranz Mihálynak, 1885. Teljesen megegyezik előbbivel.

Hátlap: tábláján e felirat: SCHRANZ MIHÁLYNAK | SOPRON | Alatta: KÖZREMŰKÖDÉSE | ELISMERÉSEVL | Bronz. 53 mm. — SM.

27. **A soproni polgári dalkör zászlószentelésére, 1890.** Vonalkörön és gyöngykörön belül e körirat: ÖDENBURGER W. BÜRGER M. GESANG VEREIN | Középen: ZUR | ERINNERUNG | DER | FAHNENWEIHE | AM | 6 JULI 1890 |

Hátlap: Szalaggal koszorúba kötött babér- és tölgyszága közt hárfa. — Aranyozott sárgaréz. 33,5 mm. Füllel. — SM.

28. **A Seltenhofer-cég 1000-ik harangjának öntésére, 1894.** Vonalkörön belül e körirat: ALAPITOTTA SELTENHOFER FRIGYES 1846 * | Középen: Gyöngykörön belül díszes harang, rajta e szám: 1000 | A harang alatt balra apró betűkkel J. CHRISTLBAUER

Hátlap: Vonalkörön belül e körirat: 1846 ÓTA FOLYTATTA FIA FRIGYES ÉS 1886 ÓTA UNOKAI (így!) FRIGYES ÉS LAJOS * | Középen, gyöngykörön belül, fenn félkörben: SELTENHOFER FRIGYES FIAI | utána négy sorban: SOPRONI | CS. ÉS M. K. | UDVARI HARANGÖNTŐK | Az 1000^{IK} | lenn, félkörben: HARANG EMLÉKEÜL | 1894 | Bronz. 40 mm. — SM.

Az 1896. évi ezredéves orsz. kiállítás jutalomérmei.

29. Félkörben: MILLENNIVMI NAGY ÉREM KIVÁLÓ ÉRDEMEKÉRT | Középen stilizált keretben pajzsalakú magyar középcímer, benne a magyar kis címer; a címerkereten a magyar sz. korona. A kerettől jobbra lenge ruhában harsonát fuvó babérkoszorús női alak áll; jobb kezében pálmaág, baljában a harsonát tartja. Jobbra szintén babérkoszorús, lenge ruhájú, álló női alak, jobb kezével a címer keretére támaszkodik, baljával bőségszarut tart. A keret alatt díszes táblában e felirat: SOPRONI | KÉZ-ÜGYESSÉGI ISKOLÁNAK

Hátlap: Fönn, félkörben: 1896-IKI EZREDÉVES ORSZÁGOS KIÁLLÍTÁS. Jobboldalt apró betűkkel: BECK. Ö. FVLÖP. Középen: felhőkön három lóval vágató, trigán álló Hungária; előtte lebegő szárnyas génusz, jobbkezeével lobogó fáklyát tart magasra. — Bronz. 85,5 mm. — SM.

30. Körirat: 1896-IKI • EZREDÉVES • ORSZÁGOS • KIÁLLÍTÁS • Középen: stilizált díszes keretben a pajzsalakú magyar középcímer, benne a magyar kiscímer; jobboldalt lebegő szárnyas angyal (ruhátlanul, jobb karján és lábain átvett lebegő kendővel) mindkét kezével a magyar szent koronát a címer fölé tartja; balról harsonát fuvó, lebegő gyermek (szárnyak nélkül, ruhátlanul, karján és derekán átvett lebegő kendővel) balkezeével a szent koronát tartja, jobbáiban harsona; a címer kerete alatt pálmaág.

Hátlap: Körirat: KIÁLLITÁSI • ÉREM — AZ • ÉRDEM • JVTALMÁVL • Középen: lebegő, ruhátlan férfi; balkezeiben lobogó fáklya, jobbkezeivel vékony fátollal borított, lebegő ifjú nőt ölel derékon; utóbbi jobbkezeiben babérkoszorút fog, baljával pálmaágot tart. Jobbról lenn □ tábla díszes kerettel, pálmaágra fektetve, benne e felirat: SOPRON | SZ. KIR. VÁROS | KÖZÖNSEGÉNEK | Alatta jobbra, apró betűkkel: BECK • Ö • FÜLÖP • | Balról lenn homályosan a budapesti lánchíd és királyi várak látható. — Bronz. 70·5 mm. — SM.

31. Ugyanolyan érem, a hátlati kartusban e felirattal: SOPRONI | VÁROSI MUZEUMNAK | Bronz. — SM.

32. Félkörben: 1896-KI EZREDEVES ORSZÁGOS KIÁLLITÁS. Középen, díszes keretben a pajzsalakú magyar középcímer, benne a magyar kis címer. A pajzs háta mögött keresztbe fektetett babérág, kard és jogar.

Hátlap: Fönn, félkörben: KÖZREMŰKÖDŐK ÉRME | Középen □ díszes tábla, benne e felirat: SCHRANCZ MIHÁLYNAK | SOPRON | A táblán ruhátlan férfi ül, balkezzel a táblára támaszkodik, jobbkezeiben pöröly; előtte üllő, kalapács. A férfi háta mögött női alak lebeg, jobbkezeivel babérkoszorút tart a férfi elé, baljával annak balkarját érinti. A tábla alsó részére babérkoszorú fonódik. Lenn apró betűkkel: BECK • Ö • FÜLÖP | Bronz. 60·5 mm. — SM.

33. Ugyanolyan érem, a hátlati kartusban e felirattal: SELIGMANN KELEMENNEK. — SM.

34. **A soproni Széchenyi-szobor leleplezésére, 1897.** Körirat: GRÓF SZÉCHENYI — ISTVÁN | Középen: Széchenyi István gróf balra néző díszruhás mellképe.

Hátlap: Vonalkörön belül körirat: A SOPRONI SZÉCHENYI SZOBOR LELEPLEZÉSÉRE — 1897. MÁJ. 23. — Középen pálmaág és babérgalyaktól övezett □ tábla e felirattal: SOPRONMEGYE | ÉS | SOPRON SZ. K. VÁROS. | Bronz. 73·3 mm. — SM. — Fehéres fém.

35. **Az 1900. évi párisi nemzetközi világkiállítás jutalomérme Sopron városának.** Félkörben: EXPOSITION • VNIVERSELLE • INTERNATIONALE • | Oldalt: 1900. Középen: balfelé lebegő szárnyas férfialak jobbkezeivel babérkoszorút és pálmaágot fog; balkezeivel vállán ülő, bőrkötényes, egyébként ruhátlan férfiút karol; utóbbi balkezeivel lobogó fáklyát tart, baljával a lebegő férfi szárnyára támaszkodik. Alatta a kiállítás csarnokának egy része látható. Ezalatt babérágaktól övezett, díszes keretű □ tábla, benne e fölirat: MVNICIPALITÉ | DE SOPRON | Tőle jobbra fönn apró betűkkel: J C. CHAPLAIN.

Hátlap: Félkörben: REPUBLIQUE — FRANÇAISE | Középen frigiai sipkás nő mellképe, kinek feje köré tölgyfából kiágazó leveles ág fonódik. Távolból a kiállítás csarnokának egy részlete látható a Szajna hídjával. — Ezüst, oxidálva. 63·5 mm. — SM. — Bronz. — SM.

36. Ugyanaz; a táblán e felirat: MVNICIPALITÉ | DE LA | VILLE DE SOPRON | Bronz. — SM.

37. Ugyanaz; a táblán e felirat: G. SELIGMANN | Bronz. — SM.

38. **Soproni „Széchenyi”-szabadkőműves-páholy újabb érme. 1901.**

Előlap: Körirat: * „SZÉCHENYI” SZKS ∴ □ ∴ SOPRON KEL ∴ EN | Középen: Tölgy- és babérág közt Széchenyi István gróf díszruhás, balra néző mellképe.

Hátlap: Körirat: * FRMR ∴ □ ∴ „ZVR VERBRÜDERUNG” IM OR ∴ SOPRON. | Középen: nyitott könyv, rajta körző és derékszög. A könyv fölött: 1901 alatta: 1869 | Ezüst. 3·5 mm. — SM. — Oxidálva. — SM.

39. **Sopron vármegyei gazdasági egyesület. 1901.** Vonalkörön belül félkörben körirat: HASS, ALKOSS, GYARAPITS S A HAZA FÉNYRE DERÜL. Középen jobbra álló, lenge ruhájú babérkoszorús nő, baljával szalaggal átkötött babérkoszorút tart föl, jobb kezével sarlót tart és vállára vetett búzaszárkóteget; lábainál eke, hátul búzaföld, ebben ökör és

ló alakja látható; háta mögött virágzó szőlőben szőlőprés. Lenn apró betűkkel: ADLER JAKAB, SOPRON.¹

Hátlap: Szalaggal összekötött babérkoszorú; fönn ötágú csillag. Koszorún belül félkörben e fölírás: SOPRON VÁRMEGYEI | GAZDASÁGI | ez alatt disz, majd egyenes vonalban: EGYESÜLET. Ez alatt téglalap alakú díszes tábla, fölírás nélkül; alatta félkörben: 1876—1901. | — Ezüst. 60·5 mm. — SM. — Bronz. — SM.

40. Ugyanolyan érem bronzból; Seligmann Kelemennek. A hátlapi táblán e fölirat belevésve kézzel, cursiv betűkkel: *Együttes működésünk | emlékeül. Bauer Ottó.*

41. **Iparkiadítás jutalomérme. 1904.** Vonalkörben e körirat: A SOPRONI KAMARAI KERÜLET IPARKIÁLLÍTÁSA * 1904 * A csillag alatt apró betűkkel, balra: TERV. STEINER R. Jobbra: VÉS. ADLER JAKAB. Középen bal kezével emléklapra támaszkodó és babérkoszorút tartó, kissé balra álló munkás (Steiner Rudolf festőművész) alakja látható, hajadon fővel, nyitott mellel, feltűrt ingújban, magyar csizmában; rajta kötény, zsebbel, övében kalapács; jobb kezét hátra szegzi. Jobboldalon díszes keretű emléklapon két babérág közt Sopron város címere; alatta e fölirat: A TISZTES MUNKA | A JÓLÉT | ÉS | SZABADSÁG | FORRÁSA | Az emléklap jobb oldalára pálmaág fonódik. Háttérben Sopron város látóképe és a kiállítás csarnoka; utóbbi sugaras naptól övezve. Balra lenn virágzó fa tövében pajzsalak; benne ipari jelvények (kerék, orsó, kalapács, csákány és körző); alatta virágok.

Hátlap: Középen babérkoszorú, rajta SOPRON MOSON VAS és ZALA vármegyék címere; kívül körben e vármegyék neve. A babérkoszorún belül téglalap alakú díszes tábla, belevésve a jutalmazott kiállító neve; a táblából közben sugarak indulnak ki. — 60·5 mm. — a) Ezüst. Aranyozott ezüst. A jutalmazott kiállító neve: SOPRON | SZAB. KIR. VÁROS | ERDÉSZETE — b) Ugyanolyan; a jutalmazott kiállító neve: MAYER FRIGYES. — c) Ezüst. A jutalmazott kiállító neve: SCHILLER | JÁNOS. — SM.

42. **A soproni torna és tűzoltóegyesület. 1906.** Vonalkörön belül körirat: * SOPRONI TORNA ÉS TŰZOLTÓ EGYESÜLET | Középen: Szalaggal összekötött babérkoszorú közt három E betű Δ alakban elhelyezve.

Hátlap: Vonalkörön belül körirat: 40 ÉVES FENNÁLLÁSA EMLÉKÉRE * 1866 * | Középen szalaggal összekötött babérkoszorú közt tűzoltójelvények (keresztbe helyezett csáklya, köztük tűzoltósícsak). — Ezüst. 31·7 mm. — SM. — Aranyozott sárgaréz, füllel. — SM.

43. **A soproni szállodák stb. segélyalapja javára rendezett tánckoszorúcskára. 1907.** Gyöngykörön belül e körirat: * A SOPRONI SZÁLLODÁSOK, VENDÉGLŐSÖK ÉS KÁVESOK IPARTÁRSULATA | Vonalkörön belül, fönn félkörben: SEGÉLYALAPJA | utána négy sorban: JAVÁRA | 1907. FEBR. 5^{ÉN} | RENDEZETT | TÁNCZ | lenn félkörben: KOSZORUCSKA. |

Hátlap: Szalaggal összekötött két babérágkoszorú közt hosszúkás kerekded tál, rajta törő és menükártya, a tál alatt kés és villa keresztbefektetve. — Aranyozott sárgaréz. 35·5 mm. Füllel. — SM.

44. **Soproni szabadkőműves-páholy a testvérísüléshez.** Vonalkörön belül e körirat: PÁHOLY A TESTVÉRÜLÉSHEZ ⬢ SOPRONBAN ⬢ Középen: Keresztalakban felhőkből kinyuló négy kéz parolázik.

Hátlap: Vonalkörön belül e körirat: LOGE ZUR VERBRÜDERUNG ⬢ OEDENBURG ⬢ Középen: Három pálmaágra helyezett nyitott könyv (biblia), ezen pedig körző és derékszög. A kép alatt a pálmaágak alsó száránál: WAHRHEIT — HUMANITÄT — ARBEIT | — Sima szegély füllel. Aranyozott bronz. 50 mm. — SM.

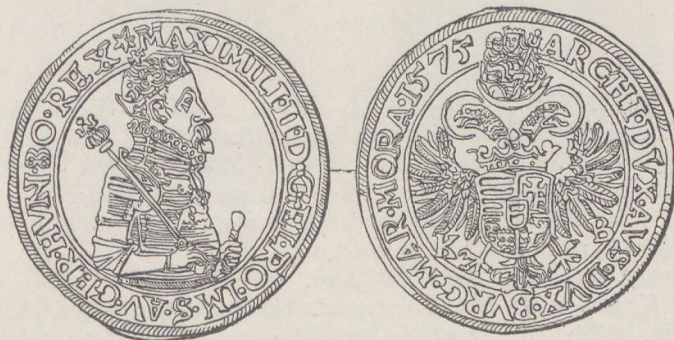
Lauringer Ernő.

¹ Adler Jakab kiváló művész volt. Meghalt Sopronban 1917-ben.

Adatok a C. N. H. III. kötetéhez.

X. közlemény.

216. Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. Típusa a 215. sz. a.-hoz csatlakozik. De a hátlapon a sas mellén levő címerpajzs nagyobb s feje nem vízszintes vonalú, hanem kettős domborulatú.

Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BO · REX *
Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1575
M. N. M. Ezüst. 41·2—42·6 mm. 28·28 gr.

217. Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. Típusa igen közel áll az Adatok 88. sz. alatt közöltekéhez, csak hogy itt a korona fölött kereszt van s a korona jobban benyomul a köriratba.

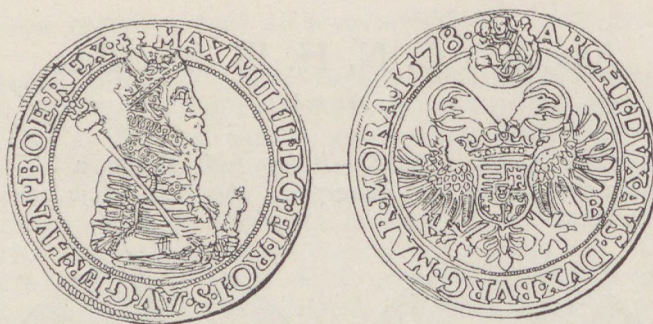

Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BO · REX *
Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1576 (A BVRG után bélyeghiba folytán két nagyobb és két kisebb pont látható. Az évszám előtti pont az 1-es száran fekszik.)

Dr. Zimmermann L. gyűjt. Ezüst. 40·6—41·4 mm. 28·68 gr.

89. a) sz. a. írtam le ennek a típusnak 1577-es veretét, mely leírásba egypár sajtóhiba esett. Az évszám után is pont van (• 1577 •). Méretei pedig ezek: 39·6—40·1 mm. 28·45 gr.

218. Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Típusa: a király derékig rákfarkas páncélban. Koronáján a köriratba érő kereszt. A köriratban nincs csillag. Hátlapján vízszintes fejű címerpajzs.

a) Előlap: · MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HVN · BOE · REX ·
(A buzogány végénél az R alatt a belső gyöngykörről túl egy pont.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1578 ·

Dr. Zimmermann L. gyűjt. Ezüst. 40·2—40·6 mm. 28·20 gr.

b) Ugyanaz, mint 218. a) alatti, csak az R alatt nincs meg a pont s a hátlapon a sas feje körüli körök nem érnek le a csőr alá.

M. N. M. Ezüst. 41—42·1 mm. 28·23 gr.

219. *Tallér. Kassai veret H—S jeggyel.* Schoenv.-ben nincs. Széch. XXII. t. 14. sz. a. a nemz. múz. alább leírt darabjának némi változatát mutatja be (· MARC MORA · szavak között *pont nélkül*). Wesz. C. III. t. 6. sz. a. az évszám után *nincs pont* (· 1575). A király páncélja mindegyik ábrán más, mint a nemz. múz. gyűjteményében levő darabon.

Kemény Lajos „A kassai pénzverőház” című értekezésében,¹ mely a Kassa város levéltárában ránkmaradt emlékekre támaszkodik, nem találunk adatot arra nézve, hogy Miksa király uralkodása alatt (1564—1576) működött volna a kassai pénzverde.

Harkó Gyula többször idézett munkájában² azt olvassuk, hogy a kassai pénzverde Miksa alatt 1574 elején kezd működni. Alapítja pedig ezen állítását Johann Newald dolgozatára,³ mely a bécsi cs. és kir. udvari kamarai levéltár (K. k. Hofkammer-Archiv) gazdag anyagának felhasználásával készült s amelynek 305—307. ll. a kassai pénzverdere

¹ Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle IX. 1902. 251. l.: „A pénzverés Kassán 1536—1552-ig, míg a város János király hatalmában volt, alighanem szünetelt, s midőn ismét Ferdinánd kezére jutott, megszűnt; a város 1556-ban felír annak folytatása végett, mert „*est autem et domus monetaria isthic, sunt etiam instrumenta in promptu*” (Kassa v. lt. 1810. sz. a.). A következő évben királyi rendeletre a város Dersffy István főkapitány és Thorda Zsigmond kezébe adja a pénzverőeszközöket „*omnia instrumenta ferrea ad cusionem monetarum pertinentia*” (K. v. lt. 1876. sz. a.).

„Kassán az 1580-ik évtől kezdve vernek újra pénzt. Ez évben Ginther vagy Günther Zachariás münzer polgárjogot nyert s 1585-ben itt is működik (K. v. lt. 3839. és 3857. sz. a.). 1581-ben polgárjogot kap Christof Hardek von Döbeln, röm. kays. Maiestet wardein; 1589-ben pedig a beszttercebányai származású Schmelczér András.”

² A pénz története Magyarországon 1526—1608 (Kolozsvar, 1912.) 109—110. ll.: „1574-ben azonban két-verdét nyitnak meg, a pozsonyit és a kassait”... „A kassai pénzverőt, melyről több adatunk van, 1574 első hónapjaiban állítják fel s még ugyanezen évben Körmöczről rendelnek oda munkásokat és vasmetszőt. A szepesi kamara ez alkalommal kérdést intézett Ernő főherceghez, hogy mi legyen a jele az új verdének. Maradjon meg a K. B. szigla, vagy a C. S.-t vegyék fel, mely Civitas Scepusiensist jelent, vagy pedig a C. C.-t, mely Civitas Cassoviensis jele. Wolfgang Roll, kinek az ügyet leküldték véleményezés végett, azt javasolja, hogy a C. C.-t kellene választani, mert a pénzverde városának nevét jelenti, valamint a K. B. a Körmöczbányáét. Már az 1574. év közepén ez a kérdés is el van intézve. Sem a C. S.-t, sem a C. C.-t nem választja az udvar, hanem egy más jelet, H. S.-t, *Hungaria Superior*, rendel el, mert még nem bizonyos, hogy a pénzverde Kassán marad... A bécsi pénzverő mester ajánlatára Miksa, ki Regensburgban volt birodalmi gyűlésen, szerződött a nördlingeni pénzverőmestert, Jacob Penndtert, Kassára pénzverőmesternek. De próbaverést már 1574 augusztusában csináltat, fel is küldik azt Miksának, ki azokat megdicséri, azonban némi változtatásokat mégis tesz.”

³ Wien. Num. Zeitschr. XVII. 1885. 168—416. ll. J. Newald: „Das österreichische Münzwesen unter den Kaisern Maximilian II., Rudolf II. und Mathias”.

vonatkozó megállapításait művében elég részletesen ismerteti. Természetes, hogy a Széch.-katalogus véleménye (I. 134. l. 7. sz.), mely szerint a H. S. jegy Nagyszebent (Hermannstadt) jelenti — amihez még Montenuovo katalogusa is csatlakozik —, elesik. (V. ö. Harkó i. m. 111. l. 1. jegyz.¹)

Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BOE · REX *
Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MORA · 1575 ·
M. N. M. Ezüst. 40·7—42 mm. 28·57 gr.

220. *Forint. Kassai veret H—S jeggyel.* Schoenv., Széch., Wesz. ben nincs. Mont. 516. sz. A verdéről l. a 219. sz. a. elmondottakat.

Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HV · BOREX *
(A G utáni pont rajta fekszik a betű szárán, a képen ezért nem látható. GER.-ben az R felső részén bélyeghiba van. BO után nincs pont s a B betűn keresztül a lapka megrepedt. A körirat végén kis öllevelű rózsza van.)

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MARC · MORA · 1574
M. N. M. Ezüst. 34·4—35 mm. 13·88 gr.

221. *Forint. Körmöcbányai veret K—B jeggyel.* Schoenv.-ben nincs. Az 1577-es veretek képét adja Széch. XXIII. t. 15. sz., az 1574-eseket Wesz. C. III. t. 7. sz.

a) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HV · BO · REX *
(A király vértjének vállasa a bal-váll előtt is látszik.)
Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MOR · 1573

M. N. M. Ezüst. 34·5—35 mm. 14·15 gr.

b) Előlapja ugyanaz, mint 221. a) alatté.

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MARC · MORA · 1574
M. N. M. Ezüst. 35—35·5 mm. 14·18 gr.

¹ Harkónál sajtóhibából Széchenyi helyett Schoenvisnert ír a jegyzet.

221. a)

c) Előlapja ugyanaz, mint 221. a) alattié.

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MARC · MORA · 1574

M. N. M. Ezüst. 33·3—34·6 mm. 14·42 gr.

d) Előlapja ugyanaz, mint 221. a) alattié.

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1575 ·

M. N. M. Ezüst. 34·5—35 mm. 14·33 gr.

e) Előlapjának körirata ugyanaz, mint 221. a) alattié. A király balválla előtt azonban elmarad a vállfővas, mint Széch. XXIII. t. 15. sz. ábráján.

Hátlapja olyan, mint 221. d) alattié, de az évszám 1576. Az évszám után nincs pont.

M. N. M. Ezüst. 34·4—35·5 mm. 14·36 gr.

f) Előlapja ugyanaz, mint 221. e) alattié.

Hátlapja olyan, mint 221. d) alattié, de az évszám 1577. Az évszám után pont van. (Széch. XXIII. t. 15. sz.)

M. N. M. Ezüst. 34·1—34·9 mm. 14·20 gr. és 34·6—35 mm. 13·94 gr.

g) Előlapja ugyanaz, mint 221. e) alattié.

Hátlapja olyan, mint 221. d) alattié, de · 1578 · évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 34—34·8 mm. 14·22 gr.

h) Előlap: MAXIMILI · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HVN · BOE · REX *

Hátlapja olyan, mint 221. d) alattié, de · 1578 · évszámmal.

M. N. M. Ezüst 33·7—35·4 mm. 12·90 (l) gr. (Fül nyomával.)

222. Negyedtallér. Körmöczbányai veret K—B jeggyel. Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. (A király mellképe derékig rákfarkas páncélban. A bal vállfővas is látszik. A mell erősen kidomborodó. A király koronájának pereme fölött sűrű pártázatos dísz van. A hátlapon a sas mellén levő keskeny címerpajzs jobb oldala egyenes, bal oldala kissé behomorodó. A címerpajzs és a rajta levő korona között semmi hézagöltő síncs. A sas két feje körül hiányzik az aureola.)

Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HVN · BO · REX *

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1573

M. N. M. Ezüst. 28·2—28·5 mm. 7·22 gr.

223. *Negyedtallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. (A király mellképe derékig rákfarkas páncélban. A páncél bal vállfővása nem látszik. A király melle nem annyira kidomborodó, mint a 222. sz. a. típuson. A korona pereme fölött három virágból álló dísz van. A hátlapon szélesebb a címerpajzs s mindkét oldala homorú. A fölötté levő korona peremével bemélyített pontok kötik össze. A sas két feje körül zárt körivet képező aureola. A Madonna kezében gömbös végű kormánypálca.)

Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HV · BO · REX *

Hátlap: ARC · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1574

M. N. M. Ezüst. 27·9—28·5 mm. 7·28 gr.

224. *Negyedtallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. (Előlapjának típusa olyan, mint a 222. sz. a. ábráé, hátlapjáé pedig, mint a 223. sz. a. ábráé, azzal a különbséggel, hogy a sas két feje fölött nem zárt körív van, hanem csak az alsó csőr irányáig leérő sarló.)

a) Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HV · BO · REX *

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MA · MO · 1574

M. N. M. Ezüst. 27·3—27·6 mm. 7·05 gr.

b) A 224. a) alattitól annyiban tér el csak típusa, hogy a hátlapon a Madonna kezében lilomos végű kormánypálca van.

Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GER · HVN · BO · REX *

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1574

M. N. M. Ezüst.

225. *Negyedtallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. (Előlapja csak abban különbözik a 223. sz. a. típustól, hogy a király bal vállfővása is látszik s a körirat végén *nagy pont* van.)

a) Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GE · HV · BO · REX ·

Hátlap: ARC · DVX · AVS · DVX · BVR · MA · MO · 1575

M. N. M. Ezüst. 28·3—29 mm. 6·73 gr.

b) Előlapja ugyanaz, mint a 225. a) alattié.

Hátlap körirata is ugyanaz, mint a 225. a) alattié. De különbözik tőle abban, hogy a sas két feje körül zárt körivet képez az aureola, mint a 223. sz. a. típusnál. Az évszám 1576 (utána nincs pont).

M. N. M. Ezüst. 27·3—27·8 mm. 7·11 gr.

226. *Negyedtallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. (Előlapjának típusa olyan, mint a 223. sz. alattié, de a király bal vállfővása is látszik. A hátlapon a sas két fején levő aureola csak a csőr felső részéig ér. V. ö. 228. sz. a. ábrával.)

Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HVN · BO · REX *

Hátlap: ARC · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1578 · (Az évszám után pont.)

M. N. M. Ezüst. (Vastag füllel.) 27—27·7—34·2 mm. 8·03 gr.

227. *Negyedtallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. (Előlapja a 223. sz. alattiétől abban különbözik, hogy a király buzogányának

végző kis gömbje előtt lilium van. A hátlapon az aureola nem képez ugyan teljesen zárt kört, de a sas csőrének alsó része alá ér.)

Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HVN · BO · REX *

Hátlap: ARC · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1578 · (Az évszám után pont.)¹

M. N. M. Ezüst. 26·8—27·1 mm. 6·66 gr.

228. *Negyedtallér. Kőrmöczbányai veret jegy nélkül.* Schoenv., Széch.-ben nincs. Elég jó ábrában mutatja be Wesz. C. III. t. 8. sz. a. A verdejegy híján mindkét oldala teljesen megfelel a 226. sz. a. leírottnak.

Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HVN · BO · REX *

Hátlap: ARC · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1578 ·

M. N. M. Ezüst. 27·6—28·5 mm. 7·11 gr.

229. *Garas. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel.* Típusa Schoenv.-ben nincs. Széch. XXIII. t. 16. sz. a. 1577-ből, Wesz. C. III. t. 9. sz. a. 1567-ből valónak a képét adja.

a) Előlap: MAX · II · D · GEL · RO · I · S · AV · GER · HV · BO · R · A Madonna mellett K—B jegy.

Hátlap: MONETA · NOVA ANNO · DOMINI * 1567 * (A választójel: pont, öt- és hatlevelű kis rózsza.)

Wesz. C. III. t. 9.

Ebből az évből való veret nincs a m. n. múz. gyűjteményében. De ismeri a Montenuovo-kat. is 51. l. 517. sz. a.

b) Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HV · BO · R (Az ábra köriratában a pontozás hibás!)

Hátlap: MONETA * NOVA * ANNO * DOMINI * 1568 * (A választójel ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 27—28·2 mm. 2·78 gr.

c) Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO · I · S · AV · GER · HV · BO · R ·

Hátlapja ugyanaz, mint 229. b) alattié. 1568-ból.

M. N. M. Ezüst. (Lukas.) 27·6—28·5 mm. 2·54 gr.

¹ A nemz. múz. gyűjteményében nincs meg Miksa 1577-es veretű negyedtallérja. A Montenuovo-kat. 515. sz. a. az 1577-es kőrmöczzi veretnek két bélyegváltozatát találjuk: „Zwei div. Stempel mit

..... AV · GER · HVN · BO · REX und

..... AV · GE · HV · BO · REX · körirattal. Ennek az utóbbi változatnak egy darabját a Windischgrätzkat. is említi I. köt. 318. l. 5020. sz. a.: „Av. MAX · II · D · G · EL · RO · IM · S · AV · GE · HV · BO · REX ·

Gekr. Bb. v. d. . S. Gr. 27 mm.”

d) Előlapja olyan, mint 229. b) alattié.

Hátlapja is olyan, mint 229. b) alattié, de 1569-es évszámmal. A címerpajzsban az osztrák pólya fölött *pont* van.

M. N. M. Ezüst. 26·7—27·5 mm. 2·59 gr.

e) Mindkét lapja olyan, mint 229. b) alattié, de 1570-es évszámmal s a címerpajzsban az osztrák pólya fölött ponttal.

M. N. M. Ezüst.

f) Előlapja olyan, mint 229. b) alattié.

Hátlap: MONETA • NOVA • ANNO • DOMINI • 1571 • (A választójel kis körre vagy nagy ponttá változott rózsza. A körök kerületén is, a pontén is nyoma van még az eredeti rózsalevélnék. A címerpajzsban az osztrák pólya fölött *pont* van.)

M. N. M. Ezüst. 27·8—28·4 mm. 2·49 gr.

g) Mindkét lapja olyan, mint 229. b) alattié, de 1572-es évszámmal s a címerpajzsban az osztrák pólya fölött ponttal.

M. N. M. Ezüst. 25·3—26·2 mm. 2·15 gr. és 26·6—27 mm. 2·82 gr.

h) Mindkét lapja olyan, mint 229. b) alattié, de 1573-as évszámmal s az osztrák pólya fölött ponttal.

M. N. M. Ezüst. 24·9—25·7 mm. 2·63 gr.

i) Előlapja olyan, mint 229. c) alattié, csak a K—B jegy kisebb.

Hátlapja olyan, mint 229. b) alattié, de 1574-es évszámmal s az osztrák pólya fölött ponttal.

M. N. M. Ezüst. 26·7—27 mm. 2·98 gr.

(1575-ös veretet nem ismerek. Sem a nemz. múz. gyűjteményében, sem a Montenuovo- és Windischgrätz-kat.-ban nincs.)

j) Mindkét lapja olyan, mint 229. b) alattié, de 1576-os évszámmal s az osztrák pólya fölött ponttal.

M. N. M. Ezüst. 26·8—27·2 mm. 2·47 gr.

k) Mindkét lapja olyan, mint 229. b) alattié, de a Madonna és a gyermek Jézus feje egészen behatol a köriratba s a végső R Jézus fejét éri. Évszáma 1577-es s az osztrák pólya fölött *pont* van.

M. N. M. Ezüst. 27—28 mm. 2·44 gr.

l) Előlapja olyan, mint 229. c) alattié, de a Madonna és a gyermek Jézus feje jobban bemélyed a köriratba.

Hátlapja olyan, mint 229. b) alattié, de 1577-es évszámmal.

Az előlaptól *pont*-variációban tér el Széch. XXIII. t. 16. sz. rajza és abban, hogy a rajzon Jézus feje sokkal alacsonyabban van.

M. N. M. Ezüst. 24·5—25·8 mm. 3 gr.

m) Előlapja olyan, mint 229. c) alattié, de a Madonna és Jézus feje jobban behatol a köriratba.

Hátlapja olyan, mint 229. b) alattié, de 1578-as évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 26·3—26·4 mm. 2·85 gr.

230. *Aranyforint. Kassai veret H—S jeggyel.* A verdére vonatkozókat l. a 219. sz. a. A kassai arany típusát adja Széch. XXII. t. 10. sz. a. 1575-ös évszámmal és Wesz. C. III. t. 13. sz. a. Schoenv.-ben hiányzik. Széch. ábrája hibás. Az előlapon feltüntetett lukból (a köriratban az osztrák pólya utáni I betűn) azt következtethetjük, hogy az ábra a nemz. múz.-ban levő példányról készült. Hogy miben tér el tőle, a b) alatti leírás mutatja alább. Nem hű képe a múzeumi gyűjteményben levő 1574-es példánynak Wesz. ábrája sem.

a) Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO — · I · S · AV · GE · H · B · R (A köriratot osztrák pólya töri meg.)

Hátlap: S * LADISLAVS * — * REX * 1574 (A választójel ötlevelű rózsza.) V. ö. Wesz. C. III. t. 13. sz.

M. N. M. Arany 22·1—22·9 mm. 3·53 gr.

b) Előlap: MAX · II · D · G · EL · RO — · I · S · AV · GE · HV · B · R ·

Hátlap: S * LADISLAVS * — * REX * 1575 (A választójel ötlevelű rózsza.) V. ö. Széch. XXII. t. 10. sz. Mont.-kat. 50. l. 487. sz.

M. N. M. Arany. (Lukas.) 22·5—23 mm. 3·44 gr.

c) Mint 1578-ből származó veretet idézem itt a Horsky-kat. 64. l. 1188. sz. a. említett darabot. Mivel gyűjteményünkben Rudolf pénzei között csak 1579-es és 1580-as évszámú kassai veretek vannak, föltételezem, hogy Hess a Horsky-kat.-ban méltán és a körirat alapján veszi ezen 1578-as évszámút Miksa veretei közé.

Miksa körmöczbányai veretű aranyairól már megemlékeztem az Ad. 86. és 87. sz. a., hol típusuk képét is adtam. Schoenv. VI. t. 211. sz. a. és Wesz. C. III. t. 3. sz. a. Miksa azon vereteit is a magyarok közé sorozza, melyeknek előlapján a császár álló alakja van páncélban, hátlapján címerpajzsban a magyar és cseh címer, középen pedig az osztrák pólya látható. Igaz, hogy a körirata ez: S · LADISLAVS · HVN · REX · 1576 (vagy más évszámoknál ennek némi változata), de ezek mégsem magyarországi veretek, csupán a magyar aranyak hatása látszik rajtuk. A C. N. H. III. kötetének a végén, a Habsburg-korbéli ellenjegyes magyar aranyakkal és a magyar aranyaknak egyéb külföldi utánzataival esetleg közölhetőnek tartom ennek típusát is, bár Réthy az általa megkezdett munka VI. kötetét szánta erre a célra.

231. *Denár. Körmöczbányai veret jegy nélkül.* Schoenv., Széch., Wesz.-ben nincs. Mindkét oldal bélyege egészen megfelel az 1576-os évszámú K—B jegyű vereteknek s így azt kell következtetnünk, hogy csak hibás körmöczzi veret.

Előlap: MAX · II · RO · I · S · AV · GE · HV · BO · R · A címer fölött 1576-os évszám.

Hátlap: PATRONA * * VNGARIE (A választójel pont és ötlevelű rózsza.)

M. N. M. Ezüst. 15·2—16·5 mm. 0·50 gr.

232. *Denár. Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* Típusát közli Schoenv. VI. t. 213. sz. a. (hol azonban mindkét oldal körirata eltér a nemz. múz. gyűjteményében levő darabokétól¹). Piefort veretben Széch. XXIII. t. 17. sz. (1577-es évszámmal s az 1575-től kezdődő köriratváltozattal) és Wesz. C. III. t. 10. sz., 1573-as denár veretben Wesz. C. III. t. 11. sz. a.

¹ Előlap: MAX · II · D · GR · RO · I · ER · GE · HV · B · R · A címer fölött 1565-ös évszám.

Hátlap: PATRONA * VNGARIE (A választójel négylevelű rózsza)

A 363. lapon levő szöveg mutatja, hogy az ábra hibás. De ez a leírás sem hű, legfeljebb érthetőbbnek mondható, mint a kép előlapi köriratában: Előlap: MAX · D · G · E · RO · I · S · A · GE · HV · B · R ·

Hátlap: PATRONA VNGARIE (A választójel kimaradt.)

a) Előlap: MAX · II · D · G · E · RO · I · S · AV · G · HV · B · R · A címer fölött
1565-ös évszám.

Hátlap: PATRONA · * · VNGARIE (A választójel pont és ötlevelű rózsza.)
 M. N. M. Ezüst. 15·6—16·3 mm. 0·51 gr. és 15·2—15·8 mm. 0·52 gr.

b) Ugyanaz, mint 232. a), de **1566-os** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 15—16 mm. 0·64 gr.

c) Ugyanaz, mint 232. a), de **1567-es** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 16—16·3 mm. 0·56 gr.

d) Ugyanaz, mint 232. a), de **1568-as** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 16—16·6 mm. 0·59 gr.

e) Ugyanaz, mint 232. a), de **1569-es** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 15·4—15·8 mm. 0·57 gr.

f) Ugyanaz, mint 232. a), de **1570-es** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 15·3—16·5 mm. 0·55 gr.

g) Ugyanaz, mint 232. a), de **1571-es** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 15·6—16·3 mm. 0·54 gr.

h) Ugyanaz, mint 232. a), de **1572-es** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 15·2—15·9 mm. 0·69 gr.

i) Ugyanaz, mint 232. a), de **1573-as** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 15—16·2 mm. 0·59 gr.

j) Ugyanaz, mint 232. a), de **1574-es** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 15·1—15·6 mm. 0·62 gr.

233. *Denár. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel.* Típusa ugyanaz, mint a 232. sz. alattinak, csak a köriratban van lényegesebb eltérés. Wesz. C. III. t. 10. sz. (piefort) és 4. sz. (arany), v. ö. még Schoenv. VI. t. 213. sz., Széch. XXIII. t. 17. sz. és Adatok 232. sz.

a) Előlap: MAX · II · RO · I · S · AV · GE · HV · BO · R · A címer fölött **1575-ös** évszám.

Hátlap: PATRONA · * · VNGARIE (A választójel pont és ötlevelű rózsza.)
 M. N. M. Ezüst. 14·8—15·8 mm. 0·56 gr.

b) Ugyanaz, mint 233. a), de **1576-os** évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 14·6—15·2 mm. (Igen kopott.) 0·57 gr. és 16·3—16·7 mm. (Ép.)
 0·45 gr.

c) Ugyanaz, mint 233. a), de **1577-es** évszámmal.
 M. N. M. Ezüst. 15·1—15·7 mm. 0·61 gr.

Arany leverete (Wesz. C. III. t. 4. sz.) nincs meg a m. n. múz. gyűjteményében.

d) Ugyanaz, mint 233. a), de **1578-as** évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 15·3—16 mm. 0·64 gr.

e) Ugyanaz, mint 233. a), de az évszám hibás. Pl. a címer fölött csak **15**.. van az évszámból, vagy (az 5-ös kimaradásával) **177**. (Ezek nem hamisítványok!)

Miksa idejéből is nagy számban ismerünk egykorú hamis denárokat, melyek leteleinkben is gyakran fordulnak elő. Silány anyag, zavaros körirat, helytelen évszám jellemzi őket.

234. *Piefort denár. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel.* Típusa az Ad. 233. c) alatti ábrán látható. Schoenv.-ben nincs. Széch. XXII. t. 17. sz. a. közli nem egészen hű

képét¹ és 136. l. 2. sz. a. nem pontos leírását.² Wesz. C. III. t. 10. sz. a. piefort denár képe is hibás.³

Előlap: MAX · II · RO · I · S · AV · GE · HV · BO · R · A címerpajzs valamivel szélesebb, mint az ezen évbéli denárokon, fölötté 1577-es évszám.

Hátlap: PATRONA · * · VNGARIE A választójel pont és ötlevelű rózsa.

M. N. M. Ezüst (aranyozva). 16·5—17·3 mm. 4·4 mm. vastag. 8·08 gr.

235. *Denár. Kassai veret H—S jeggyel.* (V. ö. a 219. sz. a. mondottakkal.) Típusa megfelel a körmöcbányai veretekének, de H—S jeggyel sem Schoenv., sem Széch., sem Wesz. nem közli.

a) Előlap: MAX · II · D · G · E · RO · I · S · AV · G · HV · B · R · A címer fölött **1574**-es évszám. (A m. n. múz. gyűjteményében levő többi példányok mutatják, hogy az itt leírt pontozása volt a köriratnak.)

Hátlap: PATRONA · * · VNGARIE A választójel pont és ötlevelű rózsa.

M. N. M. Ezüst. 14·8—15·8 mm. 0·54 gr. és 15·6—16·2 mm. 0·55 gr.

b) Előlap: MAX · II · D · G · E · RO · I · S · AV · G · HV · B · R · A körirattól néhány pont kimaradt. A címer fölött **1575**-ös évszám. A címerpajzs közepén levő osztrák pólya kisebb mint a 235. a) alatti ábrán.

Hátlap: PATRONA · * · VNGARIE A választójel pont, mi az ötlevelű rózsa után elmaradt.

M. N. M. Ezüst. 15·2 mm. 0·49 gr.

c) Előlap: MAX · II · D · G · E · RO · I · S · AV · G · HV · B · R · A körirattól két pont hiányzik. A címer fölött **1575**-ös évszám.

Hátlap: PATRONA · * · VNGARIE A választójel pont és ötlevelű rózsa.

M. N. M. Ezüst. 14·7—15·5 mm. 0·46 gr.

d) Előlap: MAX · II · D · G · E · RO · I · S · AV · G · HV · B · R · A címer fölött **1575**-ös évszám.

Hátlap: PATRONA · * · VNGARIE (Mint 235. c).)

M. N. M. Ezüst. 15·5—15·7 mm. 0·49 gr. és 15·6—16·7 mm. 0·52 gr.

e) Mindkét lapja olyan, mint 235. d) alattié, de **1576**-os évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 14·7—15·5 mm. 0·58 gr.

f) Előlap: MAX · II · D · G · E · RO · I · S · AV · G · HV · B · R · A körirattól két pont hiányzik. A címer fölött **1576**-os évszám.

Hátlapja olyan, mint 235. d) alattié.

M. N. M. Ezüst. 15—15·8 mm. 0·55 gr.

¹ Előlap: MAX · II · RO · I · S · AV · GE · HV · BO · R · A címer fölött 1577-es évszám.

Hátlap: PATRONA · * · VNGARIE (?)

² Előlap: MAX · II · RO · I · S · AV · GE · HV · BO · REX. 1577.

Hátlap: PATRONA · VNGARIE.

³ Előlap: MAX · II · RO · I · S · AV · GE · HV · BO · R · A címer fölött 1577-es évszám.

Hátlap: PATRONA · HVNGARIE

Wesz. C. III. t. 12. sz. a. 1575-ös évszámú, *nagybányai* veretű (N—B jeggyel) denár képét közli Miksa idejéből. Mivel eddigelé nincs tudomásunk arról, hogy ebben az időben Nagybányán működött volna pénzverde (v. ö. Newald: Wien. Num. Zeitschr. XVII. 307. és köv. II., Harkó i. m. 122. s köv. II.), és mivel Wesz. ábrája *egy* körirat-beli *pont* híján teljesen megfelel az ezen évbeli körmöczbányai veretekének, Weszerle közlését tévedésen alapulónak s az N—B jegyet a K—B elnézésének tartom.

236. *Obulus. Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* Típusa szorosan csatlakozik I. Ferdinánd 1563-as és 1564-es vereteihez, de a verőtő vésete sokkal gondosabb. Schoenv.-ben nincs. Széch. XXIII. t. 18. sz. (1570-ből), Wesz. C. III. t. 14. sz. a. (1566-ból) közli típusát.

a) Előlap: Címerpajzs két oldalán kis *ötlevelű* rózsa, alatta és fölötte *pont*. A címerpajzs fölött **1565**-ös évszám.

Hátlap: Madonna félholdon derékig, jobbján Jézus, vállai mellett kissé dülten s két *ötlevelű* rózsa között a verdejegy (K—B).

M. N. M. Ezüst. 12—12·3 mm. 0·30 gr.

b) Olyan, mint 236. a), de **1566**-os évszámmal. (Wesz. C. III. 14.)

M. N. M. Ezüst. 11·7—11·9 mm. 0·27 gr.

c) Olyan, mint 236. a), de **1567**-es évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 11·9—12 mm. 0·26 gr.

d) Olyan, mint 236. a), de **1568**-as évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 11·5—11·9 mm. 0·22 gr.

e) Olyan, mint 236. a), de **1569**-es évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 11·4—11·7 mm. 0·30 gr.

f) Olyan, mint 236. a), de **1570**-es évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 11·9—12·3 mm. 0·50 gr. (!) és 11·8—12·2 mm. 0·28 gr.

g) Olyan, mint 236. a), de **1571**-es évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 11·5—12·2 mm. 0·27 gr.

h) Olyan, mint 236. a), de **1572**-es évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 11·4—11·9 mm. 0·29 gr.

i) Olyan, mint 236. a), de **1573**-as évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 11·7—12·6 mm. 0·31 gr.

j) Olyan, mint 236. a), de **1574**-es évszámmal. (Mont. 519.)

M. N. M. Ezüst. 11·4—12·1 mm. 0·33 gr.

k) Olyan, mint 236. a), de **1575**-ös évszámmal. (Mont. 519.)

M. N. M. Ezüst. 11·5—11·7 mm. 0·27 gr.

l) Olyan, mint 236. a), de **1576**-os évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 11·4—12·1 mm. 0·36 gr.

237. *Obulus. Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* Schoenv.-, Széch.-, Wesz.-ben nincs.

Előlap: Olyan, mint 236. a), **1567**-es évszámmal.

Hátlap: Olyan, mint 236. a), de a K—B jegy alatt és fölött elmaradt a rózsa.

(V. ö. az Adatok 207. a) sz. a. közölt ábrával!)

M. N. M. Ezüst. 11·5—12 mm. 0·35 gr.

238. *Obulus. Kassai veret H—S jeggyel.* Schoenv.-, Széch.-, Wesz.-ben nincs.

Típusa ugyanaz, ami a 236. a) sz. a. közölt körmöczi vereteknek, de az előlapon a címerpajzs nagyobb s a hátlapon a H *alatt* és az S *fölött* kis négyágú kereszt van.

Előlap: Címerpajzs két oldalán kis ötlevelű rózsza, alatta és fölötté pont. A címerpajzs fölött **1576**-os évszám.

Hátlap: Madonna félholdon derékig, jobbájában Jézus, vállai mellett ötlevelű rózsza és kis kereszt között H, a másik oldalon kis kereszt és ötlevelű rózsza között S ($\begin{smallmatrix} * & \times \\ H & - & S \\ + & * \end{smallmatrix}$).

M. N. M. Ezüst. 12·4—13 mm. 0·34 gr.

Miksa tudvalevőleg még 1576 októberében meghalt. Amint az itt közöltekből is látjuk, aranyai, tallérjai, féltallérjai, negyedtallérjai, garasai és denárai még 1578-as évszámmal is kerültek ki a körmöczbányai verdeből. Az 1577-es és 1578-as posthumus vereteket árveréseken szeretik nagy ritkaságoknak feltüntetni s három-négyszeres árra tartani. (Pl. napjainkban egy 1577-es körmöczi garasért megadható 7—8 kor., de 24—25 koronát is elkérnek érte, ami persze indokolatlan!)

Rudolf (1576—1608).

Rudolf körmöczi veretű *hármás aranyát* (Ad. 9. sz.), *kassai és nagybányai veretű aranyforintjait* Ad. 11. a), b) sz. és 12., 13., 91., 92. a), b) sz., *körmöczbányai veretű aranyforintjait* Ad. 90. a)—n) sz. alatt már felsoroltam s típusukat ábrában közöltem. Egyes típus-változatoknak itt utólagosan rajzát is adom.

239. *Aranyforint. Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* A 90. e) sz. a. felemlített 1581-es veret képe. Köriratát lásd 90. d) alatt.

M. N. M. 22·2—22·5 mm. 3·54 gr.

240. *Aranyforint. Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* A 90. g) sz. a. felemlített és leírt 1590-es veret képe.

M. N. M. 22·1—22·5 mm. 3·51 gr.

241. *Aranyforint. Körmöczbányai veret K—B jeggyel. A 90. h) sz. a. felemlített 1592-es veret képe.*

M. N. M. 22·2—22·5 mm. 3·51 gr.

242. *Aranyforint. Körmöczbányai veret K—B jeggyel. A 90. i) sz. a. felemlített veret képe.*

Előlap: RVDOL · II · D · G · RO — I · S · AV · GE · HV · B · R ·

Hátlap: S · LADISLAVS · REX · 1593 · (bárd). A választójel kis ötlevelű rózsza.

M. N. M. 22·4—22·8 mm. 3·50 gr.

243. *Aranyforint. Körmöczbányai veret K—B jeggyel. A 90. j) sz. a. felemlített veretek egyik változatának képe.*

Mindkét lapja olyan, mint a 242. sz. alattié, de az évszám **1594**-es.

a) M. N. M. 22·6—23 mm. 3·52 gr.

b) Előlap: RVDOL · II · D · G · RO — I · S · AV · GE · HV · B · R ·

M. N. M. 22·2—22·5 mm. 3·47 gr.

244. *Aranyforint. Körmöczbányai veret K—B jeggyel. A 90. k) sz. a. felemlített veretek egyik változatának képe.*

a) M. N. M. 22·4—22·5 mm. 3·50 gr.

b) Előlap: RVDOL · II · D · G · RO — I · S · AV · GE · HV · B · R ·

M. N. M. 21·8—22·3 mm. 3·40 gr.

245. *Aranyforint. Körmöczbányai veret K—B jeggyel. A 90. m) sz. a. felemlített 1599-es veret képe.*

M. N. M. 22·8—23 mm. 3·48 gr.

246. *Aranyforint. Kőrmöcsbányai veret K—B jeggyel.* A 90. n) sz. β) változatának képe 1608-ból.

M. N. M. 23—23·3 mm. 3·44 gr.

247. *Aranyforint. Nagybányai veret N—B jeggyel.*¹ Típusát v. ö. Széch. XXIV. t. 8. sz. Wesz. C. IV. t. 11. sz. Ad. 92. sz.

Előlap: RVDOL · I · I · I · DGRO — ♦ — ♦ — IM S A G H B R · — * A körirat végén nagyobb ötlevelű rózsza van, a köriratban kis vonalkák, nagyobb rombusok a választójelek.

Hátlap: PATRONA * HVNGARIAE 15 * 99 * * A köriratban egy nagyobb és három kisebb ötlevelű rózsza a választójel.

M. N. M. 22·3—22·6 mm. 3·47 gr.

¹ A nagybányai bányákat 1578-ban Herberstein Felicián vette bérbe. Az itteni pénzverdét is ő állította újra lábra. Körülményesebben szól erről Newald, Wien. Num. Zeitschr. XVII. köt. 309. s köv. II. és Harkó i. m. 122. s köv. II. Mivel a nagybányai aranyokról igen szétszórt közléseket adtam az Adatokban s valószínűleg még egy-két évbéli veret képét meg kell rajzoltatni, e helyen összefoglalom a Rudolf uralkodása alatt Nagybányán vert aranyoknak általam ismert darabjait.

α) Az első négy év veretének képe az Ad. 91. sz. a. látható. Finom véset szép betűkkel. A m. n. múz. gyűjteményében e típusból 1582-es, 1583-as és 1584-es évbéli veretek vannak. De már 1581-ben is verték ezt a típust. Ezek az előlap teljesen megfelel az 91. sz. a. közölt ábrának.

Hátlap: S · LADISLAVS — · — REX 1581 — · A bárdnak a vasa is egészen jól látszik.

Sommer József birtokában (Budapest). 22 mm. 3·52 gr.

β) Az 1598-as veret típusa a 92. és 247. sz. a. ábrákon látható.

Előlap: RVDOL · II · D · G · ROM · — * — IM · S · A · G · H · B · R (bárd) * A választójel pont és nagyobb ötlevelű rózsza.

Hátlap: I PATRONA + HVNGARIAE I 15 I 98 I A körirat elején és végén a Madonna feje felé dülő vastag vonalka, a PATRONA után kis kereszt (+), az évszám első fele mellett két függőleges vonalka (I 15 I) a választójel.

M. N. M. 22·2—22·6 mm. 3·55 gr.

γ) Az 1599-es veretek egyikének képét és leírását a fenti 247. sz. a. találjuk. A másik darab leírása ez: Előlap: · RVDOL · II · D · G · ROM — · — IM · S · A · G · H · B · (bárd) * A választójelek apró vonalkák. A körirat végén nagyobb ötlevelű rózsza.

Hátlap: PATRONA · HVNGARIAE · 15 · 99 * * A választójel rombus és nagyobb ötlevelű rózsza.

M. N. M. 21·4—22·4 mm. 3·33 gr.

δ) Az 1600-as veretek egyikének képét és leírását a 92. a), másikának leírását 92. b) adja. (HVNGARIAE :-ban az U = V!)

ε) Az 1602-es veret körirata:

Előlap: · RVDOL · II · D · G · RO — · IM · S · A · G · H · B · R · (bárd).

Hátlap: · PATRONA · HVNGARIAE · 1602

M. N. M. 21·7—22·3 mm. 3·46 gr.

ς) 1603-as veret:

Előlap: · RVDOL · II · D · G · R — O · IM · S · A · H · B · R · (bárd). A H előtt a G betű kimaradt.

248. *Negyed aranyforint N—B jeggyel és denárbélyeggel.* Típusát I. Schoenv. VII. t. 217. sz. (1604-ből) és Wesz. C. V. t. 3. sz. (1601-ből). Széch.-ben nincs.

a) Előlap: RVDOL · II · D · G · RO · IS · A · G · H · B · R · (A D, I, G után nincs pont. Wesz. C. V. t. 3. sz. pontozása eltér ettől.)

Hátlap: PATRONA · HVNGARI · 1601

M. N. M. 15·3—15·5 mm. 0·84 gr. és 14—14·4 mm. 0·90 gr.

b) Előlap: RVDOL · II · D · G · RO · IM · S · A · G · H · B · R · (Mint Schoenv. VII. t. 217. sz.)

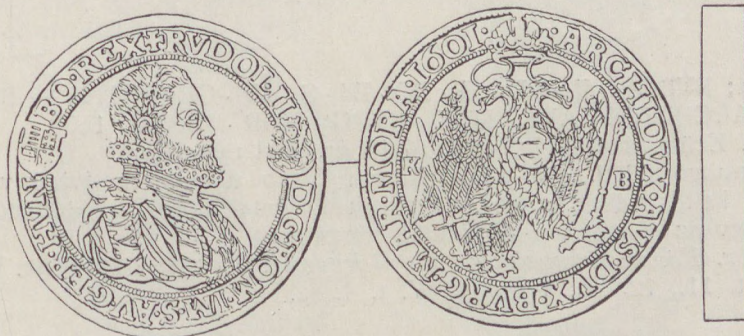
Hátlap: PADRONA · HVNGARI · 1604 · A T helyett D betű van a köriratban s Schoenv. ábrájától eltérőleg N—B a verdejegy, nem pedig II—B.

M. N. M. 15·2—15·6 mm. 0·83 gr.

Schoenvisner 370. lapján azt mondja a VII. t. 217. sz. ábráról, hogy az a bécsi csász. múzeum $\frac{1}{2}$ aranyának a képe, de említi ő is, hogy vannak ezzel a bélyeggel $\frac{1}{4}$ aranyak is.¹

Rudolf aranyainak azon típusát, miket Széch. XXIV. t. 9. sz., Wesz. C. V. t. 1. és 2. sz. a. közöl, e helyen nem tartom szükségeseknek a részletesebb tárgyalásra, mert a S · LADISLAVS · HVN · REX · stb. hátlapi körirattal csak a magyar aranyak utánzatai közé tartoznak, de nem magyar verdében készültek.

249. *Hármas tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel.* Típusa nagyjában megfelel a kőrmöczi veretű tallérokénak (v. ö. Schoenv. VII. t. 218. sz., Széch. XXIV. t. 11., 12. sz., Wesz. C. V. t. 4. sz.), de bélyegének vésete sokkal művészebb. Különösen a király mellképén, de a hátlapon a sason is érzik erősen Abondio vésetének (Adatok 24. sz.) a hatása. Háromszoros súlyban sem Schoenv., sem Széch., sem Wesz. nem említi.

a) Előlap: RVDOL · II — D · G · ROM · IM · S · AV · GER · HVN · — BO · REX ✠
(A köriratban levő címerpajzs két oldala nem görbe vonallal megy át a homorúból a domborúba, hanem sarkos kiszögéléssel.)

Hátlap: · PATRONA · HVNGARLÆ · 1603 ✠. Az évszám után nagy ötlevelű rózsza és pont.

M. N. M. 22·3—22·8 mm. 0·44 gr.

η) Az 1604-es veretek egyikének (a verdejegy N-je fordított = II) képét és leírását 13. a) sz. a. adtam. A másik darab verdejegye hibátlan (N—B), körirata:

Előlap: RVDOL · II · D · G · R — O · IM · S · AV · GE · H · B · R (bárd).

Hátlap: · PATRONA · HVNGARLÆ · 1604 ·

M. N. M. 22·7—23·3 mm. 3·51 gr.

θ) Az 1607-es veretet 13. b) alatt írtam le.

ι) Az 1608-as veret körirata:

Előlap: RVDOL · II · D · G · RO · — IM · S · A · G · H · B · R (bárd)

Hátlap: · PATRONA · HVNGARLÆ · 1608 ·

M. N. M. 20·8—22·1 mm. 3·52 gr.

ζ) Előlapon S—L, hátlapon N—B jegyű 1598-as veretet lásd Adatok 12. sz. a.

¹ Hic simplicis auri est semis, extant vero & quadrantes ob exiguitatem suam rari.

Hátlap: · ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1601 ·

M. N. M. Ezüst. 42·9—43·4 mm. 6·4 mm. vastag. 85·10 gr.

b) Montenuovo 52. l. 561. sz. a. említ körmöczbányai veretű hármastallért **1603**-ból. Meghatározásánál Schulthess 2422. sz.-ra hivatkozik s említi, hogy hátlapján bélyeghiba van. Ezeknek körirata a következő:

Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX ✕

Hátlap: ARCHIDWX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1603

(A hátlapon lévő bélyeghiba nélkül Horsky-kat. 1358. sz. a.)

250. *Kettős tallér. Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* Verőtöve sokkal durvább véset, mint a 249. a) alatti 3-as talléré. Az előlapon a belső gyöngykör helyett vonalkör van, a körirat betűi kisebbek és vékonyabbak, a köriratot megtörő címerpajzs is más. A hátlapon a sas megmintázása is sokkal művésztelenebb s a kormánypálca tagozása olyan, mint az 1599-es egyszerű tallérok.

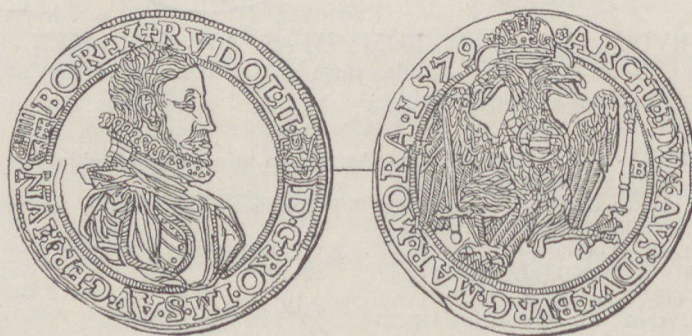
a) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · RE (X +)

Hátlap: ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1599

M. N. M. Ezüst. 42·6—43·2 mm. 57·15 gr. (Fül nyomaival.)

b) Montenuovo 52. l. 556. sz. a. három darab ugyanezen évből való s némileg eltérő bélyegű kettős tallért említ, melyeknek körirata a 250. a) alattiétól csak abban különbözik, hogy az előlapon a HVN után nincs pont.

251. *Tallér. Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* Típusát l. Schoenv. VII. t. 218. sz., Széch. XXIV. t. 11., 12. sz., Wesz. C. V. t. 4. sz.

a) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN · — BO · REX +

Hátlap: ✕ ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1579 ✕ A választójel a körirat elején és végén ötlevelű rózsával.

M. N. M. Ezüst. 40·2—41·3 mm. 28·67 gr.

b) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN · — · BO · REX ✱
A DG között nincs pont.

Hátlapja olyan, mint 251. a) alattié. **1579**-ből.

M. N. M. Ezüst. 39·8—40·5 mm. 28·42 gr.

c) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN · — · BO · REX +

Hátlapja olyan, mint 251. a) alattié. **1579**-ből.

M. N. M. Ezüst. 39·5—40·2 mm. 28·60 gr.

d) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN · — BOE · REX +

Hátlapja olyan, mint 251. a) alattié. **1579**-ből.

M. N. M. Ezüst. 39·7—40·9 mm. 28·45 gr.

e) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN · — · BO · REX +

Az első szó L betűjénél bélyegcsúszás van = L'L', de olyan közel van egymáshoz a két betű, hogy az első utáni pont a másodiknak a szárára esik.

Hátlap: ✱ ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1580 ✱ Az első szó

C-je bélyegcsúszás következtében kettős. A körirat elején és végén ötlevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 40·1—41·3 mm. 28·72 gr. És bélyegcsúszás nélkül: 39·6—40·6 mm.

28·60 gr.

f) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +

(A Madonna baljában bunkós végű kormánypalcát tart.)

Hátlapja olyan, mint 251. a) alattié, csak az évszám **1580**-as.

M. N. M. Ezüst. 39·6—41·3 mm. 28·38 gr. és 38·8—39·5 mm. 27·66 gr.

252. *Tallér. Kőrmöcbányai veret K—B jeggyel.* Típusa közel áll a 251. sz. alattié-
hoz, de a király feje sokkal kisebb, a kormánypálca a sas lábafejére esik s a sas jobb-
szárnya nem olyan széles.

a) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +
Hátlap: ✱ ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1581 ✱ A körirat
elején és végén ötlevelű rózsza. Az év utolsó számjegye 0-ból javított.

M. N. M. Ezüst. 40·3—41·2 mm. 28·22 gr.

b) Mindkét lapja olyan, mint 252. a) alattié, de az évszám nem javított.

M. N. M. Ezüst. 39·7—40 mm. 28·80 gr.

c) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +

Hátlap: ✱ ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1582 ✱ A körirat
elején és végén ötlevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 40·6—41 mm. 28·82 gr.

d) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — · BO · REX +

Hátlapja olyan, mint 252. c) alattié.

M. N. M. Ezüst. 41·4—42 mm. 28·78 gr.

253. Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. A hátlapon a kard is rézsútosabban dűl a kormánypálcának megfelelőleg. Széch. XXIV. t. 12. sz.

a) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +
Az M betű hibás.

Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1583 * A körirat elején és végén ötlevelű rózsza. A BVRG · -ban az V hibás.

M. N. M. Ezüst. 40—41·4 mm. 29·10 gr., a bélyeghibák nélkül: 40·5—41·8 mm. 28·55 gr. és csak az előlapon levő bélyeghibával: 40·9—41·5 mm. 28·80 gr.

b) Körirata mindkét lapon olyan, mint a 253. a) alattié, de a bélyeghibák nélkül. Az évszám közepén azonban a többi számoknál kisebb és vékonyabb 5-ös van = • 15⁵83 •

M. N. M. Ezüst. 40·6—41·4 mm. 28·15 gr. (Fül nyomaival.)

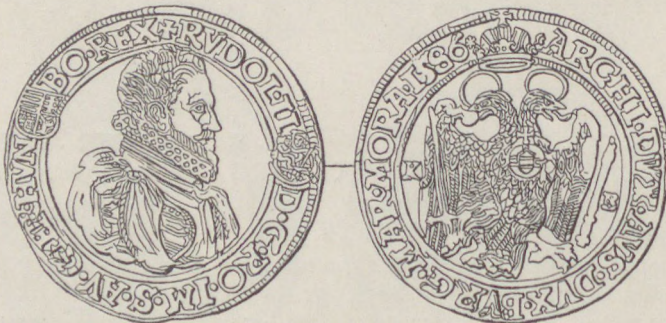
c) Mindkét lapja olyan, mint 252. a) alattié (bélyeghibák nélkül), de az évszáma 1584-es.

M. N. M. Ezüst. 39—40·1 mm. 28·38 gr.

d) Mindkét lapja olyan, mint 252. a) alattié (bélyeghibák nélkül), de az évszáma 1585-ös.

M. N. M. Ezüst.

254. Tallér. Kőrmöczbányai veret K—B jeggyel. A hátlapon a sas kisebb, farka rövidebb s bal lábán kívül van a kormánypálca.

a) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +
Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1586 * A körirat elején és végén ötlevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 39·6—40·2 mm. 28·39 gr.

b) Mindkét lapja olyan, mint 254. a) alattié, de az évszám 1588-as.

M. N. M. Ezüst. 40—40·9 mm. 28·53 gr.

c) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — B · O · REX +
Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1593 A körirat
elején ötlevelű rózsza, mi az évszám után elmarad.

M. N. M. Ezüst. 40·4—41·3 mm. 48·59 gr.

d) Mindkét lapja olyan, mint 254. a) alattié, de az évszám **1596**-os.

M. N. M. Ezüst. 40·8—41·5 mm. 28·30 gr.

255. *Tallér. Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* A 253. sz. a. típushoz áll közel.
A kormánypálca liliumján kívül még van valami.

a) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +

Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1587 * A körirat
elején és végén ötlevelű rózsza. A kormánypálca liliumján kívül egy vonalka.

M. N. M. Ezüst. 39·8—40·8 mm. 28·57 gr.

b) Mindkét lapja olyan, mint 255. a) alattié, de az évszám **1588**-as. A kormány-
pálca liliumján kívül kis gömb van.

M. N. M. Ezüst. 39·5—40·2 mm. 28·18 gr.

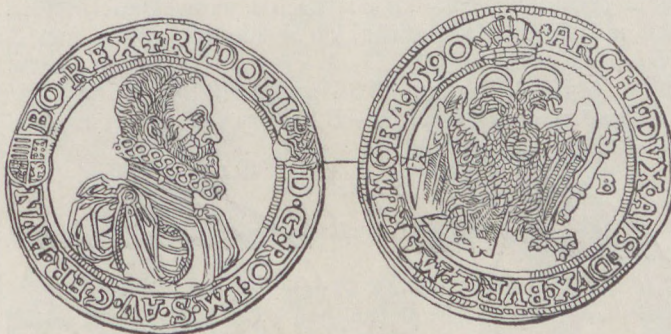
c) Előlapja a 255. a) alattiétől abban különbözik, hogy a REX szóban az X előtt
pont van (RE · X +).

Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1588 A körirat
elején ötlevelű rózsza, mi az évszám után elmarad. A kormánypálca liliumján kívül kis
gömb van.

M. N. M. Ezüst. 39·5—41·3 mm. 28·45 gr.

d) Mindkét lapja olyan, mint 255. a) alattié, de az évszám **1589**-es és a kormány-
pálca liliumján kívül kis rombusz-alakú levél van.

M. N. M. Ezüst. 40—40·9 mm. 28·02 gr. és 39·2—40·3 mm. 28·45 gr.

e) Előlapja olyan, mint 255. a) alattié.
Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1590 A körirat
elején ötlevelű rózsza, mi az évszám után elmarad. A kormánypálca liliumján kívül kis
rombusz-alakú levél van.

M. N. M. Ezüst. 39·8—40·7 mm. 28·28 gr.

f) Mindkét lapja olyan, mint 255. a) alattié, de az évszám **1590**-es s a kormány-
pálca olyan, mint a 255. e) alatti ábrán.

M. N. M. Ezüst. 40·7—41·3 mm. 28·64 gr. és 40—40·5 mm. 28·22 gr.

g) Mindkét lapja olyan, mint 255. e) alattié, de az évszám **1591**-es.

M. N. M. Ezüst. 39·5—40·5 mm. 28·13 gr.

h) Mindkét lapja olyan, mint 255. a) alattié, de az évszám **1591**-es s a kormány-
pálca olyan, mint a 255. e) alatti ábrán.

M. N. M. Ezüst. 40·6—41 mm. 26·72 gr. (Szép cizellált ép darab.)

M. N. M. Ezüst. 40·5—41·5 mm. 28·08 gr. és 40·2—41·5 mm. 28·48 gr.

i) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +
Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 159Z * A körirat
elején és végén ötlevelű rózsza. A kormánypálca olyan, mint 255. e) alatti ábrán.

M. N. M. Ezüst. 40·8—41·5 mm. 28·43 gr.

j) Mindkét lapja olyan, mint 255. e) alattié, de az évszám **1593**-as.

M. N. M. Ezüst. 40·2—41 mm. 28·41 gr.

k) Mindkét lapja olyan, mint 255. i) alattié, de az évszám **1593** as.

M. N. M. Ezüst. 41·5—42·5 mm. 28·25 gr. és 40·4—41·3 mm. 28·06 gr.

l) Mindkét lapja olyan, mint 255. e) alattié, de az évszám **1594**-es.

M. N. M. Ezüst. 40·3—41·5 mm. 28·12 gr.

m) Mindkét lapja olyan, mint 255 i) alattié, de az évszám **1594**-es.

M. N. M. Ezüst. 39·8—40·6 mm. 28·03 gr.

n) Mindkét lapja olyan, mint 255. i) alattié, de az évszám **1595**-ös.

M. N. M. Ezüst. 39·6—40·4 mm. 28·54 gr.

o) Mindkét lapja olyan, mint 255. i) alattié, de az évszám **1596** os.

M. N. M. Ezüst. 41—41·8 mm. 28·28 gr.

p) Mindkét lapja olyan, mint 255. i) alattié, de az évszám **1597**-es.

M. N. M. Ezüst. 40·6—41·5 mm. 27·90 gr.

256. Tallér. *Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* A király képe olyan, mint a 255. e) alatti ábrán. A sas nagyobb fejű és hosszabb testű, olyan, mint a 257. a) alatti ábrán.

a) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +
Hátlap: ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1597 A kormánypálca

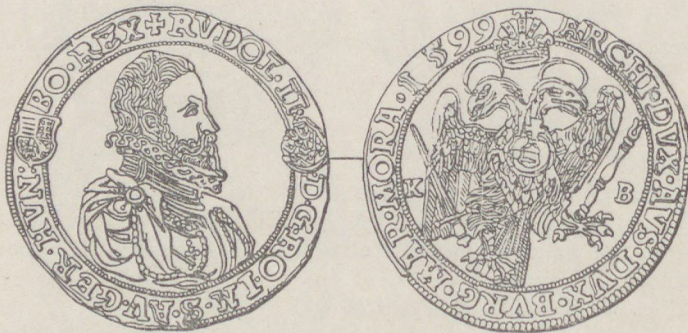
liliomján kívül kis gömb van.

M. N. M. Ezüst. 42—42·8 mm. 28·30 gr.

b) Mindkét lapja olyan, mint 256. a) alattié, de az évszám **1598**-as. A kormánypálca tagozása olyan, mint a 257. a) alatti ábrán, de a liliom végében még kis rombusz-alakú levél van, mint 255. e) alattinál.

M. N. M. Ezüst. 41·5—42·3 mm. 28·36 gr. és 40·8—42 mm. 28·62 gr.

257. Tallér. *Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* A király nagybajszú. A sas hosszabb testű, mint a 255. e) alatti ábrán.

a) Előlap: RVDOL · II · — · D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN : — BO · REX +
Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1599 A kormány-
pálca liliomja végében nincs semmi.

M. N. M. Ezüst. 41—42·4 mm. 28·40 gr.

b) Előlap: RVDOL · II · — · D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +
Hátlapja olyan, mint 257. a) alattié, de a kormánypálca liliomja végében kis rom-
busz-alakú levél van.

M. N. M. Ezüst. 42·5—43·8 mm. 27·50 gr.

c) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +
Hátlap: ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1599 A kormánypálca
liliomja végében kis rombusz-alakú levél.

M. N. M. Ezüst. 42·5—42·9 mm. 28·59 gr.

d) Előlapja olyan, mint 257. b) alattié.

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1·5·99 A kormány-
pálca liliomja végében kis rombusz-alakú levél van.

M. N. M. Ezüst. 41·3—42·2 mm. 28·18 gr.

258. Tallér. *Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* A 257. a) alattihoz közelálló
veret. De a sas farka nem olyan hosszú s a kormánypálca liliomja végében kis rombusz-
alakú levél van.

a) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1600

M. N. M. Ezüst. 42·2—43 mm. 28·16 gr.

b) Előlapja olyan, mint 258. a) alattié.

Hátlap: ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1600

M. N. M. Ezüst. 42·2—42·9 mm. 28·13 gr. és 42·2—42·8 mm. 28·20 gr.

c) Mindkét lapja olyan, mint 258. b) alattié, de az évszám **1601**-es.

M. N. M. Ezüst. 41·9—42·3 mm. 28·27 gr. és 42·7—43·5 mm. 28·30 gr.

d) Előlapja olyan, mint 258. a), hátlapja olyan, mint 258. b) alattié, de **160Z**-es
évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 42·2—43·5 mm. 28·12 gr. és 43—44·3 mm. 28·28 gr.

e) Mindkét lapja olyan, mint 258. d) alatti ábráé, de az előlapon, a Madonna kezé-
ben liliomos végű kormánypálca van.

M. N. M. Ezüst. 41·7—42·4 mm. 27·97 gr.

259. Tallér. *Körmöczbányai veret K—B jeggyel.* A király arcképe nagybajuszú
és nagyszakállú. A köriratban a címerpajzs alakja az eddigiekétől különböző (mint 249.
a) alatti ábrán) s a Madonna fején magas korona van. A hátlapon a kormánypálca keve-
sebb tagozású és virágos végű (v. ö. Wesz. C. V. t. 4. sz.).

a) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +

Hátlap: ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1603

M. N. M. Ezüst. 41·5—42·5 mm. 28·30 gr. és 42—42·8 mm. 28·05 gr.

b) Mindkét lapja olyan, mint 259. a) alattié, de az évszám **1604**-es.

M. N. M. Ezüst. 41·7—42·8 mm. 28·10 gr. és 42—43·2 mm. 28·20 gr.

c) Mindkét lapja olyan, mint 259. a) alattié, de az évszám **1607**-es.¹

M. N. M. Ezüst. 42—42·5 mm. 27·55 gr.

¹ 1605-ös és 1606-os tallérvereteket nem ismerek.

259. a)

d) Előlap: RVDOL · II — · D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — · BO · REX +
Hátlap: · ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1608 ·

M. N. M. Ezüst. 42—43·2 mm. 27·70 gr

e) Előlap: RVDOL · II — D · G · ROM · IM · S · AV · GER HVN — BO · REX · +
A GER után nincs pont.

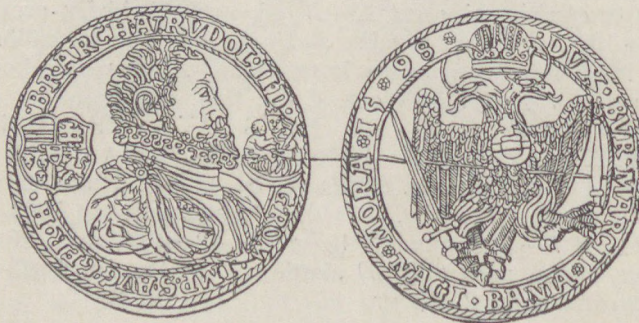
Hátlapja olyan, mint 259. d) alatté.

M. N. M. Ezüst. 42·4—43·6 mm. 27·98 gr.

260. Tallér. Nagybányai veret N—B jeggyel. Leírtam 21. c) sz. a. A RO és S utáni pont a tallér szélének lekopása miatt nem látszik tisztán.

261. Tallér. Nagybányai veret NAGI & BANIA felirattal. Schoenv., Széch.-ben nincs. Wesz. C. V. t. 6. sz.

a) Előlap: RVDOL · II · D · — · G · ROM · IMP · S · AV · GER · H — · B · R · ARCH · A ·

Hátlap: ♦ DVX ♦ BVR ♦ MARCH * VINVB ♦ IGVN * MORA * 15 * 98 A választójel
kis rombusz és ötlevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 39·2—40·3 mm. 28·76 gr.

b) Előlap: RVDOL · II · D · — · G · ROM · IMP · P · S · A/G · GER · H · B · — · R
· ARCH · A/ · ♦ :

Hátlap: ♦ DVX ♦ BVR ♦ MARCH * VINVB ♦ IGVN * MORA * 15 * 98 ♦ A választójel
kis rombusz és ötlevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 39·4—40 mm. 28·85 gr.

c) Előlap: RVDOL · II · D · — · G · ROM · IMP · S · AVG · GER · — · H · B · R · ARCH · A/ ·

Hátlapja olyan, mint 261. b) alattié.

M. N. M. Ezüst. 39·1—40·3 mm. 28·48 gr.

d) Előlap: RVDOL · II · D : — · — : G · — ROM · IMP · S · A/G · GER · — · — ·
H · B · R · ARCH · A/ ·

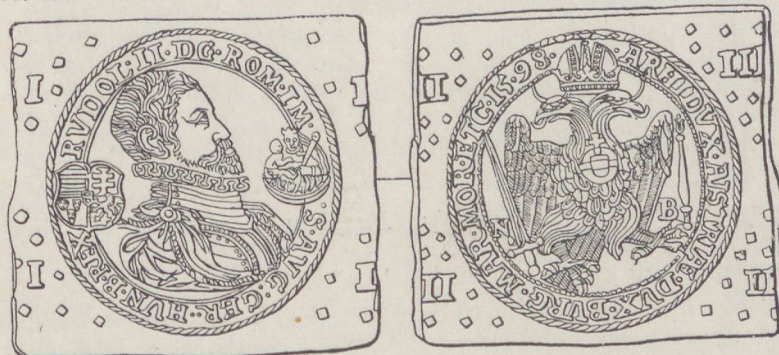
Hátlap: ♦ DVX ♦ BVR ♦ MARCH * VINVB ♦ IGVN ♦ MORA ♦ 15 ♦ 98 ♦ A választó-
jel pont, kis rombusz és ötlevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 39·8—40·3 mm. 29·25 gr.

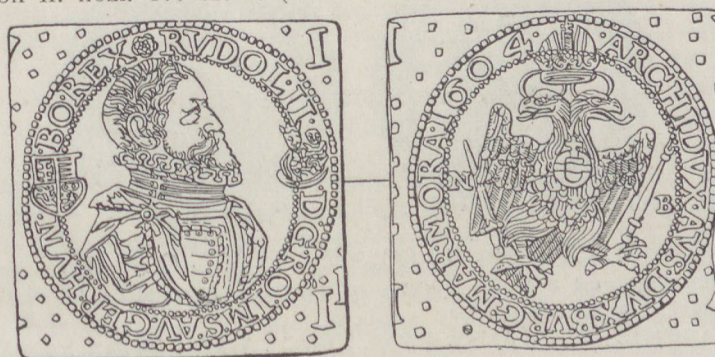
e) Előlap: RVDOL · II · D · — · G : · · ROM · IMP · S · A/G · GER · H — · B · R
· AR · CH · A/ ·

Hátlap: ♦ DVX ♦ BVR ♦ MARCH * INVB ♦ IGVN * MORA * 15 * 98 ♦ A választójel
kis rombusz és ötlevelű rózsza.

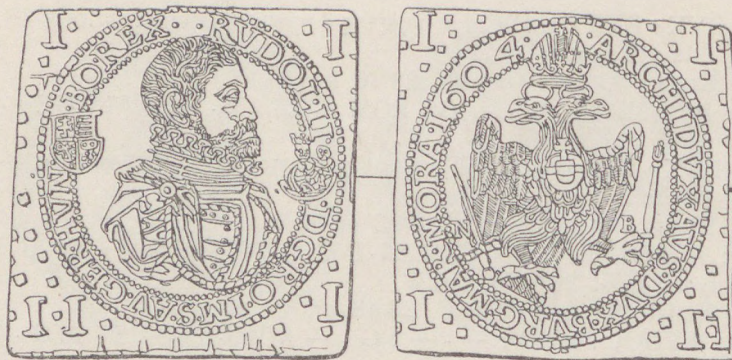
M. N. M. Ezüst. 40·8—41·5 mm. 28·80 gr.

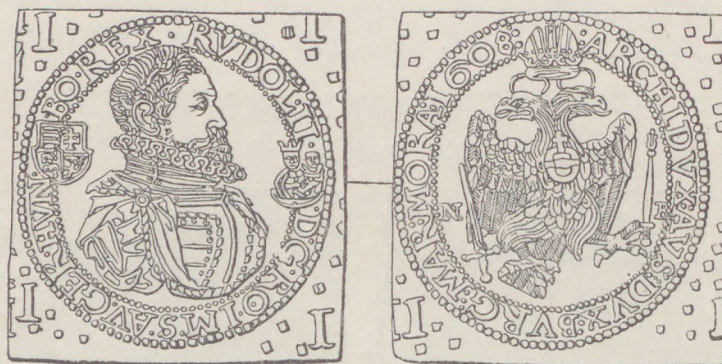
262. Négyszögű egytalléros csegey. Nagybányai veret N—B jeggyel. Részletesebb leírását I. Adatok II. közl. 17. sz. a. (M. N. M.)

263. Négyszögű egytalléros csegey. Nagybányai veret N—B jeggyel. Leírtam Adatok II. közl. 20. c) alatt. (M. N. M.)

264. Négyyszögű egytalléros csegely. Nagybányai veret N—B jeggyel. Leírtam Adatok II. közl. 20. d) alatt. (M. N. M.)

265. Négyyszögű egytalléros csegely. Nagybányai veret N—B jeggyel. Leírtam Adatok II. közl. 20. e) alatt. (M. N. M.)

(Rudolf tallértípusait előzőleg lásd Ad. I. közl. 10. sz., II. közl. 16—28. sz. a.)

266. Forint. Körmöcsbányai veret K—B jeggyel. Típusa Schoenv.-ben nincs. Széch. XXV. t. 17., 18. sz. (1602-ből és 1608-ból), Wesz. C. V. t. 7. sz. (1602-ből).

a) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HV · — · BO · REX +
(AV után repedés van, de a pont nyoma a darabon kivehető. Az ábrán nem látszik. A király arca fiatal, kis szakállal.)

Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1581 * A választójel kis ötlevelű rózsza és pont.

M. N. M. Ezüst. 34·6—35·2 mm. 14·01 gr.

Dr. Harsányi Pál.

Háborús szükségpénzeinkről.

Még benne vagyunk az események forgatagában, így a kellő teljes áttekintést tehát még nem is kaphattuk meg jelenlegi háborús szükségpénzeinkről. Míg Németországban és Ausztria egyes részein (különösen Cseh- és Morvaország, Galicia és Bukovina) egész rendszeressé lett a szükségpénz forgalomba hozatala, addig nálunk csak igen szórványosan, itt-ott hallottunk egy-egy ilyennek megjelenéséről. Ezen pénzek célja, valamint létrejöttének okai ismereteseek, erről igazán felesleges többlet mondani. Legjellemzőbb háborús aprópénzhiányunkra és szükségpénzeinkre Kunstätter Márk úr személyesen tett nyilatkozata. Azon kérdésekre, hogy hol látott előzőleg ilyenmű pénzeket és mi indította ilyenek kiadására, a következőket mondta. „1914—15-ben olyan nagy volt az aprópénzhiány, hogy alig-alig tudtuk a vevőket rendesen kiszolgálni, s igen sok időt vett igénybe a pénzváltás és fizetés. Először úgy segítettünk a bajon, hogy apró, kézzel írott czédulácskákat adtunk a vevőknek a még javára eső aprópénz helyett, ez vezetett azután engem arra a gondolatra, hogy a gyorsabb kiszolgálás céljából nyomatok megfelelő értékjelzéssel ellátott papírkákat.” Ebben a kijelentésben benne van szükségpénzünk egész története, fejlődése és célja is.

Szükségpénzeink összegyűjtése szórványos fellépésüknél fogva is igen nehéz, s rengeteg sok utánjárást, fáradságot igényel. Azt hiszem, hogy szolgálatot tehetek gyűjtőinknek avval, ha az eddig összehozott adataimat közlöm, s egyben szíves elnézést kérek azoknak egyelőre rendszertelen és mintegy ötletszerű ismertetéseért.

Nálunk általában sokkal több szükségpénz volt forgalomban, mintsem gondolnók, s idővel még nagyon sok fog napfényre kerülni. Tekintve azt, hogy nemcsak a nyomdákban készített pénzek minősítendőek olyanoknak, különösen sok kézzel írott, egyszerű értékjelzéssel és a cég bélyegzőjével ellátott pénzeknek fogunk még a nyomára bukkanni. Magyarországon mindaddig a következő kiadóhelyekről szereztem biztos pozitív tudomást:

Antalóc. A cs. és k. hadügyminisztérium 12. osztályának ipari csoportja. — *Adámos.* Községi előljáróság. — *Boldogasszony.* Cs. és k. hadifogolytábor. — *Budapest.* A honv. miniszt. hadsegélyző hivatala. — *Budapest.* Magyar fém- és lámpaárúgyár. — *Budapest.* Kunstätter Márk papírkereskedő, I., Budafoki-út 9. — *Budapest.* Kunstätter Vilmos papírkereskedő, József-körút 7. — *Budapest.* Grünwald Ferenc fűszeres, I., Győri-út 14. — *Budapest.* Reisner Adolf sütő, I., Táltos-u. 1. — *Csót.* Cs. és kir. hadifogolytábor. — *Debreczen.* Kontsek Géza magkereskedő. — *Dunaszerdahely.* Cs. és k. hadifogolytábor. — *Erzsébetfalva.* Györffy-Wolf fémárúgyár r.-t. — *Hajmáskér.* Cs. és k. hadifogolytábor. — *Homokszil.* Daubner József gyógyszerész. — *Küküllődombó.* Községi előljáróság. — *Kenyérmező.* Cs. és k. hadifogolytábor. — *Kolozsvár.* Reitter-féle gyufagyár. — *Leibicz.* Polgármesteri hivatal. — *Lugos.* Recht és Schwartz fűszerkereskedők. — *Miskolcz.* Városi közlelmelési vállalat. — *Miskolcz.* Városi tisztviselők fogyasztási szövetkezete. — *Miskolcz.* Vasutasok fogyasztási szövetkezete. — *Nagykárolyfalva.* Kehr J. és fia fűszerkereskedő. — *Nagykárolyfalva.* Herz és fia zsírárúgyára. — *Nagymegyer.* Cs. és k. hadifogolytábor. — *Nezsider.* Cs. és k. polgári fogolytábor. — *Orsova.* Freyler Ferenc gyógyszerész. — *Ostffyasszonyfa.* Cs. és k. hadifogolytábor. — *Petrozsény.* Salgótarjáni bányagazgatóság. — *Pozsony.* Klingen Henrik vitorlavásongyára. — *Szokolca.* Timföld Vilmos kereskedő. — *Szokolca.* Tekla dobozgyár. — *Szeged.* Szegedi kenderfonógyár r.-t. — *Somorja.* Cs. és k. hadifogolytábor. — *Sopronnyék.* Cs. és k. hadifogolytábor. — *Szepešzentgyörgy.* Székely szövőgyár. — *Tavarnok.* Uradalom. — *Torda.* Fodor Domonkos fűszerkereskedő. — *Városszalónok.* Cs. és k. tiszti fogoly főállomás. — *Versecz.* Untergutsch Hugó fűszerkereskedő. — *Zalaegerszeg.* Cs. és k. hadifogolytábor. — *Zsolna.* Katonaposztó- és takarógyár.

A sorozat ezekkel természetesen még közéről sem teljes; hallomás szerint, állítólag Bicskén, Berettyóújfaluban, Debreczenben és Nyíregyházán is voltak ilyenek forgalomban,

sajnos, pozitív adatokat eddig nem tudtam ezekről szerezni. Háborús szükségpénzeinknél egy érdekes jelenséggel találkozunk, ugyanis általános volt kiadójuknak az osztrák-magyar bank megtorló intézkedéseitől való félelme. Debreczenben a Kontsek cégen kívül egész határozottan még egy más kereskedőnek is voltak szükségpénzei, de a büntetéstől való félelem miatt minden nyomot megsemmisített, s azok készíttetését letagadta.

Az egyes kiadványokat sorra véve, azokról a következőket tudtam meg: Az antalóczi hordógyár orosz fogoly munkásai részére nyomatta a „Kassa-Schein“-okat, német-orosz szöveggel. A pénzek nem váltak be, miután a kereskedők, kiknél a foglyok vásárolhattak, igen zsarolták őket; így a parancsnokság bevonta a pénzeket. Az egész készlet, vett értesülésem szerint, meg lett semmisítve. Gyűjteményem részére két nyomdai próbasorozatot tudtam csak megszerezni. Adámos 1916 júliusi dátummal újabban 1 kor. és 20 filléreseket adott ki. Budapesten Kunstatter Márk és Vilmos uraknál személyesen a következőkről értesültem. Kunstatter Márk előzőleg kézzel írott szükségpénzeket adott vevőinek, később 2, 10, 20 filléres, 1 és 2 koronás pénzeket nyomtatott, melyek neki igen nagy szolgáltatokat tettek. Egyetlen példány sincs birtokukban, miután egy újságcikk nyomán, az osztrák-magyar bank feljelentésétől való félelem miatt, mind egy darabig meg lett semmisítve. Mellékesen jegyzem meg, hogy az osztrák-magyar bank hallgatólágosan tűrte a szükségpénz-kiadványokat, — sőt állítólag maga is azon már nem teljesíthető kéréssel fordult a kiadókhhoz, hogy a bank gyűjteménye részére adjanak belőlük. Kunstatter Vilmos emlékezete szerint 1, 2, 4, 5, 6, 10, 20, 40, 60 filléres és 1 koronás pénzeket nyomtatott. Leírásuk a cégtulajdonos szavai után: Négyszögletes kicsiny alak. Fehér papíron egyszerű keretben a szöveg és bélyegző. Márványozott háttal, benne K. V. monogrammm. Igazán nagy kár, hogy ezekből egyetlen sorozatot sem sikerült megmenteni, 1—2 példány mindenestre elő fog még kerülni belőlük. Budapesten azonkívül még rengeteg szükségpénz kerülhetett forgalomba a nagy aprópénzhiány idején. Mindnyájunk előtt ismeretes a 2 koronás papírpénznek 2—4 részre való darabolása. Egyes kávéházakban a főpincérek „Jövök 10 fillérrel. Lajos“ s ehhez hasonló szövegű — előre elkészített — kis papírkákat adtak az aprópénz helyett törzsvendégeiknek, míg ezek viszont borra valóként ismét visszakerültek kiadójukhoz. Így segítettek magukon a többi kisebb fűszeresek, pékek, hentesek is. Reisner Adolf sütőnél szállítólevelek szelvényéből vágott kis darabkákon tintaceruzával írt értékek (2, 4, 6, 8, 10 fillér) kerültek forgalomba. Nincs egyéb rajtuk mint az értékjelzés és aláírás, túloldalukon pedig a cégbélyegző. Ilyenek teljes két évig voltak használatban. Grünwald Ferenc fűszeresnél, állítása szerint, ezek nála nem váltak be, miután igen sokat hamisítottak belőlük. Küküllődombó községnek általánosan ismert papírutalványai meg lettek semmisítve. Leibicz város fogolypénzei forgalomban vannak mind a mai napig. Különösen a kisebb értékek alig kerülnek beváltásra, miután a város lakosai elteszik maguknak emlékül. A pénzekből összesen 40.000 drb. lett Sauter Tivadar nyomdájában Kismárkon készítve. Ezekből az utalványokból circa 40—50 drb. egész ívet tudtam megszerezni, mielőtt az egész anyagot felvágták volna. Érdekes volt ezeknek készítési módja. Vidéki nyomdában készültek s egy kis ív melyen mindössze három példány van, hétszer került prés alá. Először készült egyszerre a három alapnyomás, utána egyenként került rájuk a szöveg, s a végén egyenként a város eredeti pecsétje, mely a sajtóba volt erősítve. Így ezen pénzeknél gyakori a hibás nyomás, ugyanis a szöveg nem fedi az alapnyomást, valamelyik irányban elcsuszott. A miskolczi közéletmezési vállalat papírpénzei 1915—16 nov.—jan. hónapokban voltak forgalomban. A pénzek Belitzky városi számvevő úr mondása szerint nem váltak be, különben a miniszterium is megtiltotta ezek forgalmát. A miskolczi Szelényi-nyomda készítette őket, még pedig 5000 drb. 2 koronás, 10.000 drb. 1 koronás, 15.000 drb. 50 filléres és 10.000 drb. 20 filléres példányban 477 kor. költséggel. A pénzek némelyikében sajtóhiba is akad, ugyanis thjf város helyett thj város van szedve. A nyomdában egy próbanyomású ívet szereztem, ahol a két koronás színű alapnyomásra az egy koronás szövege van nyomva, azonkívül

perforálatlan és mindkét oldala egyforma. (Vízszintes sűrű vonalozás mindkét oldalon a sorszám részére.) A miskolci vasutasok szövetkezetének kiadványait tulajdonképpen nem is lehet szigorúan véve háborús szükségpénzeknek minősíteni, miután már tíz év óta vannak mai napig forgalomban. Az aprópénzhiány idején azonban föltétlenül igen jó szolgálatot tettek a szövetkezetnek. Ezen pénzeknél érdekes, hogy azok fedezetét az egyes tagok hitele alkotja. Minden vasutas tagnak joga van 50 kor. hitelre, s ezen 50 koronát ily pénzekben kapja kézhez, amelyekért azután bevásárolhat a szövetkezet elárúsítói helyein. Ugyanezen rendszer bevezetése céljából készült 1916-ban Miskolczon a városi tisztviselők szövetkezetére is egy három darabból álló sorozat, ezek azonban kiadásra nem kerültek. A nagykárolyfalvai Herz-féle zsiradékgyár az összes felsorolt kiadóhelyek között az egyedüli (kivéve Kenyérmező 1, 2, 10, 20, 50 filléresei), mely nem papír, hanem játékbárcaszerű rézpénzt hozott forgalomba 1000 kor. összeg erejéig. A 100, 50, 20 és 10 egységre szóló értékek 1915 július végéig voltak használatban. A cégnek monogrammján kívül még „BON” veret van rajtuk. Klinger Henrik pozsonyi egykoronásai hektograph útján, az egyik oldalán elhasznált írópapirosból készültek. Ilyen érdekesek a szakolczai Timföld és Tekla kiadványok hátlapjai. Az előbbin egy teljesen értelem nélküli görögbetűs szöveg, az utóbbin pedig egy török van szedve. Hosszabb ideig megfejtethetlen volt azok értelme, míg végre kiadójuk megadta hozzájuk a kellő felvilágosítást. A célja ugyanis az, hogy ne lehessen ezen pénzeket könnyen hamisítani, mert igen kevés nyomda van ilyen betűk birtokában. A szépsiszentgyörgyi székely szövőgyár először kézzel írott pénzekkel segített az aprópénzhiányon, utóbb pedig kaucsukbélyegzőket készíttetett 20 és 50 filléres kiadványainak. Nagy általánosságban még fogolytáborpénzeinkre áttérve, több érdekes dolgot tudtam meg Schlenker Samu úrtól, a Globus-műintézet irodafőnök-jétől. Csót, Kenyérmező és Városszalónak pénzein kívül az összes magyar fogolytáborok a nevezett műintézetben rendelték meg papírpénzeiket. A rajzokat a fogolytáborok vagy már előre küldték be, vagy házilag készültek. A pénzeknek nincs egy egységes tervezőjük; művészeknek és rajztanároknak adták ki az egyes pénzek megrajzolását. A műintézetben azután lithographia (kőnyomás) útján 4—5 színben sokszorosították. Egy íven rendszeren a teljes sorozat volt. Sajnos, egész ívek nem maradtak fenn, miután esetleges szabálytalanságok elkerülése végett minden hibás nyomatot és fennmaradt anyagot megsemmisítettek. Az első pénzek Somorja részére készültek, előállítási áruk 1000 darabonként 27 kor. 50 fill. volt, a későbbiek 45 kor. 60 fillérbe, a legutóbbiak pedig már 90 koronába kerültek. Utánrendelések állandóan jöttek s mindig több 100,000 példányban készültek. A gyűjtők előtt még ismeretlen lesz, hogy Sopronnyéknek 50 koronás, Dunaszerdahelynek 5 filléres kiadványa is van, azonkívül Dunaszerdahelynek van még egy régi, egész egyszerű kiadvány-sorozata is.

Nem hagyhatom említés nélkül még szibériai — magyar — fogolypénz-kiadványainkat sem. Haidekker Lajos hadnagy úrtól, ki mint csererokkant került haza a nikolsk-uszoriski-i tiszti fogolytáborból, értesültem ezen nagyon érdekes pénzekről. A tisztek ugyanis minden hónap elsején nagyobb névértékű orosz bankókban kapták járandóságukat, aprópénz egyáltalán alig került a kezükbe. Az egymás közötti pénzforgalom rendszerezése céljából azután 200—300 rubel deponálása mellett 5, 10, 20, 50 és 100 kopekes megfelelő névértékű aprópénzeket hoztak forgalomba három tisztnek garautálása és aláírása mellett. A pénzek mindegyike külön kézzel lett rajzolva és írva, magyar szövegűek voltak és egész kivitelük igen ízléses volt. Sajnos, hogy ezen pénzeknek, úgy látszik, csakis az emléke fog fennmaradni, hacsak hazakerülő foglyaink körében nem akadunk még ehhez hasonló történelmi dokumentumokra. Az 1914. évvel numizmatikánk-nak egy új korszaka kezdődik, föllevenednek az 1848—49-beli zavaros állapotok, újból megjelentek az ezen kort jellemző szükségpénzek. Aranyat évek óta nem látni, mert a nélkülözések, a szenvedések korszakát, a papiroskorszakot éljük át. Minden gyűjtemény folytonossága megszakad, ha abban nem lesznek kellően képviselve jelenlegi háborús

papírpénzeink, mert jelen pénzügyi viszonyainkat a legjobban ezek világítják meg. Ne sajnáljunk semmi fáradságot ezeknek összegyűjtésére és megőrzésére, mert életük rendesen igen rövid, az anyaföld pedig nem képes őket a jövő évszázadok számára konzerválni. Numizmatikánknak ezek a legkényesebb, legtörekenyebb üvegházi virágai, azért ne vonjuk meg tőlük azt az ápolást és gyöngédséget, amit ezek nemcsak megkívánnak, de meg is érdemelnek.

Neubauer Zoltán.

Weszerlére vonatkozó feljegyzések Érdi János kézírataiban.

Az Érdi János, kiváló érmészünknek hagyatékához tartozó kéziratoknak egy részét megszereztem és abban a következő feljegyzést találtam Weszerle érmészeti tábláinak készítésére vonatkozóan:

„Weszerle József 1821—1822. Szárnyai Antalra bízta réztábláinak vésését; de ez bankó csinálás gyanúiba esvén Pestről elillant.

Azután N. Knopp zsidóval vésette réztábláit; de ez deákul nem tudván, kijavíthatatlan munkát készített.

Miskovics Mózes, elvégezvén 1822-ben a' pesti egyetemen törvénytudását, Bujanovics Lukácshoz állott gyakorlat végett, Szárnyait Weszerlénél gyakran meglátogató, hol néhány pénzt rajzolt olly pontossággal, hogy Weszerle figyelmét magára vonta, ki őt magához edesgeté, ez véste 1831-ig Weszerle régi tábláit: 1. az Árpád származatú királyok pénzeit 32 réztáblán kisebb negyedréttben. 2. II. korszak 17 réztábla. 3. III. korszak 34 réztáb. 4. Erdélyi fejedelmek pénzei 18 réztáb. 5. görög és római 14 réztáb. 6. sok tartományi s jeles férfiak pénzei; de mivel a pótlék igen sokra ment 1831-től 1838-ig új nagyobb és díszesebb táblákat kezdett vésetni, mint 1 v. lapon láthatni, az első 4 réztábla (v. 5.) ékes peremű. Egy régi tábla 15 f. p. új 20—40 f. p. került.”

(Itt táblázatos összeállítás következik az egyes képtáblák „értékosztály”-airól, ez azonban részint hosszadalmas, részint homályos lévén, közlését mellőzhetőnek találtam.)

Érdi hagyatéki iratai között találtam Weszerle József következő szövegű halotti jelentését is:

„Weszerle Therézia, született Nemes Jordán Asszonyság, maga, | nem különben Jozéfa, és István neveletlen árva Gyermekének nevében mély | fájdalommal jelenti: elfeledhetetlen Férfjének Tek. Tudós Weszerle József Úrnak, a' Pesti Fő Oskolában a' Történeti Tudományok Királyi Rendes Tanítójának, a' | Keresztényi Szentségek felvétele után élete 57-dikén, 's vele töltött boldog házasságának | 24-dik évében e' folyó Szent Jakab hava 29-ikén gutaütésből történt hirtelen gyászos halálát. |

A' boldogultnak hideg tetemei ugyan e' folyó hónap 31-dikén délutáni 4 órakor a' | Váci út mellett fekvő köztemetőbe fognak eltakaríttatni; az engesztelő szent Miseáldozatok | pedig a' következő Kisasszony hava 2-dikán reggeli 8 órakor a' Pesti Fő Oskola Templó- | mában tartatni.

Költ Pesten, Julius 30-kán 1838.”

A halotti jelentés hátlapjára Érdi János ezt jegyezte fel ceruzával:

„Weszerle József † 1838 jul. 29.

Az árpádi korszak' kisebb réztábláit 1822-ben kezdé vésetni.

1831-ben amazok elmellőzésével az újabb nagyobb réztábláit.

Pótlékait el nem végzé.”

Szükségesnek találtam az Érdi hagyatékából gyűjteményembe került iratok közül a fent leírtakat a Weszerlére vonatkozó adatok kiegészítésül közzétenni.

Frey Imre dr.

Nikkelpénzeink kopásáról.

A nikkell 20-filléresek bevonása alkalmával tanítványaim eddig 64,000 darabot cseréltek be vaspénzre. A behozott nikkelpénzek számlálásakor feltűnt, hogy a régiebb és újabb pénzdarabokból összerakott 25 darabos oszlopok közt néha milyen feltűnő magasságkülönbség volt. Ez adta azt a gondolatot, hogy nagyobb tömegek megméréseivel a forgalomban történt kopást próbáljam megmérni.

Csak két ízben volt időm a behozott pénzeket annyi ideig magamnál tartani, hogy méréseket eszközöljek, egy ízben 2444, s egy ízben 2383 darabon. Megmértem összesen 1824 magyar és 1493 osztrák veretű 20-fillérest évfolyamonként súly és vastagság szerint és 1510 osztrák veretűt csak együttes súlyuk szerint.

A mérés eredménye a következő:

Év	M a g y a r v e r e t e k				O s z t r á k v e r e t e k			
	darab	súly gramm	e g y d a r a b		darab	súly gramm	e g y d a r a b	
			súly gramm	vastagsága milliméter			súly gramm	vastagsága milliméter
1892	43	168·5	3·918	1·383	20	78·1	3·905	1·400
1893	614	2406·8	3·919	1·401	367	1438·0	3·918	1·422
1894	402	1579·5	3·929	1·413	455	1700·0	3·934	1·401
1895	—	—	—	—	246	967·5	3·933	1·434
1907	138	551·2	3·994	1·504	111	441·0	3·973	1·425
1908	434	1732·4	3·991	1·522	79	314·5	3·981	1·449
1909	—	—	—	—	43	171·0	3·976	1·465
1911	—	—	—	—	149	596·0	4·000	1·473
1914	193	772·0	4·000	1·556	23	92·0	4·000	1·500
Együtt:	1824	7210·4	3·953	—	1493	5888·1	3·944	—
Hozzá:	—	—	—	—	1510	5954·0	3·943	—
Összesen:	1824	7210·4	3·953	—	3003	11842·4	3·943	—

A kopásból eredő súlyvesztesség az osztrák vereteknél általában nagyobb, mint a magyaroknál, viszont vastagságban az osztrák veretek vesztek kevesebbet. Ezt a pénzek képe magyarázza. A magyar 20-filléres anyagát az erősen kiemelkedő karima és a nagyon domború koronakép jobban védi, mint az osztrák veret a szélesen kidomborodó ábrázolások. Viszont ezek a széles domborulatok kopásukkal több anyagot vesztenek, mint a magyar pénz karimája és erősen kiemelkedő koronaképe.

Dr. Finály Gábor.

K ü l ö n f é l é k.

A képzőművészeti szabadiskola (Budapest, IV., Haris-köz 2.) 1918 június havában megnyílt első kiállításán két fiatal művésznőnek gipszbe faragott érmei voltak kiállítva. Ezek Popper Erzs: 1. a festészet, 2. a szobrászat; Mórícza Ida: heverő női aktot ábrázoló kerek plakettjei. Mindhárom tárgy egyoldalú gipsz pozitív alakjában volt kiállítva.

Az éremkedvelők egyesülete legutóbbi közgyűlésén rendes tagjainak számát 300-ban állapította meg. A rendes tagok évi 20 koronát fizetnek. Jelentkezni lehet dr. Csermelyi Sándor titkárnál (Budapest, IX., Üllői-út 33—37. Iparművészeti múzeum).

A képzőművészeti társulat 1917—18. évi téli tárlatán Femes Beck Vilmos három bronzplakettet, úgymint gr. Wickenburg István, gr. Wickenburg Istvánné és Ivan Ritter von Frankovich arcképes plakettjeit, — Esső Erzsébet pedig Károly király nagy bronz-érmét, Konyovicz, Bölcke, Dohna-Schlodien arcképes vasérmeit és egy vas háborús érmet állított ki. A kiállított érmek és plakettek nagyobb részét a nemzeti múzeum éremtára szerezte meg.

Múzeumok, gyűjtemények.

A fejérvármegyei és székesfehérvári múzeum éremgyűjteményében 1917-ben az ókorból csak egy darab volt a beosztott szaporulat: Traianus nagybronz Erzséből. — A magyar csoport gyarapodása: Apafi Mihály brassói tallérja 1667, I. Lipót VI-kr. 1681, II. Rákóczi Ferenc 5 rézpénze, I. Ferenc József 15 ezüst és rézpénze — Emlékérmek: I. Ferenc József koronázási emlékérmé (B. U. E. 200. b), az 1885-iki budapesti orsz. kiállítás sárgaréz emlékérmé (B. U. E. 18.), a magyarországi tűzoltók pozsonyi (1880.) és selmeczbányai (1884.) közgyűlésének érmei, az orsz. dalegyesület szombathelyi (1905.) dalversenyének emlékérmé, az országos iparegyesület Paitl István, székesfehérvári gyári munkás nevére kiállított ezüst jutalomérme, a székesfehérvári orsz. kiállítás (1879.) ezüst érme. — Egyebek: jelvény IV. Károly koronázása alkalmából, a székesfehérvári délvasúti dalegylet és polgári dalárda régebbi jelvényei, a székesfehérvári vértés vitéz plakettjelvényének aranyozott példánya (összesen tíz készült) a város színeivel (piros-kék) bevont tokban, a székesfehérvári 10. Mackensen köz. huszárezred hadi jelvénye: sárgaréz paizs, fent koronával. A paizs kék zománcos és közepén Mackensen domborított vállképe látható e felirattal: K V K · HUS — RGT · 10. — Az összes gyarapodás két papírpénzzel 38 darab; a gyűjtemény törzsállománya év végén: 1037 ókori pénz, 2236 magyar pénz, 293 emlékérmé és egyéb, 50 papírpénz; összesen 3616 darab.

Marosi Arnold.

Debreczen szab. kir. város múzeumának az 1916. és 1917. évekről szóló jelentését igaz örömmel olvassa minden magyar ember. Soraiban és a sorok között annyi szív és buzgalom, komoly törekvés, hazaftas érzés és a saját városuknak, városuk multjának és emlékeinek például szolgáló, dicséretes szeretete csillan elénk, hogy e füzetke elüt az évi jelentések megszokott száraz modorától és meleg rokonszenvet kelt az olvasóban azon derék emberek iránt, akik hazánk e szépen fejlődő ifjú közművelődési intézetének a dolgait intézik. — Az új szerzeményeket a szerint, hogy ajándékolta az intézet, avagy vásárolta, külön-külön sorolja föl a jelentés, ami a számszerint való áttekintést megnehezíti. Az éremgyűjteménynek ajándékozták a többi közt egyes debreczeni lakosok az általuk régebben nyert külföldi kiállítási jutalomérmeiket, így az 1867. évi párizsi és az 1862. évi londoni kiállítás érmeit. Megvásárolta a múzeum Haranghy György egész éremgyűjteményét, melyből 228 darab (12 emlékérmé, 33 magyar, 10 római, 104 friesachi, 69 egyéb külföldi pénz) került a múzeum gyűjteményébe. Haranghy Györgynek külföldi kiállításokon nyert 17 darab kitüntető érmét a képzőművészeti gyűjteménybe osztották be. (A mi szempontunkból ítélve az egynemű tárgyak gyűjteményeit ajánlatosabb egyesíteni, mint szétforgácsolni. Az érmek, plakettek és jelvények az éremgyűjteménybe sorozandók.) Antal Gábor és Trefort Ágoston plakettjei, pár háborús plakett és egy sapkajelvény-minta szintén a képzőművészeti tárgyak gyűjteményébe kerültek. Egy felosztott debreczeni magán-gyűjteményből az éremgyűjtemény (mely a jelentésben a „régiségtár” gyűjtőneve alatt lappang) még 60 különböző éremmel és pénzzel gazdagodott.

G - n.

Irodalom.

Dr. Hóman Bálint: A XIV. századi aranyválság. Fejérpataky László többszörös jubileumát tanítványai emlékkönyvvél örökítették meg (Budapest, Franklin-Társ. 1917). E mű 212—242. lapjain találjuk Hóman B. értekezését. Az elején röviden azt vázolja az író, hogy a keresztes háborúk nyomán fellendült világkereskedelem miképpen hozta be Európában a XIII. század közepén az ezüstpénz mellé az arany használatát. „Célja: állandó és értékes kereskedelmi pénz forgalomba hozatala, a forgalom lebonyolításának könnyítése és a pénzverésből származó haszon otthontartása volt“ (214. l.). Az első *aranyforintot* (fiorino d'oro) Flórenc vezette 1252-ben. Ezzel megszületett a csakhamar nemzetközi fizetési eszközzé vált egységes és állandó értékű világkereskedelmi pénz. „A helyenként és időnként változó értékű ezüstpénz tényleges értéke, kurzusának, vagyis az aranyforinthez való azidőszerinti viszonyának megjelölésével, pontosan meg volt állapítható... Az aranypénz verésével kezdődik Európában a rendezett valután alapuló pénzgazdaság“ (215. l.). 1254 óta a francia, 1257 óta az angol királyok, 1278 óta Szicília és Nápoly királya, 1284 óta a velencei dogék verettek aranyakat. Azért a XIII. században „a belkereskedelem kizárólagos fizetőeszköze az ezüst maradt“ (215. l.). Nálunk, valamint Német- és Csehországban a XIV. század első negyedében is. De a XIV. század közepén, tehát száz év alatt, „a középkori ezüstvalutát a világkereskedelemben — a helyi ezüstvaluta fenntartása mellett — az arany váltotta fel. Európa — az összes terménygazdasági elemek kiküszöbölésével — a tiszta pénzgazdaság rendszerére tért át“ (216. l.).

Ez időben Magyarország aranybányászata első virágkorát élte. Németország arany-szükségletét is ez látta el Bécs közvetítésével. Velencének és Flórencnek is juttatott termeléséből. Úgy, hogy „a késő középkorban forgalomba hozott arany jelentős része hazánkból került ki“ (221. l.). A XIII. század második felében hazánk aranytermelését Hóman 1000 kgr.-ra, ezüsttermelését 10,000 kgr.-ra teszi (221., 224., 225. ll.). E két fém értékaránya a XIII. század második felében 1:10, mint a VIII. század óta állandóan. Hogy az ezüst elértéktelenése nem állott be, Itália arany- és ezüstkeresletének egyidejű emelkedésével s a német és francia pénzverőházak fokozott ezüstkeresletével magyarázza (226—230. ll.). Ez az értékarány azonban a XIII. század utolsó éveiben változni kezd s a XIV. század elején az *arany javára* emelkedik (1:14'4, 1:15'62, 1:19'61, 1:20'92). „1344-ben új fordulat következett be. Az *ezüstérték* hirtelen magasra szökött. Flórencben 1345-ben már 1:11'4, 1347-ben 1:10'46, Milanóban 1350-ben 1:10'59, ... Nagy Lajos 1345. évi pénzszerződése szerint már nálunk is csak 1:13'73, Styriában 1348-ban 1:11'77-re tehető az arányszám“ (232., 233. ll.). Ennek okát eddig az aranykereslet megnövekedésében és az ezüstkereslet csökkenésében keresték. Hóman szerint ez téves. „A kereslet oldalán mindazok az okok és körülmények, amelyek a XIII. században az értékarány stabilitására vezettek, a XIV. század első tizedeiben is teljes mértékben fennálltak... A keresleti viszonyok nem változván, ismét csak a kínálati viszonyok változásában kell az értékváltozás okát kutatnunk s főképp az afrikai és magyar aranypiac jelenségeit kell szemügyre vennünk“ (233. l.). Akko eleste után (1291) mohammedán-gyűlölet fogja el a keresztényeket. Pápai és zsinati végzések szakítják el az itáliai kereskedővárosokat a muzulmánoktól. „A keresztes hadjárat jegyében megszületett kereskedelmi tilalom a nyersarany egyik főforrását tölte be, mert az afrikai arany túlnyomó része Egyiptomon át jött Európába“ (235. l.). Ugyanekkor Magyarországon is megbénult az aranybányászat. A bányák az olygarchák kezére jutottak. A termelés megcsökkent. Ez is Csák Máté, László vajda, az Amadé és párthíveik kincsházába került. (Ezüstben még kárpótlást nyújtottak Európának a gazdag kuttenbergi bányák.) Csak 1321 után kezdenek javulni a viszonyok. „A magyar bányászat 1325—1342 közt hatalmasan fellendült, de ez nem változtatott a világpiac nemesfémkínálati viszonyain, mert Károly 1325 és 1330 közt — pénzverési reformjával kapcsolatban — az arany és ezüst kivételét

és a veretlen ércel vagy külföldi és régi pénzzel való kereskedést tiltó rendszabályokat hozott... Az 1292-től 1344-ig tartó európai aranykrízist tehát nem a valutareform következtében beállott keresletnövekedés, hanem az aranykínálat csökkenése, az afrikai és magyar arany kivitelének politikai és háborús okokból történt akadályozása s 1325 óta a magyar kiviteli tilalom életbeléptetése okozta" (236., 237. ll.). Az 1344-ben az érték-arány egyensúlyozódását pedig Hóman szerint a magyar királyné 1343—44. évi itáliai utazása okozta. A királyné, hogy fiának, Endrének a nápolyi trónt biztosítsa, 21,000 márka (5250 kg., mi a világ két évi aranytermelésének felelt meg!) színaranyat, egy fél-köböl aranyforintot és 27,000 márka színezüstöt vitt Itáliába. Ez okozta az arany értékének leesését. 1344-ben Velence és Egyiptom kereskedelmi összeköttetése is helyreáll, aminek ismét természetes következménye az aranykínálat növekedése. Nagy Lajos nagyhatalmi törekvései pedig a magyar aranypénzt viszik a külkereskedelem révén a piacra. „Az 1344-ben újra meginduló egyiptomi kereskedelem, kapcsolatban a magyar aranypénz mind fokozódó külföldi forgalmával — noha a német és angol aranyverés fellendülésével az aranykereslet folytonosan nőtt — útját állotta minden további értékváltozásnak. A XIV. század közepén a normális pénzvviszonyok megszilárdultak s a két fém értékviszonya a középkor végéig ismét állandó maradt. 1344 óta nyoma sincs az előző fél-század magas aranyárainak" (242. l.).

Hómannak ezen új nézőpontból való viz-gálódása és leszűrt eredménye igen kézzel-fogható és meggyőző.

H. P.

R. von Höfken: Weihemünzen. Numismatische Beiträge zur Geschichte der Wallfahrtstätten, Bruderschaften und Heiligen. Egy címlappal, 8 képestáblával és 50 szöveg-képpel. 123 lap. Wien, 1918. — Kapható füzve, Bécsben Brüder Egger régipénzkereskedőnél. Ára 10 K. Mint már a cím is mutatja, nem pusztá éremlajstromról van itt szó, hanem egy-egy érem köré füződő történeti adalékokról. A kegyeleti érmeknek célja, lényege és néprajzi jelentősége erősen szembetűnik e kis munkában és szerző joggal állítja, hogy semmiféle éremszerű alkotás nem áll oly közel a néplélekhez, mint éppen a kegyeleti érmek. — E füzet húsz, ábrákkal kísért cikket tartalmaz, melyek, Fiumét, Tersattót és pár olasz helyet kivéve, túlnyomó részben Ausztriába eső kegyhelyekre vonatkoznak. A numizmatikai anyagon kívül a grafikait is méltatja a szerző, így egyik közleménye egy Mária Teréziát Madonnaként ábrázoló képnek, egy másik közleménye pedig vallásos társulatok exlibriseinek van szentelve. Címlapul a Cranach-féle „Mariahilf" rézmetszetű képe van mellékelve. — A kegyeleti érmek kedvelői és gyűjtői mindenesetre érdeklődéssel fogják fogadni e könyvecskét.

....."

Leon Ruzicka: Inedita aus Moesia inferior. (Különlenyomat a Numism. Zeitschrift 50. kötetéből. 73 oldal. 4 képestáblával. Wien, 1917.) — Szerző, akit a nevezett folyóiratban két év előtt megjelent „Die Münzen von Serdica" és egyéb folyóiratokban közzétett más cikkei révén eléggé ismernek a numizmaták, most egy nagyobb terjedelmű dolgozatban teszi közzé az Alsómoesia kiadatlan antik pénzek sorozatát. A közzétett anyag részint szerzőnek saját gyűjteményéből, részint más idevágó speciális gyűjteményekből került elő, aminek magyarázatául szolgálhat, hogy szerző a háború kitörése előtt hosszú ideig Romániában élt. Hasznos függeléke e munkának az összes eddig ismeretes moesia i antik súlyok egybeállítására és ezeknek — Soutzo román metrologus felfogásával szembe-helyezkedve — attikai minákra, illetve római fontokra való beállítására. Ezen beállításnak valószínűsége annál szembeötlőbb, minthogy a számítások Hultsch egységsúlyaival egybe-vágnak és mert Moesiaának Athenaehez és Rómához való kereskedelmi kapcsolatai két-ségen kívül állanak. Érdekes a Kallatis város súlyain előforduló Δ A jelzésnek $\Delta\iota\chi\alpha\iota\omicron\nu$ $\Delta\theta\eta\nu\alpha\iota\omicron\nu$ nal való magyarázata (81. lap). Kíváncsú lenne az ottani gyűjteményekben található súlyokat is átnézni azon irányban, hogy vajon a feketetengermelléki thráciai városok súlyai is nem viselnek-e hasonló jelzéseket, ami könnyen föltételezhető, amennyi-ben a római súlyegységre utaló, ismeretes ITAAIKH súlyfelirat akkor az athéni súly-

egységre utaló ΔA -val lenne szembeállítható. — Feltűnő az ama vidéken talált pénzsúlyok nagy száma és kívánatos lenne az ottani gyűjtőket e tárgyaknak nagy pénztörténeti fontosságára figyelmessé tenni.

A leírt érmek közt sok új típus fordul elő, melyeknek képeit a képes táblákon találjuk meg. Itt külön megemlítést érdemel a 323. sz. Kallatis-i pénz hátlapí típusának magyarázata: Herakles az Augias-istállót tisztítja. Ennek az ábrázolása a szerző által (85. lap) említett eseteken kívül még Postumusnak egy pénzén és Hadrianopolisnak (Pick, Jahrb. d. Arch. Inst., Bd. 13 (1898), S. 140 ff. Taf. X, 8) egy pénzén is előfordul.

A szerző által a 494. és 516. sz. istrosi pénzekben kimutatott syncretismus: Zeus—Helios—Sarapis szintén érdekes tünet és bizonyítja azt a szokást, hogy különböző istenségeket egy és ugyanazon ábrázolásban, különböző ismertetőjelekkel, egybefoglaltak.

Igen nagy a Marcianopolis és Nicopolis ad Istrum itt közzétett pénzeinek száma; legérdekesebb köztük az 1927 a) számú érem, amelyen először jelenik meg a helytartó VIIATEV címének teljes kitétele, továbbá a szerző által Netzhammer érsek gyűjteményéből idézett nikopolisi pénzen levő Δ ponc-jegy, aminek kapcsán azt a kérdést lehet fölvetni, hogy vajjon ezen és egyéb városokban nem dívott-e valamely értékjelzés?

Előszeretettel foglalkozik a szerző Tomis pénzeivel. A bevezető sorokban több római császári ellenjegyet közöl, aminek eddig inkább Galliából és Germániából ismertek. Kíváncsú lenne hasonló ellenjegyek után (TI CV, TCÆ, $\Delta AIAI$, továbbá AVG, TICÆ, T·I·C·A) a magyarországi gyűjteményekben is kutatni. — Egyike a leírt pénzek legszébbjeinek a 3081 a) számú (Herakles a Hesperidák fájánál).

Szerző, ki csak néhány év óta foglalkozik numizmatikával, folyton fokozódó buzgalmat és tevékenységet fejt ki e téren és szívesen üdvözljük e tartalmas és érdekes munkájának megjelenését.

D. H.

Érem- és könyvvásár.

Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a/M. Mainzer Landstr. 49) f. évi február 18-án árverezte a Finger—Rumpf-féle éremgyűjteményt, mely frankfurti pénzekből és emlékérmekből áll (beleértve a róm. császárválasztásokra és koronázásokra vonatkozó emlékérmeket). — A 14 képes táblával illusztrált árverési lajstrom 2477 tételt foglal magában. Az első csoport a városnak 1152-től 1876-ig terjedő pénzeit tartalmazza, a második a személyi emlékérmeknek 1545-tel kezdődő és becses darabokban gazdag sorát (pl. Haller Bertalan, Weiss György, Hieronymus zum Jungen, Feyerabend Zsigmond, Bauer J. M., Pritius János György), aztán több különböző Spener, Passavant, Rotschild és Mumm-családbeli stb. stb. személyi érem. A harmadik nevezetes sorozat Goethe-érmekből áll (1290—1367. sz.), a negyedik pedig történeti emlékérmekből és emlékpénzekből. Említendő Miksa 1653. évi arany pávás-tallérja magyar kir. és róm. kir. koronázására. — 1599. és 1611. évi érmek a város látóképével és a hatósági férfiak címereivel (1389. és 1390. sz.). Több érem II. Mátyás császár megválasztására, a 30 éves háborúra, westpháli békére, 1848-ra, 1871-re stb. — Végül iskolai és díjérmek, rendjelek, bárcák stb.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale). Verzeichniss Nr. 11—17 (1917 decz.—1918 június). Nagyrészt német érmeket és pénzeket sorol föl.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale, Sophienstr. 36). Auktionskatalog XI. Eine Reihe von hervorragend seltenen Münzen u. Medaillen. — E sorozatot, mely csak 159 tételből áll, 1918 március 4-én árverezték. A lajstromhoz 17 képes tábla járul. A sok becses érem közül néhány különösebb említést érdemel. Ilyenek: 27. sz. II. Ferdinánd 1633. évi körmecezi $\frac{1}{2}$ tallérjának 5 # súlyú aranyverete. (Kép.) Az évszámot 1626-ból változtatták át. — 109. sz. Báthori Gábor kolozsvári aranya évsz. n.; Reschnél hiányzik. (Kép.) — 110. sz. I. Lipót 1696. évi kolozsvári 10 # (Resch 16.). (Kép.) — 148. sz.

Körmöczi Szent György-tallér. R jeggyel mindkét lapon. Ritka szép bélyegű előlappal. (Kép.) — Továbbá: (1. sz.) Visconti Fülöp Mária, Milánó hercegének nagy bronzérme. Pisanello műve. Eredeti, az arcképen kissé sérült példány. (Kép.) — (2. sz.) V. Károly kehlheimi kőből faragott arcképes érme. — (3. sz.) II. Miksa és neje Mária puszpángfából faragott arcképes érme. — (23. sz.) I. Vilmos német császár nagy bronzérme az 1866. évi győzelmes háborúra. Az érmen felsorolt tábornokok kapták. — (29. sz.) Dalberg Wolfgang mainzi érsek arcképes érme. — (53. sz.) Brandenburgi Erzsébet 1545. évi arcképes érme. — (112. sz.) Stampfer Jakab svájci nagy címeres érme. — (131. sz.) Gyulafehérvár alapítására 6 # érem. 1714., Resch 114. sz. változata, nagyobb képpel és jegy nélkül. — (154. sz.) Strassfurti lövészérem 1599. stb. stb.

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale, Sophienstr. 36) f. évi június 26-án tartotta 12-ik éremárverését, mely alkalommal a dr. Regely-féle gyűjtemény és egyéb érmek kerültek árverésre. A 253 tételre rúgó lajstromhoz nyolc képtábla van csatolva. A sorozatban Magyarország a III. Ferdinánd 1629. évi tallérjával, Bethlen Gábor 1623-iki 24-esével, egy győri háromszögletű ezüstcsegelylyel (1598) és Báthory Kristóf 1580. évi ólom-bélésű ezüst szűkségtallérjával van képviselve. Mint szép és értékes tételeket említjük Gusztáv Adolf (161. sz.) bronzöntvényű nagy arcképes emlékérmét, V. Károly és I. Ferdinánd cseh mestertől származó nagy öntött bronz érmét, mindkét lapján arcképpel, II. Fülöp spanyol király két érmét (Pögginitől) (165—166. sz.), a 252. sz. arcképes érmét, Erasmus Rotterdamus Hohenauer-féle kisebbik érmét (246. sz.), a 160. sz. kivándorló-érmét, a 253. sz. birmai arany amulettet, Gianfrancesco Trivulzio nagy arcképes érmét (P. P. Galeottitól), végül Tromp Cornelius holland tengernagynak O. Müllertől készített trébelt érmét 1666-ból, az angolokon aratott tengeri diadal emlékére, erőteljes arcképpel és a tengeri ütközet érdekes ábrázolásával.

Társulati élet.

Fehérvári Hübner Károly †. Mély részvéttel kell jelentenünk, hogy fehérvári Hübner Károly, takarékpénztári igazgató, társulatunk rendes tagja, 1918. évi március hó 4-ikén, 49 éves korában Székesfehérvárott meghalt. Az elhunyt tagtársunk főképen modern plakettek és emlékérmeket gyűjtött. Nyugodjék békében!

Szende Gyula dr. †. Társulatunknak alapítása évétől fogva rendes tagja, ügyünk lelkes barátja és támogatója, Szende Gyula dr., a budapesti I. ker. áll. főgimnáziumnak érdemes tanára, 49 éves korában, a március hó 28-ikáról 29-ikére virradó éjjel, éjfélkor az Urban elhunyt. Mély részvéttel kell kibenyugodnunk ezen reánk nézve is oly megszomorító halálesetbe. Béke hamvaira!

Borsos István †. A pápai ref. főiskolának 30 éven át volt klasszika-filológiai tanára, a főiskolai könyvtár és régiségtárnak 20 éven át buzgó vezetője s mint ilyen a magyar numizmatikának is lelkes híve és támogatója, társulatunk alapítása évétől fogva rendes tagja, Borsos István, felszentelt ref. lelkész, f. évi április hó 12-én Budapesten, 55 éves korában elhunyt s április 17-én Pápán helyezték el nyugvó helyére az elhunyt jóbarátainak s a diákságnak nagy részvéte mellett. Társulatunk benne ügyünk egy lelkes támogatóját veszti el s igaz részvéttel osztozik a pápai ref. főiskola mély gyászában. Nyugodjék békében!

Tomassich Miklós dr. †. Horvát-Szlavon-Dalmátországek volt bánja és minisztere, a zágrábi jogi egyetem tanára, Tomassich Miklós dr., társulatunk rendes tagja, f. évi május hó 29-ikén, 54 éves korában, Trescserovácon levő birtokán elhunyt s Ozalj községben levő családi sírboltban helyeztetett örök nyugalomra. Béke hamvaira!

Cahn E. Adolf †. A hasonlónevű régi Majna melletti frankfurti éremkereskedő cégnek megalapítója és tulajdonosa, társulatunknak rendes tagja, Cahn E. Adolf úr f. évi június hó 5-ikén Frankfurtban elhalálozott. Egy kiválóan ügyes és jóhírnevű éremkereskedőt gyászolunk az elhunytban. Nyugodjék békében!

Társulati könyvtárunkat t. tagjaink rendszerint hétfőn és csütörtökön d. u. 6—8 óra között használhatják. Ugyanakkor megtekinthető a társulat gyűjteménye is. A kézikönyvtár bármikor használható; kulcsa a szolgaszemélyzetnél van.

Hóman Bálint dr. egyetemi magántanár, egyetemi könyvtárőr tagtársunkat a magyar tudományos akadémia levelezőtagjává választotta. Ezzel azon érdemeit ismerte el, amelyeket „Magyar pénztörténet 1000—1325.” című művének megírásával szerzett a magyar pénztörténet terén. Fogadja ezúton is a társulat szerencsekívánatait.

Lakásváltozásaik, gyűjtési körük, vagy az abban történt változás közlésére t. tagjainkat már csak saját érdekükben is felkérjük, hogy azt a tagok névsorában a valóságnak megfelelően kimutathassuk.

Összejöveteleinket a társulati helyiségében (VIII., Csepreghy-utca 4., II. em. 15.) a következő napokon rendezzük: 1918 augusztus 8, szeptember 12, október 10, november 14 és december 12-ik napján. — Az összejövetel után társas vacsora van a Kiszél-féle étteremben (VIII., József-körút 56.), kivéve augusztus 8-ikán, mely napon a társas vacsorát Gundel Károly városligeti kerthelyiségében rendezzük.

Választmányi üléseink és közgyűlésünk jegyzőkönyvének kivonatait a hasznosabban felhasználható papírra való tekintettel csak a legszükségesebb adatok közlésére szorítjuk, ugyanezen okból az 1918. évi közgyűlésen felolvasott pénztárszámlát, mérlegszámlát és költségelőirányzatnak közlését teljesen mellőzzük. Azt tagjaink a társulat helyiségében betekintheik.

Kivonat a választmány 1918 január 10-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Gohl Ödön dr. elnökön kívül hét választmányi tag.

A választmány titkárnak folyó ügyekről szóló jelentéseit veszi tudomásul. — Indítvány tétel a tagsági díjak felemelése iránt, amelyet a választmány nem tesz magáévá. Kérés a tagokhoz, hogy a Közlöny előállítási költségeinek óriási arányú emelkedésére való tekintettel önkéntes adományokkal támogassák a társulatot. — A választmány hálás köszönetet mond Gohl Ödön dr. alelnöknek azon alkalomból, hogy eddigi 200 koronás alapítványát 500 koronára emelte fel.

Kivonat a választmány 1918 február 14-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül hat választmányi tag.

A választmány köszönetet szavaz Schmidt József úrnak, ki fia, Schmidt Béla nevében 200 koronás alapítványt tett, — hasonlóképen Tyll Gusztáv társulati tagnak, aki ugyancsak egy 200 koronás alapítványt tett a társulat javára. — A titkárnak folyó ügyekről tett jelentései tárgyalattak és tudomásul vétettek. — Moson vármegye megkerestetik, hogy a múlt év végén lejárt tagságát hosszabbítsa meg. — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Ritter Frigyes Vilmos*, hadnagy, Bécs.

Kivonat a választmány 1918 március 14-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül hat választmányi tag.

A választmány részvétellel veszi tudomásul Hübner Károly rendes tagnak elhalálozását. — Titkár jelentést tesz azon mozgalom eredményéről, melyet több budapesti tudományos társaság indított az általuk kiadott folyóiratok állami segélyezése iránt. A mozgalom eredménye biztosítva van. A választmány ezzel kapcsolatosan köszönetet szavaz Finály Gábor dr. választmányi tagnak és a titkárnak. — A választmány köszönetet szavaz azon tagoknak, kik a Közlöny előállítására önkéntes adományokat küldöttek be. — A társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Spitzer Jenő*, tanuló, Budapest, IX., Erkel-u. 11. és a *Temesvári m. kir. áll. főreáliskola*.

Kivonat a választmány 1918 március 28-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül hat választmányi tag.

A választmány titkárnak folyó ügyekről tett jelentéseit veszi tudomásul. — Letárgyalja a f. évi költségelőirányzatot.

Kivonat a társulatnak 1918. évi március 28-ikán tartott közgyűlésén felvett jegyzőkönyvből. Jelen van: Kilényi Hugó elnök, Zimmermann Lajos dr. jegyző és 12 társulati tag.

1. *Elnök* megállapítja a határozatképességet és megnyitja a közgyűlést. Megemlékezik a nagy világháborúról s annak káros hatásáról a kultúra minden megnyilvánulásával szemben.

2. *Titkár* tesz jelentést a társulat XVII. évi működéséről. — Kegyelettel emlékezik meg elhunyt tagtársainkról, Tömörkény István, báró Szalay Imre és Hübner Károly rendes tagokról. — A társulat vesztett ezenkívül kilépés folytán 7 tagot, 2 tagot pedig töröltünk a tagok sorából. A múlt évi közgyűlés óta ezzel szemben felvettünk 1 új alapító tagot és 9 rendes tagot. — Hat rendes tagunk lett alapító taggá. — Ma a társulatnak van 13 tiszteletbeli tagja, 57 alapító tagja (Gohl és Réthy itt nem, hanem csak mint tiszteletbeli tagok vannak figyelembe véve), végre 307 rendes tagja. A tagok teljes létszáma 377. — A társulat élete ez évben is igen csendes volt. — Nagy gondot okoz a társulatnak a közlőny kiadása, amelyet egyelőre biztosított a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ónagyméltósága segélye, amely 3918 korona erejéig kiutalás alatt áll. Hálás köszönetet mondunk ezért. — Titkár jelentése kiterjed a társulat működésének összes kérdéseire. — Buzdítja a tagokat, hogy a háborúnak remélhető mielőbbi befejeztével buzgolkodjanak az elmulasztottak helyrehozatalán. — Babics József alapító tag indítványára a közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és köszönetet szavaz titkárnak buzgó és odaadó működéséért.

3. *Szerkesztő* tesz ezek után jelentést a Numizmatikai Közlőny XVI. évfolyamáról. Ezen évfolyamot csak 500 példányban nyomattuk ki. Terjedelme 18 ívnyi volt, benne 62 illusztráció. Két kettős füzetben jelent meg. Hét szerzőtől huszonhat cikket tartalmaz. — Pákozdi Károly dr. alapító tag indítványára a közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és hálájának és köszönetének ad kifejezést a szerkesztőnek fáradságot nem ismerő odaadó és szeretetteljes működéséért. — Szerkesztő megköszöni a vele szemben nyilvánuló ragaszkodást. Hosszasan vázolja a hazai numizmatikának állapotát. Kíváncsúnak mondja, hogy egy erős numizmatikai központ létesíttessék, illetve fejlesztessek ki az országban. Ennek alapfeltétele megvan a nemzeti múzeumban, de fejlesztésre szorul. Többek hozzászólása után a közgyűlés kimondja, hogy a most elhangzottakat meg kell szívlelni s megbízza a választmányt, hogy a felvetett gondolatokat igyekezzék megvalósítani.

4. *Gyűjtemény őre* olvassa fel jelentéseit a könyvtár és gyűjtemény állapotáról, a könyvtárról szóló jelentést a működésében nagy hivatali elfoglaltsága miatt akadályozott könyvtárőr helyett. — A közgyűlés titkár indítványára a jelentéseket tudomásul veszi és hálájának ad kifejezést a gyűjtemény őrének fáradságot nem ismerő buzgalmaért.

5. *Pénztáros* jelentését olvassa fel ezek után a titkár, továbbá az 1917. évi pénztár-számlát és mérlegszámlát.

6. és 7. *A felügyelő bizottság* jelentését Woyciechowski Vilmos felügyelő bizottsági tag olvassa fel, mire a közgyűlés megadja az egész vonalon a felmentvényt.

8. *A titkár* által előterjesztett 1918. évi költségelőirányzatot a közgyűlés egyhangúlag elfogadja.

9. *Titkár* előterjeszti, hogy jelen közgyűlésen megszűnt Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Harsányi Pál dr., Varga Béla és id. Walla József választmányi tagok s az egész felügyelő bizottság megbízatása. — A közgyűlés egyhangú felkiáltással megválasztja 3–3 évi működési tartammal választmányi tagokká Faludi Géza dr., Finály Gábor dr., Harsányi Pál dr., Varga Béla és id. Walla József társulati tagokat, továbbá egy évre a felügyelő bizottság tagjaivá ifj. Walla József, Woyciechowski Vilmos és Zachár Antal társulati tagokat, póttaggá Váry Szabó Elemér társulati tagot.

10. Lippay Károly alapító tag indítványára a közgyűlés hálás köszönetet szavaz Kilényi Hugó elnöknek azért a szeretetért, melylyel a társulat ügyeit állandóan felkarolja. — Ezt elnök megköszöni és bezárja a közgyűlést.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k., elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k., jegyző. Hitelesítjük: Dr. Gohl Ödön s. k. Varga Béla s. k.

Kivonat a választmány 1918 április 11-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül öt tag.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Szende Gyula dr. társulati tag elhalálozását. — A választmány hálás köszönetet szavaz a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Ónagyméltóságának a Közlöny támogatására kiutalt 3918 korona rendkívüli segélyért. — A választmány megválasztja 3—3 évi működési időtartamra titkárrá, pénztárossá, ügyészszé és a jegyző helyettesévé Zimmermann Lajos dr. társ. tagot, szerkesztővé Gohl Ödön dr. alelnököt, a könyvtár őrévé Finály Gábor dr., a gyűjtemény őrévé Szentgáli Károly társulati tagot. — A közgyűlésen szerkesztő által egy erős numizmatikai központ kifejlesztése ügyében tett indítvány kidolgozására kiküld a választmány egy albizottságot, amely Kilényi Hugó elnöklete alatt Finály Gábor dr., Gohl Ödön dr., Harsányi Pál dr. és Zimmermann Lajos dr. vál. tagokból fog állani. — A társulat alapító tagjai sorába felvétel: *Trenkó József*, banktisztviselő, Budapest, III., Calvin-utca 4. — Rendes tagul: *Végh Gyula*, miniszteri tanácsos, az orsz. m. iparművészeti múzeum igazgatója, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.

Kivonat a választmány 1918 május 9-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül négy tag.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Borsos István rendes tagnak elhunytát. — A választmány szerencsekívánatait fejezi ki Hóman Bálint rendes tagnak a tudományos akadémia levelező tagjává történt megválasztása alkalmából. — Köszönetet szavaz a Földhitelbank részvénytársaságnak a társulat céljaira megszavazott 200 koronás alapítványért. — Az 1917—1918. költségvetési év harmadik harmadára 333 kor. 34 fillér erejéig ki lőn utalványozva az államsegély. — A társulat alapító tagjai sorába felvétel: *Földhitelbank részvénytársaság*, Budapest, V., Hold utca 1. — Rendes tagul: *Geyer Károly*, földhasznóbérlő, Derezsnye, u. p. Bát, Hont megye; *Kerekes Józsefné*, vezérkari alezredes neje, Budapest, IX., Ferenc-körút 6.

Kivonat a választmány 1918 június 13-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül hét tag.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Tomassich Miklós dr. rendes tagnak elhunytát. — Köszönetet szavaz Faludi Géza dr. rendes tagnak, aki egy 200 koronás alapítványt tett a társulat javára s őt az alapító tagok sorába veszi fel. — A választmány elhatározza, hogy résztvesz a hadigondozó hivatal elnöke által a tudományos folyóiratok papírszükségletének közös beszerzésére megindított mozgalomban. — Egyéb folyóiratok elintézése után a társulat rendes tagjai sorába felvétel: *Kilényi Hugóné*, Budapest, I., Váralja-utca 2. és *Pongrácz József*, ref. főiskolai igazgató, Pápa.

Adományok a Numizmatikai Közlöny céljaira. 50 koronás adomány: Kilényi Hugó, Nuber Károly, Ujhely Kálmán. — 40 korona: Geszti György. — 30 korona: Urmánczy Nándor, Vértes Sándor. — 25 korona: Dessewffy Miklós gróf. — 20 korona: Babics József, Gundel Károly, Konkoly-Thege Balázs dr., M. kir. pénzverőhivatal (Körmöczbánya), Milch Ármin, Pákozdi Károly dr., Schmidt Béla, Székesfehérvár sz. kir. város, Telcs Ede, Zimmermann Lajos dr. — 18 korona: Lippay Károly. — 14 korona: Hont vármegye közönsége. — 10 korona: Alföldy András, Bassarabits Sándor, Bathó Lajos, Debreczen sz. kir. város múzeuma, Dobay Ferenc, Dworák Norbert, Faludi Géza dr., Hámos Pál dr., Jeszenszky Alajos, Jeszenszky Géza, Keppich Gyula, Kotlán Sándor, Magyar kir. főfémjelző és fémbeváltó hivatal, Murányi Gyula, Nagy Zoltán, Neumann Károly, Procopius Béla, Steinitz Sándor, Szarvasi ág. ev. főgimnázium, Varga Béla, Wert-

heim Pál. — 9 korona: Vöröss Gyula. — 6 korona: Einczinger Ferenc, Hiller Gyula, Martinovich Róbert dr., Stadler János, Tokaji Aladárné, Tóth Sándor, Tyll Gusztáv. — 5 korona: Beökönyi Viktor, Boroskay János, Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Eszláry István dr., Hernfeld Miksa, Jakabffy Elemér dr., Magyar kegyestanító-rend, Mihalik József. — 4 korona: Alsófehérm. rég.-tört. és term.-tud. egyesület, Daubner József, Éles Géza, Fogel Ágoston, Geyer Károly, Győri sz. Benedek-rendi főgimnázium, Hild Viktor, Horváth A. János, János Béla, Jókay Endre, Jónás Elemér, Kopp Ármin, Kristyóry Sándor, Múzeumi tót társaság, Nagy József, Neubauer Zoltán, Papp Ernő dr., Pokorny László, Pozsony városi múzeum, Prileszky Zoltán, Ruisz Gyula, Soproni múzeum, Temunovich Zoltán dr., Tulok Lajos dr. — 3 korona: Ritter Frigyes Vilmos, Somogy vármegye könyvtára. — 2 korona: Csikszeredai r. kath. főgimnázium, H. Fekete Péter, Nécsey József, Varannai István. — 1 korona: Kacz Ignác. — Összesen: 919 korona. — Fogadják tagjaink ezúton is hálás köszönetünket.

A Magyar Numizmatikai Társulat tisztikara:

Tiszteletbeli elnök: Dessewffy Miklós gróf.

Elnök: Kilényi Hugó.

Alelnök és a Numizmatikai Közlöny szerkesztője: Gohl Ödön dr.

Alelnök: Sziklay Jenő.

Titkár, pénztáros és ügyész: Zimmermann Lajos dr.

A könyvtár őre: Finály Gábor dr.

A gyűjtemény őre: Szentgáli Károly.

Választmányi tagok:

Alföldy András.

Babics József.

Faludi Géza dr.

Finály Gábor dr.

Forster Gyula báró.

Harsányi Pál dr.

Lippay Károly.

Mihalik József.

Pákozdi Károly dr.

Szentgáli Károly.

Telcs Ede.

Ujhely Kálmán.

Varga Béla.

id. Walla József.

Zimmermann Lajos dr.

Felügyelő bizottság:

ifj. Walla József.

Woyciechowski Vilmos.

Zachár Antal.

Póttag: Váry-Szabó Elemér.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai 1918. év július 1-én.

Tiszteletbeli tagok:

1. Babelon Ernő, a párisi „Institut” tagja, a párisi „Bibliothèque Nationale” érem- és régiségosztályának őre. Paris, 30, rue de Verneuil.

Bahrfdt Emil dr., bankigazgató, a „Berliner Münzblätter” szerkesztője. Berlin W. 15. Meierottostrasse 8.

Bahrfdt Miksa dr., gyalogsági tábornok, a 19. sz. porosz tartalékadosztály parancs-

noka, Hildesheim (Hannover), Humboldtstrasse 9.

Blanchet Hadrián, a párisi „Société française de numismatique” elnöke, a párisi „Bibliothèque Nationale” tiszteletbeli könyvtárosa stb. Paris, 10. Boulevard Emile-Augier.

5. Gneccchi Ferenc, a milánói „Società Numismatica Italiana” alelnöke. Milano, Via Filodrammatici 10.

Gohl Ödön dr., tanár, magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr, a „Numizm. Közlöny” szerkesztője. Budapest, I., Márvány-u. 20.¹
 Head Barclay Vince, a „British Museum” volt éremtárnoka. London († 1914).
 Imhoof-Blumer Frigyes dr., a berlini „Akademie der Wissenschaften” tagja, a párisi „Institut” levelező tagja. Winterthur (Svájc).
 Luschin Arnold dr., ebengreuthi lovag, cs. kir. udvari tanácsos, a grázi egyetem nyilv. rendes tanára, az osztrák urakházának tagja. Graz, Quellengasse 4.

10. Regling Kurt dr., a berlini kir. múzeum őre, Berlin-Charlottenburg, Suarezstrasse 22.
 Réthy László dr., nyug. magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr, a magyar tudományos akadémia levelező tagja. Budapest († 1914).²
 Svoronos Nep. János, az athéni nemzeti érem-múzeum igazgatója. Athén (Görögország).
 13. Witte Alfonz, mérnök, a „Société hollandaise-belge des Amis de la médaille d'art” belga osztályának elnöke, a „Société Royale de Numismatique de Belgique” titkára. Bruxelles († 1916).

Értékes éremgyűjteménynek hagyományozásával a társulattal szemben érdemeket szereztek:

Néhai jassenovai Bassarabits Sándor m. kir. honvédezredes, a Ludovika Akadémia volt parancsnoka († 1909-ben) és neje:
 Néhai jassenovai Bassarabits Sándorné született Förster Irma úrnő († 1916-ban).

Alapító tagok:

1. Andrassy Dénes gróf, nagybirtokos, Krasznahorkaváralja († 1913)	200 kor.	Dessewffy Sándor, csanádi püspök, v. b. t. t., Temesvár († 1907)	200 kor.
Arad szab. kir. város közönsége, Arad	200 „	Docan Miklós, román kir. külügy-miniszteri osztályfőnök, Bucarest, Strada Regala 14. (román érmek)	200 „
Babics József, udvari tanácsos, uradalmi jogigazgató, Budapest, IV., Magyar-utca 24. (magyar és erdélyi pénzek és érmek).	200 „	Első Magyar Ált. Biztosító-Társaság, Budapest, IV., Vigadó-tér 1.	200 „
Baross János dr., ügyvéd, országgyűl. képviselő, Budapest, IV., Mehmed szultán-út 27. (görög p.)	200 „	Faludi Géza dr., orvos, Budapest, VI., Vilmos császár-út 19. (magyar emlékérmek)	200 „
5. Belvárosi takarékpénztár-résztvénytársaság, Budapest, IV., Koronaherceg-utca 2.	400 „	15. Festetics Pál gróf, v. b. t. t. földbirtokos, főrendiházi tag, Budapest, V. ker., Zrinyi-utca 10.	200 „
Bleyer Izsó dr., földbirtokos, Krassógombás (Krassó-Szörény megye) († 1912)	200 „	Finály Gábor dr., főgimn. igazgató, Budapest, VI., Munkácsy-utca 26. (Magyarország területén lelt római pénzek és érmek lelőhelyeinek a katonai térkép szerinti pontos közlését s az illető érmek leírását kéri)	200 „ ³
Budapest székes főváros közönsége, Budapest.	200 „	Földhitelbank résztvénytárs., Budapest, V., Hold-utca 1.	200 „
Daróczy Zoltán, királydaróci, földbirtokos, Budapest, I., Márvány-utca 12. (ált. gyűjt., különösen római p.)	200 „	Frigyes főherceg Ő cs. és kir. Fensége, Bécs	200 „
Debrecen szab. kir. város közönsége, Debrecen	200 „	Fülöp Szász-Coburg-góthai herceg Ő kir. Fensége, Bécs, I., Seilerstätt 3	300 „
10. Dessewffy Miklós gróf, földbirtokos, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 4. (görög és barbár pénzek)	200 „		

¹ Együttal alapító tag. — ² Együttal alapító tag volt. — ³ Alapítványát könyvekben tette.

20. Glück Frigyes, szállodatulajdonos, Budapest, VIII., Rákóczi-út 7 . 200 kor.
 Gohl Ödön dr., tanár, magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr, a „Numizmat. Közlöny“ szerkesztője, Budapest, I., Márvány-utca 20. 500 „¹
 Győr szab. kir. város közönsége . 200 „
 Hatvany-Deutsch Károly báró, nagybirtokos, Budapest, VI., Délibáb-utca 16 200 „
 Horánszky Nándor, középisk. tanuló, Budapest, I., Városmajor-utca 12. 200 „
 25. Horsky János, cs. kir. építési tanácsos, Brandeis a. Adler bei Chotzen (Csehország) 200 „
 Jankovich-Bésán Endre gróf, földbirtokos, Gic, u. p. Gichathalom (Veszprém m.) 200 „
 Jeszenszky Géza, földbirtokos, Patvaróc, u. p. Brunóc (Nyitra m.) *(magyar p. és érmek; különösen árpádházi p., II. Rákóczi Ferenc, lotharingiai Ferenc pénzei és rézpénzek)* 200 „
 József főherceg Ő cs. és kir. Fensége, Budapest, I., Szentgyörgytér 4. 200 „
 Karátsanyi Andor, földbirtokos, Beodra (Torontál m.) 200 „
 30. Karátsanyi Jenő gróf, v. b. t. t., nagybirtokos, Budapest, I., Krisztina-körút 127. 200 „
 Kilényi Hugó, ny. min. tanácsos, Budapest, I., Váralja-utca 2. *(ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek)* 200 „
 Klobusitzky János, földbirtokos, főrendiházi tag, Zsitvaújfalu (Bars m.) *(† 1911)* 200 „
 Koerfer István dr., miniszt. osztálytanácsos, Budapest, IV., Veres Pálné-utca 9. 200 „
 Lippay Károly, m. k. honvéd gyógyszerügyi igazgató, Budapest, X., Szabóky-utca 34. *(római köztársas. és császári érmek, ásatások)* 200 „
 35. Magyar Leszámloló és Pénzváltó Bank, Budapest, V., Dorottya-u. 6. 200 „
 Nákó Sándor gr., v. b. t. t. nagybirtokos, Budapest, IV., Mehmed szultán-út 31. 200 kor.
 Nuber Károly, numizmata, Mátyásföld *(Sirmiumi, délszláv és oláh p.)* 200 „²
 Osztrák-Magyar Bank, Budapest, V., Szabadság-tér 8. 200 „
 Pákozdi Károly dr., orvos, Budapest, IV., Kecskeméti-utca 14. . 200 „
 40. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közönsége, Budapest, IV., Vármegyeház 200 „
 Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület, Budapest, IV., Egyetem-utca 2. 200 „
 Rampacher Pál, kir. törvényszéki jegyző, Budapest, VIII., Gyulai Pál-utca 16. 200 „
 Réthy László dr., magyar nemz. múzeumi ny. igazgatóőr, a magyar tudományos akadémia levelező tagja, Budapest, *(† 1914)* . . 200 „³
 Sacelláry György, udvari tanácsos, orsz. képviselő, Budapest, V., Széchenyi-utca 14. 200 „
 45. Schmidt Béla, főreáliskolai tanuló, Budapest, VIII., Baross-utca 126. *(magyar gyűjt.)* 200 „
 Schulek Alfréd dr., orvos, Budapest, I., Lipótmezei-út 3. *(magyar p. és magyar vagy magyar vonatkozású emlékérmek)* 200 „
 Spitzer Mór, földbirtokos, Budapest, VI., Szondy-u. 98/A. 200 „
 Szeged szab. kir. város közönsége, Szeged 200 „
 Sziklay Jenő, m. á. v. felügyelő, Budapest, VI., Felső erdősor 41. 200 „
 50. Thallóczy Lajos, v. b. t. t., cs. és kir. osztályfőnök, Bécs *(† 1916)* 200 „
 Telcs Ede, szobrász, Budapest, I., Mészáros-u. 34. *(görög és római érmek)* 200 „
 Temesvár szab. kir. város közönsége, Temesvár 200 „
 Tóth Sándor, nyug. kegyesr. főgimnáziumi igazgató, Debrecen *(ált. gyűjt.)* 200 „
 Trenkó József, banktisztviselő, Budapest, III., Calvin-utca 4. . . 200 „

¹ Egyúttal tiszteletbeli tag. — ² Alapítványát érmekben tette. — ³ Egyúttal tiszteletbeli tag volt.

55. Tyll Gusztáv, birtokos, nyug. főszolgabíró, Ómoldova (Krassó-Szörény m.) 200 kor.
 Ujhely Kálmán, földbirtokos, Budapest, VI., Andrassy-út 94. 200 „
 Urmánczy Nándor, földbirtokos, országgyűlési képviselő, Budapest, IV., Papnövelde-utca 10. 200 „
 Vay Béla báró, v. b. t. t., földbirtokos, Alsó-Zsolca († 1910) 200 „
 Walla József, keresked. tanácsos,

- főv. bizottsági tag, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (*római, magyar és erdélyi gyűjt.*) 200 kor.
 60. Wodianer Albert báró, főrendiházi tag, Budapest († 1913) 200 „
 Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest († 1906) 200 „
 62. Zimmermann Lajos dr., ügyvéd, Budapest, IV., Váci-utca 78—80. (*magyar tallér, fél- és negyed-tallérok*) 200 „

Rendes tagok:

1. Alföldy András, m. nemz. múz. éremtári gyakornok, Budapest, II., Fény-utca 1. Alsó-fehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egylet, Gyulafehérvár (Alsó-Fehér m.) (*ált. gyűjt.*).
 Altstätter Izidor dr., orvos, Budapest, VIII., Stáhly-utca 15.
 Ábrahám-Schöffler Vilmos, az osztr.-m. bank nyug. felügyelője, Segesvár, Baier-utca 40.
 5. Árvamegyei Csaplovics-könyvtár, Alsókubin. Balatoni múzeum-egyesület, Keszthely (Zala m.) (*Balatonvidéki eredetű éremleletek*).
 Ballagi Aladár dr., egyetemi ny. r. tanár, Budapest, IX., Kinizsi-u. 29.
 Balogh Albin dr., bencés tanár, Esztergom. Baranya vármegye közönsége, Pécs.
 10. Barna János dr., főgimn. tanár, Szatmárnémeti. Bars vármegye közönsége, Aranyosmarót.
 Bartalos Gyula dr., tb. kanonok, Eger (Heves m.).
 Bassarabits Sándor, magánzó, Budapest, VI., Vilmos császár-út 25.
 Bathó Lajos, vármegyei főjegyző, Komárom.
 15. Bayer Ágost, rajztanárjelölt, Esztergom, Simor-utca 10. (*magyar árpádházi pénzek*).
 Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat, Zombor (Bács-Bodrog m.) (*ált. gyűjt.*).
 Beck Márton, régiségkereskedő, Budapest, V., Fürdő-utca 7.
 Beck Ö. Fülöp, szobrász, Gőd, u. p. Sződ (Pest-Pilis-Solt-Kiskún m.).
 Beökönyi Viktor, földbirt., Ludas (Heves m.).
 20. Berán Lajos, szobrász, Budapest, IX., Ráday-utca 41.
 Besztercebányai városi múzeum (Besztercebányai történelmi és régészeti társulat), Besztercebánya (Zólyom megye) (*általános gyűjt.*).

- Békésvármegyei közművelődési egyesület, Gyula (*ált. gyűjt.*).
 Bibliothèque d'art et d'archéologie. Paris, 19. rue Spontini.
 Biharmegyei és nagyváradi régészeti és történelmi egylet, Nagyvárad (*ált. gyűjt.*).
 25. Bodrogi János, főgimn. tanár, Nagyenyed, (Alsó-Fehér m.).
 Boroskay János, nyug. városi erdőmester, Zólyom (Zólyom m.).
 Borsod-miskolci múzeum. Miskolc (Borsod m.) (*ált. gyűjt.*).
 Böhm Jenő, r. kath. káplán, Baja, Róm. kath. plebánia.
 Böhm Lénárt, szőlőbirtokos, Fehértemplom, Verseci-utca 13.
 30. Brenner Ferenc, takarékpénztári főpénztáros, Esztergom (*magyar és római p.*).
 Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben (Szeben m.) (*általános gyűjt., különösen Magyarország és Erdély.*)
 Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, IV., Piarista-utca 5. (*ált. gyűjt.*).
 Budapest VI. ker. m. kir. áll. főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VI., Munkácsy-u. 26.
 Budapest VII. ker. (Barcsay-utcai) állami főgimnázium ifjúsági könyvtára, Budapest, VII., Barcsay-utca 5.
 35. Cahn E. Adolf, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Niedenau 55.
 Csatári-Szücs Bertalan, a Debreceni Hitelbank cégvezető pénztárosa, Debrecen, Bethlen-utca 72.
 Császári ház műtörténelmi gyűjteményeinek könyvtára, Bécs, I., Burgring 5.

- Csikszeredai róm. kath. főgimnázium, Csikszereda.
- Csősz Gyula, kir. állatorvos, Zirc (Veszprém m.) *(magyar pénzek)*.
40. Czapáry László dr., ciszt. rendi r. kath. lelkész, Tósokberénd u. p. Ajka *(magyar és római pénzek)*.
- Daniel Ferenc báró, földbirtokos, Vargyas u. p. Olasztelek (Udvarhely m.) *(magyar és erdélyi p.)*.
- Daubner József, gyógyszerész, Homokszil (Temes megye) *(Magyar és osztrák papírpénzek, ezek hamisítványai, ezekre vonatkozó irodalmi adatok)*.
- Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat, Temesvár *(délmagyarorsz. emlékérmek, ottani leletek, barbár, viminaciumi és dáciai p.)*.
- Déri Frigyes, keresk. tanácsos, Bécs, VII., Mariahilferstrasse 82.
45. Dimák Gyula, takarékpénztári pénztáros, Selmecbánya.
- Dobay Ferenc, nyomdatulajdonos, Gyula (Békes m.) *(magyar p. és emlékérmek)*.
- Dobák Géza, orvostanhallgató, Nyitra, Vár-alja-utca 5. (Budapest, II., Henger-utca 15. földsz. 3.)
- Dobiaschi József, gyáros, Arad, Kölcsey-u. 2.
- Durugy Ferenc, m. kir. adótárnok, Szászsebes (Szeben m.). *(ált. gyűjt.)*.
50. Dwořák Norbert, magánhivatalnok, Budapest, VII., Holló-utca 6.
- Egger Ármin, éremkereskedő, Bécs, I., Opernring 7.
- Einczinger Ferenc, takarékpénzt. könyvelő, az Esztergomi régészeti és történelmi társulat pénztárosa, Esztergom, Csernoch-út 21. *(tallér-, plakett- és emlékéremgyűjt.)*
- Endrey Béla, Hódmezővásárhely thjf. város aljegyzője, Hódmezővásárhely.
- Eperjesi ág. hitv. ev. kollégium könyvtára, Eperjes (Sáros m.) *(ált. gyűjt.)*.
55. Erdély S. és társa, régipénzkereskedő, Budapest, VIII., Salétrom-utca 9.
- Erdélyi Aladár dr., ügyvéd Budapest, IV., Irányi-utca 4.
- Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiség-tára, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Eszék sz. kir. város múzeuma, Eszék *(dél-szláv pénzek, görög és római pénzek, emlékérmek)*.
- Eszlár István dr., tiszaföldvári, — m. á. v. fogalmazó, Budapest, VII., Klauzál-tér 8.
60. Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Esztergom.
- Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Esztergom.
- Édeskúty Jenő, nagykereskedő, Budapest, IV., Koronaherceg-utca 2.
- Éles Géza, oklev. gyógyszerész, Diósgyőr *(ált. magy. gyűjt., főképen szükségpénzek, bányapénzek és robotbárcák)*.
- Éremkedvelők Egyesülete, Budapest, IX., Üllői-ut 33—37. *(modern érmek és plakettek)*.
65. Farkas Sándor, magánzó, Nagyenyed, Kossuth Lajos-u. 63. *(görög és római p.)*
- Fejér József, éremkereskedő, Budapest, VIII., Üllői-út 2. III. em.
- Fejérvármegyei és Székesfehérvár városi múzeum, Székesfehérvár *(római és magyar pénzek)*.
- Fekete Győző, fiúnevelőintézeti igazgató, Szalmonca u. p. Bolesó (Trencsén m.) *(magyar pénzek és emlékérmek; római és görög p.)*.
- H. Fekete Péter, polgári leányiskolai igazgató, Nagyszalonta *(magyar, Bocskai-féle és bihari érmek)*.
70. Felkai Tatra-múzeumegylet, Felka (Szepes m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Felsőmagyarországi Rákóczi-múzeum, Kassa *(általános gyűjt., különösen Felsőmagyarországon vert magy. p. és római p.)*
- Fiala Ede, cs. kir. kormánytanácsos, aumberlandi hg. gyűjteményeinek őre, Bécs, Penzingerstrasse 13., Palais Cumberland.
- Fiedler Imre, cs. és kir. százados, Arad, Könyök-utca 5.
- Fikk József, bankhivatalnok, Marosvásárhely, Agrár takarékpénztár.
75. Fiumei m. kir. áll. főgimnázium, Fiume.
- Fogel Ágoston, kir. kereskedelmi tanácsos, kereskedő, Eger (Heves m.).
- Forray József Sándor, az osztr.-magy. bank ellenőre, Arad, Osztrák-magyar bank fiókja *(magyar és erdélyi p., valamint az országban forgalomban volt osztr. pénzek)*.
- Forster Gyula báró, v. b. t. t., főrendiházi tag, min. tanácsos, a műemlékek orsz. bizottságának elnöke, Budapest, II., Lánchíd-u. 4.
- Főfémjelző és fémbeváltó hivatal, M. kir., Budapest, V., Sas-utca 11.

80. Fraknói Vilmos, arbei c. püspök, szentjebbi apát, nagyvárad kanonok, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Frey Imre dr., kir. törvényszéki jegyző, Zombor, Kossuth Lajos-u. 7. (*görög, római, barbár és magyar p. és emlékérmek*).
- Gaal János dr., ügyvéd, Kisújszállás (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Gálócsy Zoltán, vármegyei levéltárnok, Ungvár (Ung m.). (*görög és római köztársasági p., tallérok és emlékérmek*).
- Gesell-Payer Endre dr., fogorvos, Pozsony, Kossuth Lajos-tér 11.
85. Geszti György, műszaki nagykereskedő, Budapest, V., Markó-u. 3.
- Geyer Károly, jószágberlő, Derzsénye u. p. Bát (Hont m.).
- Gömörmegei múzeum, Rimaszombat (Gömör m.) (*ált. gyűjt.*).
- Gramberg Nándor dr., ügyvéd, Pancsova (Torontál m.) (*római császári, különösen viminaciumi és délszláv p., Belgrádra vonatkozó emlékérmek*).
- Grünhut Alfréd, kereskedő, Nagykanizsa (Zala m.) (*római és magyar p., Nagykanizsára vonatkozó tárgyak*).
90. Gundel Károly, vendéglős, Budapest, VI., Állatkerti vendéglő (*lengyel p., különösen III. Zsigmond hármass garasai, magyar p. és emlékérmek*).
- Győri Szent-Benedekrend főgimnáziumának múzeuma, Győr (*ált. gyűjt.*).
- Győrik Márton, nyug. liceumi tanár, Pozsony, Zsigárdy-villa (*a pozsonyi ág. hitv. ev. liceum számára magyar és erdélyi pénzek*).
- Gyulai Noé Hugó dr., ügyvéd, Budapest, VIII., József-körút 81.
- Halász Olivér ifj. dr., Budapest, II., Margit-körút 48.
95. Hamburger József, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Bahnhofplatz 2.
- Harsányi Pál dr., magy. nemzeti múzeumi őr, Rákosliget, XV. utca 2. szám.
- Hámos Pál dr., m. hivatalnok, a keresk. akadémia magántanára, Budapest, VII., Király-utca 91. (*medáliák*).
- Helbing Ottó utóda, éremkereskedő, München, Lenbachplatz 4.
- Herczka Miksa, magánhivatalnok, Szászváros, Kistimár-utca 6.
100. Hernfeld Miksa, éremkereskedő, Bécs, I., Lugeck 7.
- Hess Adolf utóda, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse 49.
- Hild Viktor, író, Szolnok (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Hiller Gyula, m. kir. adótiszt, Aranyosmarót.
- Hirsch Jakab dr., éremkereskedő, München, Arcisstr. 17.
105. Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium, Hódmezővásárhely. (*ált. gyűjt.*)
- Hoffmann Frigyes dr., Budapest, VI., Andrassy-út 128.
- Hóman Bálint dr., tud. egyetemi könyvtárőr, a m. tudományos akadémia levelező tagja, egyetemi magántanár, Budapest, VIII., József-körút 37—39.
- Hont vármegye közönsége, Ipolyság (Hont m.).
- Horváth A. János, áll. tanítóképző-intézeti tanár, Igló (Szepes m.) (*magyar, osztrák és római p.*).
110. Horváth Mihály, m. kir. honvéd-huszárőrnagy, Budapest, IX., Üllői-út 115/b.
- Hüll Dezső dr., műépítész, műegyetemi nyilvános rendes tanár, Budapest, I., Buda-foki-út 3. (*régi és modern emlékérmek, különösen a római Szent Péter templomra vonatkozó érmek*).
- Iglói ág. hitv. ev. főgimn., Igló (Szepes m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Ivanovics János Miksa, áll. tanító, Diósgyőr (Borsod m.).
- Jakabffy Elemér dr., országgyűl. képviselő, Lugos.
115. Jankovics József Mihály dr., áll. főgimn. igazgató, Munkács (*magyar és osztrák p.*).
- Jankovics Marcell dr., ügyvéd, Pozsony, Andrassy-utca 4.
- Jánó Béla, ref. főgimn. tanár, Szászváros.
- Jászberényi m. k. áll. főgimnázium, Jászberény.
- Jeszenszky Alajos, praelatus-kanonok, püspöki helynök, Nyitra (*magyar pénzek és emlékérmek; pápai emlékérmek*).
120. Joanneum, Münten- u. Antikenkabinet am Landesmuseum, Graz (*ált. gyűjt., különösen stájerországi veretek*).
- Jókay Endre, áll. polg. iskolai igazgató, Mór. (*ált. gyűjt. különösen magyar és osztrák p. és magyar lelőhelyű római p.*).
- Jónás Elemér, középiskolai tanuló, Rákospalota, Erzsébet-utca 20.

- Kacska József, róm. kath. plebános, Dóval, u. p. Martalja (Zólyom m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Kacz Ignác, földbirtokos, Beregszász, Andrássy-utca 38. *(római és magyar p. és zsidó nemzeti, valamint zsidó vonatkozású pénzek és érmek)*.
125. Kalocsai Jézustársasági érseki főgimnázium, Kalocsa, *(ált. gyűjt.)*.
- H. Kanabé Dezső, áll. tanár, Resicabánya.
- Karcagi ev. ref. gimnázium, Karcag (Jász-Nagykún-Szolnok m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Kállai Dezső, éremkereskedő, Bécs, I., Lobkowitzplatz 3.
- Kállay András, földbirtokos, országgyűlési képviselő, nyug. főispán, Budapest, VIII., József-körút 69.
130. Kecskemét t. h. város tanácsa, Kecskemét (Pest m.).
- Kecskeméti róm. kath. főgimnázium, Kecskemét. *(ált. gyűjt.)*.
- Keppich Gyula dr., ügyvéd, Budapest, VII., Aréna-út 86 B. *(ált. gyűjt., különösen árpád-házi magyar, görög és római császári pénzek)*.
- Kerekes Józsefné, vezérkari alezredes neje, Budapest, IX., Ferenc-körút 6.
- Keresztessy Ferenc, órás és ékszerész, Szerecs.
135. Kémery Mikó Gyula, a debreceni városi téglagyár könyvelője és h. igazgatója, Debrecen, Zápolya-utca 13.
- Kilényi Hugóné, Budapest, I., Váralja-u. 2.
- Kirnbauer Gyula, ev. lelkész, Menhárd, Szepes m.
- Kiss Lakos Bertalan, százados, Budapest, VIII., Üllői-út 2.
- Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kiskunfélegyháza (Pest m.) *(ált. gyűjt.)*.
140. Kolecányi Lajos, körjegyző, Besztercsény.
- Kolozsvári kegyestanító-rend kath. főgimnáziuma, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Kolozsvári ref. kollégium, Kolozsvár *(ált. gyűjt.)*.
- Komárom vármegye közönsége, Komárom.
- Konkoly Thege Balázs dr., ügyvéd, Komárom *(magyar p.)*.
145. Kopp Ármin, a miskolci vásárú r.-t. ügyvezető igazgatója, Miskolc.
- Kósa Sándor, m. á. v. főművezető, Temesvár-Józsefváros, Pacsirta-u. 11. *(ált. gyűjt., különösen magyar p.)*.
- Kosztolányi László dr. árvaszéki ülnök, Aranyosmarót.
- Kotlán Sándor, főiskolai tanársegéd, Szomolány (Pozsony m.).
- Kováts Ferenc dr., egyetemi nyilv. rendes tanár, Pozsony, Újtelep 3. *(magyar aranyforintok és azokkal rokon középkori p.)*.
150. Kovács István dr., osztályarcheologus, egyetemi m. tanár, Kolozsvár, Központi egyetem.
- Kristyóry Sándor, kriscsóri, iparos, Arad.
- Kuthy Arnold, a Pallas irod. és nyomdai r.-társ. igazgatója, Budapest, V., Honvéd-utca 10.
- Kürti Gyula, hivatalnok, a lipitovarmegyei múzeumegyesület múzeumának őre, Rózsahegy (Liptó m.) *(ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák pénzek, I. Ferenc József érmei)*.
- Lengyel Viktor, m. kir. főerdőmérnök, Besztercebánya.
155. Leszli Andor, a borsod-miskolci múzeum őre, Miskolc (Borsod m.), Kún József-u. 60.
- Lévai róm. kath. főgimnázium, Léva.
- Losonc rendezett tanácsú város közkönyvtára, Losonc.
- Lossonczy István ifj., Nyiregyháza, Gróf Károlyi-utca 25. *(görög és római p. és borsodmegyei eredetű kelta p.)*.
- Lossonczy Károly, nyug. m. kir. gazdasági intéző, Tata-Tóváros, Eszterházy-u. *(általános gyűjt., különösen római és magyar pénzek)*.
160. Löwy Benő, magánhivatalnok, Budapest, V., Bank-utca 4.
- Lukeschitz Ármin, éremkereskedő, Graz, Annenstrasse 27.
- Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
- Magyar Kegyes-Tanítórend, Budapest, IV., Váci-utca 33.
- Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Budapest, VIII., Mehmed szultán-út 14—16.
165. Magyarországi Kárpátgyesület múzeuma, Poprád.
- Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Martinovich Róbert dr., m. á. v. segédtitkár, Arad, M. á. v. üzletvezetőség *(magyar, erdélyi és osztrák p.)*.
- Mayer Elek, nyug. m. kir. vésnök, Körmöcbánya.

- Mály János dr., pénzügyi fogalmazó, Budapest, I., Attila-utca 51.
170. Meller Pál dr., gazdálkodó, Nagymánya (Bars m.).
- Merzbacher Jenő dr. utódai (előbb Merzbacher Jenő dr. és Neustätter és Társa), éremkereskedők, München, Karlstrasse 10.
- Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mezőtur (Jász-Nagykun-Szolnok m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Mihalik József, hernádszurdoki, kir. tanácsos, múzeumi és könyvtári helyettes orsz. főfelügyelő, Budapest, I., Átlós-út 11.
- Milch Armin, fakereskedő, Komárom *(által. gyűjt., különösen római császári p.)*.
175. Mild Gyula ifj., a mosonm. tört. és régészeti egyesület titkára, Magyaróvár (Moson m.), Magyar-utca 11. *(modern érmek és plakettek)*.
- Milleker Bódog, községi néptanító, városi múzeumi őr, Versec (Temes m.).
- Mosonmegyei történelmi és régészeti egyesület, Magyaróvár (Moson m.) *(mosonm. leletek)*.
- Moson vármegye közönsége, Magyaróvár.
- Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Munkács (Bereg m.) *(ált. gyűjt.)*.
180. Murányi Gyula, szobrász, Budapest, VII., Damjanich-utca 52.
- Múzeumi tót társaság, Turócszentmárton (Turóc m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Nagy József, tanár, Debrecen, Honvéd-utca 9/B. *(római, magyar és erdélyi p. és emlékérmek)*.
- Nagy Zoltán, állomásfőnök, Verebely (Bars m., *(római császári p., magyar p. és emlékérmek)*).
- Nagybányai múzeumegyesület, Nagybánya (Szatmár m.) *(ált. gyűjt.)*.
185. Nagyenyedi Bethlen-kollégium régiségtára, Nagyenyed *(ált. gyűjt.)*.
- Nagyszombati városi közkönyvtár, Nagyszombat.
- Nagyvárad premontrei kath. főgimnázium, Nagyvárad *(ált. gyűjt.)*.
- Neubauer Zoltán István, tanszerkészítő-intézet tulajdonos, Leibic (Szepes m.) *(papir-pénzek, szükségbankók)*.
- Neumann Károly dr., min. tanácsos, Budapest, VI., Nagy-János-u. 11.
190. Neumann Miksa dr., bankigazgató, Budapest, V., Nádor-u. 7.
- Neuschloss Kornél dr., műépítész, Budapest, II., Batthyányi-utca 4.
- Nécsey József, kir. postamester és földbirtokos, Verebely (Bars m.) *(Verebely környékén lett p.)*.
- Niklovits Károly, m. kir. posta- és távirat-tiszt, Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 1.
- Nyitrai megyei múzeum, Nyitra *(ált. gyűjt.)*.
195. Onodi Weress József földbirtokos, vármegyei II. főjegyző, Dész.
- Orsovai m. kir. áll. polgári fiú- és leányiskola, Orsova.
- Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
- Országos Régészeti és Embertani Társulat, Budapest, VIII., M. nemzeti múzeum.
- Örmény múzeum-egyesület, Szamosújvár.
200. Palágyi Ernő, gyáros, Budapest, VI., Király-utca 79.
- Pannonhalmi szent Benedek-rendi központi főkönyvtár, Pannonhalma, u. p. Győrszentmárton *(ált. gyűjt.)*.
- Pap János, m. á. v. állomási előjáró, Mária-földe (Torontál m.), Pályaúdvár.
- Papp Ernő dr., orvos, Kolozsvár.
- Pázár Zoltán, tanítóképző-intézeti rajztanár, Léva (Bars m.) *(magyar árpádházi és római császári p.)*.
205. Pápay Pál dr., ügyvéd, Kisújszállás *(római és magyar p.)*.
- Pécsi városi múzeum, Pécs (Baranya m.) *(ált. gyűjt.)*.
- Pénzverőhivatal, M. kir., Körmöcbánya (Bars m.) *(körmöcbányai veretek)*.
- Pfinn József, vasuti főfelügyelő, Budapest, I., Fehérvár-út 4.
- Philipp István, főgimn. rajztanár, Székesfehérvár (Fehér m.) *(magyar és lengyel p., cseh és osztrák pénzek magyar vonatkozásban)*.
210. Planer József dr., orvos, Budapest, VI., Eötvös-utca 24.
- Pokorny László, kir. betétszerkesztő bíró, Szentés (Csongrád m.).
- Pompéry Elemér, miniszt. tanácsos, m. kir. szabadalmi bíró, Budapest, I., Gellért-tér 3.
- Pongrácz József, ref. főiskolai igazgató, Pápa (Veszprém m.).
- Poszvék Ödön dr., ügyvéd, Dévaványa (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
215. Pozsony városi múzeum, Pozsony, Városház *(ált. gyűjt.)*.
- Pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó

- Dániel-féle éremgyűjteménye, Pozsony, Védcolöp-u. (ált. gyűjt.).
- Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Pozsony (ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek).
- Prileszky Zoltán, róm. kath. plebános, Bok-sánbánya.
- Procopius Béla, miniszteri tanácsos, Buda-pest, IV., Borz-utca 9.
220. Rácsay Géza dr., kir. közalapítványi jogügyi főtanácsos, Budapest, I., Biró-u. 8.
- Redlich Ernő, bankár, Budapest, IV., Kecskeméti-utca 11.
- Reisner József, m. kir. pénzverdei fővésnök, Körmöcbánya.
- Resch Adolf, ékszerész, Brassó.
- Réthi Zsigmond, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 1.
225. Rhé Gyula, m. á. v. állomásfőnök, Jutas, Pályaúdvár (Veszprém m.)
- Richter Viktor dr., ügyvéd, Pozsony, Deák-u. 8.
- Ritter Frigyes Vilmos, hadnagy a cs. és kir. 76. sz. gyalogezredben, Bécs, XIX., Kobenzl. Offz. Erholungsheim.
- Ruisz Gyula, kir. gazdasági főigazgató, Kisbér (Komárom m.) (lakóhelyén előforduló leletek).
- Saáry Sándor dr., városi tiszt főorvos, Nyiregyháza, Kállai-u. 48. (magyar pénzek).
230. Sárosvármegyei múzeum, Bártfa (ált. gyűjt.).
- Sárváry Oszkár, az Első cs. kir. szab. Dunagőzhajózási társaság főfelügyelője, Budapest, I., Városmajor-utca 7.
- Schmidég Alfréd, magánhivatalnok, Buda-pest, I., Lövház-u. 3. (ált. gyűjt.).
- Schwarcz Nándor dr., postatakarékpénztári fogalmazó, Rákosszentmihály, Szentgyörgy telep, Nap-utca 24.
- Schwarz Rudolf gyáros, tőzsdetanácsos, Buda-pest, V., Hold-utca 25.
235. Schweninger Jakab, r. kath. plebános, Ujvár (Torontál m.) (magyar p.).
- Selmec és Bélabánya sz. kir. város közön-sége, Selmecbánya (Hont m.).
- Seltman E. I., archeologus és numizmata, Kinghoe, Berkhamsted (Anglia).
- Siposs Sándor, városi mérnök, Miskolc, Mátyás király-utca 49. (II. Rákóczi Ferenc pénzei és érmei).
- Somogyvármegye könyvtára, Kaposvár (Somogy m.), Áll. főgimnázium (ált. gyűjt.).
240. Somssich János gróf, Rinyabesenyő u. p. Lábod (Somogy m.) (magyar tallérok és vegyesházi aranyak).
- Sopron vármegye és Sopron szab. kir. város egyesített múzeuma, Sopron.
- Soproni evang. főgimnázium, Sopron (ált. gyűjt.).
- Spitzer Jenő, tanuló, Budapest, IX., Erkel-utca 11.
- Stadler János, róm. kath. segédlelkész, Bács-kertes (Bács-Bodrog m.).
245. Stein Pál, takarékpénztári tisztviselő, Zombor, Fő-utca (ált. gyűjt. különösen római és árpádházi magyar pénzek).
- Steiner Ferenc, gyáros, Budapest, VII., Aréna-út 57.
- Steinitz Sándor, a „Landesbank“ tisztviselője, Sarajevo (ált. gyűjt.).
- Sterk Izsó, kereskedő, Budapest, IV., Váci-utca 23.
- Strauss Pál, kereskedő, Budapest, V., Árpád-utca 11.
250. Stürmer József, zalatnai, cs. és kir. százados, Kolozsvár, Honvéd-utca 36.
- Szabadka sz. kir. város közönsege, Szabadka.
- Szabó Elemér dr., m. kir. honvéd-főtörzs-orvos, Kassa, Mészáros-utca 75. (általános gyűjtő).
- Szabó Otmár, ciszterci-rendi pap, könyv- és levéltár-őr, Zirc (Veszprém m.) (ált. gyűjt. a zirci apátsági gyűjtemény számára).
- Szarvasi ág. hitv. ev. főgimnázium, Szarvas (Békés m.) (ált. gyűjt.).
255. Szatmári Kölcsey-Kör múzeuma, Szatmár-németi (ált. gyűjt.).
- Szatmárvármegye múzeuma, Nagykároly. (ált. gyűjt.).
- Szánthó Gábor, az erdélyi kereskedelmi bank pénztárosa, Marosvásárhely.
- Szász László, vállalkozó, Miskolc, Rudolf-laktanya, káptalan.
- Szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium, Szász-város (ált. gyűjt.).
260. Szendrei János dr., miniszt. tanácsos, Buda-pest, I., Attila-utca 23. (ált. gyűjt.).
- Szentgáli Károly, székesfőv. tanító, a pécsi városi múzeum t. őre, Budapest, II., Mecset-utca 17. (magyar és római p.).
- Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Háromszék m.) (ált. gyűjt.).

- Székesfehérvár szab. királyi város tanácsa, Székesfehérvár.
- Szirmai Antal, szobrász-érmész, Páris, 112. Boulevard Malesherbes (*modern érmek és plakettek*).
265. Tarján Oszkár, ötvösművész, Budapest, I. Verpeléti-utca 5.
- Temesvári m. kir. áll. főreáliskola, Temesvár.
- Temunovich Zoltán dr., ügyvéd, Szabadka.
- Tiszafüredi múzeum és könyvtáregylet, Tiszafüred (Heves m.) (*ált. gyűjt.*).
- Toch Manó, régiség- és ékszerkereskedő, Budapest, IV., Városház u. 16.
270. Tokaji Aladárné özv., Borbély Gizella, rajztanárnő és szobrász, Békéscsaba, Kistabán-utca 32.
- Tolnai Alfréd, cégvezető, Pozsony, M. Áll. Hitelbank fiókja.
- Tolnavármegyei múzeum, Szekszárd (Tolna m.) (*ált. gyűjt.*).
- Torontál vármegye közönsége, Nagybecskerek (*ált. gyűjt.*).
- Tulok Lajos dr., tb. főszolgabíró, Körmend.
275. Ungar Dezsőné, Budapest, VI., Lendvay-u. 3.
- Ungvári kir. kath. főgimnázium, Ungvár (Ung m.) (*ált. gyűjt.*).
- Varannai István, gimn. tanár, Szakolca (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Varga Béla, tinódi, az osztr.-magy. bank ellenőre, Budapest, V., Falk Miksa-u. 19. (*magyar pénzek és Magyarországon forgalomban volt papírpénzek*).
- Vastagh László, főgimnáziumi tanuló, Budapest, I., Tigris-utca 55.
280. Vasvármegyei kultúregyesület, Szombathely (Vas m.) (*ált. gyűjt.*).
- Várnay Ernő dr., közjegyző, Ujvidék (*görög, római, magyar és erdélyi p.*).
- Váry Szabó Elemér, uradalmi főszámvevő, Budapest, IX., Erkel-u. 19. (*római császári pénzek, magyar pénzek és emlékérmek*).
- Versec városi múzeum, Versec (Temes m.) (*ált. gyűjt.*).
- Verseci m. kir. állami főreáliskola, Versec.
285. Veszprémmegyei múzeum, Veszprém (*ált. gy.*).
- Végh Gyula minisztr. tanácsos, az orsz. m. iparművészeti múzeum igazgatója, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
- Vértessándor, körjegyző, Ókörtvélyes.
- Voetter Ottó, cs. és kir. alezredes, Bécs, III., Kollergasse 3. (*római érmek*).
- Vörös Gyula, a m. kir. pénzügyi kataszteri tiszt, Miskolc, Hunyadi-utca 26.
290. Vuits János, földbirtokos, Zenta.
- Walla Ferenc dr., éremkereskedő, Bécs, I., Mülkerbastei 12.
- Walla József ifj., gyáros, Bpest, X., Asztalos Sándor-út 12. (*római, magyar és erdélyi p.*).
- Walla Vilma férjezett Szabó Béláné, Budapest, VII., Rottenbiller-utca 15. (*római, magyar és erdélyi p.*).
- Weichhart Valdemár, m. kir. pénzügyi titkár, Aranyosmarót (*magyar pénzek és emlékérmek (plakettek); római és barbár pénzek*).
295. Weinberger Antal, akad. szobrász, Bécs, III., Reisnerstrasse 33.
- Weizinger X. Ferenc dr. műtörténész és numizmata, München, Sophienstrasse 6.
- Wersényi Róza, városi óvónő, Selmecbánya.
- Wertheim Pál, enyingi, bizt. főgynök, urad. bérlő, Székesfehérvár (Fehér m.), Ligetsor 1. (*I. Ferenc József érmei és pénzei, kiállítási érmek és zsetonok, Napoleon-érmek, papírpénzek, modern művészi érmek és plakettek*).
- Wirth János és fiai, ékszerészek, Budapest, IV., Városház-utca 3.
300. Woyciechowski Vilmos, jelitai, a magy. leszámító és pénzváltó-bank tisztviselője, Budapest, IX., Fővámter 15.
- Zachár Antal, Budapest székes-főváros központi pénztárának nyug. aligazgatója, Budapest, VII., Thököly-út 89 (*ált. gyűjt.*).
- Zambaur Ede, cs. és kir. alezredes, Marburg a. Drau.
- Zanandrea Vilmos, cs. és kir. alezredes, Bécs, IX., Grünetorgasse 7.
- Zádor Mór, kir. tanácsos, kir. pénzügyigazgató, Gyula (Békés megye).
305. Zentai községi főgimnázium, Zenta (Bács-Bodrog m.) (*ált. gyűjt.*).
- Zilahi ev. ref. Wesselényi-kollégium, Zilah (Szilágy m.) (*ált. gyűjt.*).
- Zsoldos Benő, nyug. gimnáziumi tanár, Sárospatak (Zemplén m.).
308. Zwack Ákos, kereskedő, Budapest, V., Berlini-tér 5.

Inhalt.

Karl Lyka: Neue ungarische Medaillen. Verfasser schildert die hervorragende und auch im Auslande hochgeschätzte künstlerische Tätigkeit der ungarischen Bildhauerin Elisabeth v. Esső (aus Szombathely).

Alexander Plank: Ungarische Halbdenare mit der Jahrzahl 1767. Diese wurden in Wien, in der Summe von 6000 Gulden geprägt und ohne jede amtliche Publikation in Kurs gesetzt.

Edmund Gohl: Josef Weszerle. (Zum beigefügten Porträt, dessen Original, ein Ölgemälde, sich im Münzkabinette des ung. Nationalmuseums befindet.) Mit beigefügten biographischen Notizen.

Géza Faludi: Neuere Medaillen und Plakette ungarischer Ärzte. (Eine Fortsetzung zu Gohls Artikel: „Medaillen ungarischer Ärzte“ im X. Bande des Num. Közlöny.) Beschreibung von 66 Medaillen.

Karl Szentgáli: Die Zeitdauer der Münzprägung in der Árpáden-Periode. Nach seiner Berechnung dauerte die jährliche Prägearbeit acht Wochen und beschäftigte zirka 60 Münzmeister. (S. Planks Artikel im XVI. Bande des Num. Közlöny, der die Arbeitszeit auf jährliche 150 Tage ansetzt.)

Valentin Hóman: Über die Administration der Münzprägung in der Árpáden-Periode. Verfasser äussert sich gegen Szentgáls und Planks Annahmen und unterscheidet drei engere Perioden, namentlich: 1. jene der zentralisierten königlichen Münzer-Kommunitäten (bis zum XIII. Jahrh.), 2. jene der dezentralisierten verpachteten Kammer (von zirka 1220 bis zum Ende des Mittelalters) und 3. jene der bürokratischen Administration der Kammer in der Zeit der Habsburger.

Albin Balogh: Rektifikationen zu Hómans Bemerkungen (im Bande XVI d. Num. Közlöny).

Valentin Hóman: Schlusswort (an Albin Balogh). Über „Bos“ und „Juvencus“ in den Gesetzen des XI. Jahrhunderts. — **Ernst Lauringer:** Die Medaillen der königlichen Freistadt Sopron. Es werden 44 Medaillen beschrieben, deren älteste sich auf die ungarische Königskronung Ferdinands III. (1625) bezieht. — **Dr. Paul Harsányi:** Beiträge zum III. Bande des Corpus Nummorum Hungariae. X. Serie. (Nr. 216—265. a; Münzen Maximilians und Rudolfs.) — **Zoltán Neubauer:** Über ungarische Kriegsnotgelder. Aufzählung der Emittenten und sehr interessante Angaben über Details einzelner Notgeldausgaben. Es werden auch ungarische Notgelder der sibirischen Gefangenenlager erwähnt. — **Dr. Emerich Frey:** Johann Érdi handschriftliche Notizen über Josef Weszerle (seine Kupferstiche, seine Todesanzeige). — **Dr. Gabriel Finály:** Über Abnützung unserer Nikelmünzen. (Auf Grund von Abwägung und Messung von 1824 ungarischen und 1493 österreichischen Nikelmünzen zu 20 Heller.) An Gewicht ist der Verlust der österr. Münzen grösser, an Dicke aber geringer als bei den ungarischen Geprägten. — **Miszellen.** — **Museen und Sammlungen.** — **Numism. Literatur.** — **Auktions- und Lagerkataloge.** — **Gesellschaftsnachrichten.** — **Verzeichnis des Vorstands und der Mitglieder.** — **Beilage:** Josef Weszerles Porträt.

Sommaire.

Charles Lyka: Nouvelles médailles hongroises. Oeuvres d'Elisabeth de Esső. — **Alexandre Plank:** Demi-denier hongrois de l'an 1767. — **Edmond Gohl:** Données biographiques supplémentaires sur Joseph Weszerle, numismatiste hongrois, dont le portrait est ci joint. — **Géza Faludi:** Médailles et plaquettes récentes (66) des médecins hongrois. (Continuation de la publication d'E. Gohl dans le tome X du Numizmatikai Közlöny.) — **Charles Szentgáli:** La durée du monnayage annuel de la période Arpadienne. — **Valentin Hóman:** L'administration du monnayage en Hongrie au temps de la dynastie Arpadienne. — **Albin Balogh:** Rectifications aux remarques de Valentin Hóman. (Voir: tome XVI du Num. Közlöny.) — **Valentin Hóman:** Finale. (Réponse à m. Albin Balogh.) — **Ernest Lauringer:** Les médailles de la libre ville royale de Sopron. (44 médailles depuis 1625.) — **Paul Harsányi:** Contributions au III volume du Corpus Nummorum Hungariae. (Série X., Monnaies des rois Maximilien et Rodolphe.) — **Zoltán Neubauer:** Données sur les notes hongroises émises pendant la guerre actuelle. — **Émeric Frey:** Notices manuscrites de Jean Érdi sur Joseph Weszerle. — **Gabriel Finály:** Données sur l'usage des monnaies de nickel hongroises et autrichiennes. — **Miscellanées.** — **Musées.** — **Littérature.** — **Ventes.** — **Nouvelles de la société hongroise de numismatique.** — **Liste des membres.** — Ci-joint: **Portrait de Joseph Weszerle.**

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Számvivői utasítás a körmöcbányai pénzverőhivatal részére. 1694.

Elhunyt tagtársunk: Plank Sándor hátrahagyott jegyzeteiből közöljük az alábbi — pénzverőházaink belső szervezetéről érdekesen tájékoztató és pénztörténeti fontossággal bíró — közleményt, mely a körmöcbányai pénzverde levéltárában őrzött eredeti okmány alapján készült.

Elsőben számvivőnk a pénztáros (Einnehmer) mellett, mivel ezen kamara bányászata és a pénzverés reánk nézve nagyfontosságú, szorgos figyelemmel legyen arra, hogy minden alantas tisztviselő kötelességét teljesítse, kárunkra ne hivataloskodjék, semmiféle állítólagos vagy fölösleges kiadást ne okozzon, mivel amúgy is nagy veszteséggel és kárral üzzük már régóta a bányászatot, ami annál nehezebben esik, mert ezt a terjedelmes és költséges üzemet egyedül, bányatársak (Waldbürger) nélkül folytatjuk. A pénzverőnél pedig a számvivő jól figyeljen, hogy az arany- és ezüstpénz a helyes súly- és tartalommal kiveressék, tehát $70\frac{2}{3}$ arany egy körmöci márkából, mely 23 karat 9 gren színaranyat tartalmazzon. Ha pedig megesnék, hogy a márka színtartalma 1 grénnel szegényebbnek találtatnék, ezt a pénzítést (Wurf), súlyos büntetés terhe alatt ki ne adja, hanem a pénzbecsőr, vagy aki ennek oka, költségére azonnal beolvasztassa.

Az egész tallérokból $8\frac{3}{5}$ daraboltassék egy márkára, mely 14 lat színezüstöt tartalmazzon, ami úgy értelmezendő, hogy a $8\frac{3}{5}$ drb. fehér lapka egy 14 latos márkát tegyen ki, tehát a darabolásnál a fehérítés szerint kell igazodni és a pénzt akként egyeztetni, hogy minden többlet vagy hiány lehető kizárásával a helyes súllyal bírjanak.

15 krajcárosok-ból egy fehér márkára $38\frac{25}{64}$ drb esik, a fehér márka pedig legyen 9 lat, a fekete 8 lat 14 d. finomságú és erre $37\frac{439}{512}$ drb esik.

6 krajcárosok-nál $74\frac{83}{128}$ drb tesz egy fehér márkát, mely 7 lat finom, a tégelybe pedig 6 lat 14 d.-ig ötvözendő és $73\frac{323}{1024}$ drb. esik egy fekete márkára.

Garas: $141\frac{53}{512}$ drb. tesz 1 fehér márkát, mely 6 lat 10 d. finom; mióta azonban a tallér 2 rh. forintra emeltetett $141\frac{129}{256}$ drb esik egy fehér márkára, mely 5 lat 12 d. finom, a tégelyben pedig 5 lat 10 d.; 1 fekete márka tehát $138\frac{210}{512}$ drb.

Denár (Hungarische Pfénning) 446 drb esik egy fehér márkára, mely 3 lat 7 d. finom. A tallérnak 2 rh. frtra emelése óta azonban $442\frac{3}{4}$ drb = 1 fehér márkával, mely 2 lat 14 d. finom; 1 fekete márkára esik $423\frac{1}{2}$ drb. és a tégelybe 2 lat 12 d. ötvözendő.

A réz-polturák épp úgy, mint az ezüstpénz, beváltandók és Besztercebányára és Selmecbányára mint készpénz kiadandók nyugta ellen, a pénztári költség azonban külön elszámolandó.

Ugyanez áll az érmek- és más emlékpénzekre is, akár arany-, ezüst- vagy rézből legyenek.

Ha a leűzött ezüst a kohóból a kamaraházba hozatik és a becsőr által a főezüst-égetőnek előmérlegeltetik, továbbá égetés után ismét lemérlegeltetik, mindkét esetben a számvivő a pénztárossal jelen legyen az ezüstkamarában és jegyezze fel az égetés előtti és égetés utáni súlyt; hasonlóképen legyen jelen a pénztárossal, midőn a beváltott fehér arany (aranyos ezüst) a cimentereknek vagy aranybeváltóknak nemesítés végett átadatik és szorgalmasan jegyezze fel a súlyt a többivel együtt, mely a sokféle beváltásból származik. Ha a fehér arany szemcsézés után lemérlegeltetik és a becsőr által megpróbáltatik, számítsa utána, mennyi aranyos ezüst szükséges még hozzája, hogy a választás után tartalma 23 karat 9 vagy 10 gren legyen. Ha pedig a szemcsézés után még több kultúrazüst van, mint a számítás szerint hozzá volt teendő, akkor azt is hozzá lehet tenni, ha azon kevés a kultúrazüst, akkor annyi aranyos ezüstöt kell a selmeci kamarától hozatni, amennyi a számítás szerint szükséges. Már az aranybeváltó, ki minden aranyat bevált, mérlegel, próbál és kiszámítja, mennyi fizetendő a feleknek a beadott aranyból, a bevált-

tási cédulát azonnal lezárja és a számvivőnek az aranyrészletezéssel együtt átadja, ez tartozik azt azonnal felülbírálni, személyesen elszámolni, ha hiba csúszott be, azt helyesbíteni és csak ezután a pénztárosnak átadni, hogy a feleknek se többet, se kevesebbet kifizessen.

Amikor a fehér arany és aranyos ezüst mind együtt van és az aranybeváltónak szemcsézésre előmérlegeltetett és szemcsézés után tőle mérlegelve átvétetik, a számvivő és pénztáros jelen legyen, a becsőrnek a kémléshez $\frac{1}{2}$ p. átadandó, általa színaranyra és színezüstre szabatosan próbáltassék, a próbacédulát a pénztárosnak 2 példányban kézbesítse és ennek utána az anyag 1 próbacédulával választás végett Selmecre küldessék.

Miután az aranyos ezüsből nyert magastartalmú választott arany Selmecről Körmöcre visszaérkezett, az aranybeváltó abból 3 márkát lemérlegel, új tégelyben megolvasztja és belőle egy rudacsot önt; a becsőrnek $\frac{1}{2}$ p.-t levág, melyet ez tüzetesen megpróbál és a próbacédulát a pénztárosnak átadja; ezek után a selmeci kamarai és társulati választott arany a számvivő és pénztáros jelenlétében lemérlegeltetnek, poncz szerint megpróbáltatnak, hogy megállapíttassék, vajjon a helyes 23 karat 8 gren aranyfinomságra választatott-e és jól nyujtható-e? Ha pedig oly arany találtatnék, mely nincs helyesen választva vagy törékeny, akkor az, hogy a helyes tartalommal kerüljön vissza, a bányatársulat Selmecre visszaküldendő.

Midőn az $\#$ arany mind együtt van, ami egy öntéshez vagy cimenthez szükséges, ennek az aranybeváltó által történendő lemérlegelésnél a számvivő és pénztáros jelen legyenek, pontosan jegyezzék fel a rudacsöntés előtti és utáni súlyt, és ha megesik, hogy a választott arany finomsága 23 karat $9\frac{1}{2}$ —10 vagy dúsabbnak találtatnék, az egész utópótlék, a mennyiveldúsabbnak találtatott, és mert rendesen a pótlék $\frac{1}{3}$ -da a tűzben elvész, annyival több, amennyi egy öntésnél kitesz, hozzáadandó, hogy az aranyak a 23 karat 9 gren felül ki ne veressenek.

Ügyszintén jelen legyenek, amikor az aranybeváltó az $\#$ rudacsokát a műmesternek lemérlegeli, pontosan feljegyezve azok súlyát, hasonlóképen, amikor az aranyverők a munkával készek és a kivert $\#$ -kat a vágványokkal együtt átadják, azután a pénztáros, becsőr és aranybeváltóval együtt azokat olvassa meg, jegyezze föl és kellően számolja el. A becsőrnek pedig, mert az aranyverőknek az $\#$ satnyúk és vágványok többször rudacsokká kell önteni, hamisítás meggátlása céljából, az első és utolsó öntésből mindenkor $\frac{1}{4}$ p. átadandó, ki azt pontosan megpróbálni és a próbacédulát a pénztárosnak átadni tartozik.

Régóta szokásban volt, mert Körmök városa magyar királyságnak $\#$ súlyát külön ládában a pénzverőnél tartja és a láda kulcsa, valamint az $\#$ próbatűk a városbíró gondozására vannak bízva, hogy akkor, mikor az aranyverők az $\#$ -kat átadják, a városbíró meghivatott, azután ezen súllyal 3 márka arany ($\#$) lemérlegeltetett és 210 darabot kellett ennek számlálnia, figyelve arra, hogy úgy többlet vagy hiány ne legyen. Ezen aranyból az aranybeváltó 1 karatot vesz ki, és a birodalmi próbatűvel megpróbálja, vajjon az $\#$ -ok a helyes finomság és súlyban vannak-e kiverve. Ezen aranyat azután a becsőr lepecsételi és a pénztárban 3 évig megőrzendő. Ez jövőben is így történjék. Ezek után a pénztáros az aranyverőknek minden 5 mk. kivert $\#$ -ért 1 $\#$ -at fizet bérül, és ha a kivert $\#$ maradéka $2\frac{1}{2}$ márkát kitesz, ezután is 1 $\#$ pénzverői bér jár, de ha ennél 1 pizéttal kevesebb, semmi sem fiztetetik. Ami a súlynál hiányzik, akár kevés az, akár sok, azt a pénzverők bérökből megtéríteni kötelesek.

Pizetpénz fejében az esztergomi érseknek minden márka kivert $\#$ -ért 35 d. jár, mint régótától fogva, a befolyó tört arany után azonban semmi sem fizettetik.

Az 1687 óta Selmecbányán berendezett választáshoz kerülő fehér arany és a pénzverőtől odaküldött aranyezüstre vonatkozólag az eddigi eljárás megmarad és a selmeci főaranyváltónak minden tétel (ciment) fehér arany (*Weißabstrich*)-tól 1 pizet, a körmöci bányaaranyból azonban 1 lat próbául engedélyeztetik és általa elszámolható.

A selmeci és besztercebányai kamarák, a körmöci kir. aranybánya (*Goldfunsthandlung*), bányapolgárok és más felek által az ezüstkamarába szállított ezüst lemérlegelésénél a számvivő és pénztáros legyenek jelen, mérlegeltessek, próbáltassák és számíttassák ki a becsőrrel, hogy a pénztáros a próbacédulán kitüntetett összeggel a feleket sorban azonnal halogatás nélkül kielégítse. A besztercei kamarának minden márka 15 latos ezüstért 14 ft. 40 d. váltópénzben fizetendő. A selmeci kamarának és bányapolgároknak pedig amennyit az ottani pénztáros az ezüstlevélben (beváltójegy) kitüntet. A körmöci kir. aranybányának és bányapolgároknak minden márka 15 latos ezüstért 14 ft. 40 d. És a befolyó tört ezüstért minden márka 15 latos ezüst után 16 frt 72 d. hg. Ezeket a fizetéseket pedig a számvivő, mint ellenőr pontosan jegyezze fel.

A számvivőnek,¹ pénztárosnak² és becsőrnek³ jelen kell lennie, mikor az ezüsttallérok, 15 krosok, 6 krosok, garasok és dénároakra ötvöztetik, az ötvözeteket külön-külön ötvözési könyvébe pontosan írja be és mielőtt az olvasztóban a munka megkezdődne, számítsák utána és figyeljenek arra, hogy a szükségelt ezüstszámlálás megejtessék. De újabb rendelkezésig 15, 6 és 3 krosok többé ne veressenek.

Ha az ezüst már jó folyékony, keverje jól fel az ezüstolvasztó és adjon közepéből, mint olvasztási vagy tégelypróbát 1 pizet, és ha a rudacsok öntetnek, az első és utolsó rudacsból a becsőr próbát vesz, melynek mindegyike 1 pizet súlyú, és ezeket pontosan megpróbálja, vajjon az öntés finomsága megegyező-e az ötvözzel? Nem engedtetik meg a becsőrnek, hogy az olvasztóban az öntéshez több rezet adjon, mint amennyi e célra az ezüstkamarában neki lemérlegeltetett és helyébe ugyanannyi ötvözetet (pagament) vegyen magához, habár az ezüst próbája szerint $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ d.-vel dúsabb, hanem lelete alapján olvasztási veszteség kiküldése végett, a különbözetet az ezüstkamarában mérlegeltesse le, nehogy az ezüstpénzek túldúsán kerüljenek ki.

Ha az öntött rudacsok a pénzverőknek előmérlegeltettek és azok a vert pénzt átadják, a számvivő vagy annak helyettese (kit egy irnokkal együtt a számvivő épp úgy, mint a pénztáros saját jövedelméből tartani és fizetni köteles) a rudacsok súlyát, az öntési maradékot, a fogyatéket, a fekete lapkák és a fehérítési iszap, valamint a fehér lapkák súlyát ötvözési és lapkakönyvében szorgalmasan és helyesen jegyezze fel és maradjon mindvégig ott, míg az összes pénz, úgy a fekete, mint a fehér lapkák és a vertpénz megolvasztatott és a pénztáros és becsőrrel egyetemben jegyezze pontosan fel a számítás eredményét és a megmaradt satnyúkkal és vágványokkal nem szabad abból sem alalmazni vagy bárminő más címen valamit levonni, mert igen fontosnak tartjuk, hogy a valódi darabolást megbízhatóan kitüntessék és a bírálatnál utánna számítható legyen. Ami pedig szokásban volt eddig a szegényeknek kiadni, azt ezentúl is lehet kiadni, csak-hogy ezen kiadást a házi számadásban külön rovaton kell elszámolni) bevételezni és hűségesen elszámolni. A pénzolvasás után pedig a pénzverőknek bér fejében minden márka kivert tallérért 8 d., 15 krosért 4 d., garasért 5 d. és denárért 10 d. fizetendő: ennek fejében tartoznak a pénzverők a pénzt csinosan, nem csorbásan vagy repedezetten, a helyes súlyban — úgy, ahogy azt a becsőr a műmesternek előírja — kivenni, ha pedig a lemérlegelt pénz súlyban könnyűnek vagy túlnehéznek találtatnék, a könnyű vagy túlnehéz pénz a pénzverők költségén újból beolvasztandó, hogy a helyes súlyban kipénzítettessék.

Az esztergomi érseknek minden márka kipénzített 15 latos ezüst után $16\frac{1}{2}$ d., melyekből 100 tesz egy tallért, vagyis 100 mk. 15 latos ezüst után $16\frac{1}{2}$ tallér, pizet fizetendő: ez váltópénzben, a tallért 1 frt 80 d.-ral számítva 29 frt 70 d.-t tesz. A befolyó pagament és tört ezüst, valamint az olvasztói és ezüstpénztelési vakarék után azonban pizet nem fizetetik.

A számvivő mint ellenőr épp úgy, mint a pénztáros minden befolyt pénzt, azt is ami eladott anyagért a szertárból és az aranybányából bejön, vételezze be és figyeljen,

¹ Buchhalter. — ² Einnehmer. — ³ Wardein, Quardein, Münzwardein.

hogy az anyagok ne adassanak el olcsóbban, mint amibe kerültek; az #-at 3 ft. 60 d. a birodalmi tallért 2 ft 40 d., a 15 krost 34 d., a 6 krost 14 d., a garast 6 d.-nek számítsa. Hasonlóan a járandóságok kifizetésénél is mindennemű beszerzésnél egy rhenusi forint, egy frt 20 d., magyar értékben számíttassék.

Minthogy az aranyak jelenleg 5 ft. 10 d. — vagy ennél nagyobb vagy kisebb árban váltatnak, vezessen a számadó külön számadást a befolyó felpénzből (agio) és azt aláírva, csatolja a pénztáros főszámadásához, hogy lehessen látni, miképen adattak ki az aranyak és vajjon a kellő — darabonként 150 d. felpénz beszedetett-e, és különösen törekedni kell az aranyakat oly magas árban, amint csak lehetséges, kiadni.

Ne engedje a számvivő, hogy a pénztáros a pénztárból meghagyás nélkül, pénzt kikölcsönözzön, miáltal veszendő tartozások okoztatnak. Ami pedig a szénégetőknek fadöntéshez, a kötélverőknek kenderre és a mészárosoknak faggyúra előlegeztetik, az még ugyanazon évben törlesztendő, és sürgetni, hogy a régi tartozások behajtassanak.

A számvivő és a pénztáros tartozik — mindegyik külön-külön — minden bevételt és kiadást, ahogy naponta előfordul, jegyzékébe (rapiatur) azonnal és hetenként a többi könyvekbe bevezetni; a számvivőnek minden hivatalos dologról kell hogy tudomása legyen, ő kezeli az ellenzárt, szerkeszti az ellenszámadást és terjeszti azt be a tárgyilagos évet követő július havában, fizetése felfüggesztése terhe alatt, az alsóausztiai számvevőséghez.

Hogy pedig lássák, miként folyik a hivataloskodás mindennemű ügyben a pénztárosi hivatalban, a számvivő a pénztáros mellett, hetenként és negyedévenként igaz és helyes kimutatást szerkesszen és azt a főbányagrófi hivatalnak küldje be. Továbbá a pénztárosi hivatal minél jobb ellátása céljából a számvivő a pénztárban levő mindhárom szekrényhez külön kulccsal bírjon, úgy, hogy a pénztárossal közösen külön zár alatt őriztessék a pénz.

Ha felek tört v. pagament ezüstöt hoznak beolvasztás végett a számvivőhöz, ez ne alkudja ki tőlük, hanem küldje őket a pénztároshoz, hogy annak rendje szerint beváltassék, olvasztassék, próbáltassék és kifizettessék.

A bányászati tisztviselők, bányászok, zúzó- és iszapoló-munkásoknak nagyobb gondosság és gazdaságosabb munkára való serkentése céljából tartozik a számvivő többször az évben mellső és hátsó bányáinkat bejárni, Jánoshegyen hetenként rovincsolni, a zúzókat és iszapolókat meglátogatni, megvizsgálni és utána nézni, mennyi szállított a bányák, aknák és tárókból a zúzóknak és gazdaságosan folyt-e a munka. A bányagondnoktól pedig minden héten pénteken, bérbírálat után (melynél jelen lenni köteles) követelje be a bánya, kohó- és vitriolfőzőnek költség- és bérszámláját, azt még aznap nézze át, vizsgálja és bírálja felül, az indokolatlanul vagy titkon a bánya-, olvasztó- vagy zúzó költségek közé csempészett hamis tételeket törölje és minden egyéb szabálytalanságot is küszöböljön ki. Ha pedig ilyesmi már megtörtént dolog, akkor azt az alantás bányatisztviselők számolásainak felülbírálasakor az alsóausztiai számvevőségnek jelentse fel és a számadásokat küldje be. Mert nyilvánvaló, hogy a számvivő a számadások felülvizsgálásánál sok hasznos észrevételt tehet, mi a számvivőség figyelmét, mely a hivatalos eljárásnál nincsen jelen, kikerülheti. E célból tehát a gondnok készítsen minden félévben pontos kimutatást az ezen időben a bányák, zúzókat és iszapolóknál előfordult összes költségekről, és az összes arany- és ezüsttermelésről és ezt a kimutatást úgy a pénztárosnak, mint a számvivőnek ellenzés nélkül adja át, hogy abból meg lehessen ítélni, vajjon jövedelemmel avagy vesztességgel dolgoztatott-e?

Emellett köteles a számvivő az arany- és ezüstpénzítőnél, az olvasztó- és égetőben, a mérlegelő, próba- és vésőszobában, a kovács- és lakatos-műhelyben gondosan ügyelni, hogy a tisztviselők és munkások utasításai szerint pontosan eljárjanak és teljesítsék, ha pedig káros szabálytalanságokat észlel, azt mindjárt a pénztárossal közölje és avval egyetemben azokat megszüntetni igyekezzék.

A szertárostól pedig minden hónapban követeljen helyes és pontos kimutatást az összes szertári anyagokról és vizsgálja meg, vajjon felvétellett-e abba minden készített vagy

vett anyag, melyet a pénztáros kifizetett, hová fordítottatott és mennyi maradt készletben? Továbbá törekedjék oda hatni, hogy a beszerzés árát és vételezését a szükségelt anyagok, mint: higany, ólom, acél, vas, faggyú, bányakötél, deszkák, zsindelyek, zab stb. lehetőleg legolcsóbban, lehetőleg legjobb minőségben alkudtassanak ki és ne tűrje, hogy a szertáros kedvezésből valakinek magasabb árt adjon vagy engedélye nélkül, amelyet havi számadásához csatolni tartozik, valamit kiadjon. Ugyszintén figyeljen arra és tiltsa meg a szertárosnak és irtokának, hogy ne használjon kétféle súlyt és zabmért; a vásárolt nyersfaggyút pedig ne hevertesse soká a szertárban, hanem mielőbb főzesse ki, nehogy megromoljon. Az anyagok bevásárlásához tilos a szertáros kezéhez pénz adni, hanem a szertáros a feleket a számlával utasítsa a pénztárhoz, aki azt kifizeti; hasonlóképen anyagok eladásánál a felektől a pénzt ne a szertáros, hanem a pénztáros és számvivő közvetlenül vegyék át.

Hogy a kő és borkő őrlésénél család ne történjék, köteles a számvivő mindenkor, ha a szertáros a pénztáros rendeletére ilyet őrltet, annak lemérlegelésénél a pénzverőben jelen lenni és a súlyt feljegyezni: a malomból kikerülő kőst és borkövet ismét lemérlegeltetni, a pénzverőbe hordatni, megfelelő fogyatékat engedélyezvén a szertárosnak; az anyag pedig a szertárban zár alatt tartandó, kivéve egy keveset, ami a műmesternek kiadható.

Hasonlóan legyen jelen a számvivő vagy helyettese a nyersfaggyúnak megolvasztásánál és mérlegelésénél és azonképen az elhasznált hengerek és mindennemű ócska vas mérlegelésénél, figyelve arra, hogy minden kellően elszámoltassék.

Ügyeljen a számvivő az aranybányánál alkalmazott szertári irtokra is, hogy ennél a szertárnál minden rendjén és családtság nélkül történjék, hogy az irtok havi és évi számadását, széna- és zabkimutatását rendesen beadja; a számadásokat vizsgálja meg és nézzen utána, vajjon a pénztáros által hetenként kiadott beszerzési jegyzékekben feltüntetett anyag el van-e számolva, hová lett felhasználva és mennyi maradt készletben, a maradék bevételzett-e megint, általán az irtok szolgálatát szorgalmasan végzi-e? Mint-hogy pedig a szertári irtok éppúgy, mint a szertáros, szolgálatát ló nélkül végezheti, ne tűrje a számvivő, hogy ezek a pénzverő vagy bánya szénája és szalmájából lovat tartsanak.

Ügy a kamarai, mint a bányaszertárban a pénztáros és számvivő minden év végével rovincsoljanak, hogy lássák, miként lettek az anyagok kezelve és nem mutatkozik-e hiány. Hasonlóképen leltározza az összes felszereléseket és készleteket az egész kamaránál, u. m.: az arany- és ezüstpénztárban, mérleg- és próbaszobában, öntő- és olvasztóműhelyben, vésőben, lakatos- és kovácműhelyben, fehérítőben, szertári kamarában, lóistállóban, nyújtó- és esztergaműben. Hasonlóképen minden évben pünkösöd után leltározzon az aranybányához tartozó minden akna és zúzóban, iszapolóban, szertárban, hámorban, istállókban és minden más helyiségben.

A kohónál a számvivő és pénztáros ügyeljen, hogy a színpor a rendes eljárás szerint kéneggé olvasztassék, a selmeci ércek haszonnal adagoltassanak, hogy az ezüst a kellő tartalommal kihozassék, nagy fogyatékat elkerültessék és mindenben hasznunkra gazdálkodtassék. Evégből tehát a számvivő a pénztáros mellett tartson kellő felügyeletet az összes körmöci tisztviselők és alkalmazottak fölött, hogy mindenki, ahogy neki megparancsolva van, szolgálatát híven és szorgalmasan teljesítse és mindennap a kellő időben megjeljen; az alantás filialisták (kikhez azonban a becsőr és aranybeváltó számadásaikkal és kimutatásaikkal — kivéve bizonylataikat — nem számíttatnak), ahhoz tartani, hogy havi és évi számadásaikat és leltárakat kellő időben tisztán és helyesen a számvivőnek adja be és azzal fizetésének felfüggesztése büntetése alatt, a követő év március havától hátralékban ne maradjon.

Mivel pedig minden, ami a számvivőnek dolga, kamaránknál ezen utasításhoz nem foglalható, utasíttatik a számvivő, hogy a pénztáros mellett lehetőleg igyekezzék minden, ami kamaránk javára válik, előmozdítani és minden károsodást elkerülni, amint ezt minden hű tiszt esküje szerint tenni köteles.

Plank Sándor hátrahagyott irataiból.

Mária királynő 1384. évi rendelete a „koronás“ denárokról.

Maria dei gratia regina Hungariae Dalmatiae, Croatiae etc. Fidelibus suis iudici, iuratis civibus et universis hospitibus civitatis nostrae Cassoviensis salutem et gratiam.

Ex insinuatione providi viri Rambusculi de Florencia, comitis tricesimorum nostrorum nobis facta percepimus, quod nonnulli forent homines ex concivibus vestris et etiam alii mercatores extranei, comprovinciales et advenae, qui tricesimas ex parte ipsorum et eorum mercibus proveniendas et pervenire debendas sibi et suis hominibus in loco tricesimali in dicta civitate nostra vestri videlicet in medio constitutis et deputatis iuxta nostrum reginale edictum cum florenis aureis vel pro floreno aureo centum denarios de nova nostra moneta *coronas* dicta contumaciter persolvere non curassent et nec curarent de praesentia. in quo nobis et camerae nostrae regiae dampnum evenisset satis magnum cum tamen universis praelatis, baronibus, comitibus, castellanis, nobilibus et possessionariis hominibus ac alterius cuiusvis status regni nostri hominibus mediantibus aliis litteris nostris utilitati et commodo regnicolarum nostrorum invigilare volentes dederimus reginalibus firmissimis in mandatis, ut ipsi et quilibet eorum in suis possessionibus, villis tenutis, honoribus, officialatibus dictam monetam nostram novam discurrere faciendo, universas decimas, collectas tributa, telonia, *ricesimas* census ac debita cum eadem moneta nostra exigere et exigifacere deberent et tenerentur. Ob hoc fidelitati vestrae firmo reginali sub edicto damus, quatenus amodo in antea quilibet vestrum universas decimas, collectas, tributa, telonia, census et debita et parte vestri provenientia et provenire debendas cum dicta nostra nova moneta *coronas* dicta solvere debeatis et per universos et quoslibet concives et cohospites vestros, mercatores et alterius cuiusvis status homines comprovinciales extraneos seu advenas in dicta civitate nostra Cassoviensi commorantes (*hiányos*) confluentes ac per eandem transeuntes eidem Rambusculo comiti *tricesimarum* nostrarum vel hominibus (*hiányos*) *tricesimae*, ut praefiximus, in medio scilicet vestri in dicta civitate (*hiányos*) mercimonialium proveniendam seu provenire debendam iuxta qualitatem (*hiányos*) cum praedicta nova moneta nostra *Coronas* dicta pro qualibet floreno centum denarios computando (*hiányos*) facere debeatis. Et si aliqui eorundem mercatorum in huiusmodi solutione ipsius tricesimae nostrae (*hiányos*) Rambusculo comiti ipsarum tricesimarum vel suis hominibus rebelles et contumaces existerent ac reperirentur et vos exinde idem comes tricesimarum vel homines sui requisitos habuerint, extunc huiusmodi rebelles et contumaces ad veram et iustam solutionem ipsius tricesimae nostrae astringendo compellatis nostra reginali auctoritate mediante quae si feceritis, bene quidem, alioquin omnem dampnum, quod nobis exinde in hoc parte eveniret, reputabimus per vos et vestram tepiditatem nobis fore factum evenisse, quod tandem super vos et de bonis vestris retardiri et recuperari faciemus incunctanter, de quo tandem nostrae non poteritis imputare Maiestati. Et haec volumus in foris et locis publicis palam facere proclamari. Datum Strigonii secundo die festi beati Gregorii papae anno Domini M^oCCC^oLXXX^{mo} quarto.

Eredetije Kassa város nyilvános levéltárában 10. sz. a.

Mária Isten kegyelméből Magyar-, Dalmát-, Horvátország stb. királynéja. Híveinknek, Kassa város bírójának, esküdtjeinek és az összes lakoságnak üdvöt és kegyelmet.

Floreni Rambusculus, a harmincad ispánjának panaszából tudomásunkra jött, hogy némelyek polgáraitok közül és más kereskedők is, belföldiek és jövevények, akik árúik után a köteles harmincadot nevezett városunkban, mint harmincadfizető helyen, királyi rendeletünk szerint arany forintokban, illetve minden forint után száz denárt számítva, *koronásnak* elnevezett új pénzünkben¹ fizetni tartoznának, ennek makacsul ellenszegültek

¹ Az itt említett „koronás“ pénzek véleményem szerint típusukról vették nevüket és azonosak a C. N. H. II. 116. és 117. sz. denárokkal illetve obulusokkal, melyeknek egyik lapján kettős kereszt, mint az országcímer

s ma is így tesznek, ami miatt nekünk és a királyi kamarának nagy kára van. Miután pedig az összes főpapoknak, főuraknak, ispánoknak, várnagyoknak, nemeseknek, birtokos embereknek és országunk bármily másrendű tagjainak királyi rendeletünkkel, országunk lakosai hasznára és üdvére meghagytuk, hogy úgy ők, mint bárki más birtokaikon, falvaikon, hivatalukban ezt az új pénzt elfogadván, az összes tizedeket, adókat, vámokat, harmincadokat és adósságokat ezzel a mi pénzünkkel fizessék és azt elfogadni tartoznak. Ezért hűségteknek szigorúan meghagyjuk királyi rendeletünkkel, hogy bárki közületek a dézsmákat, adókat, vámokat és adósságokat, melyek benneteket terhelnek, ezzel az új *koronásnak* nevezett pénzzel kötelesek vagytok fizetni és bárki közületek, polgárok, kereskedők és bárki más bel- vagy külföldi, aki városotokban megfordul vagy ott keresztül vonul, nevezett Rambuscusnak, a harmincad ispánjának vagy embereinek, amint meghagytuk, városokban az árúk után a harmincadot ebben az új, *koronásnak* nevezett pénzben, minden forint után 100 denárt számítva, rója le. És ha valaki a kereskedők közül a harmincadnak fizetésében Rambuscus, a harmincad ispánjának vagy embereinek nem engedelmeskedne, a harmincad ispánja, vagy emberei eziránt megkeresnek, tartoztok az ilyen engedetlen és makacs embereket, a harmincadnak törvényes lerovására szorítani királyi tekintélyünkkel. Amit ha megcselekesztek, jó; különben minden kárt, mely e részben bennünket érne a ti hanyagságtok miatt, rajtatok és javaitokból haladéktalanul megtérítettünk s ezért felségünket ne okoljátok. És ezt hirdessétek ki a piacokon és nyilvános helyeken. Kelt Esztergomban, Gergely pápa ünnepe után való második napon az Ur 1384 ik évében.

Kemény Lajos.

Kilényi Hugó éremgyűjteménye.

Az 1917-ik év nyarán írtam meg e gyűjtemény katalógusát, mely mindössze 1003 szám alatt sorolja föl ezt a sajtószereűen összeállított anyagot, mely minden gyűjtő érdeklődésére számíthat. Első tekintetre feltűnik, hogy e gyűjteményt főképen művészeti és régészeti szempontok hozták létre. Eppen ezért, bár egyes csoportjai igen tömör sorozatokat mutatnak, nem tart számot a szorosan vett szakgyűjtemények tekintélyére, egyúttal mentve is marad ezáltal ezeknek egyhangúságától.

A maga egészében kétségtelen bizonyítéka annak, hogy az amatőr ízlésének épp oly nemes és előkelő kifejezője az éremgyűjtemény, mint bármely más gyűjtési ág. A jelen esetben a jó szem és szerencsés kéz egyúttal numizmatikailag is értékessé varázsolták a kedvtelés célját szolgáló változatos és választékos anyagot.

Sajnos, nincs módomban beszámolni azon igen becses érmekről, plakettekről, melyek mint ismeretes, az Ernst-múzeum árverésének anyagába tartoztak. E művészi medáliák kiszakítása a gyűjteményből mindenesetre csorbította annak teljességét, de mint látni fogjuk, így is igen élvezhető és tanulságos maradt a gyűjtemény.

Ki kell emelnem az 1—155. szám alatt felsorolt barbárpénzgyűjteményt. Egyéb osztályok így következnek: 156—362-ig görög pénzek; 363—437/c-ig az aes gravek; 438—675/b-ig a rómaiak; 676—846-ig Magyarország és Erdély pénzei és érmei: 846—1003-ig külföldi pénzek, városok, személyek érmei és modern művészi plakettek.

Kiválóbb barbárpénzek: 2 bój- és Nagy Sándor aranyát utánzó arany-staterok. Több igen barbarikus Philippeus tetradrachmon-utánzat. A tótfalusiak közül ritkábbak a N. K. III. évf. között 25., 30., 58 sz. fajok, továbbá három darab Biatec és egy Nonnos-

egyik alkotó része, másik lapján nyílt korona, mint a királyi méltóság jelvénye, látható. Réthy helyesen állapította meg e fajok sorrendjét Mária pénzsorozatának végén. — A fenti rendelet 1384 május 25-én kelt, a husvét ünnepe ezen évben április 10-ére esett, az új pénz kibocsátásának tehát jókor kellett történnie, hogy már a panasz is beérkezze és a megfelelő rendeletet kiadják az „új“-nak nevezett, — tehát azon folyó évi pénznek védelmére, melyet virágvasárnap után hoztak forgalomba. (Lásd Num. Közöny XVII. 21.). Szerk.

féle tetradrachmon. Még ritkább a Nonnos kis ezüstpénze, mely állítólag nagykanizsai leletből származik. Súlya 2.45 g. Igen szép Thasos-utánzatú tetradrachmonok.

Jobb görögök: Lysimachus, II. Philippus különösen finom aranystaterain és kisebb aranyain kívül egy szép rhodusi-stater, majd II. Arsinoe gyönyörű oktodrachmonja és egy pompás kyrenei $\frac{1}{2}$ stater, továbbá: Antiochus Hierax szíriai király tetradrachmonja, mely utólérhetlenül szép jellegzetes arcú, de meg rendkívüli ritkaság is.

A római pénzek sorozata 80 drb. aes grave-val dicsekszik. Kétségtelenül olyan szám, mely díszére válnék a nagyobb országos gyűjteményeknek. A magángyűjtemények meg éppen alig mutatnak fel ezen érdekes dolgokból valamit.

Ezen sorozat öntött érmei közül, valódiságuk dolgában a leggondosabb vizsgálat mellett is csak két-három darabot érhet gyanú. Ki kell emelnem a nehéz Janus-Mercur-fejes sorozatot, a capuai keréksorozatot és a nehéz Apolló-fejes sorozatot.

A császársági pénzek között több igen szép fenntartású arany van. A legtekélyesebbek mégis egy Caracalla—Septimius Severus—Julia Domna hármasság képével díszített aureus (Cohen 2.) és Constantius Chlorusnak igen finoman mintázott aureusa (Coh. 228.)

Magyarország. Számos aranyforint között meg kell emlékeznem II. Ulászló egy aranyáról, amely unikum. A. C. N. H. 255. H. rajza e példány után készült. Ugyancsak II. Ulászló nevénél találunk más nagy ritkaságot is. Az 1500-as évszámot viselő tallért (C. N. H. 267. B.) Eredetileg Montenuovo példánya volt. Az 1506-ból származó súlyos (37.3 g.) tallérveret (C. N. H. 269. B.) szintén ily súlyban.

II. Lajos másfélszeres tallérja 1525-ből 45.7 g súlyban van meg. (C. N. H. 303.) Sőt ennél ritkább ugyanennek egy önéverete, mely bélyegváltozat is egyúttal.

III. Ferdinándnál találjuk az állítólagos Keviczky—Madarász-féle féltallért (Wesz. XVII. 9.)

Erdély pénzeiből és érmeiből is nem egy említésreméltó akad a gyűjteményben. Így Báthory Zsigmond 1601-ben vert brassói csegelyalakú tallérja (Resch 2.), II. Rudolf titulusával vert nagyszebeni tallér 1605-ből (Resch 8.), Bethlen István aranyforintja 1630-ból, Rákóczi György tizszeres aranyforintja 1657-ből (R. 115.), Kemény János két tallérja (Resch 12. és 19.), Basta György emlékérmé stb.

A körmöczbányai Szent György-érmeknek egy tekintélyes sorozatát találjuk együtt. A sort a Haider, illetve Hailer Dániel vésője alul kikerült Muschinger-emlékérem nyitja meg, mely mint a Num. Közlöny II. k. 103., 104. II. olvastuk, bizonyára mintája volt a későbbi körmöczi érmeknek. Úgy az idősebb, mint a fiatalabb Roth műveiből a tizszeres aranyaktól kezdve minden szokásos méretű érem képviselve van. Igen érdekes egy kettős tallér, melynek előlapja I. Lipót tirolai tallérjáról való, míg a hátlapját Roth Herman sárkányölő Szent Györgye díszíti.

Ritkák e nemből Becker Fülöp munkái is, melyekből egy 12 # súlyú arany- és egy szép ezüstpéldány van. Egy hibrid keresztelési éremnek úgyanez a Becker-féle előlapja van, míg a hátlapja Wurschbauer keresztelési jelenete. Kétségtelenül vert példány.

Ausztriára vonatkozó érmek közül meg kell emlékeznem I. Miksa és V. Károly császárok ritka emléktallérjairól (Mont. 23. és 568.), I. Ferdinánd emlékérméről (Donebauer 1021.), II. Rudolf igen szép Abondió-féle medáliájáról. Igen ritka (anyagát tekintve) a bécsi Mária Terézia-szobor leleplezésére vert Scharff-féle 140 grammos arany emlékérem, mely Rudolf trónörökös részére készült. Igen szép fenntartású braunschweigi 3—4-szeres széles tallérokat is látunk, továbbá Joh. Friedrich százsz fejedelemnek gondosan készített arcképes érmét, mely Hans Reinhart (illetve Retz) munkája. Magyar vonatkozású egy zománcozott aranyzseton, melynek előlapján Máriakép, hátlapján a krasznahorkai vár és az Andrássy-címer látható (Num. Közlöny XI. k. 98. I. 38. a.). A személyi emlékérmek közül jelentékenyebbek Bassi Laura bolognai matematikus ezüstérme Lazaritól, egy Gerl-féle Jókai-érem, Ortenburg grófnak Cavinotól származó érme; Chr. Hermann 1632-ből származó ovális érme, mely Hans Guess műve, ki szintén körmöczi éremvéső volt; Viczay Mihálynak világos aranyból vert Becker féle érme szintén nagy ritkaság. (Wesz. XXXVI. 7.)

A gyűjtemény kiadatlan érmei.

Tótfalusi barbár kispénzek. Az itt 1—6. sz. alatt felsorolt tótfalusi kispénzek egy 34 darabból álló sorozatba tartoznak, melyet a lelő a saját ízlése szerint válogatott ki magának, szakismeret nélkül a teljes leletből. Ezt a részt a tömeg eladása után csak bizonyos idő múlva bocsátotta áruba és közvetlenül tőle került ezen gyűjteménybe.

1. Előlap: Babérfüzér két sodrott vonal között. Alata kis korong egy körben, két oldalt egymás ellen fordított S. Mint N. K. III. évf. 3. ábra. Hátlap: Ló balra két csüngővel. Az S azonban fölötté fordított. 16—18 mm., 2·4 g.

2. Mint N. K. III. 38. ábra, de *a ló két csüngővel*. 15 mm., 2·25 g.

3. Előlap: Y alakú dúc fölött nagy pont, e körül több apró pont. *A körök a dúc jobboldalán* vannak és egymástól függetlenek. Hátlap: Ló balra, fölötté pont körben. Hasa alatt 3 csüngő. 14—16 mm., 2·6 g.

4. Előlap: Csupasz arc j., haja merev egyenes vonalakból, melyeket diadém szel keresztül. A nyakon bő dísz, mely babérfüzérhez hasonlít, két sodrott vonal között. Hátlap: Ló balra, kettősvonalú végtagokkal, egy csüngővel. A lovon jobbát fölemelő lovas ül, mögötte karikában nagy pont; ugyanilyen az érem alsó részén kettő és a ló orra alatt is egy. A ló farka seprőszerű. Az érem előlapja hasonló a N. K. III. 65 ábrához. (Dess. 502.) 16—17 mm., 2·6 g.

5. Előlap a lágy veret miatt kivehetetlen. Hátlap: Madárfejű ló; feje körül pontkör, háta fölött — félhold; farka tövében kis pont, hasa alatt kettő, nyakánál egy üres kör. 16—19 mm., 2·55 g.

6. Előlap: Durvaművű fej j. Halántéktájon félhold pontvégekkel; szakáll fésűszerű négy fogból alakítva. A szakáll és haj egy részét kéthullámú vonalak ábrázolják, számszerint négy. Hátlap: Nagyfejű ló b., a pontozott sörény fölött még vonalkák. Hasán 3 csüngő, farka tövében pont. 18—19 mm., 2·6 g.

7. Thasosi típusú barbár tetradrachmon. Előlap: Dionysos-fő balra, ennek stílusa Forrer 415. sz.-hoz hasonló. Hátlap: Igen romlott Herkules-alak IAKH, de alig kivehető a jegyek végére alkalmazott nagy bunkószerű pontok miatt. Herkulestől jobbra 2, balra 6 pont 28—29 mm., 16·1 g.

8. Constantius Chlorus. Előlap: CONSTANTIVS NOB. C. Babérkoszorús fő j. Hátlap: MARTI ULTORI SIS. (a SIS fölött vízszintes vonalka) Szembenálló Mars balra néz, baljában függőleges lándzsa, jobbában Victoria szobra *Aureus*. 5·48 g.

9. Constantinus I. Előlap: CONSTANTINUS P. F. AVG. Babérkoszorús fő j. Hátlap: GAVDIVM ROMANORUM SMT. A császár jobbról áll, balra fordulva. Egy harcos sisakkal és paizsszal foglyot vonszol a császár felé. A fogoly görnyedt helyzetben. *Aureus*. 4·15 g.

10. Valens. Előlap: D. N. VALENS P. F. AVG. Diadémés mellkép j. Hátlap GLORIA REIPUBLICAE TROB Róma és Constantinápoly eszményi alakjai pajzsot tartanak, ezen VOT | X | MVLT | XV | *Aureus*. 4·46 g.

11. Vandál-triens. Valószínűleg Perctasit (672—688). Előlap: Egész fiatal fő, diadémel j., a száj magasságában B betű körül: IVHV—VHOVI.

Hátlap: Kereszt, körül: VHONIVNVIVOHV ∴ Brit. Mus. Cat. — 11·5 mm. Arány. 1·4 g.

12. Magyar aranyforint. Rudolf. Előlap: Szűz Mária szemben félholdon, jobbán a kisdeddél. Sima szegély- és gyöngykörben: RUDOL · II · D · G · RO — (Osztrák pólyás címer) — I · S · AV · GE · HV · B · R · Hátlap: Szent László koronás alakja szemben, teljes vértben; jobbában hosszúnyelű, függőleges csatabárd, baljában az országalma. Körirat: S * LADISLAVS — * REX 1579. Közben két oldalt H — S. Bizonyára: Hungaria Superior.

13. *Rákóczi Ferenc* Warou-féle érmének (TENDIT PER ARDVA VIRTUS) (Resch 90. sz. érme) önleverete egy kinyitható zöldre; zománcozott bronztokba erősítve. A tok hatszögletes; mindkét oldalú Szűz Mária, balján a kiseddel. Bevésett évszám 1708. Benne egy latin és egy magyar imádság papírmaradványai. Két csavarral zárható. Bizonyosnak látszik, hogy mint amulett sokáig volt használatban. 48 mm. magas, 45 mm. széles.

Szentgáli Károly.

Magyar orvosok újabb emlékérméi.

A Numizmatikai Közlöny XVII. kötetének 1—2. füzetében közölt sorozat folytatásaképpen jelen közleményben 20 nagyobbrészt újabb keletű plakettet ismertetek. Legnagyobb-részüik személyi vonatkozású, csupán 1—2 példányban készült öntött plakett. Az alkotó művészek: Reményi (9 mű), Berán (2), Körmendi Frimm (3), Murányi (1), Szamosi Sós (1), Högyes F. (1), Tóth Gyula (1), Eckert (1 mű). Függelék képen a M. O. U. E. első közleményének kiegészítéseképpen néhány pótló és kiegészítő adatot hozok.

Végül azon kéréssel fordulok igen tisztelt gyűjtő tagtársaimhoz, hogy az esetleg még lappangó s nem ismertett, avagy újabb keletű orvosi vonatkozású érmek és plakettek leírását (nagyság, anyag, szöveg, gyűjtemény stb.) velem közölni szívesek legyenek.

I. Személyi emlékérmek és plakettek.

Dr. Braun Miksa.

68. Fej balra, fej mögött: REMÉNYI 1917. — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett. Bronz. 150 mm. magas, 125 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Faludi Géza.

69. Fej jobbra; fej alatt: BERÁN | LAJOS | 1918. | Körirat: DR FALUDI GE'ZA GYERMEKORVOS. Keskeny síma szegély. — Egyoldalú öntött plakett. Bronz. 202 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

70. Vizsgálóasztalon fekvő mezítelen csecsemő, balra ápolónő fejét támogatja, jobboldalt kopogtató orvos. (Az előbbi (69. sz.) hátlapja). — Egyoldalú öntött plakett. Bronz. 202 mm. Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Ferenczi Sándor.

71. Mellkép jobbra ezredorvosi ruhában, fenn kétoldalt 1914 1916. Jobboldalt alul, a nyak előtt mélyített betűkkel: DR FERENCZI | SÁNDOR | . Bal alsó sarokban kurzív írással: *Eckert János* mesterjegy. — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.

Bronz. 252 mm. magas, 170 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében (egyetlen példány).

Dr. Frigyesi József.

72. Fej balra. — Egyoldalú öntött plakett. (Reményi József műve; 1917-ben készült). Bronz. 135 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Gara Zsigmond.

73. Fej balra, mögötte: REMÉNYI | 1917. | Körirat: DR: GARA ZSIGMOND ORVOS PÖSTYÉN WIEN. Egyoldalú öntött plakett.

Bronz 160 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Hochstätter Gyula.

74. Fej balra. Nyakszelvényben kurzív írással: *Dr. Hochstätter.* — Lekerekített szélű négyszögletes öntött plakett. (Szamosi Sós Vilmos műve.)
Bronz. 82 mm. magas, 78 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Kertész József.

75. Szembenéző félalak, alul: DR. HÖGYES mesterjegy. Széles szelvényben, alul: DR. KERTÉSZ JÓZSEF | EGYETEMI M. TANÁR | TANÁCSADÓ SEBÉSZ | A „BE-THESDA” IG. FŐORVOSA | 1864—1917 | . — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.
Bronz. 200 mm. magas, 128 mm. széles. — Dr. Högyes F. tulajdona.

Dr. Kertész József és neje.

76. Kettős mellkép balra, mögötte: REMÉNYI mesterjegy. Alul téglányalakú hosszúkás üres szelvény. — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.
Bronz. 170 mm. magas, 125 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Mészáros András.

77. Fej balra. Körirat: baloldalt ívesen: DR. MED. ANDREAS, jobboldalt: ME'SZA'-ROS Fej alatt: REMÉNYI mesterjegy. — Egyoldalú öntött plakett.
Bronz. 160 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Müller Ede.

78. Mélyített mezőben fej balra. Bal felső sarokban: 1914—15 | SZEPT— | 28-ÁN | Bal alsó sarokban: r. gy. mesterjegy. Szelvényben alul: DR MÜLLER · EDE. — Kissé lekerekített szélű négyszögletes egyoldalú öntött plakett. (Tóth Gyula műve.)
Bronz. 83 mm. magas, 67 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Neuvirth Nándor.

79. Fej balra. Fenn kétoldalt REMÉNYI 1917. — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.
Bronz. 147 mm. magas. 120 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Pertik Ottó.

80. Szembenéző mellkép kissé mélyített mezőben vonalkörben. Körirat: baloldalt: PERTIK OTTÓ jobboldalt 1852—1913. Fej mellett jobbra: KFJ mesterjegy. Keskeny síma szegély. Egyoldalú öntött plakett. (Körmendi Frimm Jenő műve.)
Bronz. 115 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

81. Karosszékekben balra ülő szakállas férfi hosszú köpenyben. Jobb sarokban fenn: PERTIK OTTÓ. Bal sarokban alul: KÖRMENDI F. J. Széles síma szegély. — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett. —
Bronz. 232 mm. magas; 262 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Ráskai Dezső.

82. Fej balra, mögötte MURÁNYI mesterjegy. Fej előtt ívesen DOC. UNIV. DR — R'ASKAY DEZSŐ 1918. — Ovális egyoldalú öntött plakett.
Bronz. 160 mm. magas, 133 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Rottmann Elemér.

83. Fej balra. Felül kétoldalt REMÉNYI 1916. Alul DOKTOR ROTTMANN | ELEMÉR |. —
Négyszögletes egyoldalú öntött plakett.

Bronz. 170 mm. magas. 150 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Tíbor Ervín.

84. Fej jobbra, mögötte REMÉNYI | 1917 |. Alul DR · TIBOR ERVIN. — Egyoldalú
négyszögletes öntött plakett.

Bronz. 160 mm. magas, 145 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Unterberg Jenő.

85. Prémkabátos mellkép balra, fej mögött: REMÉNYI | 1917 | mesterjegy. Körirat:
DR · UNTERBERG · JENŐ * ISMERD MEG ÖNMAGADAT.

Egyoldalú öntött plakett.

Bronz. 148 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

II. Kongresszusok és kiállítások emlékérméi.

Budapest.

86. Országház látképe a Duna felől. Fenn 1918, alul SODALITAS COMMILITONUM. —
Téglányalakú, felső oldalán ivesen határolt jelvény, hátlapján tűvel. (Az orvosi bajtársi
szövetség 1918 szept. 21—22-én Budapesten tartott kongresszusának jelvénye.)

Sárga fém 32 mm. magas, 59 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

87. A had- és népegészségügyi kiállítás érme; olyan, mint a 42. számú, de kisebb. —
Egyoldalú kerek plakett.

Horgany 25 mm. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

III. Vegyes.

88. Meztelen ifjú, bekötött fejjel, dereka körül némi lepellel, balfelé fordítva széken
ül. Egy orvos hosszút lépve az ifjú balkarját köti be. Mögöttük balra még két nő és
egy férfi, jobbra egy ápolónő és egy felkötött balkarú ifjú állanak. Fönn a balsarokban;
REMÉNYI | JÓZSEF | 1916 |. Lenn keskeny alapszegély. — Hátlapja síma: Négyszögletes
vert plakett.

Horgany. 69 mm. magas és 91 mm. széles. — N. M. — Az Éremkedvelők Egye-
sületének 1916. évi tagsági illetménye. — Gohl: Háborús Emlékek VIII. 222. sz.

Függelék.

Pótlékok és helyesbítések a Magyar Orvosok Újabb Emlékérmeihez.

(Num. Közlöny XVII. kötet 1—2. füzet.)

Dr. Friedrich Vilmos.

A 11. számhoz c) horgany. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. báró babarczi Schwartzner Ottó.

A 30. számhoz: Ezüst 70 mm. — Iparművészeti múzeum.

Dr. Véghely Aladár.

A 38. szám részletes leírása a következő: kissé mélyített négyszögletes alapon mellkép honvédezredorvosi atillában balra: fej mögött jobboldalt BERÁN L. 1907. Kissé kiemelkedő keskeny szegély. A szelvényben mélyített betűkkel: SZENTKIRÁLY-SZABADJAI | DR. VÉGHELY ALADÁR | — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.

Bronz. 180 mm. magas, 117 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Dr. Imre Miksa.

A 63. szám részletes leírása a következő: Fej balra, mögötte CSILLAG | 1918 | . Szelvényben alul DR MED. M. IMRE. — Egyoldalú négyszögletes öntött plakett.

Bronz. 130 mm. magas, 108 mm. széles. — Dr. Faludi Géza gyűjteményében.

Meg kell említenem, hogy a fenti közlemény utolsó 5 érme (62: Imre Miksa — 66. számig: Bolgár misszió) hibásan van számozva: A helyes számozás következő 63. Imre Miksa, 64. Andrássy-úti hadikórház, 65. József kir. herceg szanatórium-egyesület, 66. Vöröskeresztegylet jutalom-érme, 67. Bolgár misszió.

Dr. Faludi Géza.

Emlékezés.

Néhány éven belül második tiszteletbeli elnökét veszítette el a magyar numizmatikai társulat Dessewffy Miklós gróf elhunytával. — Szívák Imre halála (1912 március 20.) után egy teljes évig volt üresedésben a tiszteletbeli elnökség, míg 1913 március 27-én tartott közgyűlésünk osztatlan lelkesedéssel választotta meg Dessewffy grófot ezen méltóságra, a társulat iránti nagy érdemei elismerésül és a numizmatikai irodalom érdekében kifejtett tevékenysége méltatásául, azonkívül mint egyikét hazánk elsőrangú éremgyűjtőinek, aki évtizedek óta nemcsak szeretettel és szenvedéllyel, hanem választékos ízléssel, bőséges tapasztalatokkal és mély szakértelemmel áldozta idejének nagyrésztét a görög, majd pedig a barbárpénzek gyűjtésének és rájuk vonatkozó kutatásoknak.

Csetneki és tarkói Dessewffy Miklós gróf 1854 június 5-én született Oroson, Szabolcs megyében. Szülei: Dessewffy Miklós gróf, a családi hitbizomány birtokosa és Szentmariay Erzsébet voltak. Középiskolai tanulmányait Pesten a piarista főgimnáziumban mint bennlakó növendék (— akkor „convictor“-oknak hitták ezeket —), majd pedig Kalksburgban és a debreceni kollégiumban végezte. Azután 1875-ben és 76-ban a debreceni gazdasági tanintézetben tanult. Debrecenben, abban a házban, ahol lakott, egy Forgách nevű aranyművesnek volt a boltja, aki mellékesen régi pénzekkel is kereskedett és földműves emberek, vásáros népek, kereskedők hoztak hozzá. — úgy látszik nemcsak a közeli környékből, hanem távolabbról is, esetleg Erdélyből, Szerbiából, Romániából származó antik-, részben barbárpénzeket. Ekkor kezdett D. M. ilyenek iránt érdeklődni, sőt, mint a „Barbárpénzei“ 3. füzetének előszavában elmondja, — már gyűjteni is.* 1877-ben megnősült; felesége ludányi Bay Berta csillagkeresztes hölgy volt. Több nagy utazást tett és 1880–81-ben egy évig nejével együtt Firenzében lakott.

Itt Strozzi márkí, akivel gyakran érintkezett, ébresztette benne a vágyat a numizmatikában való komolyabb elmélyedésre. Ekkor előszeretettel az ókori görög pénzekkel

* L. Num. Közlöny VII. k. 130. l. 1—2. sz.

foglalkozott. Később, midőn hosszabb ideig Sziciliában, Palermóban tartózkodott, itt egy a görög érmészetben jártas abbéval ismerkedett meg, aki szintén sok tekintetben irányította úgy a numizmatika iránti érdeklődését, mint gyűjtését. Gyűjteményének szép sicíliai éremsorozatát részben ekkor, részben pedig ezen ottlétéből kifolyóan állította össze.

Gyűjtő tevékenységében időközben sokáig tartó pangás állott be. 1892-től kezdve 1907-ig a telet Pozsonyban töltötte, 1893-ban a családi hitbizomány reászállt és a gazdaság lefoglalta idejét. A magyar főrendiháznak örökös jogú tagja lett. A következő években közbeeső gyakori, néhány heti külföldi tartózkodásai, továbbá Bécsnek Pozsonyhoz való közelsége, — de azt hiszem, nem utolsó sorban Pozsonymegyének mint barbárpénz-lelőhelynek kedvező viszonyai mindazáltal tovább is fönntartották benne a numizmatika iránt való érdeklődést. A pozsonyi és bécsi régiségkereskedőknek bizonyára jelentékeny szerepük volt a gróf gyűjteményének gyarapításában. „Barbárpénzei“ lajstromában sűrűn találunk pozsonymegyei leleteket (l. a 25., 65. és 69. lapokon). — D. M.-nak numizmatikai tevékenysége legelőkelőbbé azóta fokozódott, amióta — 1907-ben — Budapestre költözött téli tartózkodásra. Nyarait ezután is Vencsellőn töltötte. — Azóta majdnem minden idejét e szaknak szentelte; a m. nemzeti múzeum éremtárának gyakori, időnkint mindennapos, szívesen látott vendége volt és a m. numizmatikai társulatnak ülésein, összejövételein gyakran és őszinte érdeklődéssel vett részt. — Telente, mikor egészségi állapotom gyakran heteken át itthonmaradásra kényszerített, sokszor örvendeztetett meg látogatásaival. A neki vételre felajánlott vagy újabban megszerzett, különösen barbárpénzeket, sokszor azoknak sajátkezűleg készített igen szép gipszmásolatait is kihozta magával hozzám a csöndes Márvány-utca és a tüzetes tárgyalásoknak, megállapításoknak, takarításoknak rendszerint csak az előrehaladt esti órák vetettek véget. — Budapesti tartózkodásának éveire esik két hosszabb utazása, egyiknek célja Egyiptom volt, másiké Páris.

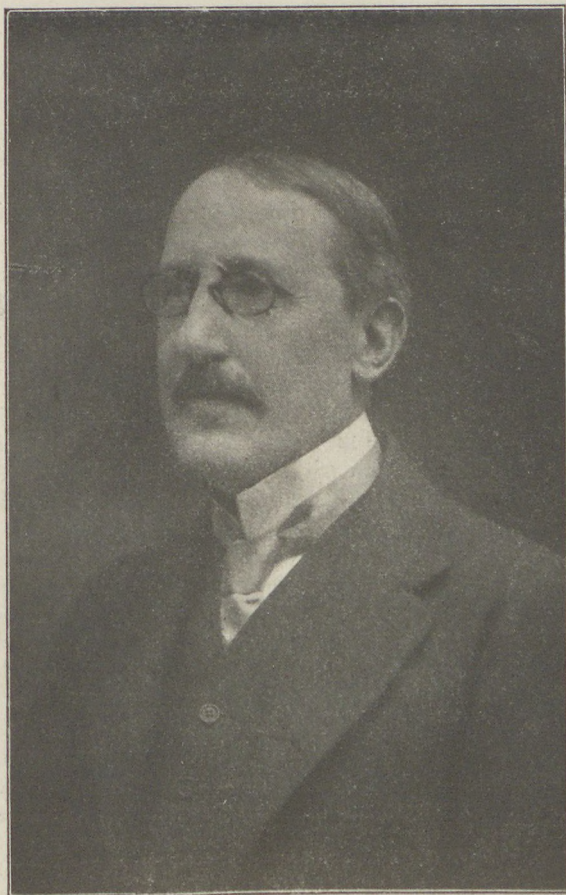
Egyiptomban, hol a Niluson fölfelé hosszabb hajóutat is tett, nemcsak a múzeumok éremgyűjteményeit tanulmányozta, hanem egy akkor ott, Abu Chómosban, leólmozott nagy cserépedényekben talált és Nagy Sándornak sok száz darab gyönyörű fönntartású, forgalomban alig volt tetradrakmonjaiból álló leletből is nagyszámú példányt szerzett meg, a mai árviszonyokhoz képest hallatlan olcsó áron (— darabját körülbelül hat koronáért). Ezekből a m. nemzeti múzeum is szerzett meg tőle egy kisebb sorozatot.

Párisi útját arra is fölhasználta, hogy Rollinnél, akivel régi kapcsolatban állt, — és Mme Serrure-nél gall pénzeket szerezzen. Azonkívül Blanchettel, — akivel különösen a „Traité des monnaies gauloises“ című műve megírása óta voltam régebbi és szoros összeköttetésben, — személyesen megismerkedett. Henri de La Tourral szintén ekkor ismerkedett meg. Egyéb külföldi szakemberek közül leginkább a berkhamstedti Seltmannal, a legutóbbi pár évben pedig Bécsben az öreg Windischgrätz Ernő herceggel és Kubitschekkel tartott fönnt gyakoribb érintkezést.

A numizmatikán kívül, régebben a magyar és osztrák bélyegekkal is tüzetesen foglalkozott. Idevágó gyűjteményében a legapróbb részletekig terjedő megkülönböztetéssel képviselve vannak az összes kiadványoknak változatai. Egyik hazai filatelista-egyletnek, mint elnök állt az élén. — Sokoldalúságát bizonyítja azon körülmény is, hogy versenystállót is tartott és a magyar ügetőverseny-egyesületnek igazgatósági tagja volt. — Mindvégig, — 1918 október 16-án bekövetkezett elhunytáig, — az érmészet s az éremgyűjtés mellett tartott ki híven. A magyar numizmatikai társulatnak 1907 január 17-én tartott választmányi ülése vette föl a társulat alapító tagjai sorába, tiszteletbeli elnökké pedig az 1913. évi közgyűlés választotta meg. A társulat ügyét, fejlődését mindig szíven viselte s a választmányi üléseken, amikor csak tehette, résztvett.

Gyűjtési köre évtizedeken át főképen az antik görög érmekre irányult. — Egészen mellékesen és csak alkalmasszerűen egyes ritka és szép magyar és erdélyi pénzeket, emlékérmeket, szent György-érmeket, stb. is szerzett. — A barbárpénzeket is ezen idő alatt csak másodszorban gyűjtötte, — bár mint ő maga írja, már 1870 óta foglalkozott ezekkel is. Görög érem-

gyűjteménye a görögség egészére kiterjedt, az ázsiai és afrikai görög pénzeket azonban kevésbé kereste, sőt 1918 tavaszán ezektől végképen megvált. Ezeket a sorozatokat a m. nemzeti múzeum éremtára vásárolta meg tőle oly módon, hogy a múzeumban már meglévő fajokat junktimban egy magángyűjtőnek engedte át az éremtár. — Európai görög, nemkülönben barbárpénzeinek gyűjteménye az elhunyt hagyatékának alkotja egy részét és reményünk van arra, hogy ismételten nyilvánított szándékának megfelelően a m. nemzeti múzeum éremtárába fog kerülni. Jelenleg a gyűjtemény teljesen hozzáférhetetlen

és nincs módomban, hogy itt tüzetesen ismertessem. Sok száz darabra rúg a görög éremgyűjtemény, melynek egyik kiválósága az, hogy nagy, sőt legnagyobb részben különösen jó fönntartású, szép példányokból áll. Csak emlékeztetre szorítkozva említem, hogy a szicíliai és itáliai éremsorozatok alkotják egyik főekességét, részben mesterjegyet viselő, igen szép fönntartású syracusaei dekadrakmonok és syracusaei tetradrakmonok dús sorozata, Athenae, Korinthos pénzeinek nagy választéka, macedóniai II. Fülöp és III. Sándor pénzeinek hosszú sorozatai, stb., köztük számos ritka és alig ismert változattal, mindmegannyi nagybecsű ékeségei a gyűjteménynek. De nem akarok elébe vágni az alkalmasabb időkre fönntartandó

bővebb közlésnek, — mert érdemes dolognak látszik, hogy annak idején, ha lehet, az egész gyűjtemény rendszeres lajstroma a köznek átadassék. A boldogult többször és többek előtt kinyilvánította abbéli szándékát, hogy gyűjteménye majdan a m. nemzeti múzeum éremtárába kerüljön. E szándéka teljesülésének módozatai azonban még a jövő homályába vannak burkolva.

Dessewffy Miklós még a görög érmek gyűjtésére kedvező régi jó időkben kezdett gyűjteni, amikor a mai viszonyokhoz képest álopszerűen csekély pénzen, válogatott, szép példányokat lehetett szerezni, kivált lenn Siciliában, majdnem közvetlenül és szakbeli kereskedők kizárásával.

Időközben mindinkább nőtt a gyűjtők száma, erősödött a múzeumoknak sorozataik kiegészítésére irányuló törekvése, viszont D. M. gyűjteményében is a gyakoribb fajok mindinkább képviselve voltak, a ritkaságok ellenben rohamosan növekvő árakat értek el és évről évre ritkábban lehetett azokat alkalomszerűen megszerezni. Mindezen körülmények bizonyos lassúbb ütemet írtak elé gyűjtésének és a gyűjtő mohó szenvedélyét: hogy minél gyakrabban szerezzen új és becses növedéket, — kissé lehűtötték. Így aztán a görög pénzek gyűjtésében már nem találta meg azt az ingert, illetve az ingernek kielégítését, melyet minden vérbeli gyűjtő kíván és érez magában. Más, termékenyebb gyűjtési teret keresett, de még nem állapodott meg, hogy mire vesse tekintetét. Így állt a dolog még akkoriban, amikor a pozsonymegyei Réthe határában a Biatic-csoportbeli nagyobb és kisebb ezüstpénzekből álló nevezetes éremlelet 1905-ben előkerült.

Ebben a leletben két példánya volt meg a Num. Közlöny VIII. k. 3. l. ábrázolt, felirat nélküli tetradrakmonoknak, melyeknek egy harmadik ismert példányát — de ezt csak később tudtuk meg, — az 1880. évi simmeringi leletből a berlini kir. éremtár szerezte meg. — Dessewffy M. miután 1907-ben Budapestre költözött, még hajlandó volt a birtokában lévő példányt a nemz. múzeum éremtárának cserében átengedni, mert habár, mint említém, számos barbárpénz volt is már a birtokában,¹ még nem határozta el magát a barbárpénzeknek tüzetes gyűjtésére, tanulmányozására.² Nekem jutott a szerencse, hogy egy általános, az egész barbárvilág érmészetére kiterjedő nagy barbárpénz-gyűjtemény megalkotásának gondolatát neki előadjam és annak megvalósítására ösztönözzem. A m. nemz. múzeum éremtárának ma is csekély, de még akkor még csekélyebb és sokfelé eloszló javadalma mellett ugyanis nem is gondolhattam arra, hogy ilyen tervet a nemzeti múzeum keretében megvalósíthassak, másrészt pedig mert D. M. volt az egyedüli hazai magángyűjtő, aki nemcsak szakértelemmel, hanem idővel, megfelelő anyagi eszközökkel és összeköttetésekkel rendelkezett egy ilyen nagyszabású tervnek megvalósítására. D. M. valóban elhatározta magát erre és az új cél teljes tudatában fölfrissült gyűjtői szenvedéllyel adta át magát ennek a gondolatnak. Kapcsolatba hoztam őt Blanchettel, a gall pénzek elsőrangú ismerőjével, ami csak növelte elhatározása szilárdságát és ettől fogva a görög érmek teljes háttérbe szorításával a barbár érmészetnek szentelte figyelmét. A hazai leletekből³ közvetve vagy közvetlenül bőven kivette részét, a vidéki gyűjtőktől, kereskedőktől mindent megszerzett, amit csak lehetett, olykor aránytalanul nagy áldozatokkal, így a Dess. 805. és 806. sz. két kis ezüst barbár pénzért egy egész nagy bronzleletet adott cserébe. L. T. munkácsi nagy régiséggyűjtőnek, S. S. közvetítésével.

Felsőolaszországból a massiliai pénzek barbár utánzatait tartalmazó verdellói leletnek legérdekesebb részét megszerezte,⁴ a vetuloniai barbár aranyleletből is megszerzett egy részt. (Dess. 968—977. sz.) a berkhamstedi Seltman britanniai aranyakat, mme. R. Serrure

¹ L. Num. Közlöny XII. 116.

² A Zichyujfalusi barbárpénzleletet azonban már megszerezte gyűjteménye számára, és osztályozta is annak tartalmát. (Num. Közlöny VI. 14.)

³ Így az aranyosmedgyesi, borgói, dombovári, dunaszekesői, fertő-rákosi, járfalusi, kozareváci, kricsovai, lapujtői, nádasdi, regölyi, rétei, tacsí, tótfalusi, Zichy-ujfalusi leletekből,

⁴ Lásd Num. Közlöny XII. k. 47—52. l.

(Páris), Rollin stb. gall pénzeket szállítottak, svájci, német és ausztriai kereskedők és magángyűjtők, sokszor hosszú utánjárásra átengedték neki sorozataikat,¹ árveréseken sok becses darabot szerzett meg, Horváth Ákos dr. néhai tagtársunk hátrahagyott barbárpénzgyűjteményéből is dúsan gyarapodott a grófnak lassankint az ezret is tetemesen meghaladó barbárpénzgyűjteménye, mely a m. nemz. múzeum után ma a leggazdagabb efajta gyűjtemény a hazai barbárpénzek terén, sőt azt, egyes részeiben, szervesen kiegészíti illetve meghaladja.

Lassankint, gyakori megbeszéléseink és tárgyalásaink során megérlelődött D. M.-ban az a gondolat, hogy ezt a folyton gyarapodó éremkincset nem szabad véka alá rejtteni, hanem megfelelő közzététel útján a gyűjtők és szakemberek közkincsévé kell tenni. Kimutattam annak égető szükségét, hogy legyen egy forrásmunka, amelyet idézni lehessen, és hogy csakis úgy remélhető a további kutatások sikere, ha legalább képekben, súly- és lefőhely-adatokban dúsan tanulmányozási és összehasonlítási anyag áll a kutatók rendelkezésére. Eleinte ő mit sem akart tudni ilyen összefoglaló kiadványról és csak a Num. Közlönyben volt hajlandó ismertetni ritkább érmeit. (L. Num. Közlöny VIII. k.), de aztán teljes kedvvel és buzgalommal látott a mű megvalósításához.

Így létesült Dessewffy Miklós' gróf barbárpénzgyűjteményének atlasza. A fénynyomatú képes táblák az általa sajátkezűleg készített gipszmásolatok alapján készültek a budapesti Divald-cégnél,² az átmérők és súlyok adatait szintén saját mérései szolgáltatták. — A szöveg megírására engem kért föl és — még kiadatlan barbárpénz-leltreperatoriumom³ tanulságainak és adatainak felhasználásával én nyújtottam az egyes éremfajok földrajzi hovatartozásának megállapítását, az irodalmi hivatkozásokat, az ismertebb külföldi munkákkal való konkordanciákat és a tárgymutatót. A gyűjtemény azon idő szerinti állományának földrajzi alapon nyugatról kelet felé haladó sorozatos összeállítását, gyakori közös tárgyalásaink alapján a gróf személyesen végezte.

És mikor ez első füzet megjelent, D. M. nagylelkűen a m. numizmatikai társulatnak nyújtotta azt pompás ajándécul, mint a Num. Közlöny IX. kötete 3—4. kettős füzetének különmellékletét. Hasonlóképen intézkedett a többi füzetekkel is, melyeknek —, így az ismét bőséges 3-ik füzetnek is — a szövegét ő már személyesen írta meg.

A 2—4-ik füzetek a gyűjtemény növekedésével kapcsolatban, mindmégannyi új gyűjtemény lajstromai és külön-külön — szintén nyugatról kelet felé haladó földrajzi sorozatban tartalmazzák az újabban szerzett érmeiket.

Ezen négyszer ismétlődő, külön-külön sorozatot alkotó berendezés hátrányára válik ugyan a munka egységességének és áttekinthetőségének, azonban a 3-ik füzet csoportosító és összefoglaló lajstromai ezt a kikerülhetetlen szaggatottságot helyrehozzák és helyreállítják az egységet s az áttekinthetőséget. A pompás kiadványt őszinte elismeréssel fogadták a külföldi szakemberek is, ezek kérésének engedve írta meg D. M. a 3-ik füzet kétnyelvű (magyar-francia) szövegét és lajstromát, minek folytán könyve nemzetközi értékűvé vált.

Az utóbbi években Blancheten kívül a strassburgi R.-Forrerrel és a salzburgi H. Koblitz bárával, kik szintén a barbárpénzekkel foglalkoznak, érintkezésben állt.

Időközben a gróf a numizmatikai irodalmat a Num. Közlönyben, a Revue Numismatique-ben, a Monatsblattban és az Arch. Értesítőben közzétett tartalmas és érdemes cikkeivel gazdagította.

Így nemcsak mint társulatunk tiszteletbeli elnöke és mint elsőrangú gyűjtő, hanem mint numizmatikai író is érdemeket és nevet szerzett magának.

¹ Így szerezte meg a bécsi b. Stein, a budapesti Walla és a svájci Iklé-féle gyűjtemények részeit (utóbbiakat árverésen.)

² A 3. és 4. füzet táblái Bécsben Jaffénél.

³ L. Num. Közlöny IX. k. 68—69. l.

Munkálatainak lajstromát itt nyújtom:

1910: Gróf Dessewffy Miklós barbárpénzei (1. füzet 18 képes táblával) Budapest, Hornyánszky V.

1911: Ugyanennek 2-ik füzete (6 képes táblával).

1912: Szemelvények görög pénzgyűjteményemből. (Num. Közlöny) XI. k. 41. l. (egy képes táblával).

1913: Gróf Dessewffy Miklós barbárpénzei. 3. füzet (18 képes táblával).

1914: Néhány szó a VIOIXVOX és a *Sachete* feliratú pénzekről (Num. Közlöny XIII. k. 47. l.).

Ugyanezen cikk, evvel egyidőben *franciául is megjelent* Párisban a *Revue Numismatique*-ben.

Egyfejes BIATEC kiadatlan bélyegváltozata. (Num. Közlöny XIII. 108. l.).

Felvidéki barbárpénzek egy csoportja. (Ugyanott 121. l.).

1915: Gróf Dessewffy Miklós barbárpénzei. 4. füzet (12 képes táblával).

Újabb adatok a koisztobókos pénzek csoportjához. (Num. Közlöny XIV. k. 12. l.).

Dunántúli barbárpénzek mellékjegyeiről (a különfélék rovatában). (Num. Közlöny XIV. k. 61. l.).

Die Geprägeverschiedenheiten der Münzen zu 17 Gramm mit dem Namen Biatec. (Monatsblatt. 1915 Nov.—Dez. füzet.)

1916: A Biatec feliratú 17 grammos ezüstpénzek bélyegváltozatai. (Képes táblával.) (Arch. Értesítő új f. XXXVI. k. 1916.)

E sorozatból látjuk, hogy Dessewffy Miklós tüzetesen és behatóan foglalkozott a gall és a hazai barbár érmészet egyes kérdéseivel. Főérdeme azonban kétségtelenül barbárpénzgyűjteményének főttebb vázolt és méltatott kiadása marad, amely egymagában is hosszú időre biztosítja nevének és emlékének kegyeletes megőrzését a magyar érmészek körében és a magyar numizmatikai irodalomban. Ezt a művét, mely H. de la Tour atlaszától eltekintve, minden előző hasonló publikációt anyaga gazdagságában meghalad, a hazai barbárpénzekre nézve mint legjobb forrást fogják használni mindenütt, mindaddig, amíg majd a még beláthatatlan távolságú jövőben, további kutatások alapján megírja valaki a hazai barbárpénzeknek egységesen rendezendő és szerves egészsképen osztályozandó korpuszát.

Dessewffy Miklós fáradozása a jövőnek szól és hasonló kertész a munkájához aki csemetéket ültet, melyeknek gyümölcset a következő nemzedék fogja bőségesen élvezni.

Gohl Ödön.

1816-os krajcárok verése Körmöczbányán 1847/49-ben.

Plank Sándornak, elhunyt érdemes munkatársunknak „*Átvert pénzek*“ címen a Num. Közlöny XVI. k. 84. lapján lévő közleményében olvassuk, hogy: „Az 1816. évszám pedig azért van-e réz egykrajcárosokon, mert az 1848/49-ben vert (14.434,107 darab) egykrajcárosok a kormány rendeletére az 1816. évi verőtőkkel — tehát évszámmal is — lettek kiverve“.

Ezen feltűnő anakronizmusra nézve további adatokat kértem a szerzőtől, akinek 1917 nov. 28-ikán kelt válaszában az alábbi, — érdekességüknél fogva közlésre érdemeseknek látszó — adatokat kaptam:

A pénzverőhivatalnak akkori közvetlen előjárósága s a selmecbányai cs. és k. kamaragrófi hivatal 1847. évi január hó 25-én 518. sz. a. szószerint következőleg rendelkezett: „Mit Hofdekret (tehát a bécsi kormány) vom 14-tn Jänner 1847, zl. 505/106 wird der Auftrag ertheilt, dass bei (dener?) K. Kremnitzer Münzamte im Laufe dieses Jahres sobald dasselbe die für Kupfermünzerzeugung erforderlichen Vorbereitungen wird bewerkstelliget haben, die Ausmünzung eines Betrages vom 50.000 Fl. in ganzen Kupferkreuzern mit der Jahreszahl 1816 begonnen werde“.

Továbbá 1848. évi május 11-én (tehát a magyar felelős minisztérium kinevezése után) 2452. sz. kamaragrófi rendelet szerint: „das K. Münzamt hat im Sinne des hohen Min. Reskripts (vonatkozik az aranyak és huszasok új veretére) für so lange als nicht neue Matrizen und Stempel für die Prägung mit dem Bilde der Madonna und ungarischen Aufschrift angefertigt sind, an Kleiner Münze mit der alten Prägung unverweilt die Nothfullenden Summen auszuprägen.

Végül 1848. évi aug. 22-én 4006. sz. a.: „Zu Folge Anordnungen des hoh. Fin. Min. von 14 & 15 t. Aug. 1. J. Zl. 9140/120 & 11095/193 sollen Conv. M. Kupferkreuzer mit ungarischer Umschrift geprägt werden. Bis aber die Vorkehrungen zum Prägen dieser neuen Geldsorte zu Stande kommen, hat das K. Münzamt Kupferkreuzer mit der Präge vom Jahre 1816 in solcher Quantität zu prägen, als dies dass Prägen des Gold und Silbergeldes Zulässig macht“. Ugyanezen rendelettel közölte a magyar feliratú krajcárosok tervezetét, melynek alapján az új verőtők aztán készültek.

Verve lett:	1816 évszámmal,	magyar felirattal:
1847-ben	2,446.800 drb.	—
1848-ban	1,125.549 „	214.549 drb.
1849-ben	13,308.558 „	84.000 „

Plank Sándor.

(Ezen apróságból is kitünik, mennyi fontos és érdekes adatot és helyesbítést vártunk volna elhunyt munkatársunktól, kinek emlékét ezen kis közleménnyel is hálásan felújítja a szerkesztő.)

A magyaróvári gazdasági akadémia 100 éves jubileuma.

1818. év őszén írta alá Albert Kázmér szász-tescheni herceg — Mária Terézia királyunk veje — a magyaróvári gazdasági iskola alapítólevelét. Az idők folyamán akadémiaívá felelt intézmény tehát ez évben lett 100 esztendő.

Az évfordulót az akadémia ifjúsága is megünnepelni óhajtván, kezdeményezésemre és javaslatomra jubiláris emlékérem kiadását határozta el. Az érmet Bácsy Géza ifjúsági elnök intenciója szerint Berán Lajos szobrászművésznk mintázta és a Schneider cég veri.

Az érem előlapján az alapító képe megfelelő köriratban, hátsó lapján ugyancsak köriratban háromnegyed profilban az akadémia régi épületének képe, előtte oldalt a gazdaságot ábrázoló női alak, kezében kével és sarlóval. Az érem képét és pontos leírását annak idején közölni fogom. Az éremből készül 5 darab öntött példány 350 mm. nagyságban, 1500 darab bronz és 1500 darab ezüstözött bronz 70 mm. nagyságban. Az öt nagy példányból egyet-egyet a földművelésügyi népbiztosságnak, a nemzeti múzeumnak és a mezőgazdasági múzeumnak ajánlanak fel, egyet pedig márványba illesztve az akadémia régi épületén helyeznek el. A kis bronz példányok ára 20 korona, az ezüstözött bronzé 25 korona.

Ugyancsak javaslatomra készítettett az ifjúság jubiláris emlékjelvényeket is. Ezek 25 × 33 mm. nagyságú ovális, egyoldalú öntött plakettek. A jelvény magvetőt ábrázol, körirata „Magyaróvári gazdasági akadémia 1818—1918.“ háromféle kivitelben készült 10 drb. zománcozott ezüsből, 100 drb. ezüsből és 1500 bronzból. Készítette Kiss F. iparművész. A zománcozott ezüst példány 15 korona, az ezüst 7 korona s a bronz 5 korona.

Ugy az érmek, mint a jelvények megrendelhetők a magyaróvári gazdasági akadémia ifjúságának gazdasági egyleténél. A tiszta bevételt szegénysorsú hallgatók felsegélyezésére fordítják.

Ifj. Mild Gyula.

Adatok a C. N. H. III. kötetéhez.

XI. közlemény.

b) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HV — BO · REX +
Hátlapja olyan, mint 266. a) alattié, de **158Z**-es évszámmal.

M. N. M. Ezüst. 34—34·6 mm. 14·08 gr.

c) Mindkét lapja olyan, mint 266. a) alattié, de az évszám **158Z**-es.

M. N. M. Ezüst. 34·3—35 mm. 14·32 gr.

d) Előlap: RVDOL · L · II · — D · G · RO · IM · S · AW · GER · HV · — BO · REX +
Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVXBVRG · MIAR · MORA · 1583 *

Mindkét oldalon bélyegcsúszás van. A hátlapon a kard is, a kormánypálca is dültebb, mint a 266. a) alatti ábrán.

M. N. M. Ezüst. 34·1—34·6 mm. 13·57 gr.

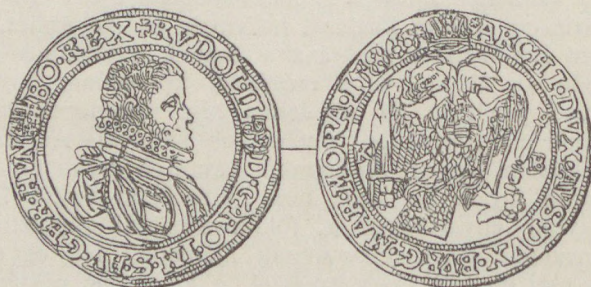
e) Előlap: RVDOL · II · — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +

Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1584 * Egyébként olyan, mint 266. d) alatti ábra.

M. N. M. Ezüst. 34·2—35 mm. 14·16 gr. és 34·6—34·9 mm. 13·92 gr.

f) Mindkét lapja olyan, mint 266. e) alattié, de az évszám **1585**-ös.

M. N. M. Ezüst. 34·2—35 mm. (Fül maradékával.) 14·12 gr.

g) Előlapja olyan, mint 266. e) alattié.

Hátlapjának körirata is csak az **1586**-os (bélyegcsúszással **15866**) évszámiban tér el tőle. A kard nem dül a sas szárnyán kívül.

M. N. M. Ezüst. 34·5—34·9 mm. 14·12 gr.

h) Mindkét lapja olyan, mint 266. g) alattié, de az évszám **1587**-es.

M. N. M. Ezüst. 34—34·6 mm. 14·22 gr.

i) Mindkét lapja olyan, mint 266. g) alattié, de az évszám **1588**-as.

M. N. M. Ezüst. 34·5—35·2 mm. 14·11 gr.

j) Mindkét lapja olyan, mint 266. g) alattié, de az évszám **1589**-es.

M. N. M. Ezüst. 34·1—35 mm. 14·03 gr.

k) Előlap: RVDOL · H — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +
(Mint 266. e).)

Hátlap: * ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1590 * A választó-
jel ötlevelű rózsza és pont. A kormánypálca liliumja végében kis gömb van.

M. N. M. Ezüst. 34·8—35·6 mm. 14·24 gr.

l) Ugyanaz, mint a 266. k) alatti ábra, de a kormánypálca végében nincs meg a
kis gömb és az 1590 után elmarad az ötlevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 34·7—35·5 mm. 14·30 gr.

m) Mindkét lapja olyan, mint 266. k) alattié, de az évszám **1591**-es és a kormány-
pálca végében nincs meg a kis gömb.

M. N. M. Ezüst. 34·3—35 mm. 14·12 gr.

n) Mindkét lapja olyan, mint 266. k) alattié, de az évszám **1592**-es és a kormány-
pálca végében nincs meg a kis gömb. A sas farka sem töri át a belső gyöngykört.

M. N. M. Ezüst. 34·8—35·5 mm. 14 gr.

o) Mindkét lapja olyan, mint 266. k) alattié, de az évszám **1593**-as és a kormány-
pálca végében nincs meg a kis gömb.

M. N. M. Ezüst. 33·8—35 mm. 14·13 gr.

p) Mindkét lapja olyan, mint 266. k) alattié, de az évszám **1594**-es és a kormány-
pálca végében nincs meg a kis gömb.

M. N. M. Ezüst. 35·5—36 mm. 14·05 gr.

q) Mindkét lapja olyan, mint 266. k) alattié, de az évszám **1595**-ös. A kormány-
pálca liliumja végében *megvan* a kis gömb.

M. N. M. Ezüst. 35—35·6 mm. 13·68 gr.

r) Mindkét lapja olyan, mint 266. k) alattié, de az évszám **1596**-os.

M. N. M. Ezüst. 34·6—35·5 mm. 13·94 gr. és 36—36·3 mm. 14·22 gr.

s) **1597**-es évszámmal Montenuovo-kat. 54. l. 611. sz.

t) **1598**-as évszámmal Mont.-kat. 54. l. 612. sz. és Windischgrätz-kat. 319. l. 5042.

u) Előlapja olyan, mint 266. k) alattié.

Hátlap: ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1599 A körirat elejé-
ről és végéről a rózsza elmarad. A kormánypálca végében nincs kis gömb. A kard vége
a szárnyon kívül dül.

M. N. M. Ezüst. 36·3—37·3 mm. 13·90 gr.

v) Előlapja olyan, mint 266. k) alattié.

Hátlap: ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1600 A kormánypálca
liliumja végében *megvan* a kis gömb.

M. N. M. Ezüst. 35·5—36·2 mm. 14·15 gr.

z) Előlapja olyan, mint 266. k) alattié.

Hátlap: · ARCHI · DVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1600 Az évszám
1599-ből javított. A kard vége a szárnyon kívül dül. A kormánypálca végében *megvan* a gömb.

M. N. M. Ezüst. 15·6—16·4 mm. 13·94 gr.

267. *Forint. Körmöcbányai veret K—B jeggyel.* Típusa ugyanaz, mint az előző számé. De a király arca öregebb, nagy szakállal és bajuszzsal. Széch. XXV. t. 17. sz., Wesz. C. V. t. 7. sz.

a) Mindkét lapja olyan, mint 267. c) alattié, de az évszám **1601-es**.

M. N. M. Ezüst. 34·3—35·5 mm. 13·77 gr.

b) Mindkét lapja olyan, mint 267. c) alattié, de az évszám **1601-es** és nemcsak az előlapon (BO-ban az O kettős) van bélyegcsúszás, hanem a hátlapon is, minek következtében MORA..-ban az O kettős s utána egy kisebb és egy nagyobb pont van s az évszám 6-osa is kétszer van meg. Az első sokkal vékonyabb az 1-esre esik (**1660I**).

M. N. M. Ezüst. 34·7—35·3 mm. 13·82 gr.

c) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HVN — BO · REX +
Hátlap: ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 160Z

M. N. M. Ezüst. 34·6—35·3 mm. 14·11 gr.

d) Mindkét lapja olyan, mint 267. c) alattié, de az évszám 1607-es.

M. N. M. Ezüst. 35—36·1 mm. 13·75 gr.

e) Előlapja olyan, mint 267. c) alattié.

Hátlap: · ARCHIDVX · AVS · DVX · BVRG · MAR · MORA · 1608

M. N. M. Ezüst. 34·8—35·8 mm. 13·92 gr.

268. *Negyedtallér. Körmöcbányai veret K—B jeggyel.* Típusa rokon Miksa 1578-as vereteivel. Schoenv.-, Wesz.-ben nincs. Széch. XXV. t. 19. sz.

Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HV — BO · REX +
A fej a belső körön fölül ér.

Hátlap: ARC · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1578 ·

M. N. M. Ezüst. 27·2—27·5 mm. 7·03 gr.

269. *Negyedtallér. Körmöcbányai veret K—B jeggyel.* Típusa Schoenv.-ben nincs. Széch. XXV. t. 20. sz. (1607-ből), Wesz. C. V. t. 8. sz. (1599-ből).

a) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HV — BO · REX +

Hátlap: * ARC · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1579 * A választójel
ötlevelű rózsa és pont.

M. N. M. Ezüst. 27·6—28·1 mm. 7·04 gr.

269. a)

b) Mindkét lapja olyan, mint 269. a) alattié, de az évszám **1582-es**. (1581-es veretét említ Montenuovo kat. 54. l. 616. sz. a.)
M. N. M. Ezüst. 27·5—28·5 mm. 7·11 gr.

c) Körirata olyan, mint 269. a) alattié, de az évszám **1583-as** és a sas mellett ferdebben áll a kard és a kormánypálca.

M. N. M. Ezüst. 26·9—27·5 mm. 6·56 gr.

d) Mindkét lapja olyan, mint 269. c) alattié, de az évszám **1584-es**.

M. N. M. Ezüst. 28—28·2 mm. 6·96 gr.

e) Mindkét lapja olyan, mint 269. c) alattié, de az évszám **1585-ös**.

M. N. M. Ezüst. 27—28·1 mm. 6·87 gr.

f) Mindkét lapja olyan, mint 269. c) alattié, de az évszám **1586-os**.

M. N. M. Ezüst. 27—27·5 mm. 6·98 gr.

g) Mindkét lapja olyan, mint 269. c) alattié, de az évszám **1587-es**.

M. N. M. Ezüst. 27·5—27·9 mm. 7·16 gr. és 27·7—28·7 mm. 7·15 gr.

h) Mindkét lapja olyan, mint 269. c) alattié, de az évszám **1588-as**.

M. N. M. Ezüst. 27—27·8 mm. 7·15 gr. és 27·6—28·4 mm. 6·77 gr.

i) Mindkét lapja olyan, mint 269. c) alattié, de az évszám **1589-es**.

M. N. M. Ezüst. 27·5—27·9 mm. 7·14 gr.

j) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HV — BO REX +
(BO után nincs pont).

Hátlap: ☼ ARC · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1589 Az évszám után az ötlevelű rózsza elmaradt.

M. N. M. Ezüst. 27·3—28 mm. 7 gr.

k) Mindkét lapja olyan, mint 269. c) alattié, de az évszám **1590-es**.

M. N. M. Ezüst. 28—28·9 mm. 6·93 gr.

l) Mindkét lapja olyan, mint 269. c) alattié, de az évszám **1591-es**.

M. N. M. Ezüst. 27·3—27·8 mm. 7·06 gr.

m) Előlap: RVDOL · II — D · G · RO · IM · S · AV · GER · HV — BO · REX ·

Hátlap: ☼ ARC · DVX · AVS · DVX · BVR · MAR · MO · 1591 Az évszám után elmaradt az ötlevelű rózsza.

M. N. M. Ezüst. 27·7—28·2 mm. 7·07 gr.

Dr. Harsányi Pál.

Háborús emlékek.

IX.

(Az I—VIII. sorozat a N. K. XIII. 4., XIV. 1—3. XV. 1—3. és XVI. 1—4. füzetében jelent meg.)

313. Vonalkörben József főherceg és Augusztia főhercegnő mellképei balfelé, utóbbi ápolónői fejkötővel a fején. A szegélyen: A TUDÓVÉS — LEKÜZDÉSE TERÉN SZERZETT ÉRDEMEKÉRT | Vonalszegély.

Hátlap: Vonalkörben latin kereszt sugarak közt; a kereszt szárára kígyó tekerőzik. A szegélyen: JÓZSEF KIR. HERCEG-SZANATORIUM-EGYESÜLET ♦ ♦ ♦ | Vonalszegély.

Horgany. 38 mm. — NM.

314. A fönti érem, kétsarkos füllel.

Horgany. 38 mm. — NM.

Készültek Ludvig és társai műintézetében, Budapesten (Óriás-utca 44.)

315. Skutari városa és őrtornyai, háttérben a tó, két gőzössel, előtérben két baka ágyút von föl a hegyre és két málhás ló tart fölfelé. A szegélyen: SABAC VALJEVO UZICE POZEGA IVANJICA | Kétoldalt a kiugró szegélydarabon 1915 és 1916 | A szegély alsó felében: SJENICA LOVCEN | Középen kis kiemelkedő kartusban: 63. I. T. D. | Aztán tovább a szegélyen: SKUTARI DURAZZO | Ovális plakett.

Ezüstölt réz. 61 mm. magas és 91 mm. széles. — Hátlapján az előlap negatív és fordított mása. — NM.

Ugyanilyen, de mintegy harmadrész nagyságú sapkajelvények is készültek, hátsó lapjukon kapcsos tűvel.

316. Csúcsíves boltozat alatt, mélyített mezőben jobbfelé fordult honvéd szuronyával döfi le a hétfejű sárkányt. — Lenn: 14-ES | HONVÉD | A mezőben, kétoldalt, a kép mellett: 1918 és FINA mesterjegy.

Hátlapja sima. — Négyszögletes, vert plakettke.

Horgany. 58 mm. magas és 25 mm. széles. — NM. (Ugyanilyen sapkajelvények is készültek, vékony lemezből, kapcsos tűvel.)

Készültek Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

317. A 22. honvédgyalogezred plakettje. Pajzsalakú, kissé domború, lenn csúcsban záródó plakett. Magyar honvéd kétkézre fogott puskája tusával támad négy ellenségére, kiknek csak szuronyaik hegyei láthatók baloldalt. Háttérben hegyek. A mezőben, kétoldalt 1714 és 1915 | lenn 1916 | 1917 | Jobboldalt, egy kövön a koronás magyar országcímer. A két vonal közt húzódó szegélyen: CSAK NEM FAJULT · EL · MÉG · A SZÉKELY · VÉR · | MAROSVÁSÁRHELYI · 22 · HONVÉD GYAL · EZR · | Egyoldalú öntvény.

Bronz. 179 mm. magas és 122 mm. széles. — NM.

Készült Lőcsey Ferencz műhelyében.

318. Szembenálló honvéd, aki kétkézre fogott puskája agyával csapásra készül. — Vonalszegély.

Hátlapja sima. — Ovális plakettke.

Oksidált fehères fém. 17 mm. magas és 11 mm. széles. — NM.

A Háborús Emlékek közt 136. és 209. sz. alatt leírt érmek előlapjának kisebbített mása (Budapesti 30. honvédgyalozezred).

Készült Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

319. A koronás magyar országcímer előtt szemben áll egy meztelen ifjú balfelé fordított fejjel és kétkézre fog egy hegyével a földre támasztott egyenes pалlost. Kétoldalt tölgy- és babérfalombok. Lenn, jobbra: BERÁN | LAJOS | 1917 (?) | mesterjegy. — A szelvényben: 313. HONVÉD GY. EZRED | Vonalszegély.

Hátlapja sima. — Felső szélén ívelt négyszögletes plakettke.

Horgany. 47 mm. magas, 27 $\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

Ugyanilyen sapkajelvények is készültek, vékony lemezből, hátlapjukon kapcsos tűvel, bebronzolt szürkefémből.

Készültek Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

320. Szuronyt szegezve rohamozó magyar katona jobbfelé. Fölötte, vele egyirányban, sas repül. Háttérben hegyvidék. Körül ovális, kissé kiemelkedő szegélyen: GALICIA. KÁRPÁTOK. LEMBERG. WOLHYNIA. CESUNA. BUKOVINA. SZERBIA. KRN. LOVCSEN. ISONZO | Lenn, felső részével a fönti szegélybe illesztett pajzsocskán I. R. | 33 | Két oldalán pedig babér- és tölgyfalombok és szalagon: K. v. K. LEOPOLD. II. | Jobboldalt ↑ irányban RUBLITZKY mesterjegy. — Vonalszegély.

Hátlapja sima. — Fönn kerek, lenn kétoldalt sarkos, vert plakettke.

Ugyanilyen sapkajelvények is készültek, vékonyabb lemezből, kapcsos tűvel.

Készültek Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

321. A 66. gyalozezred plakettje. Faágszerű kerettel elkülönített középső részben fönn, a magyar sz. korona alatt: BÉKÉBEN ÉS HÁBORÚBAN | A NEMZETTEL | A HAZÁÉRT | Ettől, galyban végződő ágakkal elkülönítve, alább: fonatos falú lövészárokban jobbfelé fordulva álló katona, aki kezével tartja földre bocsájtott puskáját. A kép alatt, külválasztott mezőben: I. R. 66. GY. E. Egészen lenn: 1917 VII 6. 7. 8. STANISLAU. | (E felirat alatt vastag vonal.) — A plakett bal mezejében fönn, külön keretben: medvét kalapáccsal leütő katona. Alább pedig: 1914. IX. 6. 12 | LEMBERG · XI. | 17. 18. 19. CSER | NICHOW · GLE | WIECZ. 1915 VI | 16. 17. 18. KO | SIMIRCZIN VII | 22 DUMINOW. | A jobb mezőben fönn, külön keretben: kígyóval birkózó katona. Alább: IX. 1. ZSINKOV | XI. 13. KSIVOLV | KA 1916. VI. 5. | 6. 7. NOWOSI- | OLKA JAZLO | WICZKA. | VII 31 | ZREMBOWKA. | VIII 31. DELEJOM. | Fönn kétoldalt és lenn középen 1—1 levéldisz. Körül vonalszegély. Négyszögletes felé hajló, de különbözőképen tagolt szélű egyoldalú öntvény.

Fehéresre futtatott szürkefém. 124 mm. magas, 118 mm. széles. — NM.

Készült Lócsey Ferencz műhelyében.

322. Négyszögletes, mélyített mezőben baloldalt fásor, a háttérben hegytetőn épült vár. Az előtérben egy lovas kozákot szuronyával ledöfő magyar baka. Jobboldalt szalma-födélű ház előtt álló paraszt és felesége; kis fiuk ijedten anyjához simul. — A szegélyen fönn: „IN TREUE FEST“ | lenn pedig: K. U. K. J. R. GALGOTZY N° 71 1916 (a név kartusban van).

Hátlapja sima. — Fönn és lenn kissé ívelt, négyszögletes vert plakettke.

Horgany. 29 mm. magas, 41 mm. széles. — NM.

Ugyanilyen sapkajelvények is készültek vékony lemezből, kapcsos tűvel.

Készültek Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

323. Két acélsisakos katona balfelé, roncsolt sodronykerítés előtt; egyik kézigránátot dob, a másik fegyverét tartja. Háttérben három hegycsúcs és a fölkelő, ragyogó nap.

Lenn: EGYES NÉPFÖLKELOK Jobboldalt ↑ irányban: KÖRMENDI F. J. mesterjegy. — Sima szegély.

Hátlap: 1914. SZERB A. | ZIMONY. SABAC. MACSVA. | KOLUBARA. KOSMEJ | 1915. SZERBIA. | CIGANSKO BRDO. STATINA | 1916—1917. | ERDÉLY ÉS ROMÁNIA | VULKANHÁGÓ. PETROZSÉNY. | TULISA PTR. ROSIE. MOLDOVISU | OLTVÖLGY. RIMNICUL. SÁRAT | PUTNA. SZERET. | 1917. OLASZ HARCTÉR | BAINSIZZA. PODLAKA. | KOBILEK. TAGLIAMENTO. | LIVENZA. PIAVE. | 1918. PIAVE. | Homorú vonalszegély.

Fönn és lenn kissé ívelt, lekerekített sarkú négyoldalú plakettke.

Horgany. 51 mm. magas és 30 mm. széles. — NM.

Készült Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

324. Ovális, mélyített mezőben szembenálló övig meztelen férfi, kinek tüdejét egy törzsorvos hallgatja. Fönn, homorú jegyekkel: 1916. Az előreálló széles szegélyen homorú betűkkel: A M. KIR. ANDRÁSSY-UTI HONVÉD HADI KÓRHÁZ ÖNKÉNTES ÁPOLÓNŐI.

Hátlapja sima. — Ovális érem.

Ezüst. 61 mm. magas és 46 mm. széles. — Súly 32 gr. — Faludi Géza dr. gyűjteményében.

325. Vonalkörön belül gabonát arató katona balfelé, fején katona sapka, de zubbonját levetette, ingujjait felgyúrta. A mezőben, jobboldalt RÁPOLTI L mesterjegy. A szegélyen 2 oldalt egy-egy egyenlőszáru kereszt közt, fönn, félkörűen: „A KÖZÖS MUNKÁBAN EGYESÜLT ERŐVEL”, lenn pedig 1918 évszám. Vonalszegély.

Hátlapja sima.

a) Bronz. 55 mm. — b) Horgany. — MM.

A magyar vöröskereszt-egylet arató-akciójának érme. — Készült Ludvig és társai műintézetében, Budapesten.

326. Ágyúra támaszkodva Hungária áll szemben, fején a magyar szent koronával tetéztetett fejéssel, hajába font gyöngyfüzérrel, pikkelyes páncélderekből és övvel a ruhája fölött, vállain bő palást, melyet kezeivel szétár és védőn terjeszt egy fiatal nő köré, aki ölében kis gyermekkel, balfelé fordulva, előtte ül a földön. Lenn baloldalt: SZÉKELY K. mesterjegy.

Hátlapján: A MAGY, KIRÁLYI | HONVÉDELMI | MINISTERIUMI | HADSEGÉLYEZŐ | HIVATALA A | VILÁGHÁBORÚ | EMLÉKÉVL | (üres tér.) Alább folytatásképen: A HADSEGÉLYEZÉS | ÖNFELÁLDOZÓ | MUNKÁSÁNAK. | Lenn Sz. K. mesterjegy. — Finom gyöngyör és széles sima szegély.

a) Bronz. 61 mm. — NM. — b) Horgany.

Készült Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

327. Két lebegő angyal a sz. koronát tartja a magyar birodalmi címer fölé sugarak közt. Alább egy-egy magyar, német, török és bolgár katona, szuronyt szegezve rohamra indul, szemben, kevésbé jobbfelé fordulva. Lenn, szelvényben: az osztrák, német, bolgár és török címerek közt: IN MEMORIAM | 1914—1918. | Fönn, kerekdeden, lenn, hullámosan végződő, egyoldalú plakett. (Ajtókilincs fölé erősítendő, díszképen.)

Bebronzolt szürkefém. 65 mm. magas, 37 mm. széles. — NM.

Kiadta az orsz. hadsegélyező bizottság jelvényosztálya.

328. Karsú magas emlékmű képe: Egy obeliszk tetején szembenéző oroszán, elül alacsonyabb talapzaton szembenálló tisz, kezeiben messzelátó, alább baloldalt ágyút vonzó három honvéd, jobboldalt pedig három honvéd puskával. A szelvényben: Br. SZURMAY SÁNDOR | HONVÉDALAP EMLÉKÉRME. |

Hátlapja sima. — Ovális érem.

Előlapján ezüstölt szürkefém. 78 mm. magas, 50 mm. széles. — NM.

Készült Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

329. Középen, vonalkörben repülőgép, melynek csavarszárnyát egy jobbfelé fordult munkás fogja balkezével, míg jobbjával a mellette lévő üllővasra fektetett szerszámot fog. Előtte lenn babérág, fönn pedig a repülőgépben ülő pilóta szalagos babérkoszorút nyújt felé. A mezőben, baloldalt SZÉKELY mesterjegy. A szegélyen, nagyobb betűkkel: A HADI-REPÜLŐGÉPKIÁLLÍTÁS ÉRME | * BUDAPEST 1917 * | Vonalszegély.

Hátlapja sima.

a) Bronz, 60 mm. — b) Aranyozott bronz. — NM. — c) Horgany.

Készült Ludvig és Társa műintézetében, Budapesten.

330. Jobb karjával mankóra támaszkodó, felkötött balkarú rokkant vitéz áll szemben, mellette felesége ül széken, balfelé fordulva és gyermekét szoptatja. Fönn a jobb sarokban SZÉKELY mesterjegy,

Hátlapja síma. — Négyszögletes vert plakett.

Ölom. 47 mm. magas, 34 mm. széles. — NM.

(Ugyanilyen plakett nagyobb méretekben is készült, horganyból és aranyozott horganyból, feliratos hátlappal, jutalomérmül a rokkantügy pártfogói részére.)

Készültek Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

331. *Gúnyérem*: Kétfejű sas, számárfejekkel. Benne kis pajzsban A és Ω egymás alatt. Körül: IN MEMORIAM K. u. K. HEERESLEITUNG UND DIPLOMATIE gyöngyös szegély.

Hátlap. Ívesen hajló széles pánton nyolc jobbfelé haladó meztelen alak, (a háború áldozatai.)

Öntött érem. — Münchenben készítette: E. E.

Bronz. 61 mm. — NM.

332. Fátyolos női mellkép, fején a magyar sz. korona alsó részével és sokkarélyú dicskörös a feje körül. Két oldalt 19 17 évszám. — Gyöngyös szegély.

Hátlap: Kevéssé leplezett női akt állva, kissé jobbfelé. Leplét jobbkarjával emeli. Egy vele szembenálló férfialak a kezét tartja, baljában pedig hosszú pálcát tart. A mezőben két oldalt fj. (?) és ESSŐ ERZSÉBET mesterjegye. — Körül: PATRONA HVNGARIAE · PROTEGE · NOS. |

Fülezett öntött érem.

Patinázott ezüst. 23 $\frac{1}{2}$ mm. — NM.

333. Szűzmária koronás és dicskörös fővel, palásttal, jobbjában kormánypálcát, balján a szintén dicskörös fejű gyermek Jézust tartva, fénysugarak közt felhőn ül. — Sima szegély. — Hátlapja sima. — Fülezett érem. — Felülete homályosított.

Ezüst. 20 $\frac{1}{2}$ mm. — NM.

334. Ugyanolyan, hanem kisebb.

Ezüst. 18 $\frac{1}{2}$ mm. — NM.

335. Ugyanolyan, hanem még kisebb.

Ezüst. 16 mm. — NM.

336. Ugyanolyan, hanem még kisebb.

Ezüst. 14 mm. — NM.

337. Ugyanolyan, hanem még kisebb.

Ezüst. 12 mm. — NM.

Háborús amuletek. — A Wirth János és fia budapesti cég kiadványai.

338. Meztelen férfi áll szemben, balfelé fordított fejjel. Fején tollas sisak, kezében lefelé fordított kurta kard. Két oldalt, a mezőben, Magyarország címere és a szent korona. Ezalatt ESSŐ ERZSÉBET mesterjegye. Körül: · VIRTUTE · HOS TEM SVPERO · | Két-soros gyöngyös szegély.

Hátlap: Kétegymással küzdő oroszán. Fönn, ívesen: · ANNO · DOMINI · MDCCCCXVII. | A szelvényben: · ESSOE E · SCVL. | Öntött érem.

Vas. 66 mm. — NM.

339. Az *Éremkedvelők Egyesületének 1918. évi tagsági illetménye*. — Meztelen ifjú fekszik, félig ülő helyzetben, balfelé fordulva. Mellette görög sisak. Balkezében kurta antik kard. Egy hosszú lepelbe öltözött nő guggol mellette és kancsóból itatja. Fönn balra homorú betűkkel MURÁNYI mesterjegy. — Síma szegély. — Hátlapja sima.

Nyolcoldalú vert plakett. A rézsútos oldalak rövidebbek a többinél.

Horgany. $60\frac{1}{2}$ mm. magas és $59\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

340. Két mellkép balfelé. Mögöttük, a mezőben, homorú betűkkel TELCS mesterjegy. A szelvényben: FORTISSIMI EXERCITVS CONFOEDE- | RATORVM DVCIBVS DE FALKENHAYN | ET DE ARZ GRATAM IN | MEMORIAM CIVITAS LIBERA REGIA | MAROS-VÁSÁRHELY. | A kép körül 3 oldalt sima szegély.

Hátlap: Sz. György páncélban, hajadonfővel, köpennyel gyalog, szemben áll, fénykörös fejét hátra fordítja, lándzsáját függőlegesen az alatta fekvő sárkány hátába dőfi, balkezében Erdély címerpajzsát tartja. A mezőben, fönn jobbra: IN MEMORIAM | TRANSYLVANIAE | AB IMMANI HOSTE | VALACHO | LIBERATAE. | Kissé alább: ANNO SALVTIS | MDCCCCXVI | Síma szegély.

Négyszögletes vert plakett. 65 mm. magas és 55 mm. széles.

341. Fej balfelé, a repülők főkötő-féle sapkájával. Mögötte a mezőben Esső Erzsébet mesterjegye. Körül: OSWALD BOELCKE MCMXVI. — A szók közt babérfüzérek.

Hátlap: Fénikszmadár lángok közt, jobbfelé. Mögötte a mezőben: Esső Erzsébet mesterjegye. Fönn, ívesen: PRO PATRIA. | Öntött érem.

Vas. 61 mm. — NM.

342. Mellkép balfelé, mögötte: Esső Erzsébet mesterjegye a mezőben. Lenn kis repülőgép képe. Körül: DEMETRIVS • KONYOVICS • ÆT • S • XXIX | Gyöngyös szegély.

Hátlap: Mindkét előlábával villámokat tartó grif balfelé. Alatta a mezőben: Esső Erzsébet mesterjegye. Körül: SIC • ITVR • AD • ASTRA | Lenn: A • D * 1917 • | Gyöngyös szegély. — Öntött érem.

Vas. 55 mm. — NM.

343. Sisakos mellkép jobbfelé, alatta két E betűből formált, kis körbe foglalt jegy. Körül: GENERAL GRAF • HAESELER. — Vonalszegély.

Hátlap: Szárnyas homokóra. Körül: NESTOR • EXERCITI • (így) GERMANIÆ. | 1917 | Gyöngyös szegély.

Esső Erzsébet műve. — Öntvény.

Patinázott ezüst. 29 mm. — NM. — (Ára 35 K.)

344. Mellkép balfelé, hajadonfővel, tengernagyi formaruhában. A mellkép az érem alsó széléig ér, körülötte az érem mezeje homorított. A szegélyen: NIKOLAUS V. HORTHY • KOMM. SMS. „NOVARA.” | Vonalszegély.

Hátlap: Szalaggal átfont babérkoszorúban négykürtös hadihajó jobbfelé halad; alatta a szelvényben: • PORTO CORSINI • 1915 • V • 24 | SAN GIOVANNI DI MEDUA • XII • 5 | OTRANTO • 1916 VII. 9 | ET 1917 • V. 15 | Fönn ívesen odavetett szalagon: S. M. S. „NOVARA.” | Vonalszegély.

Horgany. $38\frac{1}{2}$ mm. — NM.

345. Mellkép jobbfelé polgári öltözetben, alatta babérfagaly, mely félig egy téglalakú kartusra van ráhelyezve. A kartusban: D^e HORTHY SZABOLCS ○○○○ | JÁSZ-NAGY-KUN-SZOLNOK VM | FŐISPÁNJA ○○ HŐSI HALÁLT ○ | HALT ○○○○○ NOVO—RADOMSK ○○ | MELLETT ○○○ 1914 NOVEMBER 22-ÉN |

A mezőben, jobboldalt SZÉKELY mesterjegy.

Hátlapja sima. — Négyszögletes vert plakett.

a) Horgany. 87 mm. magas és $59\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM. — b) Aranyozott horgany. Készült Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

345. *Rácz Ferenc* kis emléklakettje. Előlapján csatajelenet. Olyan, mint a háborús Emlékek 210. sz. a. leírt plakett, hanem sarkos füllel van ellátva.

Hátlapján: homorú betűkkel A | KOZÁK | SOK VOLT: | A HONVÉD CSAK EGY | DE A HONVÉD SEM A SEBET | AMIT KAPOTT, SEM AZ ELLENSEGET NEM SZÁMLÁLTA AHOVÁ ÁLLÍTOTTÁK | OTT HARCZOLT, MÍG ÖSSZETÖRT TESTÉT | A HALÁLNAK, TÖRHETETLEN LELKÉT A HALHA- | TATLANSÁGNAK, NEVÉT AZ ÖRÖK DICSŐSÉGNEK ADTA | SZŐLLŐSI ZS.

Horgany. Fülestül 34 mm. magas és $40\frac{1}{2}$ mm. széles. — NM.

Készült Ludvig és Társai műintézetében, Budapesten.

346. Mellkép jobbfelé, hajadonfővel, szemüveggel, ezredesi formaruhában, lehajtott gallérral. Körülötte, félkörűen: GR TISZA ISTVÁN · EZREDESNEK · A · 2. H. H. E. TISZTIKARA. — Síma széles szegély.

Egyoldalú kerek érem.

Anyaga: ? átm. körülbelül 93 mm.

Érdekes Ujság VI. évf. 18. sz. (1918) 40. lap.

Kollányi Boldizsár főhadnagy mintázta a harctéren.

347. A 125. sz.-hoz. (NK. XV. k. 16. l.) Változat: Az évszámok *vízszintes* sorban fönn, a mezőben. — NM.

Pótlék: A 105. sz.-hoz. (NK. XV. k. 13. l.) c) Bronz. — NM. — Ára 3 K.

A 145. sz.-hoz. (NK. XV. k. 60. l.) Horvát jótekonysági plakett. — b) Vas. — NM.

A 146. sz.-hoz. (NK. XV. k. 60. l.) Horvát jótekonysági érem. — Szürkefém jelvény, hátlapján kapcsos tűvel. — NM.

A 178. sz.-hoz (NK. XVI. k. 49. l.) A m. folyam- és tengerhajózási r.-t. érme. — b) Bronz. — NM.

Helyesbítés: A NK. XV. k. 59. l. 139. sz. alatt leírt jelvény-plakett azonos a NK. XVI. k. 50. l. leírt 181. számúval. (Nyitrai 14. h.-gy.-ezred.) — (Tévedésből kétszer írtam le.)

Gohl Ödön.

É m e l l e t e k.

Értékes régi pénzlelet Rézbánya mellett. A „Tiszántúl“ egyik idei számában jelent meg az alábbi közlemény: A rézbányai „Berger és Vida“ cég iparvasútjának építése közben a munkások Vaskoh sziklái mellett, 1 méternyi mélységben, egy cserépfazékban több száz régi ezüstpénzt, egy ezüst karperecet és több tömör ezüstdarabot találtak. A leletet az építést vezető főmérnök beszállította a vashóhi főszolgabírói hivatalba a magyar nemzeti múzeum számára. Az ezüstpénzek túlnyomó részét II. Endre szlavóniai ezüstdenárai, IV. Béla pénzei és több görög császársági ezüstpénz teszi ki, amelyek mind igen szép veretűek és jó állapotban vannak. A karperec és más ékszertöredékek mintázata megegyezik a magyar nemzeti múzeumban levő szabadbattyáni lelet darabjaival. A leletet eszerint a tatárjárás idejében rejthették el. Talán lépéseket lehetne tenni, hogy a kincslelet egy része a nagyváradi múzeumba kerüljön.

Bot (Fejér megye). Bicske és Herceghalom között Bot fejmegyei kisközség területén 1900-ban egy több száz árpádházi éremből álló leletet vetett fel az eke szántás közben, amely egy bőrzacskóban került napfényre. Sajnos, a lelet nagyrésze parasztkézen elkallódott s elveszett a bőrzacskó is. Kisebb része került ez év tavaszán Schmidt Béla tagtársunk tulajdonába, melyet a következőkben ismertetünk. Túlnyomó része C. N. H. 59-es II. Béla-féle denárokból áll, számszerint 148 rendes veretű példány van e leletészben ebből az éremből. Egy további példány ugyanezen érem zavart feliratú példánya, végre egy példány ugyancsak ezen érem rajzát viseli, azonban körirata BELAREX megfordított irányban van azon alkalmazva. A leletben volt ezenkívül a C. N. H. 65-ös éremből

16 darab, a 71-esből 2 darab, végre a 76-osból 2 darab. Összesen 170 érem jutott tagtársunk birtokába.

Dr. Z. L.

Bócsatelke községben (Jásznagykunszolnokm.) 4708 db. XV. és XVI. századi ezüstpénzt találtak. Volt benne *I. Ulászló* C. N. H. II. 143A típusú denára 1 db., *II. Ulászló* C. N. H. II. 273B típusú denára 1 db., *II. Lajos* C. N. H. II. 306A típusú denára 1526-ból 3 db., *I. Ferdinánd* K—B jegyű denára 1531—1565-ig terjedő évszámokkal minden évből összesen 167 db., N—C jegyű denára 1554-ből 1 db., *Miksa* K—B jegyű denára 1565—1578-ig minden évből összesen 128 db., *Rudolf* K—B jegyű denára 1578—1593-ig minden évből összesen 221 db., H—S jegyű 1579-ből 1 db. *I. Ferdinánd*-, *Miksa*- és *Rudolf*-kori egykorú hamis denár 11 db., *boroszlói* garas évszám nélkül (1 db.), *Braunschweig-lüneburgi* garas 1551-ből és 1554-ből (2 db.), *glogani* garas évszám nélkül (4 db.), 1506-ból (5 db.), *goslari* garas 1555-ből (1 db.), *göttingeni* garas 1550-ből (2 db.), *hammeln*i garas 1550-ből (2 db.), *herfordi* garas évszám nélkül és 1546-ból (2 db.), *höxteri* garas (kopott, 2 db.), *nordheimi* garas 1550-ből (1 db.), *regenstein*i garas 1548-ból (1 db.). A lelet többi részét *I. Zsigmond* korabeli (1526—1548) lengyel és (1528—1535) *porosz-lengyel*, *Albert* korabeli (1529—1558) *porosz-hercegségi*, *II. Frigyes* korabeli (1541—1546) *liegnitzi*, *I. Zsigmond* korabeli *elbingi*, *Báthory István* korabeli *rigai*, *Zsigmond Ágost* korabeli *litván* s e három utolsó uralkodó idejéből *danzigi*, *János Sevér* korabeli *Brandenburg-küstrini* garasok, 1518—1526-ig terjedő évekbeli *schweidnitzeri* félgarasok, *Ulászló* (Varn.), *IV. Kázmér*, *János Elbert*, *I. Sándor*, *I. Zsigmond* korabeli *lengyel* félgarasok, *Albert* és *I. Zsigmond* korabeli *porosz* solidusok, *I. Zsigmond*- és *Báthory István*-féle *danzigi* és *litván* solidusok képezték. Volt benne 23 db. *cseh* egy lapú fillér, 1 db. *morva* garas s egy-egy db. *tescheni*, *tirol*i és *karinthiai* félgaras is

Szarvas (Békésm.) határában orosz foglyok 294 db. XVI. századi ezüstpénzt találtak, még pedig 11 db. tallért, 3 db. féltallért és 280 db. lengyel garast és III-as garast. A tallérok között volt *Ágost szász* tallérja 1572-ből (1), *I. Krisztiáné* 1590-ből (2), *György Frigyes* *nürnbergi* grófságbeli tallérja 1590-ből (1), *Hermann Ditrich* *batenburgi* tallérja 1577-ből (1), *Rudolf cseh* tallérja 1578-ból (1), *Ferdinánd főhg.* *tirol*i tallérja évszám nélkül (5). A féltallérok között volt *Ágost szász* $\frac{1}{2}$ tallérja 1572-ből (1), *Farkas és Fülöp Braunschweig-grubenhageni* $\frac{1}{2}$ tallérja 1586-ból (1), *Mihály salzburgi* $\frac{1}{2}$ tallérja 1559-ből (1). A garasok közt volt *I. Zsigmond* korabeli *lengyel*, *I. Zsigmond*, *Báthory István*, *Zsigmond Ágost* korabeli *danzigi*, *Báthory István* korabeli *rigai*, *I. Zsigmond* korabeli *elbingi*, *I. Zsigmond* korabeli *porosz*, *Albert* korabeli *brandenburgi*, *Zsigmond Ágost* korabeli *litván*, *II. Frigyes* korabeli *liegnitzi*, *János* korabeli *Brandenburg-küstrini*, ezenkívül 3 db. *braunschweigi* 1550-ből és 1555-ből és 1 db. *göttingeni* (155?-ből). A III-as garasok *Báthory István* korabeli *lengyelek*, *rigaiak* és *litvánok* voltak.

H. P.

Hosszútelek határában (Alsó-Fehérm.) egy barbareszk *Philippos*-féle tetradrakmont és egy *Alexandros*-féle makedóniai tetradrakmont letek néhány év előtt.

Páhi község (Pestm.) határában, a régi római műút mentén, az út köveinek hézagaiban egy darab barbár rézpénzt (N. K. VI. k. 59. l. 26. kép) és egy kis barbár ezüstpénzt (Dess. 247. sz.) találtak, községi birtokon, 1917 május havában. (Zachár Zoltán birtokos úr közlése.)

Vormága (Hunyadmegye, dévai járás) községben özv. *Filimonnénak* a hegyoldalban fekvő kertjében, kapálás közben egy darab *Makedonon* protes és 3 db. *thasosi* tetradrakmont és 1 db. *Maria* (Babelon 7. sz.) római köztársasági denárt találtak együtt, mintegy tíz év előtt.

Kominnál, Horvátországban szántás alkalmával egy edényben körülbelül 1800 darab III. századbéli római pénzt találtak. Ebben az éremtömegben *Gallienus* és *II. Claudius* 7600, *Salonina* 1000, *Aurelianus* 800 darabban volt képviselve. A legrégebb darab *Caracalla*, a legújabb *Tacitus* pénze. A lelet a zágrábi múzeumba került (Pester Lloyd 6/VII. 918, esti lap).

G — — n.

K ü l ö n f é l é k.

Régi följegyzések egy még régibb gyűjteményről. A Berchtold grófi családnak több tagja foglalkozott éremgyűjtéssel, míg végül B. Lipót gróf (későbbi külügyminiszterünk), a régi családi gyűjteményt Bécsben az Egger cég útján 1906 dec. 12—14-én elárvereztette. A Buchlowitzban, Csehországban tartott régi családi éremgyűjteménynek, vagy legalább egy részének *Miscellanea Hungarica* című írott lajstromát most 20 év előtt, 1899-ben B. Zsigmond gróftól megkapta a m. nemz. múzeum, de közbejött nehézségek következtében a vásárlás elmaradt. Igen sok nagyon érdekes Hungaricumot jegyeztem ki akkor e lajstromból, amelyeknek részben nyoma veszett és már az árverésen sem szerepeltek egyes darabok, részben pedig az árverés óta teljesen hallgat róluk a krónika. A maguk kurta hiányosságában és a mai magas papír-árak mellett is érdemes egyet-mást felsorolni a sok közül. Talán egyszer újra előkerülnek és akkor e följegyzés révén tájékozódva leszünk provenienciájukról.

1. Magyar vezérek és fejedelmek (6 ezüst). — 2. Hedwig (3 ezüst). — 3. Podjebrád (2 ovális ezüst). — 4. Sárkányrend eml. (ezüst). — 5. Castriota Skanderbég (ezüst). — 6. Hunyadi László (2 ezüst). — 7. Zsámboki (Sambucus) János (ezüst). — 8. Conv. Cibin (ezüst). — 9. Conv. Kövesdiensis (ezüst). — 10. Thurzó György (4 ezüst). — 11. I. Mátyás, 4 # (arany). — 12. I. Mátyás (3 ezüst). — 13. II. Ferdinand és Eleonora (unicus). Ezüst. — 14. III. Ferdinand és 3. Mária (unicus). Ezüst. — 15. Kupeczky János (réz?) — 16. Tököly Imre (réz?) — 17. Pannonhalma (ezüst). — 18. Gróf Győry címere (ezüst). — 19. B. Rotschild S. M. (ezüst). — 20. Mosoni Mária Czelli-érem (réz). — 21. Kövy Sándor (ezüst). — 22. Trenchini ferdő (2 ezüst). — 23. Ferenczi: A pásztorleány (réz). — 24. Mária Terézia és Világosvár (réz). — 25. Kazinczy eml. (Blaske) réz. — 26. Az álmodó Ámor (Poraczkai) réz. — 27. Zrinyi Miklós és Solymosvár (ezüst). — 28. Magyarfalvi gróf Berchtold Zsigmond 1828 (ezüst). — 29. Magyarfalvi gróf Berchtold Zsigmondné 1837 (ezüst). — 30. Herceg Ghika Sándor 1839 (réz). — 31. Sz. Miklós (ezüst). — 32. Horvátországi bán inst. pénze (2 réz). — 33. Luszenszky János b. címere (ezüst). — 34. Schmid Dániel (ezüst). — 35. Pestanum insigne iaculatorum 1845 (2 ezüst). — 36. Magyar Mária Terézia kat. rendje 1849 (arany). — 37. Pestanum insigne confratern. 1849. — 38. Pesti emlékpénz 1849 (ezüst). — 39. Nagyhirű magyar férfiak 1848—1849 (1 arany és 40 db. réz). (Ezek kézzel vésett arcképes érmek voltak). — 40. Magyar 1848-beli K. rendjel (ezüst). — 41. Magyar Sz. István rendjel 1849 (arany). — 42. T. Ferenc József kat. rendjei 1850 (1 arany, 2 ezüst). (Valószínűleg vitézségi érmei lehettek). — 43. Gróf Csáky Tivadar emlékéül 1859 (1 ezüst, 1 bronz). — 44. Bécsi magyar bál eml. p. 1860—1861 kétféle (2 réz?) — 45. Sz. Ivó advocatus pauperum ezüstpecsétje. — 46. Jurid. Facultas Pestiensis (3 ezüst és 5 bronz!) — 47. Kollonics 1 db. (Elefántcsont; most a nemz. múzeumban). — 48. Curia nova (ezüst). — 49. Vármegyei címerek 54 db. (réz?) — 50. Caraffa (réz). — 51. Castaldo (ezüst). — 52. Bethlen Katalin (ezüst). — 53. Zrinyi Ilona (ezüst). — 54. Klotska (1784 unicata) réz. — 55. Krisán (1784 unicata) réz. — 56. Hangerli Konstantin 1797 (2 ezüst és 4 réz). — 57. Talismata (különböző anyagból, 529 db.). — A lajstrom végén mint „ritkaságok“ van egy csomó érem felsorolva. Ezekből említést érdemelnek ezek: 58. Hunyadi János, koronával. — 59. Bakacs Tamás. — 60. Zrinyi Miklós tallérja és forintja. — 61. Zrinyi Miklós egész arcképe. — 62. Martinuzzi kardinál címere. — 63. Kamper Ferencz. — 64. Armpruster. — 65. Szaravasi. — 66. Mária Terézia pápi rendje. — 67. A magyar gárda emlékpénze. — 68. Horja Kloska Krisán. — 69. V. Ferdinand lóháton, országgyűlés alkalmából. — 70. Kiss Lajos. — 71. Trofonius István emlékpénze. — 72. III. Károly születési pénze. — 73. Kalappénz. — 74. B. Malonyai János cin címere. — 75. Bocskay Erzsébet (10 #). — 76. Tandem oppressa resurget (1 #). — 77. Koson (ezüst).

A felsorolt kivonatos lajstromban elég gyakran találunk homályos, sőt itt-ott érthetetlen megjelöléseket. Viszont közvetlen szemléletből tudom, hogy az árverésen, sőt közvetlenül az árverés befejezése után is egyébként alig vagy éppen nem ismert, kézzel vésett érmek (hasonlók a B. U. E.-ben 435, 448, 459, 463, 467, 505, 517, 540. sz. a. leírt érmekhez) jöttek napfényre e gyűjteményből és maga az árverési lajstrom is sok meglepő ritkaságot tartalmaz. — A Horja Kloska Krisán érmeknek galváno-másolatait magam is láttam, a Skanderbégét ismerem, Berchtold grófné érmét megszereztem a N. M.-nak, a gróf érme ellenben nem került árverésre. — A Kollonics-plakett a N. M.-ba került, a vármegyei címerek ugyanott találhatók, a 66. sz.-ról többször beszélnek egy kézzel vésett jelvényvel kapcsolatban, a 73. sz. a N. M.-ba került (l. Num. Közlöny VII. k., 78. l., 11. sz.) de közelebbi vonatkozása még most is homályos. — Föl kell tehát tételeznünk, hogy a többi, homályos vagy hibás tételek sem tartalmaznak misztifikációt; egyszer majd ráakadunk ezeknek a kulcsára is.

Schwerer János emlékezete. A régi zombori éremgyűjtők emlékében még él az ő neve, de a m. nemz. múzeumi éremtár 1878—1888. évi naplójának mintegy 80 elszórt tétele és a zombori állami főgimnázium értesítői is tanuskodnak róla, hogy néhai Schwerer János egyike volt azon nemes érzésű gyűjtőknek, akik nem maguknak, hanem a közgyűjtemények részére gyűjtöttek, fáradoztak, évtizedeken át, tehetségükhöz képest őszinte buzgalommal. — Zomborban 1826 dec. 19-én született, ott tanult is, majd vaskereskedést nyitott, a szabadságharcban mint honvédszázados és Zákó István őrnagy szárnysegédje vett részt. Világos után az osztrák hadseregbe sorozták be mint közlegényt és ilyen minőségben Vicenzában szolgált, majd 1854-től 1883 ig a pénzügyőrségnél szolgált Temesváron, Debrecenben, Szatmáron, Ujvidéken, Orsován és Pancsován. Itt Weifert Ignác sergyáros, egyik legnagyobb éremgyűjtőnk társaságába került. Ekkor Schwerer is nemcsak gyűjteni, hanem Weifert kézikönyvtárának igénybevételével tanulmányozni is kezdte a régi pénzeket. Nyugalomba vonulása után Zomborban élt és számos éremgyűjteményt lajstromozott. Ezekből is a zombori főgimnáziumnak és a nemzeti múzeumnak szerezte meg mindazt, amit szükségesnek tartott. Mikor a főgimnázium éremgyűjteményét ismeretlen tettes elorozta, Schwerer is kedvét vesztette és saját, szintén az iskolának szánt gyűjteményén túladott. Pongrácz Imre őrnagy, gyűjtő szerezte meg annak egy részét. — Schwerer nevét nemcsak Zomborban, hanem a nemz. múzeum régi tisztviselői körében is jól ismerték és elismeréssel említették, mint hazafias érzéstől áthatott, önzetlen embert, — aki ha módjában áll, bizonyára nagy mecénás lett volna.

E megemlékezést dr. Frey Imre t. tagtársunk által beküldött, de a Num. Közlöny szempontjából kissé túlszáles keretekben megírt életrajzból merítettük. (Szerk.)

Hajdúhadház — a szabadságért. Egy szerény, elrejtett érmecskére hitta föl H. F. P. tagtársunk jó régen figyelmünket. Most aktuálisabb a tárgy és ez okból közöljük az érmecske leírását:

A mező közepén a magyar címerpajzs a koronával. Fölötte ívben: *március 15.* Balra: 1848, jobbra: 1898, a címer alatt két, szalaggal összekötött babérfaág. Gyöngykörös és előre álló síma kettős szegély.

Hátlap: vízszintes sarokban: *a haza | szabadságáért | harcolt fiainak | hajdu hadház | város | közönsége* | Előre álló síma szegély. — Fülezt érem.

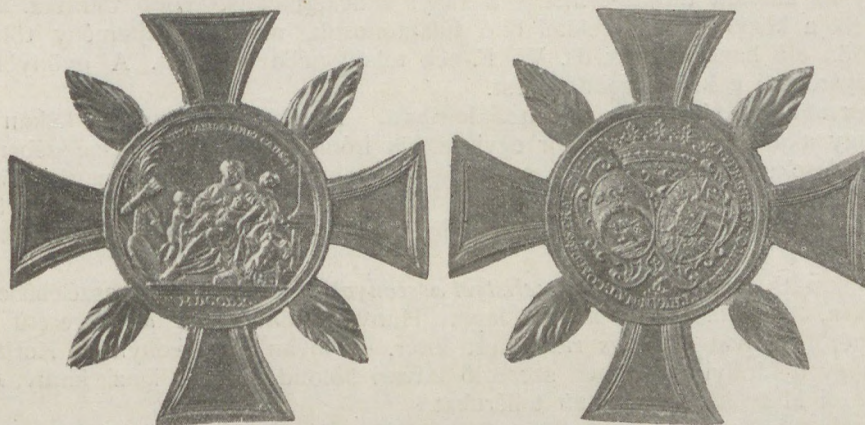
Sárgaréz. 32 mm

Magyar vonatkozású alapítványi érmek és jelvények felől tudakozódott olvasóink egy csoportja. Válaszunk általános érdekű lévén, itt közöljük: Nentwich J. Mitteilungen d. Klubs der Münz- u. Medaillenfreunde in Wien VI. k. 1895 októberi és novemberi számaiban Wiener Stiftungspfennige címen egy különlenyomatban is megjelent közleményt adott ki, melyben Savageri Jánosnak Brűnnben 1832-ben megjelent, Chronologisch-geschichtliche Sammlung aller bestanden Stifungen, Institute, öffentlicher Erziehungs- und Unterrichtsanstalten d. k. k. Österreichischen Monarchie mit Ausnahme von Italien

cimű műve 1. kötetének alapján több bécsi alapítvány jelvény-érmeit ismerteti. Ezek közül a Mikosch-, Batthyány- és Herberstein-Illyésházy-féle alapítványok magyar vonatkozásúak.

1. A *Mikosch*-féle alapítványt Mikosch Bernát György grófnak 1751-ben elhunyt neje, szül. Hanne Mária Franciska alapította végrendeletében, midőn a Chaos báró alapítványához (a bécsi Laimgrubén) nyolc helyet csatolt mérnök-növendékek javára. Az eredeti alapító: Richthauseni Chaos János Konrád báró a magyar bányavárosok kamara-grófja, aki 1663-ban halt meg, jótékonyági célokra hagyta vagyonát — árvák javára, — de később egyéb alapítványokat is csatoltak ezen alaphoz, így a Mikosch-félét is.

A Mikosch-féle alapítólevél értelmében az alapítvány élvezői az alapítónőnek és férjének címerét és neveiket viselő *ezüst* érmet (!) tartoztak viselni kabátjukon. A m. nemzeti múzeumnak birtokában azonban nemcsak ezüst, hanem *réz*ből vert ilyen érem is van. Ennek céljáról nem szól az írás. Az érem képét 1. a) Széchenyi, Cat. III. k. 20. l. 1. sz. és tab. Misc. 7 tábla 58 sz. b) Weszerle: br. XXV. 5. k. Mindkét rajz tökéletlen. Jobb képet ad róla Nentwich (i. h.)

2. *Batthyány* Károly Fülöp grófnak, a B.-Strattmann hgi ág alapítójának 2-ik neje, szül. *Strattmann* Franciska Terézia grófnő 1753. évi végrendeletében 50,000 p. frtnyi alapítványt tett 10 szegény katonatiszti özvegy javára Bécs székhellyel, melyet 1772-ben férje tetemesen gyarapított. Az alapítólevél 12. pontja értelmében az alapítvány minden élvezője a fenti mellékelt képen látható jelvénynek (Stiftspfennig) egy a halál vagy kilépés esetén visszaszolgáltatandó példányát tartozik viselni, sötétbarna szalagsokron. Az eredeti verőtövek a Trautmannsdorf-féle levéltárban őrzendők. — Az összes Bécsben tartózkodó alapítványi özvegyek, javadalmuk különbeni elvesztése mellett tartoznak az évente április 18-án a bécsi Schottenkirche-ben, ahol az alapítónő hamvai nyugszanak, jelen lenni a gyászistentiszteleten.

Nentwich bronzérmet említ, a m. nemzeti múzeum azonban néhány év előtt a Berchtold-féle gyűjteményből egy aranyozott példányt szerzett. (Árv. jegyzék 1090. sz. Ára 41 K volt.)

3. *Herberstein* János Tádé gróf 1805. évi végrendeletében nemesi hölgyalapítványt alkotott, mely 1820-ban *Herberstein-Illyésházy* grófi alapítvány néven aktiváltatott. Az alapítólevél 18. pontja értelmében az alapítványi hölgyek egy aranyból készült fehérzománcos és egy kétforintos pénz nagyságának megfelelő alapítványi érmet tartoznak viselni, melynek egyik lapján a Szentháromság képe és: DER TUGEND UND MITTELLOSIGKEIT, DEN 28. MAI 1806 felirat foglal helyet, míg a másik lapon a grófi korona alatt egymás mellé helyezett Herberstein és Illyésházy-féle címerek láthatók e körirattal: JOH. THAD. GRAF. HERB. UND JUL. GR. ILLYESH. | A dolog természeténél fogva ezen érmek a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak, ha ugyan egyáltalában valóságban kiverettek. —*n*

Scharff Ferdinánd egyike volt régi fajta gyűjtőinknek, aki specializáló cél vagy szándék nélkül, esztétikai érzéktől vezetve, évek hosszú során át gyűjtött össze nagyrészt verdefényű, de legalább is kitűnő föntartású szép arany- és ezüst emlékérmeket és pénzeket. Ő selmebányai polgár volt; a kiegyezés után Bélabánya orsz. képviselője. Gyűjtői működése 1850—1875 közé esik. Gyűjteményét egyik vejének: Soltz Gyula, selmebányai erdészeti akadémiai tanárnak ajándékozta, kinek özvegye Heincz Emma, azt két unokaöccsének: dr. Händel Béla ügyvédnek és Heincz Pál mérnöknek adományozta. A tulajdonosok 1913 telén a nemz. múzeum éremtárának ajánlták vételre a gyűjteményt, melyben — emlékezetből beszélve — igen sok verdefényű magyar és erdélyi arany- és ezüstpénz (sok tallér), hasonló föntartású 17—18. századi emlékérmek, körmői Szent György- és barátságérmek, régi hazai arcképes emlékérmek, arany és ezüst Lutherérmek, köztük egy nagy 16. századi típusú ezüst, hátlapján Krisztus képével, aztán egy nagy lengyel arany emlékérem Kiew elfoglalására 1705-ből, orosz platinapénz, stb. stb. voltak. — A káprázatosan szép sorozatokból a n. múzeum éremtára sokat vásárolt meg igen méltányos áron, így az említett Luther-érmet s a kiewi emlékérmét is. Több darabot ajándékol ajánlottak föl a közjó iránti érzékkel bíró tulajdonosok, míg a gyűjtemény többi része egy külföldön élő hazánkfíának dr. W. F.-nek tulajdonába ment át. A gyönyörű gyűjtemény megérdemli e kis megemlékezést.

Numizmatikai tévedések az irodalomban. Korántsem akarunk kákán csomót keresni, vagy akadékoskodni, amikor egyik-másik írónk lebilincselő elbeszélésében numizmatikai tévedéseket állapítunk meg, csakis úgy magunk közt kívánjuk megjegyezni, hogy mennyire nem mentek még a köztudatba pénztörténetünk és numizmatikánk olykor alapvető tényei sem és hogy ennél fogva mennyire hézagpótló társulatunk és közlönyünk fennállása, illetve működése.

Így Mikszáth Kálmánnak „*A szelistyei asszonyok*” című kedves elbeszélésében (Révai testv. kiadása, 3. kiadás 1908) a 124. lapon Hunyadi Mátyásnak az újveretű tallérján lévő arcképéről, melyet *Mathias rex* felírat kíséri, — kívánja bebizonyítani Korják budai fogadós, hogy a királyi öltönyben szereplő udvari bolond nem az igazi király. (Tudjuk, hogy Hunyadi Mátyás nem veretett tallérokat.)

A *Katángi Menyhért* című kötet 259. lapján Bánffy Dezsőről írja, hogy „ő ama csalóka rézgarasokhoz hasonlít, melyek a középkorban voltak elterjedve (én magam is láttam még egy ilyet), kívülről garasok voltak, de bennük arany volt elrejtve. Efféle garasokkal a fejedelmek szoktak volt kártyázni, hogy a papok, akiktől mindig tartottak, azt higgyék, mintha kicsibe játszanának.”

Erre nézve pedig tudjuk, hogy a régebbi „Schraubthaler”-ek vagyis szétcsavarható tallérok mintájára (amelyek egyes képeket, vagy egész képsorozatokat rejtettek magukban) Mária Terézia nagy rézkrajcárjaiból meg későbbi, különösen szabadságharcunk idejében vert vastag, nagy rézpénzeinkből csináltak szétnyitható, szétcsavarható példányokat, melyekben láttam már daguerrotyp arcképet és közvetlen forrásból tudom, hogy aranyat is rejtettek olykor. — A középkorban azonban efféle rézgarasokat még nem csináltak; a régi garasokat ezüsből verték és sokkal vékonyabb lapkákra, mintsem hogy szétnyithatók lettek volna.

— —n.

Múzeumok, gyűjtemények.

Az esztergomi főgimnázium pénzgyűjteménye nem tekint vissza nagy multra. Az 1852 febr. 4-én tartott tanári értekezleten vetette meg az alapját Takács Bernardin igazgató azzal, hogy mintegy 1000 darabból álló privátgyűjteményét a történelem tanárának rendelkezésére bocsátotta s a következő években is szépen gazdagította ajándékaival.¹

¹ Vojnits: Az esztergomi káptalani iskola és gimnázium története. 207—208.

Gyarapítása majdnem kizárólag adományokból történt, ami egyes években, például az 1880/81. és 1881/82. tanévekben külön-külön is néhány százat tett, ámde rendszeres növelésre, beszerzésre kevés gond fordított. Ennek következménye, hogy a gyűjteményben igen nagy számban halmozódtak föl az újabbkori rézpénzek (Mária Teréziától), míg ritkább példányok megszerzése, ásatásoknak majdnem teljes hiánya, illetve az építkezések alkalmával megfelelő utánjárás és ellenőrzés hiánya következtében, továbbá hogy helyben másoknak is vannak értékes és nagy gonddal gyarapított s őrzött gyűjteményei (pl. a Brenner-féle): igen nagy nehézségbe kerül.

Leggazdagabb a gyűjtemény római pénzekben, hiszen a város a hajdani Salva helyén épült, de elég szép a magyar, osztrák, német és lengyel pénzek száma és értéke is.

Mind az érem- és pénzgyűjtemény, mind a könyvtár különben most áll rendezés alatt, míg a régiségtár rendezése, illetve szervezése már befejeződött.

Az árpádkori magyar pénzek száma 184, közte 2 db. Szent István kori, 1—1 Péter, I. Endre, Béla dux, s egy érdekes Salamon korából. Legjobban van képviselve Kálmán, II., III. és IV. Béla. Talán legérdekesebb darabja az, mely a nemrég ismertetett érseki veretek körébe tartozik. Kár, hogy a friesachi mintára készült rézpénz hátlapja kissé elmosódott, lekopott. — A vegyesházak korából 105 darabunk van, különösen Zsigmond, Mátyás, II. Ulászló és II. Lajos idejéből. 1 arany (Mátyás), a többi ezüstdénár és garas. — A Habsburg-házi anyag már 7—800 darabra rúg, közte 3 darab arannyal, egyik I. Ferenc gyönyörű aranytallérja. Ezzel kapcsolatban említhetem meg az erdélyi pénzeket (Apafi Mihály aranyával és Bethlen Gábor magyar király tallérjával), valamint a II. Rákóczi Ferenc és a 48-as szabadságharc pénzemeleit. — Az ókori pénzek közül 15 db. görög. Ezenkívül van 6 db. barbár ezüstpénz. Van 1000—1200 db. római, közte Hadrianus aranya, szép triens és családi dénárók. Legjobban van képviselve Constantinus, kivüle Traianus és Hadrianus, meg Gordianus. Ezekhez kapcsolódik a 18 db. bizánci pénz. — A közép- és újkori külföldi pénzek között legjobban természetesen Németország, illetve Ausztria van képviselve. Jellemzőképen megemlíthetem, hogy pl. friesachi dénár 112 darab van. De képviselve vannak a különféle német államok és városok majd mind, főként a XVIII. századból és a XIX. század elejéről, de Poroszországot pl. számos XVI. századi pénze is reprezentálja. Ugyanez mondható az osztrák tartományokról, különösen Tirolról és Olmützről.

Itáliából Erizzo doge tallérja érdemel külön említést, az összes pénzek száma pedig nem tesz többet 250-nél (beleértve a legújabb pénzeket is). Hasonlóképen van képviselve Franciaország, Nagybritannia, Oroszország, míg a többi európai országból s az Egyesült-Államokból inkább csak modern pénzek vannak. Legfeljebb néhány svájci meg belga darabot emelhetnék ki, hozzávéve a németalföldi szabadságharc alatt vert aranyat. Török, sőt perzsa pénzünk elég sok akad, köztük egy arany. Gyöngé minőségű ezüstanyagból, illetve rézből készült török pénzt néha csomókban találunk. Így jutottunk az idén is egyszerre 8 darabhoz. Ázsia, Amerika egyes államai, illetve gyarmatterületei már csak egy-két példánnyal szerepelnek gyűjteményünkben. — Ezekhez járul a mintegy 250 darabra tehető zsetonggyűjtemény.

A pénzgyűjtemény mellett újabban emlékéremgyűjtemény is van. A duplumukon kívül 226 világi, különösen történelmi vonatkozású és 149 vallásos tárgyú érem van benne. Ezekhez járul 16 db. régi pecsét és 5 db. pénzmintájú rézsúly. Kiegészítésül még megjegyzem, hogy mindehhez különösen a tanítás céljaira szép gipszmintagyűjtemény járul. Mint reliquiákat őrizzük itt Bátorai Schulz Bódog szabadságharcí két kitüntetését s érdekes a két lipcei csatakeresztje.

A régiségtár kebelében két esztendeje kis háborús gyűjteményt is létesítettem. Ebbe eddigelé 220 db. hadi jelvényt sikerült gyűjteni, mikhez 3 szerb, 17 orosz, különféle jubileumi, illetve díszérem, 1 orosz bírói jelvény és 1 azonossági amulet járul. — Ugyancsak a háborús gyűjtemény kiegészítéseül szolgálnak a háborús pénzek: 35 db. hadi-

fogolytábori papír és 11 db. réz-, illetve ólompénz Kenyérmezőről, Somorjáról, Dunaszerdahelyről, Aschachról majdnem teljes gyűjtemény), továbbá a leibici szükségpénzek sorozata 2 db. lwówi szükségbankó, 2 német, 1 török, 1 román hadibankó.

A papírpénzgyűjtemény különben jórészt Kossuth-bankókat foglal magában, de van 5 db. assignat, a régi osztrák, illetve bécsi városi bank 18 db. bankója s újabban szerb, montenegrói és török papírpénzek.

Mindent összevéve a pénz- és éremgyűjtemény úgy 4—5000 darabra tehető.

Balogh Albin.

Gazdát cserélt éremgyűjtemények. 1905. évben Császka György kalocsai érsek műtárgyainak és képgyűjteményeinek árverése alkalmával egy kisebb, mintegy 2000 darabból álló éremgyűjtemény is került eladásra. Az éremgyűjteményt, egyéb tárgyakkal együtt Daróczy Zoltán alapító tagtársunk, paksi földbirtokos vette meg. Az éremgyűjteményből saját gyűjteményét egészítette ki, a duplumokat pedig elcserélte. Érdekesebb darabjai voltak a Császka-féle gyűjteménynek Bocskay Istvánnak 1606. évben vert tizaranyos pénze, egy hollandi mintára vert olasz városi tallér, továbbá Mátyás, Zsigmond és Ulászló királyok aranyainak mintegy 25 változata. Daróczy Zoltán birtokát eladva, gyűjteményétől is megvált, mely mintegy 5000 darabból álló gyűjteményt dr. Walla bécsi régipénzkereskedő vette meg. A gyűjtemény magyar vonatkozású érdekességei voltak Ulászló, Zsigmond és Mátyás királyok aranyainak változatai, néhány svájci tallér a XVI. századból, Béla király rézpénzeinek mintegy 45 változata, Rákóczi Ferenc rézpénzeinek sorozata, melyek leírása e folyóirat hasábjain is megjelent. A római pénzek mintegy 1500 változattal voltak képviselve a gyűjteményben, melynek egyik legértékesebb darabja volt Galba császár aranya BON EVENT felirattal, továbbá Pescennius Niger denára hibás hátlapi felirattal és még néhány Cohen által nem ismert változat. A római gyűjtemény érdekességét növelte az, hogy nagyjából paksvidéki leletek voltak. A régiséggyűjteménynek szintén néhány nagyon becses darabja volt, különösen egy bronzkori sírlelet, — mintegy 50 darab, ritka szép patinával bíró darabok, — egy római mérleg (leírása megjelent az Arch. Értesítőben), római öntő-minta; hihetőleg épület díszítésére használtattak öntvényei, Venust ábrázoló, bronzból készült házi istenszobrocska, régiségeinek néhány darabját közölte Wosinszky, Tolna vármegye történetének I. és II. kötetében.

D—y.

A m. nemzeti múzeum éremtára az 1918. év folyamán 1017 darabbal gyarapodott. Ebből 977 db. az A- és 1017 a B-csoportra esik.

Érem- és könyvvásár.

Adolph Hess Nachfolger. (Frankfurt a/M. Mainzer Landstr. 49.) 1918 szept. 30 án árverezte egy északnémet gyűjtőnek és Mülverstedt úrnak gyűjteményeit, melyek nagyobb aranypénzek, arcképes emlékérmek és magdeburgi veretek nagy számát tartalmazták (2242. tétel). Érmészeti könyvek is kerültek eladásra.

Ugyanazon cég okt. 3-án a Proll-féle gyűjtemény kitűnő főntartású tallérait árverezte. Néhány, 1591—1680 közti időből való erdélyi tallér és a német birodalom rovatában felsorolt magyar tallérok képviselték hazánkat e gyűjteményben (1927 tétel).

A. Riechmann & Co. (Halle a. d. Saale). 18—21. sz. Verzeichniss-je, — eladó érmek lajstroma, 1918 szept., dec. kelettel megjelent. A decemberi füzetben különösen sok érdekes személyi érem és num. szakmunka van felsorolva, úgyszintén erdélyi tallérok is.

J. Deibler. (Inhaber A. Pressl) Wien, I. Bauernmarkt 2. a): „Der Bücherliebhaber“, 1918. n. 1 — 1244—1253. Érmészeti könyvek. (Eckhel, — Kreusler: Lutherérmek, stb.).

T á r s u l a t i é l e t .

Kristyóry Sándor † Mély részvétellel jelentjük, hogy társulatunknak lelkes tagja, Kristyóry Sándor, aradi sütőmester, volt tartalékos főhadnagy, Aradon, 1918. évi dec. hó 1-én, 37 éves korában elhunyt. Nyugodjék békében!

Zwack Ákos † Társulatunknak hosszú éveken át volt lelkes tagja, Zwack Ákos, bornagykereskedő, 1919. évi március hó 24-én 50 éves korában Budapesten elhunyt. Kegyelettel őrizzük meg emlékét!

Társulati könyvtárunkat t. tagjaink rendszerint hétfőn és csütörtökön d. u. 6—8 óráig használhatják. Ugyanakkor megtekinthető a társulat gyűjteménye is. — A kézi-könyvtár bármikor használható; kulcsa a társulati helyiségben a tagok rendelkezésére áll.

Összejöveteleinket¹ a társulati helyiségben (VIII. Csepreghy-utca 4. szám, II. e. 15.) a következő napokon rendezzük: 1919. január 9, február 13, március 13. és 27, április 10, május 8, június 12, július 10, augusztus 14, szeptember 11, október 9, november 13. és december 11 napján. — Az összejövetelek után társasvacsora van a Kiszel-féle étteremben (VIII. József-körút 56), — kivéve július 10. és augusztus 14-én, mely napon a társas vacsorát Gundel Károly városligeti kerthelyiségében rendezzük.

A társulati tagsági éremből és a társulat 10 éves fennállására vert zsetónból egyelőre nem veretünk példányokat t. tagjaink megrendelésére.

Kivonat a választmány 1918 november 14-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül hét választmányi tag.

A választmány a legmélyebb részvétellel veszi tudomásul tiszteletbeli elnökének, gróf Desseffy Miklósnak elhalálózását, kinek beszterelésén a társulatot titkár és Harsányi Pál dr. választmányi tag képviselte. A társulat részvétiratot intézett az özvegyhez. Emlékét a választmány jegyzőkönyvileg örökíti meg és arcképét a társulat helyiségében méltó helyen helyezi el. A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Cahn E. Adolf rendes tagnak elhunytát, szintúgy volt lelkes tagjának Hidegvéghy Sándornak elhunytát is. A választmány köszönetet mond a vallás- és közoktatásügyi miniszternek az alkalomból, hogy az 1918—1919. költségvetési évre szóló 1000 korona államsegélyt kiutalta. A választmány köszönetet szavaz Nagy Zoltán rendes tagnak 200 koronás alapítványáért. A társulat tűz- és betöréses lopás elleni biztosításainak értékei felemeltettek. A választmány elhatározza, hogy a volt uralkodóház műkincseinek megosztása, illetve a magyar vonatkozásúaknak hazahozata iránt megindított akcióban résztvesz és szakszerű adatokkal ellátott beadvánnyal támogatja az illetékes bizottságot. A társulat rendes tagjai sorába fölvétettek: *Korbuly Dezső* dr. főorvos Ógyalla, *Marsal Lajos* főgimnáziumi tanár Csurgó, *Cahn E. Adolf* éremkereskedő cég Frankfurt am Main, *Gyulafehérvári róm. kath. főgimnázium*.

Kivonat a választmány 1918 december 12-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Ujhely Kálmán elnöklésre felkért választmányi tagon kívül négy választmányi tag.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Kristyóry Sándor rendes tagnak elhalálózását. A választmány elhatározza, hogy belép a „Magyarország területi épségének védelmi ligá“-jába. Titkár jelenti, hogy több társulat mellett újból kértük a közoktatásügyi kormányt, hogy a jövő évre is kapjunk a közlöny számára rendkívüli segítyt Kérvényünk elintézés alatt áll. A társulat tagjai sorából kiléptek Budapest VII. ker. Barcsay-utca főgimnázium, Planer József dr., majd töröltük Kacska József rendes tagot. A társulat alapító tagjai sorába felvétellett *Soltész Elek* dr. orvos Budapest, VII. Bethlen-utca 8.

Kivonat a választmány 1909 január 9-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül hat választmányi tag. — A választmány tudomásul veszi a fiumei áll. főgimnáziumnak mint rendes tagnak a társulatlól történt kilépését. Tudomásul

¹ Az időközben (május 2 án) megjelent rendeletnél fogva, mely az összejöveteleket megtiltja, társulati összejöveteleinket ennek megfelelően egyelőre beszüntetjük. (Szerkesztő.)

veszi titkárnak jelentését a társulat vereteiről és kiadványairól, valamint a közvetített könyvekről. Jelentést tesz ügyészi működéséről, szintűgy a pénzkezelésről.

Kivonat a választmány 1919 február 13-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül kilenc választmányi tag.

Titkár pénztárosi minőségben jelentést tesz a társulat 1918. évi könyvei lezárásáról. A választmány elhatározza, hogy a főfémjelző- és fémbeváltóhivataltól átvett leleteket mielőbb feldolgozza és az éremvásárt megtartja. A választmány felemeli a közlőny előfizetési díját és a régi évfolyamok árát is, szintűgy a társulati kiadványok árát. Ez a közlőnyben lesz közzéteendő. A társulat rendes tagjai sorába felvételre *Bellus Emil*, műegyetemi hallgató Besztercebánya (Budapest, VIII. Üllői-út 24).

Kivonat a választmány 1919 március 13-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül hét választmányi tag.

A választmány az egyes tisztviselőknek közgyűlési jelentéseit tárgyalja és jóváhagyja, szintűgy az 1919. évi költségelőirányzatot. A választmány elhatározza, hogy azt az az indítványt terjeszti a közgyűlés elé, hogy a tiszteletbeli elnöki széket egyelőre ne töltsse be. Titkár jelentést tesz a társulati helyiség elrekvirálása ellen tett lépéseiről. A társulat rendes tagjai sorába választottak: *Krausz Dezső* orvostanhallgató Budapest, VI., Szent-lászló-út 75. *Markup Ferenc*, vasgyári hivatalnok Diósgyőr.

Kivonat a választmány 1919 március 27-iki jegyzőkönyvéből. Jelen van Kilényi Hugó elnökön kívül nyolc választmányi tag.

A választmány mély részvétellel veszi tudomásul Zwack Ákos rendes tagnak elhalálozását. Titkár jelenti, hogy a társulati helyiségre vonatkozó rekvirálási igényt tárgyalás után elutasították. A választmány megállapítja, hogy az államforma- és kormányváltozás folytán a közlőnyből mely népbiztosoknak és népbiztossági osztályoknak küld tisztelet-példányt.

Kivonat a társulatnak 1919 március 27-ikén tartott közgyűlésén felvett jegyzőkönyvből. Jelen van Kilényi Hugó elnök, Zimmermann Lajos dr. jegyző és 19 társulati tag.

1. *Elnök* megállapítja a határozatképességet és megnyitja a közgyűlést. Megemlékezik a nagy társadalmi átalakulásokról, azon reménynek ad kifejezést, hogy a mi általunk kultivált tudományszaknak létjogosultsága elismerésre fog találni. Fokozottabb buzgóságra hívja fel a tagokat.

2. *Titkár* tesz jelentést a társulat XVIII. évi működéséről. Kegyelettel emlékezik meg a társulatnak elhunyt tiszteletbeli elnökéről Dessewffy Miklósról, szintűgy az elhunyt társulati tagokról. A társulat vesztett az elhalálozott hat tagon kívül kilépés folytán három tagot, egy tagot töröltünk, úgy hogy összes veszteségünk 10 tag. Ezzel szemben felvettünk három új alapító tagot, 12 rendes tagot, két régi rendes tagunk lett alapító taggá. Ma van a társulatnak 13 tiszteletbeli, 62 alapító és 307 rendes tagja, tehát a taglétszám 382. A tagoknak mintegy harmadrésze lakik az ellenség által megszállott területen. A társulati élet igen csendes volt. A tudományos működést főképen a közlőny képviselte, melynek kiadása sok gondot okoz a társulatnak. A társulatnak juttatott rendes és rendkívüli államségély fejében köszönet jár a közoktatásügyi kormánynak. A jelentés kiterjed a társulat tudományos működésére, kiadványaira, az éremverés szépművészeti részét illető működésére. A társulat nagy nehézségekkel fog megküzdeni az új világrendben, amíg mindenki részéről kellő elismerésben részesül, s azért fokozott buzgalomra hívja fel a tagokat. A közgyűlés köszönettel veszi tudomásul a jelentést.

3. *Szerkesztő* tesz jelentést ezután a közlőny 1918. évi évfolyamáról, amely eddig még nincsen lezárva. Vácolja ennek töle távolálló okait. Statisztikát közöl a megjelent fél évfolyamról. Koerfer István dr. alapító tag indítványára a közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és köszönetet szavaz a szerkesztőnek önzetlen, buzgó és odaadó működéséért.

4. és 5. *Gyűjtemény öre* olvassa fel jelentését a társulati gyűjtemény és könyvtárról, az utóbbit a munkában akadályozott könyvtáros helyett, kit az év folyamán helyettesített.

A közgyűlés Finály Gábor dr. indítványára a jelentést tudomásul veszi és köszönetet szavaz a gyűjtemény őrének.

6. *Pénztárosi* jelentést olvassa fel a titkár, valamint a társulatnak 1918. évi pénztár- és mérlegszámláját.

7. és 8. A felügyelőbizottság jelentését Woyciechovski Vilmos olvassa fel. A közgyűlés ezen jelentéseket tudomásul veszi és megadja a felmentvényeket.

9. *Titkár* előterjeszti az 1919. évi *költségelőirányzatot*, melyet a közgyűlés elfogad.

10. A közgyűlés a választmány indítványára kimondja, hogy a tiszteletbeli elnöki tisztséget egyelőre nem tölti be. A választmány tagjai közül ötnek megszűnven működési ideje, megválasztja választmányi tagokká 3 évi működési időre Alföldi András, Koerfer István dr., Lippay Károly, Telcs Ede és Ujhely Kálmán társulati tagokat. A felügyelő bizottságba egy évre Ifj. Walla József, Woyciechovski Vilmos és Zachar Antalt rendes tagokká, Váry Szabó Elemért póttaggá.

Lippay Károly alapító tag indítványára a közgyűlés köszönetet szavaz a társulat vezetőinek azon buzgalmukért, mellyel a nehéz viszonyok között vezetik a társulat ügyeit.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Niklovits Károly s. k., Varga Béla s. k.

Kivonat a választmány 1919 április 10-iki ülésének jegyzőkönyvéből. Jelen van Gohl Ödön dr. elnökön kívül 10 választmányi tag.

A választmány sajnálattal veszi tudomásul Finály Gábor dr. könyvtárőrének ezen tisztségéről való lemondását és érdemeit jegyzőkönyvben örökíti meg. A könyvtárőri tisztségre megválasztja Alföldy András választmányi tagot. A választmány elhatározza, hogy a főfémjelző- és fémbeváltóhivatal által rendelkezésünkre álló leletekből most már mielőbb megrendezi az éremvásárt.

A szerkesztő üzenete. Olvasóközönségünk szíves elnézését kérjük e füzet megjelenésének nagy késedelméért, melyet kívülünk eső okokból származó különböző akadályok és nehézségek okoztak. — Hasonlóképen a közbejött rendkívüli akadályoknak tulajdonítható e füzetnek szűkebb *terjedelme* és több ideszánt és előre jelzett közleménynek, köztük a „*magyar bányapénzek*“-nek stb. a következő füzetbe, illetve kötetbe való átutalása is.

I n h a l t.

Alexander Plank: Amtliche Instruktion für den Buchhalter des Münzamtes in Kremnitz vom Jahre 1694. — Diese Instruktion gestattet uns einen ziemlich tiefen Einblick in die innere Administration des Münzamtes und enthält pünktliche amtliche Angaben über Schrot und Korn der verschiedenen auszumünzenden Nominale. Die Aufsicht auf Richtigkeit des Schrots und des Kornes obliegt dem Buchhalter, doch teilt er diese Pflicht mit dem Einnehmer und dem Wardein, über deren Amtspflichten obige Instruktion auch mehrfach Aufklärung enthält.

Ludwig Kemény: Edikt Mariae, Königin von Ungarn über die „Kronen“-Denare aus dem Jahre 1384. — Aus dem Anlasse der jährlichen Geld-Emission dieser Periode beschwerte sich Rambuscus von Florenz, Oberster Dreissiger, dass Kaufleute und Bürger der Stadt Kassa mehrfach sich weigern die Zahlung in dieser Geldsorte zu leisten. Nun wird in diesem Edikte jeder aufgefordert, sämtliche Zahlungen in „Kronen“-Geld zu entrichten. — Die genannte „*Moneta Coronas dicta*“ entspricht der Spezies Nr. 116 und 117 des Corpus Nummorum Hungariae (Av.: Doppelkreuz, Rev.: Offene Krone) und laut obigen Ediktes ist die Datierung dieser Spezies auf das Jahr 1384 festgestellt. — Das Original des Ediktes wird im Archive der Stadt Kassa aufbewahrt.

Karl Szentgáli: Die Münzensammlung H. Kilényis. Diese Sammlung enthält nur zirka 1000 Stücke, und ihr Eigentümer war mehr Kunstsammler als Numismatiker. Doch

enthält diese Sammlung eine Anzahl guter und seltener Stücke, welche wert sind, hier beschrieben zu werden (Barbaren, Römer, Ungarn, Siebenbürgen).

Dr. Géza Faludi: Neuere Medaillen ungarischer Ärzte. Supplement (Nr. 68–88) zu jener Serie, welche derselbe Verfasser im Doppelhefte 1–2 dieses Bandes des Num. Közlöny beschrieben hat.

Dr. Edmund Gohl: Commemoration über den verstorbenen Ehren-Präsidenten der Ungarischen Numismatischen Gesellschaft: den Grafen Nikolaus Dessewffy, über seine Sammlertätigkeit und numismatische literarische Arbeit. Er sammelte früher griechische, später ausschliesslich Barbarenmünzen, sein Hauptverdienst liegt in der Bearbeitung und Veröffentlichung seiner Sammlung von Barbarenmünzen (54 Tafeln, mit Text).

Alexander Plank: Ausprägung von Kupferkreutzer von 1816 in Körmöczbánya in den Jahren 1847–1849. — Laut Hofdekret Nr. 506/106 vom 14 Jänner 1847 und weiteren Anordnungen des Finanzministers wurden im Münzamt zu Körmöczbánya in den Jahren 1847–49 zirka 16 Millionen Stücke Kupferkreutzer mit den alten Stempeln ausgeprägt.

Julius Mild jun. beschreibt die Medaillen und Abzeichen, welche zur Erinnerung des 100jährigen Bestehens der landwirtschaftlichen Akademie in Magyaróvár verfertigt werden.

Dr. Paul Harsányi: Beiträge zum III. Bande des Corpus Nummorum Hungariae. XI. Serie (Münzen Rudolfs).

Dr. Edmund Gohl: Weltkriegs-Andenken. (Serie IX.)

Münzfunde. — Miszellen. — Museen. — Münzenverzeichnisse. — Gesellschaftsnachrichten. — Titelblatt, Inhaltsverzeichnis und Sachregister zum XVII. Bande des Numizmatikai Közlöny.

S o m m a i r e.

Alexander Plank: 1. Instruction officielle de l'an 1694, donnée aux fonctionnaires de la monnaie à Körmöczbánya. — 2. Monnayage de Kreutzer's de l'an 1816 à Körmöczbánya, 1847–1849.

Louis Kemény: Edict de Marie, reine de la Hongrie, sur les „deniers à la couronne“, de l'an 1384. Cet édict nous permettra dater les monnaies nr. 116 et 117 du Corpus Nummorum Hungariae à l'année 1384, lorsque leur émission avait lieu le dimanche des palmiers (le 3. avril).

Charles Szentgáli décrit quelques monnaies rares de la collection de m. H. Kilényi.

Géza Faludi: Plakettes et médailles récentes des médecins hongrois. (Supplément. Voir le fascicule précédent.)

Edmond Gohl: 1. Commémoration du feu président honoraire de la société hongroise de numismatique: le comte Nicolas Dessewffy, collectionneur de monnaies grecques et barbares, dont l'oeuvre principal est l'édition de sa riche collection de monnaies barbares (4 fascicules, avec 54 planches). — 2. Médailles de la guerre de 1914–1918. (IX. Série.)

Jules Mild jun.: Médailles du centenaire de l'Académie d'agriculture à Magyaróvár.

Paul Harsányi: Contribution au III. volume du Corpus Nummorum Hungariae. (XI. Série.)

Trouvailles. — Miscellanées. — Musées. — Ventes. — Nouvelles de la société hongroise de numismatique.

Ci-joint: Titre, sommaire et répertoire du Tome XVII (1918) du Numizmatikai Közlöny.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XVII. ÉVFOLYAM.

1918.

I.—II. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1918.

KIADJA A MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

TARTALOM.

1. <i>Lyka Károly</i> : Új magyar emlékérmek	1. old.
2. <i>Plank Sándor</i> : 1767. évi magyar féldénárok	4. "
3. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Weszerle József. (Képmellékletünkhöz)	6. "
4. <i>Faludi Géza dr.</i> : Magyar orvosok újabb emlékérmek	7. "
5. <i>Szentgáli Károly</i> : A pénzverés időtartama az Árpádok korában	18. "
6. <i>Hóman Bálint</i> : Az árpádkori pénzverés adminisztrációjához	20. "
7. <i>Balogh Albin</i> : Helyreigazítás Hóman Bálint megjegyzéseihez	22. "
8. <i>Hóman Bálint</i> : Végző	24. "
9. <i>Lauringer Ernő</i> : Sopron szabad királyi város emlékérmek	25. "
10. <i>Harsányi Pál dr.</i> : Adatok a C. N. H. III. kötetéhez. (X. közlemény)	33. "
11. <i>Neubauer Zoltán</i> : Háborús szükségpénzeinkről	57. "
12. <i>Frey Imre dr.</i> : Weszerlére vonatkozó feljegyzések Érdi János kézírataiban	60. "
13. <i>Finály Gábor dr.</i> : Nikkelpénzeink kopásáról	61. "
14. <i>Különfélék</i>	61. "
15. <i>Múzeumok, gyűjtemények</i>	62. "
16. <i>Irodalom</i>	63. "
17. <i>Érem- és könyvvásár</i>	65. "
18. <i>Társulati élet</i> . Tiszti és tagnévsor	66. "
19. E füzet tartalmának német és francia kivonata	80. "
<i>Melléklet</i> : Weszerle József arcképe.	

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkeszti dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 1 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer mindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kézíratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órákat tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: dr. Finály Gábor és a gyűjtemény őre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, IV. ker., Váci-utca 78—80.) vesz át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványokról és tagsági díjakról. (Lezáratott 1918. évi június hó 30-án.)

Alapítványok: Faludi Géza dr. 200.—, Földhitelbank részvénytársaság 200.—, Gohl Ödön dr. 300.—, Schmidt Béla 200.—, Trenkó József 50.— (első részlet), Tyll Gusztáv 200.—.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díjai: 1918-ra: Kilényi Hugóné, Magyar Iparművészeti Társaság, Vértes Sándor.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1918-ra: Gramberg Nándor dr., Kecskeméti r. kath. főgimnázium, Milch Ármin.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1915-re: Löwy Benő, Toch Manó. — 1916-ra: Fiala Ede, Löwy Benő, Pompéry Elemér, Toch Manó. — 1917-re: Délmagyarországi tört. és rég. múzeumtársaság (és 2 kor. hátralék 1916-ról), Fiala Ede, Gundel Károly, Löwy Benő, Neumann Miksa dr., Pompéry Elemér, Toch Manó, Wertheim Pál. — 1918-ra: Alföldy András, Altstätter Izidor dr., Ábrahám-Schöffler Vilmos, Ballagi Aladár dr., Bartalos Gyula dr., Beck Márton, Beck Ö. Fülöp, Beőkőnyi Viktor, Békés vm. közművelődési egyesület, Boroskay János, Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Budapest VI. ker. m. kir. áll. főgimnázium ifj. könyvtára, Délmagyarországi tört. és rég. múzeumtársaság, Déri Frigyes, Dobay Ferenc, Dobák Géza, Durugy Ferenc, Egger Armin, Erdélyi S. és társa, Erdélyi nemzeti múzeum érem- és régiségtára, Eszék sz. kir. város múzeuma, Eszláry István dr., Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Esztergom vármegye törvényszéki bizottsága, Édeskuty Jenő, Faludi Géza dr., Fejér József, Fikk József, Forster Gyula báró, Főfémjelző- és fémbevalótóhivatal, Fraknói Vilmos, Geszti György, Gundel Károly, Gyulai Noé Hugó dr., Harsányi Pál dr., Hámos Pál dr., Hoffmann Frigyes dr., Hóman Bálint dr., Hüttl Dezső dr., Jakabffy Elemér dr., Jeszenszky Alajos, Kállay András, Kecskemét th. város tanácsa, Kerekes Józsefné, Keppich Gyula dr., Kiss Lakos Bertalan, Kottlán Sándor, Kováts Ferenc dr., Kürthy Arnold, Löwy Benő, Magyar Kegyesitanító-rend, Magyar Nemzeti Múzeum érem- és régiségosztálya, Martinovich Róbert dr., Mály János dr., Mihalik József, Milleker Bódog, Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Murányi Gyula, Nagy Zoltán, Neumann Károly dr., Neumann Miksa dr., Neuschloss Kornél dr., Niklovics Károly, Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Országos Régészeti és Embertani Társulat, Palágyi Ernő, Pannonhalmi szent Benedek-rendi központi főkönyvtár, Pfánn József, Planer József dr., Pompéry Elemér, Procopius Béla, Rácsay Géza dr., Réthi Zsigmond, Sárvári Oszkár, Schmideg Alfréd, Schmidt Béla, Schwarz Rudolf, Somssich János gróf, Spitzer Jenő, Steiner Ferenc, Steinitz Sándor, Sterk Izidor, Szende Gyula dr., Szendrei János dr., Szentgáli Károly, Toch Manó, Torontál vármegye közönsége, Ungar Dezsőné, Varga Béla, Vastagh László, Váry Szabó Elemér, Versec városi múzeum, Végh Gyula, Walla Vilma férj. Szabó Béláné, Wertheim Pál, Wirth János és fiai, Woyciechowski Vilmos, Zachár Antal, Zádor Mór, Zwack Ákos. — 1919-re: Zachár Antal.

Rendes tagok 8 koronás tagsági díjai: 1918-ra: Nagyenyedi Bethlen-kollégium, Szászvárosi ref. Kun-kollégium, Temesvári áll. főreáliskola.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1913-ra: Ritter Frigyes Vilmos. — 1914-re: Ritter Frigyes Vilmos. 1915-re: Ritter Frigyes Vilmos. — 1917-re: Farkas Sándor, Karcagi ref. főgimnázium, Orsovai m. kir. áll. polgári fiú- és leányiskola, Tolnai Alfréd, Weichhardt Valdemár, Zentai közs. főgimnázium. — 1918-ra: Alsófehérmegyei tört. rég. és term. tud. egyeslet, Balatoni múzeumegyesület, Bars vármegye közönsége, Bathó Lajos, Bács-Bodrogvármegyei történelmi társulat, Besztercebányai városi múzeum, Biharmegyei és nagyváradi rég. és tört. egyeslet, Bodrogi János, Borsod-miskolci múzeum, Böhöm Jenő, Brenner Ferenc, Br. Bruckenthal-féle múzeum, Cahn E. Adolf, Csatári Szűcs Bertalan, Császári ház műtörténelmi gyűjteményeinek könyvtára, Csík-szeredai r. kath. főgimnázium, Csősz Gyula, Czapary László dr., Dániel Ferenc báró, Daubner József, Dimák Gyula, Dobiaschi József, Einczinger Ferenc, Endrey Béla, Eperjesi ág. evang. koll. könyvtára, Éles Géza, Farkas Sándor, Fejérvármegyei és Székesfehérvár városi múzeum, Fekete Győző, H. Fekete Péter, Felkai Táttra Múzeum-Egyesület, Fiedler Imre, Fiumei m. kir. áll. főgimnázium, Fogel Ágoston, Forray József Sándor, Frey Imre dr., Gálócsy Zoltán, Geyer Károly, Gesell-Payer Endre dr., Gömör vármegyei múzeum, Grünhut Alfréd, Győri szent Benedek-rendi r. főgimnázium múzeuma, Helbing Ottó utóda, Hernfeld Miksa, Hess Adolf utóda, Hild Viktor, Hiller Gyula, Hirsch Jakab dr., Hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium, Hont vármegye közönsége, Horváth A. János, Igloi ág. ev. főgimnázium, Jankovich József Mihály, Jankovich Marcell, dr., Jánó Béla, Jászberényi m. kir. áll. főgimnázium, Joanneum (Graz), Jókay Endre, Jónás Elemér, Kacz Ignác, Kalocsai J. t. érseki főgimnázium, Karcagi ref. főgimnázium, Kállai Dezső, Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kolozsvári kegyestanító-rend főgimnáziuma, Konkoly-Thege Balázs dr., Kopp Ármin, Kósa Sándor, Kosztolányi László dr., Kristyóry Sándor, Leszih Andor, Lévai r. kath. főgimnázium, Losonc r. t. városi közkönyvtára, Lossonczy Károly, Lukeschitz Ármin Marosvásárhelyi ref. kollégium, Mayer Elek, Meller Pál, Merzbacher Jenő dr. utóda, Mezőturi ref. főgimnázium, ifj. Mild Gyula, Mosonmegye tört. és rég. egyeslet, Múzeumi tót társaság, Nagy József, Nagyszombati városi közkönyvtár, Nagyvárad prem. kath. főgimnázium, Neubauer Zoltán, Nécsey József, Nyitrai vármegyei múzeum, Onodi Weress József dr., Orsovai m. kir. áll. polg. fiú- és leányiskola, Örmény múzeum-egyesület, Pap János, Papp Ernő dr., Pazar Zoltán, Pápay Pál dr., Pécsi városi múzeum, Pénzverőhivatal (Körmöcbánya), Philipp István, Pokorny László, Pozsony városi múzeum, Pozsonyi ág. evang. liceum, Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Prileszky Zoltán, Reisner József, Resch Adolf, Richter Viktor dr., Ritter Frigyes Vilmos, Ruiz Gyula, Saáry Sándor dr., Sárosvármegyei múzeum, Schweninger Jakab, Selmec- és Bélabánya szab. kir. város, Siposs Sándor, Somogyvármegyei könyvtára, Soproni ev. főgimnázium, Soproni múzeum, Stadler János, Szabadka sz. kir. város, Szarvasi ág. ev. főgimnázium, Szatmári Kölcsey-kör múzeuma, Szánthó Gábor, Szász László, Székesfehérvár sz. kir. város tanácsa, Szirmai Antal, Temunovich Zoltán dr., Tokaji Aladárné, Tolnai Alfréd, Tomassich Miklós, Tulok Lajos dr., Ungvári kir. kath. főgimnázium, Varannai István, Vasvármegyei kultúregyesület, Várnay Ernő dr., Verseci m. kir. áll. főreáliskola, Veszprémmegyei múzeum, Vörös Gyula, Vuits János, Weichhardt Valdemár, Weinberger Antal, Weizinger X. Ferenc dr., Zentai községi főgimnázium, Zilah ref. Wesselényi-kollégium.

A társulat elnöksége felkéri a hátralékos tagokat, hogy tagsági díjaikat az előbbi füzethez mellékelt postautalványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát kíván, a nyugta elküldésének postaköltségét, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER)

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Régipénz-ár-
verések rendezése.

Ajánlja régipénzek és emlék-
érmek minden fajából álló
nagy raktárát. Különlegessé-
gek: ókor, görög és római pén-
zek. □ Egyes érmek és egész
gyűjtemények vétele. □ Ár-
jegyzékek kiadása.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régipénzek és érmek vétele és
eladása úgy egyes darabokban, mint egész
gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római
ásatások és régiségek. — Választékküldemé-
nyek a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés. — Magyar levelezés.

Régipénz- és éremkereskedés

Budapest, VIII., Üllői-út 2. sz.
(Kálvin-tér sarok) III. em. (lift).

Ajánlja dúsan felszerelt rak-
tárát régi római, magyar és
külföldi pénzek- és emlék-
érmekből a gyűjtőkönység
figyelmébe. Vásárol minden-
féle régipénzt és kiadott régi-
séget a legmagasabb áron.

Vezető:

FEJÉR JÓZSEF

Telefon József 55-86

HELBING OTTÓ UTÓDA

(OTTO HELBING NACHFOLGER)

ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Lenbachplatz 4.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Evenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

ÉREMGYŰJTŐKNEK:

LUDVIG ÉS TÁRSAI

ÉREMVERŐ ÉS SAPKAJELVÉNY MŰIN-
TÉZETE. :: EGYES ÉRMEKET SZÁLLÍT.

BUDAPEST, VIII. KER., ÓRIAS-UTCA 44. SZÁM.

TAGTÁRSAINK FIGYELMÉBE!

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme, a legrégebb magyar tallér mintájára verve, a meg-
rendelő tag nevével és a felvétel évszámával, ezüstben 12 korona, bronzban 8 korona áron rendelhető meg. —
A vételárral együtt a vidéki tagok 55 fillér, a helybeliek 50 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

A Magyar Numizmatikai Társulat 10 éves fennállására vert zsetón ezüst példányai 2 K 20 f
és bronz példányai 1 K 40 f áron kaphatók. — Megrendeléskor a zsetón árával együtt a megfelelő posta-
költség (vidékre 45 fillér, helyben 40 fillér) is beküldendő.

„Gróf Dessewffy Miklós barbár pénzei“ című mű első közleményét (18 képes táblával) 10 kor.
áron, — második közleményét (6 képes táblával) 3 korona, harmadik közleményét (18 képes táblával) 10 ko-
rona áron, végre a negyedik közleményét (12 képes táblával) 3 korona áron bocsátjuk tagjaink s más érde-
klődők rendelkezésére. A harmadik közlemény külön nem kapható, hanem csak a többiekkel együtt szerezhető
meg. — A mű árával együtt a vidéki megrendelők közleményenként 55 fillér, a helybeliek 50 fillér posta-
költséget is szíveskedjenek beküldeni.

Dr. Réthy László: *Corpus Nummorum Hungariae* — II. kötet (Vegyesházi királyok kora)
6 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A vevők ingyen kapják „Dr. Zimmermann
Lajos: *Pótlék a Corp. Numm. Hung. I. kötetéhez*“ című füzetet. — Megrendeléskor a vidékiek kötetenként
55 fillért, a helybeliek 50 fillér postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni. (Az I. kötet a kiadónál teljesen elfogyott.)

Dr. Hóman Bálint: „Magyar Pénztörténet 1000—1325“ című műve 20 korona bolti ár helyett
10 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A megrendeléskor a mű árával együtt
1 korona postaköltség is beküldendő.

Dr. Gohl Ödön: „A magyar királyok koronázási érmei“ című közleményének különlenyomata
3 korona árú és 50 fillér postaköltségnek beküldése mellett kapható.

A „Numizmatikai Közlöny“ régi évfolyamai és pedig a III., IV., V., VII—XVI. egyenként
6 kor. áron kapható. Az I., II. és VI. évf. teljesen elfogyott. — Megrendeléskor évfolyamonként 30 fillér
postaköltség is beküldendő.

A megrendelések és a fentiekre vonatkozó pénzküldemények a társulat titkára és pénztárosa: Dr. Zimmer-
mann Lajos nevére és címére (IV., Váci-utca 78—80.) intézendők.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY.

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

DR. GOHL ÖDÖN.

XVII. ÉVFOLYAM.

1918.

III.—IV. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR KÖNYVNYOMDÁJA

1918

KIADJA A MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

TARTALOM.

1. <i>Plank Sándor</i> : Számvivői utasítás a körmöczbányai pénzverőhivatal részére. 1694.	81. old.
2. <i>Kemény Lajos</i> : Mária királynő 1384. évi rendelete a „koronás” denárokról	86. „
3. <i>Szentgáli Károly</i> : Kilényi Hugó éremgyűjteménye	87. „
4. <i>Faludi Géza dr.</i> : Magyar orvosok újabb emlékérméi	90. „
5. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Emlékezés	93. „
6. <i>Plank Sándor</i> : 1816-os krajcárok verése Körmöczbányán 1847/49-ben	98. „
7. <i>Ifj. Mild Gyula</i> : A magyaróvári gazdasági akadémia 100 éves jubileuma	99. „
8. <i>Harsányi Pál dr.</i> : Adatok a C. N. H. III. kötetéhez (XI. közlemény).	100. „
9. <i>Gohl Ödön dr.</i> : Háborús emlékek (IX. közlemény)	104. „
10. <i>Éremleletek</i>	109. „
11. <i>Különfélék</i>	111. „
12. <i>Múzeumok, gyűjtemények</i>	114. „
13. <i>Érem- és könyvvásár</i>	116. „
14. <i>Társulati élet</i>	117. „
15. E füzet tartalmának német és francia kivonata	119. „

A Numizmatikai Közlöny XVII. kötetének (1918) címlapja, tartalomjegyzéke és betűrendes tárgymutatója.

A közleményekben foglalt tud. állítások és az éremleírások helyességeért azoknak szerzői felelősek. — A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő. — Kéziratok nem adatnak vissza.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.
A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és november hóban.

Szerkesztő dr. GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi igazgató-őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 1 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszerismindenkorra (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi 16 koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendőek.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések és esetleges reklamációk dolgában is a társulati titkár: dr. Zimmermann Lajos intézkedik. Hivatalos órát tart a társulat helyiségében (VIII., Csepregy-utca 4., II. 15.) hétfőn és csütörtökön este 6 órától 7 óráig.

A társulati könyvtár és gyűjtemény a társulat helyiségében, a könyvtár őre: Alföldi András és a gyűjtemény őre: Szentgáli Károly hivatalos órái alatt, hétfőn és csütörtökön este 6 órától 8 óráig áll a tagok rendelkezésére.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Dr. Zimmermann Lajos, Budapest, IV. ker., Váci-utca 78—80.) veszi át.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt alapítványokról és tagsági díjakról.

(Lezáratott 1919. évi április hó 22-én.)

Alapítványok: Nagy Zoltán 200.—, Soltész Elek dr. 100.— K (első részlet).

Rendes tagok 20 koronás tagsági díjai: 1919-re: Kilényi Hugóné, Vértes Sándor.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díjai: 1918-ra: Korbuly Dezső dr.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díjai: 1913-ra: Berán Lajos. — 1914-re: Berán Lajos — 1917-re: Horváth Mihály. — 1918-ra: Budapest VII. ker. Barcsay-utcai áll. főgimnázium, Éremkedvelők Egyesülete, Horváth Mihály, Rhé Gyula. — 1919-re: Alföldi András, Altstätter Izidor dr., Ábrahám-Schöffler Vilmos, Bassarabits Sándor, Beck Márton, Bellus Emil, Beökönyi Viktor, Békés várm. közm. egyesület, Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Budapest VI. ker. áll. főgimnázium ifj. könyvtára, Cahn E. Adolf, Déri Frigyes, Dobay Ferenc, Dobák Géza, Egger Ármin, Eszláry István dr., Esztergom vármegye törvényhatósági bizottsága, Édeskuty Jenő, Éremkedvelők Egyesülete, Forster Gyula, Geszti György, Gundel Károly, Gyulai Noé Hugó dr., Harsányi Pál dr., Hámos Pál dr., Helbing Ottó utóda, Hernfeld Miksa, Hess Adolf utóda, Hirsch Jakab dr., Hoffmann Frigyes dr., Hóman Bálint dr., Horváth Mihály, Hüttl Dezső dr., Kállay Dezső, Kecskemét th. város tanácsa, Kecskeméti r. k. főgimnázium, Krausz Dezső, Kuthy Arnold, Magyar Kegyeztanító-rend, Neumann Károly dr., Palágyi Ernő, Pannonthalmi szent Benedek-rendi központi főkönyvtár, Pfinn József, Procopius Béla, Redlich Ernő, Réthi Zsigmond, Rhé Gyula, Ritter Frigyes Vilmos, Sárváry Oszkár, Schmideg Alfréd, Schwarz Rudolf, Somssich János, Spitzer Jenő, Steiner Ferenc, Sterk Izidor, Szabó Otmár, Szentgáli Károly, Ungar Dezsőné, Varannai István, Varga Béla, Vastagh László, Végh Gyula, Weizinger X. Ferenc dr., Wirth János és fiai, Woyciechowski Vilmos. — 1920-ra: Spitzer Jenő.

Rendes tagok 8 koronás tagsági díjai: 1919-re: Szarvasi ág. ev. főgimnázium, Temesvári áll. főreáliskola.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díjai: 1919-re: Szatmár várm. múzeum. — 1917-re: Szatmár várm. múzeum. — 1918-ra: Balogh Albin dr., Felsőmagyarországi Rákóczi-múzeum, Kolozsvári ref. kollégium, Komárom vármegye közönsége, Magyarországi Kárpát-egyesület múzeuma, Marsal Lajos, Moson vármegye közönsége, Pongrácz József, Szatmár vármegye múzeuma, Walla Ferenc dr. — 1919-re: Balogh Albin dr., Biharmegyei és nagyváradai régészeti és történeti egyesület, Brenner Ferenc, Csósz Gyula, Einczinger Ferenc, Fejérvármegyei és Székesfehérvár városi múzeum, H. Fekete Péter, Fiedler Imre, Fogel Ágoston, Forray József Sándor, Jankovich József Mihály, Jászberényi áll. főgimnázium, Jókay Endre, Kalocsai J. t. érseki főgimnázium, Karcagi ev. ref. főgimnázium, Kémery Mikó Gyula, Kolozsvári ref. kollégium, Kopp Ármin, Lossonczy Károly, Markup Ferenc, Marsal Lajos, Moson vármegye közönsége, Nagy József, Philipp István, Pongrácz József, Ruisz Gyula, Saáry Sándor dr., Siposs Sándor, Soproni ev. főgimnázium, Szirmai Antal, Tokaji Aladárné, Tulok Lajos dr., Veszprémmegyei múzeum.

A társulat elnöksége felkéri a hátralékos tagokat, hogy tagsági díjaikat a közgyűlési meghívóhoz mellékelte postautalványon mielőbb küldjék be a pénztáros címére.

A tagsági díjakat rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtázzuk. Aki ezenfelül tagsági díjáról nyugtát kíván, a nyugta elküldésének postaköltségét, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmánybélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

Adományok a Numizmatikai Közlöny céljaira.

1918-ban: 50 korona: Somssich János. — 4 korona: Kémery Mikó Gyula. Az 1918. évben befolyt adományok összege 973 korona.

1919-ben: 50 korona: Ujhely Kálmán, Zimmermann Lajos dr. — 30 korona: Kuthy Arnold. — 24 korona: Lossonczy Károly. — 20 korona: Faludi Géza dr., Festetics Pál, Pákozdi Károly dr. — 14 korona: Kopp Ármin, Nagy József. 10 korona: Alföldi András, Békés várm. közm. egyesület, Budapest VI. ker. áll. ker. főgimn. ifj. könyvtára, Dobay Ferenc, Gundel Károly, Gyulai Noé Hugó dr., Procopius Béla, Rhé Gyula, Spitzer Jenő, Spitzer Mór, Varga Béla. — 6 korona: Einczinger Ferenc, Tokaji Aladárné. — 5 korona: Altstätter Izidor dr., Beökönyi Viktor, Eszláry István dr., Hóman Bálint dr. — 4 korona: Fogel Ágoston, Jókay Endre, Philipp István, Ruisz Gyula, Soproni ev. főgimnázium, Tulok Lajos, Woyciechowski Vilmos. — 2 korona: H. Fekete Péter. — Összesen 414 korona. Fogadják tagjaink ezúton is köszönetünket.

EGGER TESTVÉREK (BRÜDER EGGER)

régipénz-kereskedés

WIEN, I., OPERNRING Nr. 7. MEZZANIN.

Régipénz-ár-
verések rende-
zése.

Ajánlja régipénzek és emlékérmek minden fajából álló nagy raktárát. Különlegességek: ókor, görög és római pénzek. □ Egyes érmek és egész gyűjtemények vétele. □ Árjegyzékek kiadása.

TRINKS VILMOS

WIEN, I., LUGECK 7.

Mindennemű régipénzek és érmek vétele és eladása úgy egyes darabokban, mint egész gyűjteményekben. — Prehisztorikus és római ásatások és régiségek. — Választékküldemények a gyűjtők rendelkezésére állanak ::

Magyar levelezés.

Magyar levelezés.

Régipénz- és éremkereskedés

Budapest, VIII., Üllői-út 2. sz.
(Kálvin-tér sarok) III. em. (lift).

Ajánlja dúsan felszerelt raktárát régi római, magyar és külföldi pénzek- és emlékérmekből a gyűjtők közönség figyelmébe. Vásárol mindenféle régipénzt és kiásott régiséget a legmagasabb áron.

Vezető:

FEJÉR JÓZSEF

Telefon József 55-86

HELBING OTTÓ UTÓDA

(OTTO HELBING NACHFOLGER)

ÉREMKERESKEDŐ

MÜNCHEN, Barerstrasse 20.

(Gegenüber Hotel Marienbad)

Mindenféle régiségek és emlékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénzfizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsékelt provízió mellett átvész. — Evenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

ÉREMGYŰJTŐKNEK:

LUDVIG ÉS TÁRSAI

ÉREMVERŐ ÉS SAPKAJELVÉNY MŰINTÉZETE. :: EGYES ÉRMEKET SZÁLLÍT.

BUDAPEST, VIII. KER., ÓRIÁS-UTCA 44. SZÁM.

TAGTÁRSAINK FIGYELMÉBE!

„Gróf Dessewffy Miklós barbár pénzei“ című mű első közleményét (18 képes táblával) 20 korona, — második közleményét (6 képes táblával) 6 korona, harmadik közleményét (18 képes táblával) 20 korona áron, végre a negyedik közleményét (12 képes táblával) 20 korona áron bocsátjuk tagjaink s más érdeklődők rendelkezésére. A harmadik közlemény külön nem kapható, hanem csak a többiekkel együtt szerezhető meg. — A mű árával együtt a megrendelők közleményenként 1 korona postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni.

Dr. Réthy László: *Corpus Nummorum Hungariae* — II. kötet (Vegyesházi királyok kora) 6 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A vevők ingyen kapják „Dr. Zimmermann Lajos: *Pótlék a Corp. Numm. Hung. I. kötetéhez*“ című füzetet. — Megrendeléskor kötetenként 1 korona postaköltséget is szíveskedjenek beküldeni. (Az I. kötet a kiadónál teljesen elfogyott.)

Dr. Hóman Bálint: „*Magyar Pénztörténet 1000—1325*“ című műve 20 korona bolti ár helyett 10 korona kedvezményes áron rendelhető meg a társulat útján. — A megrendeléskor a mű árával együtt 1 korona postaköltség is beküldendő.

Dr. Gohl Ödön: „*A magyar királyok koronázási érmei*“ című közleményének különlenyomata 3 korona árának és 50 fillér postaköltségnek beküldése mellett kapható.

A „*Numizmatikai Közlöny*“ régi évfolyamai és pedig a III., IV., V., VII—XVI. egyenként 12 kor. áron kapható. Az I., II. és VI. évf. teljesen elfogyott. — Megrendeléskor évfolyamonként 50 fillér postaköltség is beküldendő.

A megrendelések és a fentiekre vonatkozó pénzküldemények a társulat titkára és pénztárosa: Dr. Zimmermann Lajos nevére és címére (IV., Váci-utca 78—80) intézendők.

